

Gyurácz Veronika

Modern kori rabszolgaság Nyugat-Afrikában

A modern kori rabszolgaság formálódó értelmezése

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

Témavezető:

Kardosné dr. Kaponyi Erzsébet

egyetemi tanár

A Bíráló Bizottság névsora:

© Gyurác Veronika

Budapesti Corvinus Egyetem
Nemzetközi Kapcsolatok
Multidiszciplináris Doktori Iskola
Nemzetközi és Biztonságpolitikai
Tanulmányok Alprogram

Gyurácz Veronika

Modern kori rabszolgaság Nyugat-Afrikában

A modern kori rabszolgaság formálódó értelmezése

Ph. D. értekezés

Témavezető:

Kardosné dr. Kaponyi Erzsébet

egyetemi tanár

Budapest, 2019

Köszönetnyilvánítás

Nagyon hálás vagyok, amiért egyrészt családom támogatására számíthattam a kutatás alatt, másrészt doktori tanulmányaim során a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola tanárai, dolgozói szintén mindig segítőkészek voltak és nyitottak a kérdéseimre. Külön köszönet illeti témavezetőmet, Kardosné, dr. Kaponyi Erzsébetet, aki a dolgozat leadása előtti utolsó email váltásig elérhető volt a konzultációra, s mindig a kutatást előremozdító tanácsokkal látott el.

A kutatás létrejöttében fontos szerepe volt, dr. Ádány Tamásnak, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-, és Államtudományi Karának egyetemi docensének, aki irányított az európai és nemzetközi igazgatás mesterképzésen szakdolgozatom elkészítésében. Az Afrikai Unió emberi jogi mechanizmusait vizsgáló munkám jelentősen befolyásolt abban, hogy tanulmányaimat doktori képzésen folytassam egy az Afrikai Unió országait is érintő emberi jogi kérdést kutatva. Ebben az elhatározásban erősített meg Prof. dr. Kovács Péter, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-, és Államtudományi Karának egyetemi tanára az államvizsgán tett megállapításaival, melyeket ezúton is köszönök.

A doktori képzés elmúlt éveire örömmel gondolok vissza, hiszen a Budapesti Corvinus Egyetemen tanult kutatási módszereket alkalmazva, többek között lehetőségem volt a kutatásom egy kisebb részét 2014 októberében a Kelet-Afrikai Katolikus Egyetem által szervezett *Slavery in Africa, Past, Legacies, and Present* című nemzetközi konferencián Nairobiban előadni. Ezt követően nagy örömmel használtam ki az Erasmus+ program lehetőségeit, s a doktori kutatás egy részét 2015 tavaszán Lyonban, az Université Jean Moulin Lyon 3 Nemzetközi Jogi Központjában folytattam. Köszönöm Kiara Neri, egyetemi docensnek, hogy fogadott és lehetővé tette, hogy a lyoni egyetem vendéghallgatójaként számos a témámhoz hasznos szakirodalmat találjak.

Köszönettel tartozom továbbá Dr. Rostoványi Zsoltnak, a Budapesti Corvinus Egyetem korábbi rektorának és dr. Blahó Andrásnak, a Nemzetközi

Doktori Iskola korábbi vezetőjének, hogy 2015 novemberében Párizsban részt vehettem a Journées des Européennes des Doctorants en Sciences Humaines et Sociales konferencián, mely a társadalomtudományok és az interdiszciplinaritás kapcsolatát vizsgálta.

Szintén köszönettel tartozom dr. Biedermann Zsuzsánnának és dr. Lattmann Tamásnak, akik a disszertáció tervezetét bírálták. Észrevételeikkel, iránymutatásukkal előremozdították a kutatást és számos olyan nézőpontra hívták fel a figyelmet, melyekkel sikerült a dolgozat minőségét növelnem. Hálás vagyok dr. Vizi Baláznak, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Nemzetközi Közjogi Tanszék egyetemi docensének, aki a 2019 januárjában tartott műhely-vita bizottság tagjaként felhívta a figyelmet arra, hogy szükséges a kutatás tudományterületi besorolása és az ennek megfelelő szaknyelv használata.

Szeretném végül megköszönni családomnak, Édesanyámnak és Édesapámnak, hogy támogattak a döntésemben, amikor 2013 tavaszán úgy döntöttem, hogy egy nemzetközi nagyvállalat szolgáltató központját otthagya doktori képzésen folytatom tanulmányaimat, s tovább kutatom az általam a mesterképzésen megkedvelt tudományterületet, problémakört. Édesapám, aki szintén a tudományos életben dolgozik, s bár a természettudományokban, de belülről is ismeri a doktori képzésben rejlő nehézségeket és lehetőségeket, mindig lelkesen támogatott, különösen az idegen nyelvű, referált folyóiratokban megjelenő publikációim készülésekor.

Külön köszönet illeti férjemet és anyósomat, akik az utóbbi három évben számos alkalommal vigyáztak hároméves kisfiamra és kilenc hónapos kislányomra, s így biztosítottak nekem időt arra, hogy a kutatással foglalkozhassak. Végül köszönet illeti gyermekeimet is, akik nappal jókedvükkel, esténként pedig nyugodt alvásukkal járultak hozzá ahhoz, hogy ez a dolgozat elkészüljön.

Tartalomjegyzék

Rövidítések jegyzéke	8
1. Bevezetés.....	10
2. Kutatásmódszertan	16
3. A téma relevanciája, körülhatárolása	19
4. Konszenzus hiánya a hatályos nemzetközi jog és a tudományos <i>communis opinio</i> között a modern kori rabszolgaság értelmezésében ..	22
4.1 Történeti és modern kori rabszolgaság.....	23
4.2 A tudományos <i>communis opinio</i> t megosztó modern kori rabszolgaság	25
5. Hipotézisek	29
6. Az egységes definíció megteremtésének lehetőségei és korlátai.....	30
6.1 A modern kori rabszolgaság kutatásunk értelmezésében – javaslat az egységes definícióra	37
6.1.1 Tradicionális rabszolgaság	39
6.1.2 Háztartási vagy ház körüli rabszolgaság	42
6.1.3 Adósrabszolgaság	47
6.1.4 Kényszermunka, gyermekmunka.....	50
6.1.5 Szexrabszolgaság	53
6.1.6 Kényszerházasság, gyerekházasság	58
6.1.7 Az emberkereskedelem és a modern kori rabszolgaság viszonya	62
7. A modern kori rabszolgaság számszerűsítésének módszertani kockázatai.....	69
8. Modern kori rabszolgaság elleni normatív keretrendszer.....	80
8.1 A rabszolgaság tilalma a Nemzetek Szövetségében és az ENSZ-ben	83
8.1.1 ENSZ Emberi Jogi Tanács	88
8.1.2 ENSZ Emberi jogi szerződési bizottságok.....	93
8.2 Nemzetközi Munkaügyi Szervezet	99
9. Regionális védelem.....	106
9.1 Európa Tanács.....	108
9.2 Együttműködés az Európai Unió és az Afrikai Unió között	115
9.3 Modern kori rabszolgaság Magyarországon.....	127

10. Nyugat-Afrika, a modern kori rabszolgaság regionális központja	136
10.1 Az emberi jogok védelmének normatív keretrendszere a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségében	149
10.2 Benin	153
10.3 Elefántcsontpart	162
10.4 Ghána	173
10.5 Nigéria	182
10.6 Togo	191
11. Következők, összegzés	196
1. tézis	197
2. tézis	200
3. tézis	202
12. Regionális adatgyűjtés	206
Irodalomjegyzék.....	216
A szerzőnek a kutatás témájában megjelent publikációi.....	235

Rövidítések jegyzéke

AU	Afrikai Unió
CCEM	Comité Contre l’Esclavage Modern
CH	Challenging Heights
CHRAJ	Commission of Human Rights and Administrative Justice
CMW	Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families
CNDHCI	Commission Nationale des Droits de l’Homme de Côte d’Ivoire
CNDHTG	Commission Nationale des Droits de l’Homme du Togo
CORAL	Corridor Abidjan- Lagos
CRC	Convention on the Rights of the Child
EBESZ	Európai Biztonsági-, és Együttműködési Szervezet
ECM	Every Child Ministers
ECOSOC	ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa
ECOWAS	Economic Community of the West African States
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Emberi Jogok Európai Egyezménye
ECOWAS EKB	ECOWAS Központi Bíróság
EU	Európai Unió
FIAN	Food First Information and Action Network
FTS	Free the Slaves
GCLMS	Ghana Child Labour Monitoring System
GRI	Globális Rabszolgaság Index
HRC	Human Rights Council
HTRW	Human Rights Watch

IÁ	Iszlám Állam
ICI	International Cocoa Initiative
ICTFY	International Criminal Tribunal of Former Yugoslavia
IITA	International Institute of Tropical Agriculture
ILO-IPEC	International Labour Organization – International Programme for the Elimination of Child Labour
IOM	International Organization of Migration
LEFÖ-IBF	Interventionsstelle für Betroffene von Frauenhandel
LOI	List of Issues
MAJT	Mouvement Africain des Jeunes Travailleurs
NAPTIP	National Agency for the Protection of Trafficking in Persons
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
TDH	Terre des Hommes
TIP	Trafficking in Persons
TVPA	Victims of Trafficking and Violence Protection Act
TRM	Transnational Referral Mechanism
UNICEF	United Nations International Children’s Emergency Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
USAID	United States Agency for International Development
WFF	Walk Free Foundation
WOCON	Women’s Consortium of Nigeria
WOTCLEF	Women Trafficking and Child Labour Eradication Foundation

1. Bevezetés

Az ausztráliai *Walk Free Foundation* (továbbiakban WFF) által 2016-ban a modern kori rabszolgaságról kiadott Globális Rabszolgaság Index (továbbiakban GRI) felmérés szerint a vizsgált 167 országban 45, 8 millió ember tekinthető az emberkereskedelem, a kényszermunka, a gyermekmunka, a kényszerházasság, a szexuális kizsákmányolás, vagy az adórszolgaság áldozatának.¹ A szervezet által kidolgozott módszertan 2013 óta járul hozzá a modern kori rabszolgaság kutatásához, értelmezéséhez. A kutatást első alkalommal összefoglaló beszámoló adataiból például kitűnik, hogy a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS) tizenöt tagországa szerepelt a Globális Rabszolgaság Index listájának első húsz helyén, így ez az utóbbi években is indokoltá tette azt, hogy a WFF kiemelten veszélyeztetett régióként kezelje a nyugat-afrikai országokat, ahol a mai napig emberek százezrei szenvednek szisztematikus emberi jogi sérelmekről.² A kormányzati szervek és főleg a civil szervezetek által végzett kutatások, az áldozatokkal folytatott kommunikációk azt mutatják, hogy Nyugat-Afrika melegágya nemcsak az afrikai, de az európai és az ázsiai szervezett bűnözési és emberkereskedő-hálózatoknak. Nevezetesen, az egymással szomszédos Elefántcsontpart, Ghána, Togo, Benin és Nigéria nagyvárosaiból intenzív emberkereskedelem zajlik, s ezeknek a hálózatoknak a célpontjai elsősorban Gabon nagyvárosai. Az áldozatok főleg gyerekek, akiket többek között a mezőgazdaság különböző szektoraiban kényszerítenek munkára, otthonuktól távol. A modern kori rabszolgaság Afrika nyugati országaiban komoly gazdasági és társadalmi problémákat okoz, s az illegális gyakorlatok, kiterjedt hálózatos rendszerük révén gátolják a régió fejlődését. Emellett a nyugat-afrikai országokban olyan, máshol nem jellemző, speciális társadalmi gyakorlatokat is modern kori rabszolgaságnak kellene a nemzetközi jogban tekinteni, mint a „Trokosi” Ghánában, vagy a „Vudusi” Togóban, illetve a „Vidomegon” Beninben, melynek keretében akár hétéves

---

¹ „Globális Rabszolgaság Index 2016”, WFF, 2016, <https://www.globalslaveryindex.org/findings/> Letöltés ideje: 2018.02.04.

² „Globális Rabszolgaság Index 2013”, WFF, 2013, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7905/pdf/1688_globalslaveryindex_2013_download_web1_original.pdf Letöltés ideje: 2018.02.04. p. 8.

lányokat küldenek szüleik háztartási rabszolgaságba gazdagabb családokhoz az ellátásukért cserébe, a gyerekek azonban ez által gyakran szexuális kizsákmányolás áldozataivá válnak. Ezekben az esetekben ugyanis az elkövetők az egyén feletti tulajdonjog gyakorlása révén megsértik az élethez, az emberi méltósághoz és a jogképességhez való jogot, s tevékenységük ütközik a kínzás és az embertelen bánásmód tilalmával.

Kérdéses azonban, hogy a hatályos nemzetközi jog mennyire biztosítja a jogszabályi hátteret, mely alkalmas az elkövetők felelősségre vonására és az áldozatok védelmére. Jelen kutatás a fent említett bűncselekményeket rabszolgaságnak tekintve hangsúlyozza, hogy egy már felszámoltnak vélt, ám a globális gazdasági és társadalmi változásokkal a nemzetközi jogba visszatérő problémával állunk szemben, melynek szisztematikus kutatása így az elkövetők motivációjának megértése és az áldozatok számának csökkentése érdekében szükséges. Bár az államok többsége már a 19. század második felétől a joggal ellentétes gyakorlatnak tekintette a rabszolgaságot, annak a nemzetközi egyezmények szintjén történt felszámolása a 20. századi jogfejlődés eredménye. A rabszolgaság jelenkori formái a hatályban levő nemzetközi egyezmények ellenére, elsősorban a fejlődő országokban vannak jelen. Ám hálózatos rendszerükből adódóan napjainkban a világ szinte minden államában új kihívást jelentenek az emberi jogok nemzetközi védelme számára.

A kutatás így központi feladatként azt vizsgálja meg, milyen eszközei vannak az emberi jogok hatályos nemzetközi védelmi rendszerének a modern kori rabszolgaság felszámolására, illetve ezt megelőzően áttekinti azokat a gyakorlatokat is, melyeket a nemzetközi jog modern kori rabszolgaságnak tekint. A modern kori rabszolgaságot multidiszciplináris nézőpontból vizsgáljuk. Ebből fakad a dolgozat egyik tudományos újszerűsége is, ugyanis célunk az, hogy a nemzetközi jog, az emberi jogok védelme, a nemzetközi kapcsolatok, és a társadalomtudományok kutatói számára a modern kori rabszolgaságot releváns problémakörként mutassuk be, ezáltal vitára hívjuk a az említett tudományterületek képviselőit.

A kutatás kapcsolódik a rabszolgaságot korábban vizsgáló kutatásokhoz, hiszen egyetért azzal, hogy a történeti rabszolgaságot a nemzetközi közösség nem volt képes az ENSZ és az ILO keretein belül

ratifikált nemzetközi emberi jogi egyezményekkel végleg felszámolni. Ám a kutatás célja az, hogy túl is mutasson ezen a gondolaton azáltal, hogy hangsúlyozza azokat az új kihívásokat, melyek az emberi jogok védelmét a globális világban a dekolonizáció óta folyamatosan érik. A gazdasági kapcsolatok szerteágazó rendszere, a munkaerő olcsó utánpótlásának lehetősége mind lehetővé tették, hogy a rabszolgaság továbbéljen, s illegális kereteken belül továbbra is emberek millióinak mindennapi életét tegye elviselhetetlenné. Éppen ezért azt gondoljuk, a nemzetközi jognak reagálnia kell ezekre az új kihívásokra azáltal, hogy elfogadja a modern kori rabszolgaság létezését, s egységes emberi jogi sérelemként, meghatározva a fogalmat egy nemzetközi egyezmény formájában, elítéli azt. Az egyezmény így hivatkozási alap lenne a jövőbeni rabszolgaság felszámolását célzó nemzetközi és nemzeti törekvések számára.

A születendő nemzetközi egyezmény megalkotását nehezíti egyelőre az, hogy a mai napig nincs egyetértés a nemzetközi jog és a tudományos *communis opinio* képviselői között abban, milyen feltételek teljesülése alapján ismerjük fel a rabszolgaságot értelmezni. A kutatás során erre több példát is mutatunk majd. Többek között a konszenzus hiányára utalnak a rabszolgaság különböző gyakorlataival foglalkozó nemzetközi egyezmények végrehajtásának nehézségei. Következésképp a kutatás lemmája szerint *az emberi jogok nemzetközi védelmének rabszolgaság-értelmezése nem alkalmas érdemi változást eredményezni a modern kori rabszolgaság felszámolásában. A hatályos emberi jogi védelmi egyezmények egyelőre nem garantálják sikeresen sem az áldozatok védelmét, sem a tettesek felelősségre vonását.* A modern kori rabszolgaság elleni küzdelem nemzetközi és regionális szintű működésképtelenségét a kutatás a nyugat-afrikai országokban élő gyakorlatok elemzésével ábrázolja, ugyanis ebben a régióban az országokon belül és az országok között is kiterjedt rendszere van a modern kori rabszolgaság formáinak, többek között a gyerekmunkának, a kényszermunkának, a háztartási és rituális rabszolgaságnak. Az áldozatokat emberkereskedő hálózatok szállítják a régió országai között, illetve tovább az Európai Unió tagállamainak területére.

A kutatás módszertanának bemutatása után közreadjuk a dolgozatban bizonyítandó hipotéziseket, majd a téma relevanciáját ismertetve

hangsúlyozzuk, hogyan gazdagíthatja munkánk az emberi jogok védelméről szóló tudományos diskurzust. A kutatás jelentős részét tette ki a nemzetközi jog és a tudományos *communis opinio* által a modern kori rabszolgaságról kinyilatkoztatott eltérő értelmezések elemzése, melyekből egyértelműen kitűnik, hogy nincs konszenzus a modern kori rabszolgaság jelentéséről. Ez a felismerés képezi a negyedik fejezet tárgyát. A konszenzus hiánya azonban arra is lehetőséget ad, hogy élesen különbséget tegyünk a történeti és a modern kori rabszolgaság között, s javaslatot tegyünk azoknak a körülményeknek a tisztázására, melyek egyértelműen meghatározzák, hogy egy jogsértést modern kori rabszolgaságnak kell tekinteni. Ehhez nyújt segítséget a kutatás lemmáját alátámasztó tablószerű fogalomrendszer, mellyel javaslatot teszünk egy a modern kori rabszolgaságot meghatározó új definícióra. Célunk, hogy így hozzájáruljunk ahhoz, hogy egységes fogalmi rendszer alakuljon ki a nemzetközi jogban a modern kori rabszolgaságról.

Ennek elengedhetetlen feltétele az is, hogy a rabszolgasággal kapcsolatos tartalmi vitákat körbejárjuk, majd az egységes definíció megteremtésének lehetőségeit és korlátait megvizsgáljuk. A téma kutatásának nehézségeit azzal kívánjuk feloldani, hogy a hatodik fejezetben elemezzük mindazokat az emberi jogi sérelmeket, melyeket a hatékonyabb védelem érdekében modern kori rabszolgaságnak kell tekinteni a nemzetközi jogban. Ez a tablószerű lista ad majd alapot számunkra arra, hogy javaslatot tegyünk a modern kori rabszolgaság meghatározására, mint egységes emberi jogi sérelem. A kutatás modern kori rabszolgaságnak tekinti a tradicionális rabszolgaságot, az adósrabszolgaságot, a háztartási vagy ház körüli rabszolgaságot, az adósrabszolgaságot, a kényszermunkát és a gyermekmunkát, a szexrabszolgaságot, a kényszerházasságot és a gyerekházasságot, illetve a sokszor ellentmondásosan értelmezett emberkereskedelmet is. Ezt meghatározott jellemzők alapján a modern kori rabszolgaság egyik fajtájának tekinti vizsgálatunk.

A modern kori rabszolgaságként azonosított emberi jogi sérelmek áldozatainak számáról megoszlanak a kutatók véleményei. A hetedik fejezet éppen ezért a modern kori rabszolgaság számszerűsítésének kockázatait tárgyalja. Szó lesz a sokak által irányadónak tartott Kevin Bales megállapításáról, mely szerint napjainkban 27 millió ember él

rabszolgaságban.³ Szintén az áldozatok magas számáról tájékoztat évente az Egyesült Államok Külügyminisztériuma az emberkereskedelemtől szóló jelentésében. Azonban Ronald Weitner óvatosságra int az áldozatok sokmilliószámával kapcsolatban. Véleménye szerint a modern kori rabszolgasággal és az emberkereskedelemmel foglalkozó irodalmak többsége figyelmen kívül hagyja a hivatalos adatok elfogadását, és hajlamos grandiózus megállapításokat tenni a probléma nagyságát illetően, pusztán a figyelemfelkeltés érdekében.⁴

A rabszolgaság világméretű elterjedésének mérése együtt jár számos módszertani kockázattal, ezért kritikával kell kezelni az áldozatok számáról eddig megjelent adatokat. A napjainkban elérhető modern kori rabszolgaság áldozatait tárgyaló becslések kerülnek említésre a hetedik fejezetben, hangsúlyozva a különböző módszertanok erősségeit és gyengeségeit annak függvényében, hogy azok mennyire felelnek meg az általunk javasolt modern kori rabszolgaság-értelmezés számszerűsítéséhez. A tapasztalatokból levont következtetések pedig arra adnak lehetőséget majd, hogy eldöntsük, a kutatás által javasolt modern kori rabszolgaság definíció számára mely becslés a legrelevánsabb.

A nyolcadik fejezetben, a modern kori rabszolgaság elleni normatív keretrendszer tárgyalva, elsőként a Népszövetségben és az ENSZ-ben a rabszolgaságot értelmező nemzetközi egyezmények eredményeit tárgyaljuk. Majd a rabszolgaságra a nemzetközi közösség által napjainkban adható válaszokat az ENSZ Kábítószer ellenes-, és Bűnmegelőzési Hivatala (UNODC), az Emberi Jogi Tanács (HRC) és az ENSZ-en belül működő nemzetközi egyezményekhez kapcsolódó szakértői bizottságok azon jogi eszközeinek elemzésével folytatjuk, melyek a modern kori rabszolgaságról születőben levő egységes definícióhoz eddig sikeresen hozzájárultak, vagy esetleg hátráltatták azt. A fejezet végül kilép az ENSZ-családon keretrendszeréből, s a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetben (ILO) folyó aktív jogalkotásnak a kényszermunkában és gyerekmunkában szenvedők

---

³ K. Bales, Z. Trodd, A. K. Williamson: *Modern Slavery, the Secret World of 27 Million People*. 2009. Oneworld Publications. p. 12.

⁴ R. Weitner, 'Human Trafficking and Contemporary Slavery', *Annual Review of Sociology*, vol. 41. 2015. p. 224.

számára védelmet biztosító eredményeit szemléli, hangsúlyozva az ILO megkerülhetetlenné vált szerepét a kizsákmányolt emberekről elérhető adatok közreadásában.

Jóllehet a modern kori rabszolgaság globális probléma, tájékozódni róla és az áldozatok számát csökkenteni az érintett régiókban, helyi szinten lehetséges a leghatékonyabban. Annak érdekében, hogy a regionális erőfeszítéseket érzékeltessük, a kilencedik fejezetben a kutatás számára releváns regionális szervezetek, így az Európa Tanács, az Európai Unió, és az Afrikai Unió emberi jogi védelmi rendszereinek a rabszolgaság felszámolását és az áldozatok védelmét célzó szervezeti formáira, eszközeire irányul kutatásunk, különös tekintettel az Európa és Afrika között a rabszolgaság különböző formáinak felszámolására irányuló együttműködési törekvésekre. Ebben a fejezetben szólnunk arról is, miért releváns kutatásunk a magyar tudományos társadalom számára. Hangsúlyozzuk Magyarország érintettségét a modern kori rabszolgaság elleni nemzetközi küzdelemben, s említést teszünk a felszámolásra irányuló eddigi eredményekről és az áldozatok számára biztosított hatékonyabb védelem érdekében a nemzeti jogfejlődés számára még elvégzendő teendőkről. A védelemre lehetőséget biztosító jogi eszközök mellett az elemzés során kíváncsiak voltunk az egyes szervek és szervezetek által felépített felelősségre vonási mechanizmusra, szankciórendszerre.

A modern kori rabszolgaságot Nyugat-Afrika országaiban vizsgálva szembetűnik, hogy a modern kori rabszolgaság számos országban helyi társadalmi gyakorlatokban él tovább, a munkaerővel való visszaélés és az áldozatok szabad mozgásának korlátozása a kizsákmányolás változatos formáit hívta életre. Ezért elengedhetetlen a kutatás tárgyát képező nyugat-afrikai régióban elérhető védelem és szankciórendszer elemzése. Így, miután a kutatás szempontjától a nyugat-afrikai régió relevanciáját megindokoltuk, vizsgálatunk a tizedik fejezetben az emberi jogoknak a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségében (ECOWAS) kialakult normatív keretrendszere felé fordul, mely a tagállamok között elsősorban a gazdasági integrációt elősegítő együttműködés mellett az alapvető emberi jogok védelmére is hozott létre jogi eszközöket.

Ezek után a tizenegyedik fejezetben a modern kori rabszolgaság elterjedését, megjelenési formáit öt nyugat-afrikai országban, Beninben, Elefántcsontparton, Ghánában, Nigériában és Togóban vizsgáljuk. Esettanulmányainkkal azt szeretnénk bizonyítani, hogy a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem nemzetközi és regionális szintű működésképtelenségét a Nyugat-, és Közép-Afrika országai között kialakult emberkereskedő hálózatok tevékenysége és az országokon belül továbbélő illegális foglalkoztatási gyakorlatok tevékenysége igazolja. Ezek a szisztematikusan működő jogsértések a régió politikai és gazdasági fejlődését gátolják. A modern kori rabszolgaságnak a hatályos nemzetközi jog és a tudományos *communis opinio* általi értelmezési lehetőségeit és kockázatait, a modern kori rabszolgaság tablószerű bemutatását, illetve a modern kori rabszolgaság elleni nemzetközi és regionális normatív keretrendszer vizsgálatát egészítik ki az öt nyugat-afrikai országban a modern kori rabszolgaságról gyűjtött és rendszerezett információk. Ezek szintézise teszi lehetővé, hogy a kutatás végén levonjuk azokat a következtetéseket, melyek reményeink szerint az olvasót is megerősítik abban, hogy a modern kori rabszolgaság velünk élő probléma, s ellene hatékonyan fellépni csakis úgy lehetséges, ha nemzetközi jog és az érintett kormányzati és tudományos szféra szereplői a problémát átfogóan újraértelmezik.

2. Kutatásmódszertan

A kutatás abból az állításból indul ki, hogy az emberi jogok nemzetközi védelmének rabszolgaság-értelmezése nem alkalmas a modern kori rabszolgaság felszámolására. Ennek bizonyítására deduktív érvelési módszert alkalmazunk, vagyis a kutatási szakirodalom alapján megfogalmazott hipotézisből indulunk ki, s a rabszolgaságot tárgyaló hatályos nemzetközi jogi szerződések, a rabszolgasággal foglalkozó nemzetközi szervezetek, civil szervezetek beszámolóinak elemzése, összehasonlítása és a nyugat-afrikai országokat tárgyaló esettanulmányok alapján döntünk a hipotézis elfogadásáról vagy elvetéséről.

A doktori értekezés hangsúlyozza, hogy a rabszolgaságról szóló 1926. évi genfi egyezményben és az 1956. évi kiegészítő egyezményben közreadott megfogalmazás általános, nem foglalja magában a munkaerő kizsákmányolását, az adósrabszolgaságot, s a kényszermunka regionális formáit. Viszont rabszolgaságnak tekintik a szervkereskedelmet, a prostitúciót, s egyes értelmezésekben a családon belüli erőszakot is, illetve az emberkereskedelmet külön jogsértésként kezelik. A nemzetközi és regionális egyezmények értelmezésbeli hiányosságaiból levonva a következtetést, a modern kori rabszolgaság megfogalmazására adunk javaslatot, méghozzá négy feltétel mentén, mely a modern kori rabszolgaság fajtáinál egységesen jelen van. A társadalomtudományok és a nemzetközi jog tudományterületeket így a modern kori rabszolgaságról közreadott új definícióval bővíti jelen kutatás, mely modern kori rabszolgaság alatt olyan tevékenységeket ért, melyek közös jellemzői a tulajdonjog gyakorlása az egyén felett, az egyén szabad mozgásának korlátozása, munkaerejének kizsákmányolása, erőszak és megfélemlítés. Az új tudományos eredményként közreadott definíció sajátossága az is, hogy a modern kori rabszolgaság és az emberkereskedelem viszonyát is pontosítja. A kutatás irányadó koncepciónak azt tekinti, hogy bár egyenlőségjelet nem tehetünk az emberkereskedelem és a modern kori rabszolgaság közé, az emberkereskedelem a modern kori rabszolgaság egyik fajtája, amennyiben az út során az áldozat állapotát a fent említett négy tényező jellemzi.

A disszertáció a modern kori rabszolgaságot Nyugat-Afrika öt országában, Beninben, Ghánában, Elefántcsontparton, Nigériában, és Togóban tapasztalható formáin keresztül értelmezi. A régió modern kori rabszolgasággal kapcsolatos relevanciáját az országok között az olcsó munkaerő áramlását biztosító emberkereskedelem hálózatos rendszere, illetve az országon belüli kizsákmányolás tradicionális formái adják a háztartási rabszolgaságban, az iparban és a mezőgazdaságban. Következésképp, a hatályban levő nemzetközi emberi jogi egyezmények ellenére a modern kori rabszolgaságnak számos formája van jelen a nevezett országokban. Ezek bizonyítják a regionális felszámolási törekvések kudarcát. A módszertan célja a nemzetközi jog rabszolgaság-értelmezésének hiányosságait hangsúlyozva az, hogy javaslatot tegyen egy kizárólag a

modern kori rabszolgaságnak szentelt nemzetközi, illetve regionális, a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége keretein belül megszületendő megállapodás megvalósítására. Ezek a megállapodások egységes modern kori-rabszolgaság értelmezést vennének alapul, s azokat a gazdasági és társadalmi problémákat céloznák meg, melyek kiváltó tényezőkként lehetővé teszik Nyugat-Afrikában a modern kori rabszolgaság terjedését.

A kutatás során az elméleti, emberi jogokat középpontba állító és az intézményi törekvéseket elemző kvalitatív elemzés mellett a modern kori rabszolgaság konceptuális létezése és az emberi jogok nemzetközi védelme számára a téma fontosságának hangsúlyozása érdekében kvantitatív módszertant is alkalmaztunk. Ezt az áldozatokról nemzetközi és civil szervezetek által készített felmérések összehasonlítása tette lehetővé, mérhetővé téve ezáltal a modern kori rabszolgaságot. Továbbá a kutatás hipotéziseinek alátámasztását segítették a nyugat-afrikai régióból közvetlenül érkezett információk, melyek emberi jogok védelmével foglalkozó nyugat-afrikai civil szervezetektől érkeztek. A kiküldött kérdőíveken a rabszolgaság elleni küzdelemről, módszerekről, illetve a nemzetközi szervezetekkel és a nemzeti hatóságokkal a rabszolgaság felszámolására irányuló együttműködések rendszeréről kérdeztük az érintetteket. A nyugat-afrikai helyzet részletesebb és aktuálisabb megismerése érdekében kapcsolatba léptünk a modern kori rabszolgaság felszámolásáért küzdő helyi civil szervezetekkel. A kutatás színvonalát válaszaival növelte a benini Katolikus Karitás az elefántcsontparti Emberi Jogok Nemzeti Bizottsága (CNDHCI), a nigériai Nőket Érintő Emberkereskedelem és Gyerekmunka Felszámolásáért Küzdő Alapítvány (WOCON), s a togói Emberi Jogok Nemzeti Bizottsága (CNDHTG).

A háromszintű elemzési struktúrát az esettanulmányok erősítik, alátámasztva a dolgozat elméleti összefüggéseit. A modern kori rabszolgaság által erősen sújtott nyugat-afrikai országok közül Benin, Ghána, Elefántcsontpart, Nigéria, és Togo kerülnek tárgyalásra a dolgozatban az országokban elterjedt illegális foglalkoztatási formák alapján. A gyerekmunka, az emberkereskedelem, a kényszermunka és a háztartási és rituális rabszolgaság regionális fajtái körülbelül másfél millió ember életét érintik a vizsgált öt országban. Az esettanulmányokat egységes struktúra

szerint építettük fel, így a nemzeti normatív keretrendszer gyengeségeit hangsúlyozva a modern kori rabszolgaság helyi formát keressük. Végül kiemeljük az országok jogrendszereinek azokat az elemeit, melyek elősegíthetik a rabszolgaság felszámolását, és felvillantunk pár, az áldozatok védelméért küzdő sikeres nemzeti kezdeményezést, hogy megmutassuk, a modern kori rabszolgaság áldozatait elsősorban helyi civil szervezeteken keresztül találjuk meg.

3. A téma relevanciája, körülhatárolása

A történeti rabszolgasághoz hasonló körülmények között, vagyis fogvatartója tulajdonaként, fenyegetéstől és kínzástól szenvedve, s nem a munkával egyenértékű fizetségért dolgozók száma a Globális Rabszolgaság Index 2013-ban közreadott eredményei szerint a legmagasabb volt Mauritániában, Haitin, Pakisztánban, Nepálban, Moldovában és Beninben.⁵ A becslések szerint a legtöbb rabszolga, körülbelül tizennégy millió fővel, Indiában élt, mely számadat nem kizárólag indiai állampolgárokra, hanem az országban dolgozó külföldiekre is vonatkozik.⁶ Bár a rabszolgaságban élő emberek száma napjainkban milliós, a rabszolgaság elterjedésének vizsgálata részletesebb információkat ad számunkra. A Globális Rabszolgaság Index elkészítése során a Walk Free Foundation (WFF) számos modern kori rabszolgaságnak tekinthető gyakorlatot vizsgált, ezáltal is hangsúlyozva a széleskörű, változatos formákban megbúvó problémát. A rabszolgaságban élők számához ebben az esetben hozzáadódott a gyerekházasság életkora és az országból kifelé és az országba befelé áramló emberkereskedelem is. Így már olyan országok is helyet kaptak a vizsgált 162 országból álló lista első harminc helyén, mint Elefántcsontpart, Gambia, Szenegál, Sierra Leone, Togo, Ghána, Bissau-Guinea, Burkina Faso vagy Niger. Mivel a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségének tizenöt tagországa közül kilenc

---

⁵ „Globális Rabszolgaság Index 2013”, WFF, 2013, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7905/pdf/1688_globalslaveryindex_2013_download_web1_original.pdf Letöltés ideje: 2018.02. 04. p. 7.

⁶ Id. p. 7.

országban elterjedt a modern kori rabszolgaság, így következtetünk arra, hogy Nyugat-Afrika melegegya nemcsak az afrikai, de az európai és az ázsiai szervezett bűnözési és emberkereskedő-hálózatoknak is. A nyugat-afrikai régió vizsgálatánál maradva észrevehető, hogy a 2016-ban publikált Globális Rabszolgaság Indexben a WFF Elefántcsontpartot és Togót a 19., Nigériát a 23., Ghánát a 34., Benint pedig a 90. helyre tette az országokban élő rabszolgák becsült száma alapján.⁷

Az országok javuló eredményei ellenére az áldozatok száma továbbra is milliós. 2016-ban a kutatásunk fókuszában levő országokban a WFF szerint összesen másfél millió ember élt rabszolgaságban. A 2013-ban közreadott sorrendhez képest a három évvel későbbi számok nem elsősorban a rabszolgaság áldozatai számának csökkenését jelenti, hanem egyrészt a WFF módszertanának finomodását, másrészt azt jelzi, hogy a szervezet megnövekedett mennyiségű információval rendelkezik a rabszolgaság formáiról, hiszen 2016-ban már 167 országot vizsgáltak.

Az áldozatok magas száma Nyugat-Afrikában ettől függetlenül jelzi, hogy a modern kori rabszolgaság akadályozza a régió gazdasági és társadalmi fejlődését az illegális gyakorlatok kiterjedt hálózatos rendszere révén. A régióban a beruházási költségeket csökkenteni szándékozó munkáltatók kiapadhatatlan forrását találják meg itt az olcsó, szakképzettséggel nem rendelkező munkaerőnek. A nyugat-afrikai államokban a mindennapos megélhetési gondokkal küzdő, pénzügyi kilátástalanságban szenvedő megnövekedett népesség könnyen az illegális foglalkoztatási gyakorlatokba munkaerőt szállító emberkereskedők kezére kerülhet, így a régióban virágoznak a gazdaság illegális szektorai. Éppen ezért tartjuk fontosnak a modern kori rabszolgaság összefüggéseit Nyugat-Afrika országaiban és regionális együttműködéseiben vizsgálni. A nyugat-afrikai országokban elsősorban gyermekek és nők esnek áldozatul a kényszermunkának és a háztartási rabszolgaságnak. Továbbá a régióban kiterjedt emberkereskedő-hálózatokon keresztül válnak rabszolgává nők, férfiak, gyerekek, a bányászatban, a halászatban, az utcai kéregetésben vagy az építkezéseken. Emellett a nyugat-afrikai országokban olyan, máshol nem jellemző, speciális

---

⁷ „Globális Rabszolgaság Index 2016”, WFF, 2016, <https://www.globalslaveryindex.org/findings/> Letöltés ideje: 2018.02. 04.

társadalmi gyakorlatok is tovább erősítik a modern kori rabszolgaság elterjedését, mint a *vudusi* Togóban, a *trokosi* Ghánában, vagy a *vidomegon* Beninben mely során akár hétéves lányokat küldenek szüleik háztartási rabszolgaságba gazdagabb családokhoz az ellátásukért cserébe, a gyerekek azonban ez által gyakran szexuális kizsákmányolás áldozataivá válnak.

4. Konszenzus hiánya a hatályos nemzetközi jog és a tudományos *communis opinio* között a modern kori rabszolgaság értelmezésében

A modern kori rabszolgaság fogalmának világos, objektív körülhatárolása elengedhetetlen mind a tudományos diskurzus, mind pedig a nemzetközi és regionális szervezetek és az érintett államok számára az áldozatok védelmének és az elkövetők felelősségre vonásának megszervezéséhez. Ám napjainkban egyrészt a hatályos nemzetközi jogban, másrészt a jelenleg elérhető nemzetközi és regionális védelmi mechanizmusokban azt látjuk, hogy az emberi jogok nemzetközi védelmének rabszolgaság-értelmezése nem alkalmas a modern kori rabszolgaság hatékony felszámolására. Következésképp, a modern világ összefüggései, érdekellentétei új kihívások elé állítják az emberi jogok védelméről az ENSZ keretein belül 1945 óta kialakult felfogást. Az alapvető emberi jogokat veszélyeztető kihívásokat a nemzetközi közösség úgy tudja felismerni, ha például elfogadja, hogy a korábban felszámoltnak vélt jogsértések új, átalakult formában továbbra is jelen vannak. Ezeknek az új körülményeknek egyik megnyilvánulása a modern kori rabszolgaság, melyről emberek milliói szenvednek a világ számos országában. Az új szemléletváltás eszköze pedig az lehet, ha a modern kori rabszolgaságot egységes, az emberi jogokat sértő gyakorlatgyűttesként vizsgáljuk, ezáltal hangsúlyozva a probléma világméretű súlyosságát, cselekvésre ösztönözve az érintett államokat és szervezeteket.

Ahhoz, hogy a modern kori rabszolgaság áldozatainak száma csökkenjen, fontos látni, miben különböznek a rabszolgaság ma is élő formái a korábban felszámolt történeti rabszolgaságtól.

4.1 Történeti és modern kori rabszolgaság

A modern kori rabszolgaság egy olyan élethelyzet vagy állapot, amelynek során egy személy egy másik felett az erőszak és megfélemlítés eszközeivel tulajdonjogot gyakorol, s ez által a neki alávetett személy szabadsága sérül. A birtoklással az egyénnek az a célja, hogy a másikat munkára kényszerítse, így abból neki anyagi haszna származzon. A munkára kényszerített személynek azonban a feladatát embertelen, veszélyes körülmények között, rendkívül alacsony fizetésért kell végeznie. A legrosszabb esetben a rabszolga semmilyen fizetést nem kap a kényszmunkáért, illetve a rabszolga tartója erőszakkal akadályozza meg, hogy felhagyjon a végzett tevékenységgel, s elmeneküljön. Tehát a fizetés és az egyéb juttatások hiánya, az egészségtelen, veszélyes munkakörülmények és az illegális munkavégzés különbözteti meg a rabszolgát a törvényes munkavállalótól. Ahogy a *Külügyi Szemle* 2015/3. számában „A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modern kori rabszolgaság elleni védelem terén” c. tanulmányunkban említettük, „a történeti és a modern kori rabszolgaság közötti legkézenfekvőbb különbség az, hogy ez utóbbit már nemzetközi egyezmények tiltják”.⁸

A társadalomban illegálisan jelen levő kizsákmányoló gyakorlatok esetében ma a történeti rabszolgaságnál megszokott rabszolga tartó–rabszolga-kapcsolattól eltérő relációt látunk. A globális gazdaság illegális berkeiben a rabszolga tartók a rabszolgaként dolgoztatott személyeket magukkal sodorják a bűncselekményekbe. A kényszerítés következtében ők is elkövetőkké válnak. A nemzetközi emberi jogok védelmi rendszerének az egyik legnagyobb kihívását jelenti ez az illegális kapcsolat, hiszen a rabszolgaság áldozatait csak abban az esetben reménykedhetnek a hatóságok részéről megfelelő, az emberi jogokat előtérbe helyező védelemben, ha azok áldozatként, nem pedig bűnrészesként, bűnelkövetőként tekintenek rájuk.

Jogosan merülhet fel a kérdés, vajon mi tartja működésben a több mint 40 millió embert érintő modern kori rabszolgaság formáit. A 15–19.

---

⁸ Gyurácz V., 'A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modern kori rabszolgaság elleni védelem terén', *Külügyi Szemle*, 2015/3.:(3.) p. 36.

századhoz képest az elsődleges különbség, hogy a rabszolgaságba juttatott emberek munkájának „piaci értéke” csökkenő tendenciát mutat, ugyanis a munkaerő gyors pótlása révén, hosszú távon biztosított az újabb áldozatok kihasználása. Ennek egyik oka a Föld gyarapodó népessége, illetve a globalizálódó piac szerteágazó kapcsolatrendszere. A posztkoloniális berendezkedés ugyanis jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a dél-amerikai, afrikai és ázsiai országok többségében a szegények és a gazdagok közötti szakadék tovább mélyült. A gyarmati rendszer megszűnését követően számos fejlődő ország polgárháborúktól szenvedett, gyakran félkatonai csoportok kezében volt az ország irányítása, s mindemellett a korrupció beépült a mindennapokba.⁹ A gyarmati sorból frissen szabadult országok lakossága egy ígéretesebb jövőben bízott, ezzel szemben diktátorok, katonai csoportok ragadták magukhoz a hatalmat, akik a megfélemlítés és a terror eszközeinek alkalmazásával kizsákmányolták az embereket. Mindezek következtében a polgárháború sújtotta országok nem voltak képesek a globális piacon való érvényesülésre, viszont az egekbe szökött az államadósságuk.¹⁰ Így az egyetlen erőforrásuk az ember volt: a kilátástalanság, a politikai instabilitás és szegénység könnyen az illegális gyakorlatok felé fordította ezen országok lakosságát.

A hatályos nemzetközi egyezmények a rabszolgaságot egyszer s mindenkorra felszámolhatónak tekintik. Vagyis nem számolnak azzal a lehetőséggel, hogy az a 19. század végi és 20. század eleji nemzetközi „abolíció” ellenére az egyén feletti tulajdonjog gyakorlásának deformált, illegálisan tovább élő, az emberi jogok védelmét állandóan veszélyeztető tényezővé válhat. A rabszolgaságnak napjainkban létező diverzifikált és társadalmanként eltérő értelmezéseit a különböző illegális gyakorlatok tablószerű bemutatásával kíséreljük meg egységesíteni. Ezt a közös emberi jogok megsértésére irányuló azon motívumokon keresztül történik, amelyek alapján egy bizonyos tevékenységet rabszolgaságnak tekinthetünk (pl. tulajdonjog, kizsákmányolás, erőszak, más munkaerejével való önkényes

---

⁹ Mihalkó V., Haidegger M., Szabó M., *Modern kori rabszolgaság. Képzési kézikönyv.* Antropolisz Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest, 2015, http://www.eltereader.hu/media/2015/03/rabszolgasag_konyv.pdf Letöltés ideje: 2016. március 11. p. 42.

¹⁰ Id. p. 42.

rendelkezés). Azonban számolni kell azzal a kockázattal, amit egy túl tág definíció eredményezhet. Ha túlságosan sok tevékenységet veszünk be a modern kori rabszolgaság körébe, akkor szétaprózódnak a felszámolásra irányuló törekvések. A rabszolgaság szélesebb körű értelmezése azzal a veszéllyel jár, hogy a nemzetközi, illetve regionális szervezeteknek és az érintett államoknak sok apró illegális gyakorlat felszámolását kell támogatniuk. Így a modern kori rabszolgasághoz a tulajdonjog gyakorlása révén szorosan kapcsolódó, a társadalomba már erősen integrálódott gyakorlatok – mint pl. a *vidomegon* (háztartási rabszolgaság) Beninben, illetve a nyugat-afrikai országokban működő, az európai igényeket kiszolgáló emberkereskedő, gyerekunkát szervező hálózatok – nem kapnának akkora figyelmet és támogatást, hogy az az áldozatok számára is valós segítséget jelentsen. A nemzetközi jogban a modern kori rabszolgaságról kialakuló egységes koncepció lehetőségeiről és kockázatairól szólnunk részletesebben a fejezet későbbi részeiben (lásd 6.2. fejezet).

A rabszolgaság elleni küzdelem továbbra is feladata az emberi jogok nemzetközi védelmének, hiszen az áldozatok száma világviszonylatban milliós nagyságrendben mérhető. A tudományos társadalom ehhez a küzdelemhez úgy tud hozzájárulni, hogy támogatja a modern kori rabszolgaság elterjedésének megismerését célzó kutatásokat, és elősegíti az e témában kialakult tudás egyezményesedését. Ez a mai napig megoldatlan feladat, hiszen a nemzetközi jogi egyezmények és a tudományos *communis opinio* eltérő módon értelmezik a modern kori rabszolgaságot, illetve azt, hogy mely gyakorlatokat kell annak tekinteni.

4.2 A tudományos *communis opinio*t megosztó modern kori rabszolgaság

Napjainkban még a tudományos társadalomban is idegen fogalomként tekintenek a „modern kori rabszolgaság” jelenségeire, arra hivatkozva, hogy a rabszolgaság idejétmúlt, a 21. században már legfeljebb történeti távlatokból vizsgálándó, megoldott probléma. Ennek ellenére a civil szervezetek, elsősorban fejlődő országokból, időről időre tájékoztatják a

közvéleményt arról, hogy még ma is számos olyan gyakorlat él a világon, amelynek során az ember személyes szabadsága sérül, tulajdonként bánnak vele, kihasználják munkaerejét, s mindez erőszak és megfélemlítés mellett történik. E félelmeket már a nemzetközi jogi védelmet garantáló legfontosabb nemzetközi szervezetek is osztják, sürgetve a tagállamokat a felszámolást célzó erőfeszítések megtételére. Például az ENSZ keretein belül 2007 óta külön megbízott felel azért, hogy ezeket a gyakorlatokat a nemzeti hatóságok egységesen rabszolgaságként kezeljék, s az áldozatok ennek megfelelő védelemben részesüljenek, az elkövetőket pedig felelősségre vonják.

A modern kori rabszolgaságot növekvő figyelem kell, hogy övezze a nemzetközi jog és a tudományos társadalom részéről, hiszen a rabszolgaság tilalma továbbra is a nemzetközi jog normatív keretrendszerében *ius cogens*, vagyis feltétel nélkül érvényesülő norma, illetve emberiség elleni bűntett is, amelynek elítélése a nemzetközi közösség minden tagjára nézve kötelező, függetlenül attól, hogy egy adott tagállam elismeri-e azt, illetve tett-e erőfeszítéseket a felszámolására. A modern kori rabszolgaságról elérhető információk nagy része leegyszerűsíti a problémát, és eltekint az egyént személyes szabadságában korlátozó gyakorlatok sokszínűségétől.

A modern kori rabszolgaság kutatásában a legnagyobb kihívást az okozza, hogy nincs konszenzus sem a hatályos nemzetközi jogban, sem pedig a tudományos társadalomban arról, mely gyakorlatokat kell napjainkban rabszolgaságnak tekinteni. Az emberi jogok védelméért dolgozók még abban sem értenek egyet, vajon mi különbözteti meg a rabszolgaság modern kori fajtáit a 20. század elején felszámolt rabszolgaságtól. A nemzetközi jog a rabszolgaságot a tulajdonjog gyakorlása által határozza meg, az 1926. évi Rabszolgaság egyezmény szövegét véve alapul. Így rabszolgaságnak tekintjük azt az állapotot, „amikor egy személy egy másik személy felett tulajdonjogot vagy annak valamely ismervét gyakorolja”.¹¹ Következésképpen „a modern kori rabszolgaságot és a történeti rabszolgaságot pont az az állapot köti össze, amelyben egy vagy több személy egy másik személy, az áldozat felett rendelkezik és hatalmat gyakorol [...],

---

¹¹ „Slavery Convention. Signed at Geneva on 25 September 1926.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>. Letöltés ideje: 2015. szeptember 28. 1. cikk.

mint egy tárgyat, birtokba veszi a másik személyt, mozgásszabadságában korlátozza, emberi mivoltában megalázza, manipuláció és/vagy fenyegetés és/vagy mentális illetve fizikális bántalmazás során kizsákmányolja”.¹² A szabadság korlátozása és az erőszak révén kerül az áldozat megalázott helyzetbe. Így a megaláztatás is állandó jellemzője a rabszolgaság modern kori gyakorlatainak. Álláspontunk szerint azonban ez a megközelítés még hiányos a rabszolgaság napjainkban élő, diverzifikált formáinak megértéséhez, hiszen „csupán” a tulajdonjog gyakorlását, és az így kialakult állapot során elszenvedett mentális és/vagy fizikai bántalmazást, kontrollt hangsúlyozza. A modern kori rabszolgaság állapotához ezen felül hozzátartozik még az egyén munkaereje feletti kényszerítő, önkényes rendelkezés is. Ez történik a kényszerszolgálat, a gyerekszolgálat, a házi vagy háztartási rabszolgaság, a szexrabszolgaság, az adószolgálat és a háborús rabszolgaság esetében is. A munkaerő feletti önkényes rendelkezés különbözteti meg a modern kori rabszolgaságba tartozó gyakorlatokat a kizsákmányolás más egyéb fajtáitól, például a szervkereskedelemtől.

Kevin Bales, a *Free the Slaves* nemzetközi civil szervezet alapítója a modern kori rabszolgaság meghatározásánál az áldozat élete feletti ellenőrzés fontosságát hangsúlyozza.¹³ Bales is egyetért abban, hogy a rabszolgaságról született számos definíció és szakértői vélemény közül a mai napig az 1926. évi Rabszolgaság egyezmény az irányadó, amely a tulajdonjog gyakorlásának viszonylatában értelmezi a rabszolgaságot.¹⁴ Viszont Weitzerhez hasonlóan hiányolja az összhangot a rabszolgaság társadalmi és jogi definíciója között. A rabszolgaság modern kori formáinak felszámolását így nehezíti az, hogy a rabszolgasággal kapcsolatos esetek kis hányada kerül az igazságszolgáltatás elé, legfeljebb szociális és emberi jogi szervezetek foglalkoznak velük. Habár az Egyesült Államok erős jogrenddel rendelkezik, a rabszolgasággal kapcsolatos eseteknek mindössze egyharmada kerül az igazságszolgáltatás

---

¹² Mihalkó V., Haidegger M., Szabó M., *Modern kori rabszolgaság. Képzési kézikönyv.* Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest, 2015, http://www.eltereader.hu/media/2015/03/rabszolgasag_konyv.pdf Letöltés ideje: 2016. március 11. p. 42.

¹³ A. Jean, K. Bales, 'Slavery and Its Definition' (August 3, 2012). *Global Dialogue*, Volume 14, Number 2; Summer/Autumn 2012; Queen's University Belfast Law Research Paper No. 12-06. <https://ssrn.com/abstract=2123155> Letöltés ideje: 2018. február 5. p. 4.

¹⁴ Id. p. 4.

elé.¹⁵ Ez az arány sokkal alacsonyabb a fejlődő országokban, ahol erőtlenebb jogalkalmazási hajlandóság van. Annak ellenére tehát, hogy a mai napig nincs nemzetközileg egységes definíciója a rabszolgaság modern kori formáinak, az áldozatok védelméért küzdő szociális és emberi jogi szervezetek tiszta tapasztalatokkal rendelkeznek a rabszolgaságról, ami azonban nem köszön vissza a jogi instrumentumokban. Éppen ezért a kizsákmányolás formáiról a társadalmi igazságtalanság skáláján szigorúan meghatározott jellemzők alapján olyan egységesen elfogadott definícióra van szükség, amelyet a tudományos társadalom és a nemzetközi jog is elfogad. Csak így válik lehetővé az áldozatok védelme és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása.

Amíg a modern kori rabszolgaság jelentéséről nem jön létre nemzetközi konszenzus, addig az illegális foglalkoztatás fajtái virágozni fognak, mivel a pénzügyi nyereség és a felhasználható munkaerő hasznát hoz nemcsak a rabszolgatartóknak, hanem a korrupt kormányzati tisztviselőknek is.¹⁶ Yasmine Rassam is felhívja a figyelmet arra, hogy az emberi jogok védelmét veszélyeztető modern kori veszélyek elleni küzdelem során válaszolni kell olyan kényes kérdésekre, mint hogy a hatályos nemzetközi jog rabszolgaság-értelmezése idejétmúlt-e, s így a problémát megoldani képtelen-e. Illetve, hogy a rabszolgaság és a kényszermunka modern kori formáit meg kell-e különböztetni, vagy a modern kori rabszolgaság ernyője alatt egységesen kell-e kezelni? Rassam azon az állásponton van, hogy a hatályos nemzetközi jog rabszolgaság-értelmezése elavult, s nem ad megfelelő válaszokat az áldozatok millióinak.¹⁷ Éppen ezért jelen kutatás támogatja, hogy a modern kori rabszolgaság felszámolása területén szemléletváltásra van szükség, egy új, átfogó, multilaterális egyezmény formájában, mely a hangsúlyt inkább a rabszolgaságban élők társadalmi-gazdasági jogaira helyezné.

---

¹⁵ Id. p. 7.

¹⁶ Y Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach'. 2005, *Penn State International Law Review*. Vol. 23: 4., p. 810.

¹⁷ Id. p. 810.

5. Hipotézisek

1. tézis

Az emberi jogok nemzetközi védelmének rabszolgaság-értelmezése nem egységes. Így a hatályos emberi jogi védelmi egyezmények nem garantálják megfelelően sem az áldozatok védelmét, sem a tettesek felelősségre vonását. Ezért álláspontunk szerint nézőpontváltás szükséges a modern kori rabszolgaság nemzetközi jogi megközelítésében. Ennek formája nemzetközi szinten egy új, egységes modern kori rabszolgaságot elítélő ENSZ egyezmény lenne.

2. tézis

A hatékonyabb nemzetközi jogi fellépés érdekében egységes, holisztikus nemzetközi jogi rabszolgaság-értelmezésre van szükség a nemzetközi jogban és a tudományos *communis opinio*ban. Ez akkor valósulhat meg, ha a modern kori rabszolgaságot egységes, az egyén felett nemcsak tulajdonjogot gyakorló, hanem annak munkaerejével visszaélő jogsértésként kezeljük.

3. tézis

A modern kori rabszolgaság elleni küzdelem nemzetközi és regionális szintű működésképtelenségét a Nyugat-Afrika országai között kialakult emberkereskedő-hálózatok tevékenysége igazolja, hiszen az országok által ratifikált nemzetközi és regionális emberi jogi egyezmények ellenére ebben a régióban az országokon belül és az országok között is kiterjedt rendszere van a modern kori rabszolgaság formáinak. Az emberkereskedelem gondoskodik az olcsó és kizsákmányolható munkaerő utánpótlásáról a régióban.

6. Az egységes definíció megteremtésének lehetőségei és korlátai

A WFF a modern kori rabszolgaság kutatásában az ENSZ és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet egyezményeit, határozatait tekinti irányadónak. Az azok iránymutatásai alapján készült Globális Rabszolgaság Index (GRI) modern kori rabszolgaságnak tekinti az emberkereskedelmet és a kényszermunkát. De a „rabszolgaság” címke alá sorolja többek között az adósrabszolgaságot, a kényszer- vagy szolgasági házasságot (beleértve ezeknek a katonai konfliktusok során alkalmazott formáit), valamint a leszármazáson alapuló, örökletes, generációs rabszolgaságot is, ami például Mauritániában, napjainkban is jellemző.¹⁸ A szervezet a 2000. december 14-én aláírt, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ-egyezményre hivatkozva, modern kori rabszolgaságnak tekinti továbbá az emberkereskedelem járulékos jelenségeit, vagyis a prostitúciót, a szexuális kizsákmányolást, a szolgaságot vagy a szervkereskedelmet. Ezáltal a GRI a modern kori rabszolgaság tág értelmezését adja meg: a rabszolgaság tényét nem korlátozza az egyén munkaerejével való önkényes rendelkezésre.

A 2013. évi GRI felhívja a figyelmet arra, hogy a rabszolgaság napjainkban rendkívül diverzifikált, különböző illegális tevékenységek formájában jelen van a világ szinte minden országában.¹⁹ Felmerülhet a kérdés, vajon meddig terjed a modern kori rabszolgaság határa, s mely tevékenységeket tekinti napjainkban a hatályos nemzetközi jog rabszolgaságnak. De az emberi jogok védelmét garantáló határozatok, egyezmények megfogalmazóinak arra a kérdésre is válaszolniuk kell, hogy az emberi jogokat sértő egyéb illegális gyakorlatokat milyen indikátorok alapján kell megkülönböztetni a modern kori rabszolgaságtól.

Ha nem létezik a rabszolgaság egyetemessége, mivel a rabszolgaság különböző formákat ölt és társadalmanként különbözik, akkor hogyan lehetséges összefoglalni, mit is jelent a modern kori rabszolgaság? Jelen

---

¹⁸ „The Globális Rabszolgaság Index 2013”. WFF, 2013, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7905/pdf/1688_globalslaveryindex_2013_download_web1_original.pdf Letöltés ideje: 2018.02. 04. p. 2.

¹⁹ Id. 2. o.

értekezés kiindulási pontja szerint a hatályos nemzetközi jog a rabszolgaság és a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatok felszabadítását tárgyaló egyezményekben közös elemként a tulajdonjog gyakorlását tekinti. Viszont ez még nem elégséges ahhoz, hogy a nemzetközi jog és a tudományos *communis opinio* egységesen gondolkodjon a modern kori rabszolgaságról. Ennek oka Robert Botte szerint, hogy a rabszolgaságot elítélő törvények csak bizonyos büntetőjogi kategóriákat számolnak fel és nem azokat a társadalmi körülményeket, melyek elősegítik azt, hogy a világ országaiban a munkaerő kizsákmányolásának korábban nem látott történelmi formái megjelenjenek.²⁰ A kérdés az, hogyan képzeljük el ezt az átmenetet a kényszerítés és a szabad munka között. A munkát, mint ellenőrzési struktúrát önmagában kell vizsgálni.

Ma a tulajdon fogalma olyan gyakorlatokra vonatkozik, melyek történelmileg már eltűntek, mint például a gyarmati rabszolgaság, vagy ritkává váltak. A tulajdonjog fogalma mögé rejtőznek továbbá a rabszolgaságnak olyan gyakorlatai, melyek teljes mértékben megkérdőjelezik a tulajdonjog fogalmát, s következésképpen a társadalmi kapcsolatok egyenlőtlenségének természetét a rabszolgatartó és a rabszolga között. Botte szerint ennek „az új rabszolgaságnak” a feltételei miatt válik hatékonyatlanná a birtoklás megtiltása, olyannyira, hogy korábban nem látott mértékig valósul meg az alávetés és az emberek feletti ellenőrzés a birtoklás megléte nélkül.²¹ Ez „az új rabszolgaság” Afrikában sajátos értelmet nyer, hiszen olyan archaikus formák élnek tovább, melyek mindenhol ellentmondásba kerülnek az egyenlőség és a létjogosultság alapelveivel vagy a polgárok egyenlősége nevében az állam által hivatalosan kinyilvánított jogi lehetőségekkel.²²

Az előző évszázad során a rabszolgaság meghatározásával kapcsolatban különböző javaslatok jelentek meg arra vonatkozóan, hogy ezt kiterjesszék további, korábban ismert gyakorlatok hozzáadásával (pl. szolgaság, adórszolgaság). Így ezek a megfogalmazások magukban foglalnak a beolvasztás által olyan gyakorlatokat, melyek egyes vélemények

---

²⁰ R. Botte, 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail'. *Cahiers d'études africaines*. 2005/3 No. 179-180. p. 651

⁴¹ Id. p. 657.

²² Id. p. 661.

szerint már eltűntek, mint a *lévirat*²³, a vérfertőzés, az apartheid (mely nemcsak a faji megkülönböztetés ideológiája, hanem a munkaerő kikényszerítésének is egy eszköze). Vagy olyan a hatályos nemzetközi jog által elfogadhatatlannak vélt, ám a mai napig élő gyakorlatokat, mint a női nemi szervek megcsonkítása, vagy a gazdaság globalizálódásából született modern formák, mint az Interneten katalógusból választott házasság. Utóbbi a kényszerházasság modern formájának tekinthető. A házasságra jelentkezőket, mint kereskedelmi termékeket mutatják be és nem, mint embereket. Illetve a modern kori rabszolgaságot egyes vélemények tágabban a szervkereskedelemmel (szintén a kizsákmányolás új formájaként), illetve a gyerekek munkájának kizsákmányolásával is egyenlővé teszik.²⁴

Mike Dottridge is egyetért abban, hogy a zavar eléri a legmagasabb szinteket, hiszen például két, az emberi jogok nemzetközi védelméért felelős nemzetközi szervezet közül az egyik „a kényszermunkára” utal (ILO), amikor az emberi jogokat szisztematikusan megsértő gyakorlatokat vizsgálta, a másik pedig „a modern kori rabszolgaságra” (ENSZ), s a gyakorlatokat egymással azonosnak tekintik. Majd egy bizonyos kontextusban meghatározott és a modern korban újradefiniált fogalmakat használnak azért, hogy jelezzék, itt valami másról, a korábbtól eltérő jelenségről van szó.²⁵ Az értelmezési zűrzavarban jogos Botte kérdésfelvetése. Vajon milyen konszenzus lehetséges a modern kori rabszolgaságról és annak felszámolásáról Afrikában, amennyiben a nemzetközi jog egy az Európában és Észak-Amerikában összeállított terminológia szerint tekint az emberi jogokat napjainkban veszélyeztető jelenségekre, s keresi a választ olyan kérdésekre, hogy melyek a kizsákmányolás extrém és a munka többé-kevésbé elfogadott formái a gazdaság hagyományos és informális szektoraiban.²⁶

A modern kori rabszolgaság kutatásában és a felszámolására irányuló törekvésekben mérföldkőnek számító eseményként az ENSZ Emberi Jogi

---

²³ A *lévirat* egy Beninben elterjedt kulturális gyakorlat, mely során az özvegy nőnek az elhunyt házastárs testvérével kellett házasságot kötnie. http://base.afrique-gouvernance.net/fr/corpus_dph/fiche-dph-1124.html, <http://lefaso.net/spip.php?article18839>

²⁴ R. Botte, 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail'. *Cahiers d'études africaines*. 2005/3 No. 179-180, p. 661.

²⁵ Id. p. 661.

²⁶ R. Botte, 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail'. *Cahiers d'études africaines*. 2005/3 No. 179-180. p. 662.

Főképvisező Hivatala 2002-ben már eljutott odáig, hogy elfogadja, a rabszolgaságnak vannak modern, ma is élő formái. Ahogy a David Weissbrodt és az Anti-Slavery International által az akkor még működő ENSZ Modern kori Rabszolgaság Munkacsoport számára készített „Abolishing Slavery and its Contemporary Forms” c. anyagban olvasható: „Nyilvánvalóvá vált, hogy az ellenőrzés és a birtoklás, amelyek gyakran az erőszakkal való fenyegetéssel társulnak, központi elemei a rabszolgaság fennállásának. A bevándorló, akitől a munkaadója elvette az útlevelet, a gyermek, akit eladtak prostituálnak, vagy a „comfort woman”, akit szexrabszolgaságba kényszerítettek – mind rendelkeznek a választás és az életük feletti ellenőrzés elemének megfosztásával, továbbá valamilyen körülmény, vagy valamilyen közvetlen döntés következtében átadták őket egy harmadik félnek, vagy egy egyénnek, vagy egy államnak”.²⁷ Paul Close a 2002. évi felismerés újdonságával kapcsolatban Jean Allaint idézi, aki felhívja a figyelmet arra, hogy az ENSZ Modern kori Rabszolgaság Munkacsoportja a „rabszolgasághoz hasonló gyakorlatok” terminológia használatával a rabszolgaság fogalmát kiterjesztette „nemcsak a szolgaság formáira, hanem a szexturizmusra, az apartheidre, a gyarmatosításra és a vérfertőzésre is”.²⁸ Bár ezt a definíciót mind az ENSZ, mind az ILO elfogadta, a hatékony felszámolás érdekében még mindig túlságosan átfogó és pontatlan ez a megközelítés, hiszen a modern kori rabszolgaságnak tekintett gyakorlatok hosszú sora az erőfeszítések és a nemzetközi figyelem szétaprózódásának kockázatával jár együtt.

A nemzetközi szervezetek által elfogadott emberi jogi egyezményekből hiányzó konszenzus miatt, az egyezményeket alkalmazó, s az emberi jogokat sértő gyakorlatokkal első kézből találkozó civil szervezetek sem lehetnek képesek így fogalom szűkítésére s a koncentráltabb felszámolás lebonyolítására. Ez sajnálatos, mert pont a civil szervezetek, alakítják, befolyásolják a tudományos *communis opinio*t az általuk gyűjtött adatokkal.

---

²⁷ D. Weissbrodt, *Abolishing Slavery and its Contemporary Forms*, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva, 2002.
<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/slaveryen.pdf> Letöltés ideje: 2018.02.05. p. 7.

²⁸ P. Close, 'Child labour and slavery in modern society', *Sociological Studies of Children and Youth*, Volume 17, Emerald Group Publishing Limited, 2014, p. 35.

Éppen ezért nem hagyhatók ki a modern kori rabszolgaságról való gondolkodásból. Ám ezt az adatszolgáltató tevékenységet a kutatóknak kritikával kell kezelniük, ahogy erre a WFF nemzetközi civil szervezet által 2013 óta kiadott Globális Rabszolgaság Index módszertani hiányosságai figyelmeztetnek. A modern kori rabszolgaságot vizsgáló felmérés arra a végeredményre jutott, hogy 2013-ban 29,8 millió, 2014-ben 35,8 millió, míg 2015-ben 45, 8 millió ember tekinthető áldozatnak szerte a világon. Ezzel a WFF még az ILO 2012-es adatait is felülmúlta. A szervezet szerint 20,9 millió áldozata van a kényszermunkának.²⁹

Viszont a GRI megdőbbentő adatai gyenge lábakon állnak, hiszen a közzétett adatok megbízhatósága nem ellenőrizhető, s további finomítást igényel a kutatáshoz irányadónak tekintett definíció is. Habár a riport minden évben hivatkozik arra, hogy számos már nemzetközileg elfogadott fogalmat felhasználnak saját definíciójukhoz, nem indokolják meg azt, hogy az újonnan alkotott magyarázat miért előbbre való a felhasználtaknál.³⁰ A Globális Rabszolgaság Index mindenesetre a következőket érti rabszolgaság alatt: „az egyén birtoklása és ellenőrzése oly módon, amelynek során az egyéntől jelentősen megvonják a személyes szabadságát a kizsákmányolás szándékával a használat, irányítás, haszonszerzés, átengedés, eladás révén. Rendszerint ezt a gyakorlatot erőszak vagy az erőszakkal való fenyegetés, csalás és/vagy kényszer révén érik el és tartják fenn”.³¹ Guth és szerzőtársai figyelmeztetnek arra, hogy ez a definíció a Nemzetek Szövetsége, az ENSZ, az ILO és az Európa Tanács megfogalmazásainak elemeiből született. Tehát óvatosan kell a riportban közreadott országleírásokat kezelni, hiszen az sem tiszta, hogy ezt a definíciót az elsődleges és másodlagos adatokat összesítő szerzők hogyan használták fel a rabszolgaság nemzeti terjedésének elemzésénél. A szerzők annak érdekében, hogy a megalkotott definíciót minél

---

²⁹ „ILO Global Estimate of Forced Labour”, ILO Special Action Programme to combat Forced Labour (SAP-FL), Programme for the Promotion of the Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, Geneva, 2012.06.01.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_181953.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12. p. 13

³⁰ „Globális Rabszolgaság Index 2013”, WFF, 2013,
https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7905/pdf/1688_globalslaveryindex_2013_download_web1_original.pdf Letöltés ideje: 2018.02. 04. p. 11.

³¹ Id. p. 11.

szélesebb körben használni tudják, az elérhető elsődleges adatokra hivatkozva a rabszolgaságot más országokban is felfedezni vélték, függetlenül attól, hogy voltak-e erre vonatkozó adataik. Ez a megkérdőjelezhető módszer tette lehetővé a vizsgált 167 ország sorrendbe állítását és csoportosítását, illetve a 10 legmagasabb indexszel rendelkező ország részletes bemutatását. Guthék odáig merészkednek a kritikával, hogy a 2013-as riportot illetően 155 országról állítják azt, hogy a WFF mindössze 4 adatbázis felhasználása alapján elemezte őket, mely a fennmaradó 7 országban tette lehetővé a rabszolgaság elterjedésének igazolását.³² A kritikák helytállóak, ám nem jelentik azt, hogy a Globális Rabszolgaság Index évenkénti elkészítése a modern kori rabszolgaság formái elleni nemzetközi küzdelemben elhibázott törekvés lenne.

A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy az emberkereskedelmet, a kényszermunkát, az adórszolgaságot és szexrabszolgaságot jelentő modern kori rabszolgaságot a mai napig nem kezeli egységesen sem a nemzetközi jog, sem a tudományos társadalom. Az illegalitásban megbúvó gyakorlatok elkerülik a hatóságok figyelmét, így nehézkes az áldozatok védelme és a felelősök büntetőjogi felelősségre vonása. Éppen ezért értékelendő a WFF elhatározása, hogy szélesítse a modern kori rabszolgaságról elérhető tudást, hangsúlyozva, hogy ezek a gyakorlatok emberek millióit érintik, s a világon nincs olyan ország, amely ettől a problémától érintetlennek mondhatná magát. Viszont annak érdekében, hogy a GRI a nemzetközi nagypolitikában és a helyszínen a gyakorlatok felszámolása ellen küzdő civil szervezetek számára érvényes adatokat mutasson, kidolgozott módszertanra és a modern kori rabszolgaság egységes, nemzetközileg elfogadott definíciójára lesz szükség a jövőben.

Fontos, hogy ez a definíció közös elemként tartalmazza például azt, amit Rassam is hangsúlyoz, hogy a modern kori rabszolgaság „az egyén autonómiája feletti teljes uralom az erőszak eszközein keresztül gazdasági és szexuális kizsákmányolás céljából”.³³ A rabszolgatartók illegálisan élvezik a

---

³² A. Guth, R. Anderson, K. Kinnard, and H. Tran, 'Proper Methodology and Methods of Collecting and Analyzing Slavery Data: An Examination of the Global Slavery Index'. *Social Inclusion*. (ISSN: 2183-2803) Volume 2, Issue 4, p. 18.

³³ Y. Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach', 2005, *Penn State International Law Review*. Vol. 23: 4. p.

tulajdonjog gyakorlásának minden előnyét. Sőt, a rabszolgatartók számára a törvényes birtoklás hiányának köszönhetően teljes ellenőrzést kapnak az általuk birtokolt személyek felett a felelősség maradéktalan hiánya mellett. Így a modern kori rabszolgaság a történeti rabszolgasághoz képest a legális, intézményesített háttér hiányának köszönhetően további mutációkat mutat. A modern kori rabszolgatartók nem érdekeltek abban, hogy az áldozatok számára egészségügyi ellátásról gondoskodjanak, hiszen a munkaerő rendkívül alacsony árának köszönhetően gyorsan tudják pótolni a már elfáradt rabszolgát. Továbbá a modern kori rabszolgaság formái gyakran kategorikusan közelítik meg a kizsákmányolást, és az áldozatokat egy bizonyos alárendeltebb helyzetben levő csoportból választják, mint például a nők, vallási kisebbségek, őshonos/bennszülött népek, gyermekek, vagy az emberkereskedelem esetében a kevésbé fejlett országok állampolgárai.³⁴ A megváltozott jogi környezetben változatos formákban megmutatkozó és hatóságok ellenőrzésétől megbúvó modern kori rabszolgaság ellen a hatékony küzdelem tehát szükségletalapú eszközök megteremtésével lehetséges, melyek jogi kontextusát egy multilaterális egyezmény garantálná, amely magában foglal egy a modern kori rabszolgaságot megközelítő gazdasági és szociális jogok védelmét erősítő nézőpontot”.³⁵

Azonban a cél az, hogy egy olyan egyezményesen elfogadott megközelítés alakuljon ki a nemzetközi jogban és a tudományos társadalom szereplői között, mely közös alapot jelent majd a nemzetközi és regionális védelem megszervezésére. Ennek megalkotása érdekében viszont számolni kell a modern kori rabszolgaság sajátosságaival, melyek kockázatként veszélyeztethetik az egyetemes fogalom megalkotására irányuló törekvéseket. 2002-ben például David Weissbrodt figyelmeztetett a fogalom felhígulásának veszélyeire az ENSZ Emberi Jogi Bizottságában a rabszolgaság modern kori fajtáit vizsgáló munkacsoport tevékenységéről beszámolva.³⁶ Felhívta a figyelmet arra, hogy amennyiben a modern kori

---

824.

³⁴ Id. p. 824.

³⁵ Id. p. 827.

³⁶ D. Weissbrodt, *Abolishing Slavery and its Contemporary Forms*, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva, 2002.
<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/slaveryen.pdf> Letöltés ideje: 2018.02.05. p. 7.

rabszolgaság alatt illegális gyakorlatok széles körét értjük, az a probléma hétköznapivá válásával fenyeget. Éppen ezért érdemes megfontolni azt, vajon szükséges-e belefoglalni a szervkereskedelmet a modern kori rabszolgaság definíciójába, ahogy a 2000-es Palermói Egyezmény azt az emberkereskedelem egyik fajtájának tekinti.

További kockázatot jelent az, ha a bevándorlás következményeként értékeljük a modern kori rabszolgaságot. Habár tény, hogy az országon belüli és az országok közötti mozgás gyakran megjelenő motívum például az emberkereskedelem áldozatainál, a kulcsmomentum az illegális kizsákmányolás. Éppen ezért szükséges az emberkereskedelem-embercsempészet-illegális bevándorlás fogalmakat szigorúan elhatárolni egymástól. Erre teszünk kísérletet a 6.1.7. fejezetben.

6.1 A modern kori rabszolgaság kutatásunk értelmezésében – javaslat az egységes definícióra

A dogmatikai pontosság és megalapozottság érdekében nemcsak a fogalomalkotás lehetőségeinek és kockázatainak az ismerete szükséges, hanem az is, hogy a rabszolgaság egyes konkrét jelenkori formáit definiáljuk. Ennek érdekében tablószerűen bemutatjuk, mely gyakorlatok jelentik a kutatás számára a modern kori rabszolgaságot. Azoknak a nemzetközi és regionális egyezményeknek definíciós készletét fogjuk áttekinteni, melyek tárgyalták a modern kori rabszolgaságnak vélt gyakorlatokat, így többek között a kényszermunka, a gyerekmunka, a szexrabszolgaság, az emberkereskedelem, és a háztartási rabszolgaság nemzetközi jog általi tárgyalása a fejezet témája, hangsúlyozva azokat a körülményeket, melyek az alapvető emberi jogok sérülését eredményezik. Továbbá amellet, hogy az instrumentális keret a gyakorlatok elméleti hátterét megadja, a tablószerű bemutatás arra is lehetőséget ad, hogy a gyakorlatok előfordulásában közös elemeket fedezzünk fel, s így jussunk el a modern kori rabszolgaság egységes definíciójának megalkotásához.

Mivel kutatásunk 2. hipotézisének szerint a modern kori rabszolgaság beazonosításához elengedhetetlen a tulajdon gyakorlásának megléte, a ma elterjedt kizsákmányolási formáknál azt kell megvizsgálni, hogy milyen formában jelenik meg a tulajdonjog, illetve az ezzel való visszaélés, milyen formában valósul meg a kizsákmányolás. Így lehetővé válik annak meghatározása, hogy ki és hogyan szenved a modern kori rabszolgaság formáitól, s ezek alapján milyen védelemre van szüksége az áldozatoknak ahhoz, hogy a jogsértő állapotból szabadulhassanak. Ennek következtében a modern kori rabszolgaságnak tekintett gyakorlatok széles, ám kellően koncentrált spektrumát lehet felvázolni. Fontos azonban megjegyezni, hogy nem mindig egyezik meg a típusokra jellemző összes karakterisztikus jegy az egyazon formát elszenvedő áldozatok eseteinél. Egy áldozat akár több illegális gyakorlat áldozata is lehet. Ennek oka az, hogy a formákra és esetekre hatással vannak a helyi szociális, kulturális, gazdasági, politikai, környezeti, s egyéb viszonyok. A kutatás során modern kori rabszolgaságként értelmeztük azokat az emberi jogokat szisztematikusan sértő gyakorlatokat, melyeknél az alábbi feltételek teljesülnek:

- tulajdonjog gyakorlása
- szabad mozgás korlátozása
- munkaerő kizsákmányolása
- erőszak és megfélemlítés

Ezen gyakorlatok feltétel nélküli tilalma a nemzetközi jog *ius cogens* normájának kategóriájaként értelmezendő. Dolgozatunk így modern kori rabszolgaságnak tekinti a háztartási vagy ház körüli rabszolgaságot, az adórszolgaságot, a kényszermunkát, s annak speciális fajtáját, a gyerekmunkát, a szexrabszolgaságot, a kényszerházasságot és az emberkereskedelmet. Javaslatunk a nemzetközi jog és a tudományos társadalom számára pedig az, hogy a modern kori rabszolgaság felszámolását célzó törekvéseket azokra a gyakorlatokra korlátozzák, melyeknél a fent említett négy tényező teljesül. Meggyőződésünk, hogy az így megcélzott kizsákmányolási formák a szűkebb és szigorúbb értelmezésnek köszönhetően hozzájárulnak majd az áldozatok azonosítását és az elkövetők felelősségre vonását célzó kormányzati és civil törekvések sikerességéhez.

Az Elefántcsontpartról Franciaországba háztartási rabszolgaként küldött fiatal lányokkal kapcsolatban Deshusses idézzük a fenti körülmények pontosítása végett, aki a francia Modern Rabszolgaság elleni Bizottság (Comité contre l'Esclavage Contemporaine, CCEM) listáját ajánlja a modern kori rabszolgaság azonosítására. A CCEM szerint napjaink rabszolgáinak életét „a személyazonosító okmányok eltulajdonítása; az egyén sebezhetőségének kihasználása; a fizetés nélküli (vagy nagyon kevés fizetéssel járó) munka céljával, az emberi méltóság számára nem méltó munkakörülmények és lakóhely (mértéktelen munkaidő, szabadnap hiánya, nem elegendő ellátás, táplálkozás, veszélyes szállás, stb.); elzárás a munkáltató által (félelemmel áthatott állapot kialakulása a külvilág felé, ezáltal kevésbé ösztönözve az áldozatot a lehetséges menekülésre); családi kapcsolatok megszakítása (postai küldemények küldésének és telefonhívásnak megtiltása); a kommunikáció ellenőrzése; és kulturális izoláció (a fiatal lányok nem ismerik a jogaikat, melyek őket védik, és ezért sebezhető helyzetben vannak)” jellemzik.³⁷ A továbbiakban a fenti tényezők keresztmetszetében megvalósuló, s általunk modern kori rabszolgaságnak tekintett kizsákmányolási formákat részletezzük, kiemelve azokat a társadalmi- politikai-gazdasági körülményeket, melyek a modern kori rabszolgaság továbbélését igazolják.

6.1.1 Tradicionális rabszolgaság

A modern kori rabszolgaság általi érintettség alapján felállított skála egyik végén értelmezendő a Mauritániában, Líbiában és Marokkóban a mai napig elterjedt *chattel slavery*, melyet a történeti rabszolgaság továbbéléseként értelmezhetünk, így tradicionális rabszolgaságnak nevezhetünk. Mauritánia az utolsó ország volt, mely felszámolta a rabszolgaságot, 1998-ban. Ennek ellenére még 2014-ben is a népesség négy százaléka élt rabszolgaságban a GRI mérései szerint.³⁸ Ezt a számot egy

---

³⁷ M. Deshusses, *Du Confiage à l'Esclavage „Petit Bonnes” Ivoiriennes en France*. 2005. CAIRN. p. 745.

³⁸ „Globális Rabszolgaság Index 2014 Mauritania Country Study”, WFF, 2014. <http://www.globalsslaveryindex.org/country/mauritania/> Letöltés ideje: 2018. február 12.

százalékra sikerült csökkenteni 2015-re, mely még így is negyvenháromezer áldozatot jelentett.³⁹ Mauritániában, Líbiában és Marokkóban etnikai színezete van a rabszolgaság modern kori továbbélésének. A haratinok vagy más néven a fekete mók a társadalom alsóbb rétegét képviselik, munkájuk a világosabb bőrű arab törzsek „kiszolgálása, ellátása”. Ezáltal a Szahel-régió gazdaságának gerincét alkotják: takarítanak, főznek, építkezéseken dolgoznak, gondozzák „gazdáik” állatait.⁴⁰ Rassam szerint ez a gyakorlat egyrészt politikai realitás, másrészt a kultúra állandó része.⁴¹ Mivel a rabszolgák generációk óta élnek „rabszolgatartóik” családjával, állandó kötődés alakul ki bennük feléjük, hiszen az ellátásnak köszönhetően a kiterjedt család részei lesznek. Következésképp nem kell komoly erőszakot kiváltani azért, hogy megakadályozzák a rabszolgák elszökését, nem elsősorban azért, mert a rabszolgák írástudatlanok, hanem azért mert nincs más gazdasági alternatívája a rabszolgaságnak az országban. Nehéz a küzdelem például Mauritániában a rabszolgaság felszámolásáért, hiszen a rabszolgatartók annyira saját tulajdonuknak tekintik a rabszolgákat, hogy a felszabadításukért kárpótlást is kérnének. Jóllehet 2003-ban a mauritán kormány törvényt hozott, melyben bűncselekményként ismerte el az emberkereskedelmet, nincs meg a politikai akarat a rabszolgaság tényleges felszámolására, mert a kormány titkos együttműködésben van a rabszolgatartókkal- véli a Globális Rabszolgaság Index Mauritániáról készült beszámolója.⁴²

2015-ben szintet lépett a mauritániai belső jog, ugyanis törvényben került elismerésre, hogy a rabszolgaság emberiség elleni bűncselekmény, melynek elkövetése húsz év börtönbüntetéssel jár. Továbbá elítéltek tíz másik illegális gyakorlatot is, melyek szintén rabszolgaságnak tekintendők, így például a kényszerházasságot. Üdvözölték az új jogszabályt az országban a

---

³⁹ „Globális Rabszolgaság Index 2015 Mauritania Country Study”, WFF, 2015.
<http://www.globalslaveryindex.org/country/mauritania/> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁴⁰ Rassam felhívja a figyelmet arra, hogy a rabszolgaság Mauritániában nem határozható meg bőrszín alapján, ugyanis a fekete és fehér mók közötti vegyeshézaságoknak köszönhetően ma már fekete mókoknak is lehetnek rabszolgáik.

⁴¹ Y. Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach', 2005, *Penn State International Law Review*. Vol . 23: 4 ., p. 819.

⁴² „Globális Rabszolgaság Index – Mauritania Country Report”. WFF,
<http://www.globalslaveryindex.org/country/mauritania/> Letöltés ideje: 2018. február 12.

tradicionális rabszolgaság áldozatainak megmentéséért aktívan küzdő civil szervezetek is, s reményüket fejezték ki, hogy az új törvény lehetőséget ad majd az áldozatoknak, hogy a jogi utat válasszák szabadságuk biztosítása érdekében. Emellett az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása terén is eredményeket várnak továbbra is az *SOS Rabszolgák Mauritániában* nevű szervezethez hasonló tevékenységi körrel rendelkező helyi közösségek.⁴³ Boubacar Ould Massoud, az *SOS Rabszolgák Mauritániában* elnöke, 1995-ben alapította az ország első olyan civil szervezetét, mely a rabszolgaság jogainak védelméért küzd. A szervezet nemzeti koordinátora, Salmiata Lam 2015-ben nyilatkozott Jacinda Townsendnek, az Al Jazeera újságírójának, melyben hangsúlyozta, hogy a rabszolgaság áldozatainak a számszerűsítését nehezíti Mauritánia kasztrendszerű társadalmi berendezkedése. A mauritánoknál szokás, hogy szakmákba születnek, s a „rabszolga” egy ezek közül.⁴⁴ A társadalmi beágyazottság így azt eredményezi, hogy a rabszolgák nem mindig tekintik annak magukat. Éppen ezért nincsenek is tudatában annak, hogy az élethelyzet, melybe kényszerültek, illegális, s törvény garantálja az abból való szabadulásuk lehetőségét. Éppen ellenkezőleg, a Stockholm-szindróma itt is érzékelhető. A rabszolga lojális fogvatartója és családja iránt, annak ellenére, hogy fizikai bántalmazásnak és megfélemlítésnek van kitéve.

A 2015-ben elfogadott törvényt övező lelkesedés a nemzetközi sajtóban nem mutatkozott meg rögtön a tradicionális rabszolgaság elleni küzdelem lehetőségeinek javulásában, Mauritániában. Eddig egyetlen rabszolgatartót ítétek el az országban 2011 novemberében, miután két fiú, egy tíz és egy tizenkét éves elmenekült tőle, s az SOS Rabszolgák Mauritániában szervezet bíróságra vitte az ügyüket, segítve az áldozatokat, hogy tanúskodjanak rabszolgatartójuk ellen. Az eljárás végül mindössze két éves börtönbüntetésre ítélte az elkövetőt, aki négy hónap letöltött büntetés után óvadék ellenében szabadult. Az eljárás, az ítélet elleni fellebbezés

---

⁴³ „Mauritania anti-slavery law welcomed by campaigners”, 2015, <http://www.bbc.com/news/world-africa-33936243> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁴⁴ J. Townsend. „Meet the woman freeing Mauritania’s slaves.” <http://www.aljazeera.com/programmes/women-make-change/2015/12/meet-woman-freeing-mauritania-slaves-151207120630260.html> Letöltés ideje: 2018. február 12.

ellenére napjainkig nem folytatódott. A fiúk a civil szervezet védelmében vannak, édesanyjuk azonban azóta is rabszolgaként él.⁴⁵

A tradicionális rabszolgaság ellen Mauritániában az SOS Rabszolgák Mauritániában holisztikus nézőpont szerint küzd. A rabszolgaságból már kiszabadított áldozatoknak teljes körű társadalmi reintegrációt próbálnak biztosítani, tájékoztató kampányokkal hívják fel a figyelmet a rabszolgaság veszélyeire és jogtalanságára. Továbbá folyamatosan nyomás alatt tartják a központi kormányzat, a jelzőrendszer tagjait, hogy az országban érvényes nemzetközi és belső szabályozásoknak érvényt szerezhessenek, így garantálva az áldozatok számára a jogi védelmet.⁴⁶

6.1.2 Háztartási vagy ház körüli rabszolgaság

Tuza-Ritter Bernadett *Egy nő fogságban* című dokumentumfilmjét először 2019 áprilisában vetítették a magyar filmszínházak. A film Maris történetét mutatja be, aki tíz éven keresztül élt háztartási rabszolgaságban Magyarországon. A filmben bemutatott nő ötvenes évei elején jár, de ráncoktól barázdált arca alapján akár hetvenévesnek is gondolhatnánk. Egy ismerőse házában él, ahol reggelei hajnalban azzal indulnak, hogy megeteti az udvaron élő állatokat, majd reggelit, kávét készít a házban lakóknak. Napközben elvégzi a házimunkát, főz az ismerős Eta gyerekeire és családtagjaira. Mindezek után éjszaka egy gyárban takarít. Az utóbbi munkáért kapott fizetését egyben oda kell adnia Etának, aki úgy gondolja, a biztosított szállás és dohány elegendő fizetség Marisnak. Ezzel szemben a valóság az, hogy Marisnak mindössze egy kanapé jut, csak a maradék ennivalóból fogyaszthat, s folyamatosan bántalmazásnak van kitéve.⁴⁷

Tuza-Ritter Bernadett *Az élet, meg minden* podcast adásában hangsúlyozta, hogy a film készítése közben fedezte fel, hogy az általa filmre vett jelenségről megoszlanak a vélemények, nincs igazán még a köztudatban

---

⁴⁵ Id.

⁴⁶ Id.

⁴⁷ Szabó Á. A szolgátlány meséje -Tuza-Ritter Bernadett: Egy nő fogságban. 2019. április 21. https://filmkultura.hu/?q=cikkek/filmek/egy_no_fogsagban Letöltés ideje: 2019. október 29.

néven nevezve ez az állapot.⁴⁸ Maris helyzete jó példa arra, hogy egyrészt a modern kori rabszolgaság egy olyan élethelyzet, a média, s az emberi jogi védelmi rendszer tagjai számára nem nyilvánvaló az áldozatokkal való első találkozáskor. A kizsákmányolás különböző elemei, a személyes szabadság korlátozása, a fizikai és lelki erőszak, a munkaerő kizsákmányolása apránként mutatkoznak meg. A filmben bemutatott háztartási szolgaság pedig a modern kori rabszolgaságnak az a fajtája, ahol például erőteljes az a felfogás, hogy a fogvatartó nem gondolja, hogy bármilyen jogsértést követne el. Tuza-Ritter filmjében is Maris „munkáltatója”, Eta, - akinek a filmben kizárólag a kezét látjuk és a hangját halljuk, ezáltal válik a néző számára durva, sértő, parancsolgató, ám kisszerű szörnyeteggé - büszke rá, hogy semmilyen házimunkát nem végez, s nagylelkűnek gondolja magát, azért, amit a szolgáinak nyújt.

A napjainkban Budapesten, az Európai Unió egyik fővárosában és környékén filmre vett történet különbözik a Mauritániában továbbélő történeti rabszolgaságtól, hiszen itt nem a társadalmi beágyazottság teszi lehetővé az áldozat kizsákmányolását. A Mauritániában tapasztalható körülményekkel szemben a világ számos országában gazdasági szükségletek hívják életre a háztartási vagy ház körüli rabszolgaságot. Az áldozatok, ahogy Maris helyzete tökéletesen illusztrálja, „munkáltatójuk” otthonában élnek és dolgoznak. A magánházak zárt ajtaja mögött a fogvatartók gyakran durván bánnak velük, fizikai erőszakkal, szexuális zaklatással és bántalmazással szembesülhetnek és nincs módjuk törvényes védelemhez folyamodni. A nap 24 órájában rendelkezésre kell állniuk és nagyon alacsony fizetés mellett vagy csak étkezésért és lakhatásért dolgoznak. Helyzetüktől függően feladataik szerteágazóak lehetnek: a főzéstől elkezdve, a takarításon át, a gyermek- vagy állatfelügyeletig, illetve a kertgondozásig és a tüzelő begyűjtéséig terjedhetnek. A háztartási rabszolgaság különösen gyakori Szingapúrban, Malajziában, Indiában és a Közel-Keleten, de nyugat-afrikai országok

---

⁴⁸ Tóth Szabolcs Töhötöm: „#020 Tuza-Ritter Bernadett – Egy nő fogságban és a régi álom, amely valóra vált”. Az élet, meg minden. <https://azeletmegminden.hu/020-tuza-ritter-bernadett-podcast/> 2019. szeptember 18. Letöltés ideje: 2019. október 29.

nagyvárosaiban is találunk rá példát. Sőt, a modern kori rabszolgaságot európai problémaként is értelmezhetjük a magyar áldozat példája alapján⁴⁹

Az Egyesült Államok 2010-ben kiadott emberkereskedelemről szóló beszámolója figyelmeztet arra, hogy az országukat elhagyó, s külföldön munkát vállalni szándékozó emberek különösen kitétek az illegális foglalkoztatásnak, s így könnyen kizsákmányolás áldozataivá válhatnak. Könnyen válhat belőlük háztartási rabszolga, miután egy új munkalehetőség mégsem olyan körülményeket kínál az áldozatnak, amit ígértek neki. Ebben az esetben a háztartási rabszolgaság magában foglalhatja az utazási okmányok eltulajdonítását az áldozatoktól, a fizetés visszatartását, a szabadidő megvonását, a bezárást, az elkülönítést a közösségtől, a családtól és a barátoktól. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a külföldi munkavállalókon kívül a gyerekek sebezhetőségét is hangsúlyozza, s felhívja a figyelmet arra, hogy sok országban elsősorban a gyermekek a háztartási rabszolgaság áldozatai.⁵⁰ Erre látunk példát Elefántcsontparton (lásd a 10.3 fejezetet), ahol a „petites bonnes”-oknak, „kicsi jószágoknak” nevezett gyerekek végzik a nagyobb városokban a gazdagabb családoknál a házi munkát. Sőt, elterjedt jelenség, hogy nyugat-afrikai gyerekeket Franciaországba visznek távoli rokonok, idegenek a szülők beleegyezésével, szintén erre a célra.

A fenti körülményeket Matthias Deshusses a személyes függőség egy aszimmetrikus kapcsolataként értékeli, szerinte a háztartási rabszolgaság esetében ki nem mondott alárendeléssel állunk szemben, amelyben a munkáltatók kölcsönveszik a szülői nyelvet és ideológiát azért, hogy álcázzák a kizsákmányolást.⁵¹ Ezzel szemben Moujoud és Pourette a Felső-Atlasz hegység marokkói falvaiban végzett etnográfiai adatgyűjtésükre hivatkozva azt hangsúlyozzák, hogy a nők ház körüli kizsákmányolása a társadalmi valóságból eredeztethető, amelynek alapjai messze nem újak és korábban

---

⁴⁹ Mihalkó V., Szabó M., Nagy B., *Az emberiség tragédiája. Modern kori rabszolgaság.* Anthropolis, 2017, p.59.

⁵⁰ „Involuntary Domestic Servitude. U.S. Department of State Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons Fact Sheet”. June 14, 2010.
<http://www.state.gov/j/tip/rls/fs/2010/143247.htm> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁵¹ R. Botte, 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail. *Cahiers d'études africaines*'. 2005/3 No. 179-180. p. 662.

léteztek már a manapság elítélt formában.⁵² A háztartási rabszolgaság terjedésének legfőbb oka a fejlődő országokban a nő és férfi közötti erősödő egyenlőtlen viszony, s a férfi gazdasági dominanciája. Ahol ezt az egyenlőtlen, alávetett helyzetet tapasztalják meg a nők házasságukban, ott könnyen átfordulnak a női-férfi szerepek a fogvatartó-áldozat viszonyrendszerbe, ahol a nő szabad mozgását korlátozza férje, s emellett embertelen körülmények között a ház körüli teendők elvégzésére kényszeríti, továbbá rendszeresen szexuálisan is kizsákmányolja. Így a háztartási rabszolgaság tökéletes példája annak, hogy a modern kori rabszolgaságban az áldozat jogai egyszerre a kizsákmányolás több formájában is sérülhetnek.⁵³

Ahhoz, hogy a háztartási rabszolgaságot el tudjuk helyezni abban a nemzetközi jog értelmezési keretében, meg kell különböztetnünk a „travail domestique”-et a „service domestique”-től.⁵⁴ Ahogy Geneviève Fraisse magyarázza, az első foglalja magában mindazon munkákat, melyeket a nő a ház körül ellát (takarítás, rendrakás, bevásárlás, a gyermekek és a háztartásban lakók ellátása).⁵⁵ Ez nem sérti az emberi jogokat, nem illegális tevékenység. A „travail domestique” a ház körüli foglalkoztatást jelenti, mely már lehetőséget ad a munkáltatónak arra, hogy tulajdonként bánjon az áldozattal és kihasználja munkáját. A „service domestique” esetében láthatatlan, fizetés nélküli és el nem ismert munkáról van szó, mely sok esetben párosul szexuális szolgáltatásokkal, melyeket a nőnek a házban lakó élettársával kell megtennie. A háztartási rabszolgaság és a szexrabszolgaság, illetve a prostitúció között keskeny a határvonal. Marokkóban számos gyermek lesz egyedülálló anya, miután munkáltatója megerőszakolta. S Franciaországban is az egyedülálló anyák a házi rabszolgaság könnyű áldozatai. Moujoud és Pourette etnográfiai gyűjtésük során találkoztak olyan fiatal nőkkel, akik azelőtt kezdtek el házkörüli munkát végezni, mielőtt prostituáltak lettek volna, de találkoztak olyannal is, aki korábban prostituáltként dolgozott, majd otthagytta a szexipart, hogy gyerekekre

---

⁵² N. Moujoud, D. Pourette, „Traite” de femmes migrantes, domesticité et prostitution. *Cahiers d'Études africaines*, XLV (3-4), 179-180, 2005, p. 1094.

⁵³ Id. p. 1094.

⁵⁴ G. Fraisse, *Les femmes et leur histoire*, Paris, Gallimard, Folio Histoire, 1998. p. 20.

⁵⁵ Id. p. 20.

vigyázzon.⁵⁶A keskeny határvonal ellenére fontos leszögezni, hogy a háztartási rabszolgaság és a szexrabszolgaság a modern kori rabszolgaság két külön fajtáját jelentik, s el kell különítenünk őket a prostitúciótól, amennyiben azt a nő önként végzi. Viszont, ahogy az imént utaltunk rá a háztartási rabszolgaság és a szexuális kizsákmányolás vagy szexrabszolgaság jelentkezhetnek egyszerre is ugyanabban az élethelyzetben.

A háztartási rabszolgaságot az teszi modern kori rabszolgasággá, hogy az áldozatot munkáltatója, egyben szállásadója saját tulajdonának tekinti, ennek következtében a nő nem mozoghat szabadon. A lakóhelyét is csak meghatározott időben és helyre menve hagyhatja el, például a piacra, a bevásárlást intézni. A szállásért és ellátásért cserébe a munkáltató egyrészt a házkörüli teendők elvégzését várja el a nőtől, másrészt esetenként szexuális szolgáltatásokat is. Viszont ez még nem jelenti azt, hogy az áldozatként szereplő nő prostituáltként dolgozna, hiszen ő maga nem dönt úgy önszántából, hogy szexuális tevékenység végzésével szeretne pénzt keresni magának. A háztartási rabszolga a munkáltatója tulajdona, neki dolgozik.

Moujoud és Pourette a háztartási rabszolgaság továbbélésének okait abban látják, hogy a nőkkel való kereskedelem olyan rendszerként jelenik meg a szegény országokban, ahol összekapcsolódik az alacsony életszínvonal és a migráció kizárólag informális lehetősége. Ez a két feltétel szükséges a kizsákmányolás modern kori formáinak és a nőkkel való kereskedelemnek a továbbéléséhez. Ha a nőknek lenne más választásuk, hogy elvándoroljanak, vagy, hogy enyhítsenek az élehetetlen körülményeiken, a modern kori rabszolgaságnak e fajtái nem léteznének, vagy kevesebben válnának áldozataivá.⁵⁷ Éppen ezért az áldozatok pont az elvándorlás során szembesülnek az erőszakkal, s az anyagi nehézségekkel olyannyira, hogy nem marad más választásuk, mint, hogy illegális formában házkörüli munkát végeznek vagy esetleg még prostitúcióba is kezdenek.⁵⁸

---

⁵⁶ N. Moujoud, D. Pourette, „Traite” de femmes migrantes, domesticité et prostitution. *Cahiers d'Études africaines*, XLV (3-4), 179-180, 2005, p.1096).

⁵⁷ Id. p. 1111.

⁵⁸ Id. p. 1114.

6.1.3 Adósrabszolgaság

Az adósrabszolgaság az ENSZ modern kori rabszolgaságért felelős különleges megbízottjának 2016. szeptember 15-i jelentése szerint a kényszermunka legelterjedtebb formája ma a világon. Urmila Bhoola szerint „jóllehet ma a gazdaság számos szektorában világszerte jellemző, s a rabszolgaság egyik formájaként mély történelmi gyökerekkel rendelkezik, az adósrabszolgaságot a mai napig nem kezelik egységesen, egyetemesen”.⁵⁹ Még mindig nincsenek pontos adatok arról, mennyi ember tekinthető az adósrabszolgaság áldozatának. A probléma mértékének realizálásához viszonyítási pont azonban a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet becslése, mely szerint körülbelül 21 millió fő szenved ma kényszermunkától.⁶⁰ Keskeny határ van a kényszermunka és az adósrabszolgaság között, melyek a kizsákmányolás és a diszkrimináció különböző formáit eredményezik. Az adósrabszolgaság áldozatai pénzügyi nehézségeik, a kapott kölcsön visszafizetésének nehézségei miatt válnak kényszermunka áldozataivá.

A szegénység, a gazdasági kilátástalanság, az írástudatlanság és a kisebbséghez tartozás miatti megkülönböztetés mind arra kényszerítik az áldozatokat, hogy kölcsönt vegyenek fel, vagy előleget fogadjanak el valakitől, akinél majd ők vagy családtagjaik a tartozásukat munkával ledolgozhatják. A munkavégzés azonban vagy nem jár egyáltalán fizetéssel, vagy csak minimális anyagi ellenszolgáltatással jár, s emellett az adósoknak gyakran kell embertelen munkakörülmények között, hosszú munkaórák során, s bizonyos esetekben fizikai bántalmazás mellett dolgoznia. Urmila Bhoola az adósrabszolgaság okai között a társadalmak különböző csoportjai közötti strukturális és rendszerszintű egyenlőtlenségeket, a szegénységet, a diszkriminációt és veszélyes munkakörülményeket említi.⁶¹ A gyenge vagy

---

⁵⁹ „Debt bondage remains the most prevalent form of forced labour worldwide” UN Special Rapporteur on Contemporary Forms of Slavery, 2016, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20504&LangID=en> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁶⁰ ILO Global Estimate of Forced Labour”, ILO Special Action Programme to combat Forced Labour (SAP-FL), Programme for the Promotion of the Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, Geneva, 2012.06.01. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_181953.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁶¹ „Debt bondage remains the most prevalent form of forced labour worldwide”, UN Special Rapporteur on Contemporary Forms of Slavery, 2016.,

nem létező pénzügyi és egyéb szabályozási rendszerek, az igazságszolgáltatáshoz való hozzájutás hiánya, a törvények végrehajtásának és a kormányzásnak a hiánya, illetve a korrupció mind említethetők azon tényezők között, melyek nehezítik az adósrabszolgaság felszámolását és a generációkon átívelő szegénységspirálban szenvedő áldozatok rehabilitációját, társadalmi reintegrációját.⁶²

Alain Testart szerint az adósrabszolgaság egy olyan társadalom terméke, mely egyrészt a személyes függőséget ismeri el, másrészt, amelyben az egyén üzleti okból kifolyólag el tudja veszíteni a szabadságát.⁶³ Az adósrabszolgaság továbbá a függőségnek egy olyan formája, mely az adós fizetéseképtelenségéből következik. Viszont nem pusztán az adósság eredményezi a személyes függőségnek és a kizsákmányolásnak ezt a fajtáját. A pénzügyi kiszolgáltatottság kiegészül az embertelen munkakörülményekkel, a munkával egyenértékű fizetés hiányával, illetve annak veszélyével, hogy az adós családtagjai is rabszolgasorsra jutnak, amennyiben az adósságot nem sikerül visszafizetni vagy ledolgozni. Az írástudatlan vagy írni, olvasni nem elég magabiztosan tudó áldozatok pedig gyakran folyamatos adósságspiráltól szenvednek, hiszen munkáltatóik manipulálják az adósságok adminisztrálását, melyre az adósnak körülményei miatt egyáltalán nincs rálátása. A modern kori rabszolgaság más fajtáihoz hasonlóan az adósrabszolgaság áldozataira is jellemző, hogy a rabszolgák ki vannak zárva a társadalom egyik fontos dimenziójából, meg van tőlük vonva a szabad munkavégzés lehetősége, hiszen hitelezőjük önkényesen rendelkezik munkaerejükkel.

Urmina Bhoolához hasonlóan, Yasmine Rassam is az adósrabszolgaságot nevezi a modern kori rabszolgaság leggyakoribb fajtájának, s bár hangsúlyozza, hogy modern kori jelenségről van szó, nem felejt el azt kiemelni, hogy az adósrabszolgaságnak erős történeti hagyományai vannak. Az 1956. évi Rabszolgaság-kiegészítő egyezmény szerint az adósrabszolgaság *„olyan személyállapot, vagy helyzet, amely abból*

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20504&LangID=EN> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁶² Id.

⁶³ A. Testart, 'Importance et signification de l'esclavage pour dettes'. *Revue française de sociologie*. 2000. 41-4. p. 611.

*a tényből folyik, hogy az adós saját személyes szolgálatait vagy valamely vele függő viszonyban álló személynek szolgálatait adóssága biztosítékaul leköti, ha az így teljesített szolgálatok méltányos ellenértékét nem fordítják az adósság törlesztésére, vagy ha a szolgálatok tartama nincs korlátozva, illetve jellege nincs meghatározva;”.*⁶⁴

Annak ellenére, hogy az adósrabszolgaságot törvényen kívül helyezték a 19. században, a Nemzetek Szövetségének Ideiglenes Rabszolgaság Bizottsága kutatásai során rámutatott arra, hogy az adósrabszolgaság illegális keretek között továbbra is működött.⁶⁵ Az adósrabszolgaságot tekinthetjük a rabszolgasággal egyenértékűnek, hiszen a függőség állapota ebben az esetben „az élet minden aspektusa feletti ellenőrzést jelenti, továbbá nyomasztó erőszakot és borzalmasan követelődő feltételeket”.⁶⁶ A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet szerint az adósrabszolgaság továbbra is problémát jelent Guatemala, Mexikó, Peru, Haiti, a Dominikai Köztársaság, Brazília, India, Pakisztán és Nepál mezőgazdaságában. Az adósrabszolgákat a Karib-térségben, Afrikában és Dél- Kelet Ázsiában évszázadok óta mezőgazdasági munkáknál alkalmazzák. Az utóbbi évtizedekben számuk a bányászatban, a téglakészítő és szőnyegszövő iparban is megnőtt.⁶⁷ Indiában a legtöbb adósrabszolga a dalitok (elnyomottak) közé tartozik. Az áldozatok kasztokban elfoglalt helye nem változik, és mivel általában kasztokon belül házasodnak, ezért a következő generációk is ugyanazokkal a gondokkal küzdenek, mint szüleik. A kölcsönt olyan magas kamatokkal kérik vissza a munkaadók, hogy az egy idő után visszafizethetetlenné válik és annak megtérítése egyet jelent a véget nem érő munkával. Így a gyermekek is megöröklik szüleik terheit. Habár a

---

⁶⁴ 1958. évi 18. törvényerejű rendelet a rabszolgaságra vonatkozóan Genfben, 1926. évi szeptember hó 25. napján kelt Egyezmény módosítása tárgyában, New Yorkban, 1953. évi december hó 7. napján kelt Jegyzőkönyv és Melléklete, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedelem, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában, Genfben, 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény kihirdetéséről. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95800018.TVR Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁶⁵ Y. Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach', 2005, *Penn State International Law Review*. Vol . 23: 4 ., p. 822.

⁶⁶ Id. p. 823.

⁶⁷ Mihalkó V., Szabó M., Nagy B., *Az emberiség tragédiája. Modern kori rabszolgaság*, Anthropolis, 2017, p. 53.

kasztokon alapuló diszkrimináció törvénytelen, a különböző kasztok közötti korlátokat a hagyományok mégis életben tartják. Rassam felvillant egy példát is az adósrabszolgaság felszámolására irányuló törekvések közül, melynek sikerességét azonban fenntartásokkal érdemes kezelni. Az indiai kormány létrehozott egy programot, mely lehetővé teszi, hogy az adósrabszolgaság áldozatai jelentkezhetnek termőföld vagy haszonállat formájában elérhető kormányzati támogatásra. Azonban a program a mély korrupció miatt nem bizonyult sikeresnek. A földesurak és kormányzati alkalmazottak bár rengeteg pénzt gyűjtöttek össze a rehabilitációs programra, az adósrabszolgák rossz minőségű földeket kaptak, s a bankok és bolttulajdonosok a támogatásra kivetett „ügyintézési díjnak” köszönhetően rúpiák millióit fölözték le a kormánytól.⁶⁸ A kezdeményezés jól ábrázolja a modern kori rabszolgaság felszámolását célzó erőfeszítések erőtlenségét, a törekvések megvalósításának nehézségeit. Az indiai példa mutatja, hogy amennyiben egy a társadalomban mélyen rejtőző illegális gyakorlat ellen meglenne a nemzeti elhatározás, a személyes haszonszerzés miatt akadályokba ütközhet a program megvalósítása, s végül az áldozatok nem kapják meg a szükséges, megfelelő segítséget. Erre a kockázatra a modern kori rabszolgaság elleni törekvések megvalósítása során számítani lehet.

6.1.4 Kényszermunka, gyerekmunka

A munkaerő kizsákmányolását jelentő kényszermunka nem minden esetben tekintendő modern kori rabszolgaságnak. Bár a legtöbb modernkor rabszolgaságban élő embert munkára kényszerítik, mégsem minden rabszolgaságban élő személy kényszermunkás. Jóllehet a kényszermunkást illegálisan toborozzák, s akaratán kívül, erőszakkal, fizikai kényszer alkalmazásával kényszerítik munkára, rossz munkakörülmények között, csekély fizetség mellett vagy fizetség nélkül, a kényszermunkást csak abban az esetben tekinthetjük rabszolgának, ha felette egy másik személy rendelkezik, hatalmat gyakorol. Ennek megnyilvánulása, hogy a fogvatartó,

---

⁶⁸ Y. Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach', 2005, *Penn State International Law Review*. Vol. 23: 4., p 824

mint egy tárgyat, az áldozatot "birtokba veszi", s személyi szabadságában korlátozza, emberi mivoltában megalázza, fizikai bántalmazás során kizsákmányolja. Más szóval, a kényszersmunka súlyosabb formáját tekintjük modern kori rabszolgaságnak, ahol mélyebb, szerteágazóbb a kizsákmányolás.

A kényszersmunka által legsérülékenyebb csoportok között találjuk a 18 év alattiakat, így külön kell említést tennünk a gyerekmunkáról, mely a modern kori rabszolgaságnál jellemző tulajdonjog gyakorlása, az emberi méltóság megsértése, s a szabad mozgás korlátozása esetén szintén rabszolgaságként kezelendő. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek 2017-ben publikált gyerekmunkát vizsgáló beszámolójában közreadott elméleti keret szerint a "gyerekmunka két gyakorlatra vonatkozik: 1) a törvényes minimum korhatár alatt (egyres országokban legalább 15 év) gyerekek által végzett munka; 2) "a gyerekmunka legrosszabb formái": A 138. Minimum korhatárról szóló (1973) és a 182. gyerekmunkáról szóló (1999) ILO egyezményekben meghatározott gyakorlatok: rabszolgaság és kényszersmunka, beleértve a gyerekkereskedelmet; gyerekek toborzását fegyveres konfliktusokban; gyerekprostitúció és pornográfia; gyerekek alkalmazása bármilyen illegális tevékenységben; „kockázatos munkák”: bármilyen tevékenység vagy munka, mely természeténél és feltételeinél fogva valószínűleg károsítja a gyerekek egészségét, biztonságát, erkölcsét”.⁶⁹

A nemzetközi jog alapján a munkára való kényszerítés bűncselekmény, mely a kényszerítés súlya alapján büntetendő. Az ENSZ keretein belül 1989-ben született meg az első olyan törvényileg is kötelező összefoglaló jogi mechanizmus, amely a gyermekek jogait tárgyalja.⁷⁰ Az Egyezmény a Gyermekek Jogairól ötvennégy cikkben és két fakultatív jegyzékben foglalkozik a témával. Az Egyezmény előírja a gyermekek

---

⁶⁹ „ILO Global Estimates on Child Labour: Results and Trends 2012-2016”. International Labour Organization, Geneva, 2017, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12. p. 20.

⁷⁰ „Convention on the Rights of the Child, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49”, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> Letöltés ideje: 2018. február 12.

alapvető jogát a túléléshez, a fejlődéshez, a családhoz és a védelemhez a különböző erőszakos cselekményektől. Az egyezmény számára az irányadó alapelvek között szerepelnek a megkülönböztetés-mentesség, az élethez, a túléléshez és a fejlődéshez való jog, odaadás a gyermekek érdekeiért, és a gyermekek véleményének tiszteletben tartása. A gyermekek jogának védelmét az egyezmény az alapvető jogok megfogalmazásán kívül azzal kívánja elérni, hogy az aláíró államok számára előírja kötelező normarendszer felállítását az egészségügyben, a kultúrában, az oktatásban és a civil szférában.⁷¹ Így az egyezményt aláíró államok kötelezik magukat arra, hogy az élet különböző területein megadják a gyermekek számára szükséges jogi védelmet és biztosítják fejlődésüket.

Szintén szerteágazó, de a gyerekek védelmét regionális kontextusba helyező védelmet garantál az Afrikai Unió által 1999-ben elfogadott Gyerek jogairól és jólétéről szóló afrikai alapokmány, mely megerősíti az ENSZ keretein belül meghatározott célokat. Az egyezmény 15. cikke kimondja, hogy minden gyereket megillet a védelem a gazdasági kizsákmányolástól, s bármilyen olyan munka végzésétől, mely kockázatos vagy beavatkozna a gyerek fizikai, mentális, spirituális, erkölcsi, vagy társadalmi fejlődésébe.⁷² Az alapokmány túlmutat az ENSZ-ben garantált védelmen azáltal, hogy a gyerekről nem pusztán védendő személyről, hanem, mint a társadalom teljes jogú tagjáról szól, aki felelősséggel tartozik azért, hogy ő is hozzájáruljon a család bevételehez.⁷³ Így a gyermekmunka vizsgálatához az afrikai országokban elengedhetetlen azt figyelembe venni, hogy a gyerekek általi munkavégzés szorosan kapcsolódik a társadalmi hagyományokhoz.⁷⁴ A gyermekmunkára épül a nagyvárosok gazdasági fejlődése. Ennek a szempontnak a figyelmen kívül hagyása eredményez vitát a nemzetközi közösség gyermekvédelemmel foglalkozó szakértői és a média képviselői között, ugyanis a figyelem elsősorban a gyermekek vándorlásával és munkavállalásával kapcsolatban kizárólag a negatív jelenségekre -

---

⁷¹ Id. 54. cikk

⁷² African Charter on the Rights and Welfare of the Child (1990)
[http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter En African Charter on the Rights and Wlefare of the Child AddisAbaba July1990.pdf](http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter%20En%20African%20Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child%20AddisAbaba%20July1990.pdf) Letöltés ideje: 2018. február 12. 15. cikk

⁷³ Id. 31. cikk

⁷⁴ Erre részletesebben kitérünk a 9. 2 fejezetben.

emberkereskedelem, veszélyes gyermekmunka vagy az erőszak más formái – fókuszáltak.⁷⁵

6.1.5 Szexrabszolgaság

A szexuális kizsákmányolás vagy más néven szexrabszolgaság áldozatai elsősorban lányok és nők, akik a szegényebb kelet-európai, ázsiai és afrikai országokból félrevezetve kerülnek gazdagabb országok szexiparába. A szexuális szolgáltatások végrehajtására kényszerített személyek nagy része valamilyen ígéretes, jól fizetőnek tűnő álláshirdetésre vagy házassági ajánlatra jelentkezik, abban a reményben, hogy ezzel életminősége javulhat. Később azonban fizikai vagy mentális fenyegetettség áldozatai lesznek, akikről foglalkoztatójuk követeli a kiutazás és a szállás költségeinek visszafizetését, így az áldozatok kikerülhetetlen adósrabszolgaságba kerülnek.⁷⁶ A szexipar az azt működtetők számára jelentős profitot termel, az áldozatok számára azonban a teljes kiszolgáltatottságot, a rabszolgalétet eredményezi.

Fontos azonban elkülöníteni a szexrabszolgaságot magától a szintén illegális prostitúciótól, hiszen utóbbi esetében a nő önként dönt úgy, hogy szexuális szolgáltatásokkal keres pénzt magának. Szexrabszolgaság esetén a prostitúciót végző nők emberkereskedők kezei közé kerülnek. Vagy ők, vagy a munkaadó, akihez a kereskedők eljuttatták, elveszi tőlük személyi okmányaikat, fogvatarja őket és megfélemlítve kényszeríti őket szexuális tevékenységek végzésére. A szexrabszolgaság is példát ad arra, hogy nehéz kategorikusan elkülöníteni a modern kori rabszolgaság fajtáit, hiszen a szexrabszolgaság áldozatait az elkövetők kizsákmányolhatják például az emberkereskedelem, a háztartási rabszolgaság vagy a rituális szolgaság keretein belül is.

A szexrabszolgaságot a nemzetközi jog 2001 óta tekinti bűncselekménynek, a korábbi Jugoszlávia területén működő Nemzetközi Törvényszék (ICTFY) *Prosecutor vs. Kunarac* ügyben hozott ítéletnek

---

⁷⁵ lásd bővebben a 10. fejezetet.

⁷⁶ Mihalkó V., Szabó M., Nagy B., *Az emberiség tragédiája. Modern kori rabszolgaság.* Anthropolis, 2017, p. 62.

köszönhetően.⁷⁷ Itt az ICTFY először alkalmazta a szexrabszolgaság, mint háborús bűn nem sokkal azelőtt megalkotott tényállását. A Kunarac-ügyben két férfit vádoltak meg nemi erőszakkal és rabszolgotartással, amiért nőket tartottak fogva hónapokig szexrabszolgákként. Az ICTFY az ítélet ismertetésében kiindulási pontként az 1926. évi genfi egyezményt tekintette mérvadónak, s meghatározta a tulajdonjog gyakorlásának azon elemeit, melyek szükségesek ahhoz, hogy a vizsgált állapotot rabszolgaságnak lehessen tekinteni. Ezek szerint:

„A rabszolgaságra utaló jelek magukban foglalják az ellenőrzés és a tulajdonjog gyakorlásának elemeit; az egyén szabadságának, szabad választásának, vagy szabad mozgásának korlátozását; és gyakran előnyt az elkövető számára. Az áldozat szabad akaratának beleegyezése hiányzik. Gyakran lehetetlenné vagy irrelevánssá válik, például fenyegetés, erőszak, vagy attól való félelem, vagy a kényszerítés egyéb eszköze, megfélemlítés, fogság, pszichológiai elnyomás vagy társadalmi-gazdasági tényezők által. Továbbá a rabszolgaságra utaló jelek a kizsákmányolást, a kényszerszolgálatot, a rabszolgakereskedelmet, gyakran fizetés nélkül, is magukban foglalják. Illetve néha, de nem szükségszerűen mindig jelenthet fizikai nehézséget, szexuális kizsákmányolást és emberkereskedelmet. Az egyén feletti rendelkezés nem követelmény a rabszolgaság számára. Ellenben, ha ez mégis fennáll, akkor ez az egyénnek egy másik személy felett gyakorol tulajdonjogának gyakorlása. A tulajdonjoghoz kapcsolódó vélt hatalom gyakorlásának időtartama egy további tényező, melynek fontossága függni fog a rabszolgaságra utaló további körülménytől. Az alapvető jellemzők magukban foglalják az egyén mozgásának, s a fizikai környezet feletti ellenőrzést, pszichológia kontrollt, a szökés megakadályozását elősegítő intézkedéseket, erőszakkal való fenyegetést, kényszerítést, kegyetlen bánásmódnak alávetést, bántalmazást, s a szexualitás és a kényszerszolgálat feletti ellenőrzést”.⁷⁸

A délszláv háborúk óta napjainkban is találunk példát annak a ténynek a megerősítésére, hogy a szexrabszolgaság nem történeti probléma. Ezt bizonyította az Iszlám Állam (IÁ) tevékenysége 2015-ben Szíriában és Irakban, akik nők ezreit zsákmányolták ki. Az IÁ a szexrabszolgaságot a nem muszlim nők és lányok alárendelt helyzetének igazolására használja fel. Az

---

⁷⁷ Y. Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach', 2005, *Penn State International Law Review*. Vol. 23: 4., p. 816.

⁷⁸ Prosecutor v. Kunarac (Feb. 22, 2001), International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, <http://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12.

IÁ elleni nemzetközi fellépés szükségességét bizonyítja az is, hogy az IÁ harcosai más emberiség ellenes bűncselekményekkel együtt a nők rabszolgaságban tartásától sem riadnak vissza. A modern kori rabszolgaság létezését az IÁ területén a jezidi nőkkel szemben elkövetett törvénytelenések igazolják: csoportos szexuális erőszakról, kényszerházasságról, szexrabszolgaságról, szexuális bántalmazásról számolnak be az Iszlám Állam fogságából már kiszabadult nők.⁷⁹ Ahogy a Human Rights Watch (HRW) emberi jogvédő szervezet birtokába került IÁ röplap is tanúsítja, az iszlamisták a Koránra hivatkozva tekintik jogosnak a nem muszlim nők megerőszakolását és fogvatartását.⁸⁰ A röplap szövege azzal indokolja az erőszakos cselekedeteket, hogy azokat maga Allah tanácsolja a katonáknak, akik így kerülhetnek közelebb istenükhöz. A 2015-ben, az Iraki Kurdisztánban, Dohukban található menekülttáborban végzett felmérés során a HRW-nak nyilatkozó jezidi és egyéb más nem muszlim kisebbséghez tartozó nők az IÁ katonái által elkövetett rendszeres nemi erőszakról számoltak be.⁸¹

Az IÁ 2014 augusztusában foglalta el Irak Ninive tartományát, s ezzel fogságba ejtett több ezer jezidi polgárt. Szemtanúk szerint az iszlamista katonák különválasztották a fiatal nőket és a tinédzser lányokat a családjaiktól és más foglyoktól és egyik helyről a másikra mozgatták őket Irakban és Szíriában. A HRW által megkérdezett tizenegy nő és kilenc lány 2014. szeptember és 2015. január között tudott megszökni. Majdnem mindegyiküket házasságba kényszerítették, vagy eladták őket több alkalommal, mint „ajándékokat”.⁸²

Az Iszlám Állam katonái által elkövetett jogsértések arra is példát mutatnak, hogy a modern kori rabszolgaság állapotának fenntartása érdekében az elkövetők akár stratégiai céljaikat is átalakítják annak érdekében, hogy rabszolgákhoz jussanak. Így volt ez a Szindzsár-hegy

---

⁷⁹ Keresztes I. „Az Iszlám Állam és a szexrabszolgaság”. 2015. szeptember 5. http://hvg.hu/vilag/201536_az_iszlam_allam_es_a_szexrabszolgasag_leple Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁸⁰ K. Roth, „Slavery: The ISIS rules. In: New York Review of Books”. September 5, 2015. <https://www.hrw.org/news/2015/09/05/slavery-isis-rules> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁸¹ „Iraq: ISIS Escapees Describe Systematic Rape”, Apr 14, 2015. <https://www.hrw.org/news/2015/04/14/iraq-isis-escapees-describe-systematic-rape> Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁸² Id.

elfoglalásával is, melynek célja egyes szakértők szerint nem elsősorban katonai volt, hanem pusztán az, hogy ágyasokat szerezzenek a dzsihadisták.⁸³ A szexrabszolgaságot pedig külön intézményrendszer támogatja: Az áldozatokat lefényképezik, felveszik az adataikat, például a nevüket, korukat, és azt, hogy szüzek-e még, vagy ha nem, hány gyereket szültek. S ebből az adatbázisból kedvükre válogathatnak az IÁ tagjai.⁸⁴ Az intézményesített szexrabszolgaságot az IÁ-n belül komplett infrastruktúra egészíti ki. A nőket külön buszokkal szállítják, a raktárakban – ahol raboskodnak – bemutatótermeket alakítottak ki, ott megtekinthetők, majd eladhatók-megvehetők.⁸⁵

A szexrabszolgaság ideológiai hátterét az Iszlám Állam katonái a sariára vezetik vissza, arra hivatkozva, hogy a saria törvény igazolja, hogy a hitetlen nőket rabszolgaként tartsák fogva. Bernard Freamon azonban cáfolja ezt az érvelést hangsúlyozva, hogy a Korán egyetlen versszaka sem igazolja, hogy a gyakorlatnak folytatódnia kellene. Ahogy a CNN hírtelevízió modern kori rabszolgasággal foglalkozó Freedom Project c. riportsorozatában Freamon elmondta, „a Korán nem tesz említést a rabszolga-kereskedelemről és ismételten felszólítja a hívőket arra, hogy adják vissza a rabszolgáknak szabadságukat Isten iránti hitük jeleként”.⁸⁶ Freamon szerint ez a saria törvényeire alapozott érvelés hibás és szégyenletesen történelmietlen, mely a birodalmi iszlám napjaiból származó történetekre hivatkozó férfiak fantáziájából született.⁸⁷ Freamon szerint kizárólag a Korán 47, 4. versszaka engedélyezi a hadifoglyok ejtését, de ez sem engedélyezi a rabszolgaságot.⁸⁸

Az Iszlám Állam milicistái által elkövetett jogsértések valóságát már az ENSZ egy magas rangú tisztviselője, Zainab Bangura is megerősítette. Az ENSZ Főtitkárának a konfliktusban elkövetett szexuális erőszak elleni küzdelemért felelős különleges megbízottja, a korábbi Sierra Leone-i

---

⁸³ Keresztes I. „Az Iszlám Állam és a szexrabszolgaság”. 2015. szeptember 5. http://hvg.hu/vilag/201536_az_iszlam_allam_es_a_szexrabszolgasag_leple Letöltés ideje: 2018. február 12.

⁸⁴ Id.

⁸⁵ Id.

⁸⁶ B. Freamon, „ISIS says Islam justifies slavery - what does Islamic law say?” 2014. november 5. <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2014/11/05/isis-says-islam-justifies-slavery-what-does-islamic-law-say/> Letöltés ideje: 2016. december 13.

⁸⁷ Id.

⁸⁸ Id.

külgügyminiszter törökországi és jordániai útjai során jutott hozzá azokhoz az információkhoz, melyek igazolják a szexrabszolgaság kiterjedt működését az Iszlám Államon belül. Bangura egy az Iszlám Állam által kiadott árlistára hivatkozva hívta fel a figyelmet 2014-ben arra, hogy a milicisták gyermekeket és nőket árusítanak szexuális célokra. Eszerint az egy és kilenc év közötti fiúkat és lányokat iraki dinárból átszámolva 165\$-ért árulják, míg a tinédzser lányok 124\$-ért kerülhetnek a katonák tulajdonába. Először az IÁ vezetői választhatják ki a számukra szimpatikus nőket és gyerekeket, majd a régióban élő vagyonos emberek licitálhatnak, végül az áldozatok maradéka a milícia katonái számára érhető el az említett árakon.⁸⁹ Viszont nem kizárólag az Iszlám Állam katonái vádolhatók szexrabszolgasággal. Letta Tayler, a HRW vezető kutatója felhívja a figyelmet arra, hogy a nigériai Boko Haram terrorszervezet köréből is menekültek már meg áldozatok, akik a terroristák által Nigéria északi tartományaiban⁹⁰ elkövetett szexuális zaklatásról, kényszerházasságról és szexrabszolgaságról számoltak be.⁹¹

A szexrabszolgaság gyakori kísérő jelensége az emberkereskedelemnek. Az áldozatokat a kizsákmányolás végcéljába szállítva, maga a szexuális kizsákmányolás az utazás során is megvalósulhat az emberkereskedők által. Következésképpen a szexrabszolgaságot is magában foglaló emberkereskedelem bűncselekményét a nők elleni erőszak részének tekinthetjük. Fehér Zsuzsanna szerint a nemzetközi erőfeszítések korai eredményei ezen a területen még az ún. „fehér rabszolgaság” - a nők és gyermekek áldozattá válása - ellen próbáltak fellépni. A későbbi egyezmények, jóllehet már felismerték, hogy mindkét nemre veszélyt jelenthet az emberkereskedelem, a politikai deklarációk és a kutatások hangsúlyozzák a probléma gender-dimenzióját, azaz, hogy az áldozatok túlnyomó többsége nő, illetve leánygyermek a kommerciális szexuális kizsákmányolást célzó emberkereskedelem esetében.⁹²

---

⁸⁹ S Yoon, „Islamic State Circulates Sex Slave Price List”. 2015. augusztus 4. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-08-03/sex-slaves-sold-by-islamic-state-the-younger-the-better> Letöltés ideje: 2016. december 13.

⁹⁰ Erről bővebben lásd a 10.5 fejezetet.

⁹¹ L. Tayler, „The Silence over Islamic State’s abuse of women”. <https://www.hrw.org/news/2014/11/25/silence-over-islamic-states-abuse-women> Letöltés ideje: 2016. december 13.

⁹² Fehér L., ’Prostitúció, nemzetközi emberkereskedelem’. In: Nagy I, Pongrácz T (szerk.) *Szerepváltozások 2009. Jelentések a nők és a férfiak helyzetéről*. Budapest: TÁRKI, 2009.

6.1.6 Kényszerházasság, gyerekházasság

Ahogy a Nagy-Britanniában élő, Indiából származó Jasvinder Sanghera példája mutatja, az indiai családok körében elterjedt, hétköznapi jelenség a fiatal lányokat a szülők által kisgyerekkorban kiválasztott fiúhoz férjhez adni, a lányok akarata ellenére. A most ötvenkét éves Jasvinder tizenhét évesen szökött el otthonról, hogy elkerülje azt a sorsot, amivel idősebb nővéreinek már szembesülnie kellett. Miután egy barátja, későbbi férje segítségével elhagyta a szülői házat, a szülei megszakították vele a kapcsolatot és úgy tekintettek rá, mintha meghalt volna.⁹³ Jasvinder szerint „egy ázsiai számára minden a család körül forog: a hagyományok, a kultúra, minden a családban gyökerezik. Tehát elhagyni a családot nagyon kemény döntésnek tűnik”.⁹⁴ Jasvinder tizennégy éves volt, amikor édesanyja először beszélt neki Derby-ben, a családi házban a házasságról. Megmutatta neki egy húszas éveiben levő férfi képét, akit nyolc évesen neki ígértek. Az anyja azzal érvelt, hogy a lánynak nincs más választása, neki is ezt kellett tennie 14 éves korában. Ez a hagyomány, melyet ez a kultúra megkövetel.⁹⁵

A kényszerházasság elterjedt jelenség Afrikában is. Az UNICEF szerint „1990 óta a gyerekházasság gyakorisága a felére csökkent Afrikában a leggazdagabb családok körében; a legszegényebbeknél a kényszerházasság népszerűsége változatlan. Mauritániában a házas tinédzserkorú lányok 60 %-ának legalább tíz évvel idősebb férje van. Guineában a gyerekházasság szintje kétszer olyan magas vidéken, mint a városokban és háromszor annyian kötnek házasságot a gazdagabb családokban, mint a szegényebbekben. A legalacsonyabb a gyerekházasságok aránya Afrikán belül Djiboutiban, a Dél-Afrikai Köztársaságban, Szváziföldön, Namíbiában és Ruandában. Ezekben az országokban a gyerekházasságnak 10 % alatti arányáról számolt be az UNICEF.”⁹⁶ Nigerben azonban a fiatal lányok, akik felnőtt korban mentek

---

p. 211.

⁹³ J Moorhead, „Forced marriage: ‘I broke the chain. I’m proud of that’”. 2016. november 16. <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2016/nov/26/forced-marriage-refused-marry-jasvinder-sanghera> Letöltés ideje: 2017. október 14.

⁹⁴ Id.

⁹⁵ Id.

⁹⁶ „United Nations Children’s Fund, A Profile of Child Marriage in Africa”, UNICEF, New

férjhez négyszer nagyobb valószínűséggel részesültek terhes gondozásban, mint a tizenöt évnél fiatalabb korban férjhez menő lányok. Nigériában található a házasságba kényszerített gyerekek többsége. Az UNICEF számításai szerint 23 millióan vannak. Bissau-Guineában minden harmadik, Burkina Fasóban minden negyedik, míg Beninben és Kamerunban minden ötödik tinédzser korú lány többnejű férjével él.⁹⁷ A gyerekházasságok magas számát erősítette meg 2017 elején a Human Rights Watch vezető szakértője, Agnes Odhiambo is, aki szintén az UNICEF, illetve saját, Malawiban folytatott kutatására hivatkozva hangsúlyozza, hogy a húsz országból, ahol jellemző a gyerekházasság, tizenhét Afrikában található. A szakértő, bár értékelte az afrikai államfők 2015 júniusában tető alá hozott megállapodását a gyerekházasság visszaszorításáról, úgy véli, lassan csökken az áldozatok száma.⁹⁸ Nincs egységesen elfogadott megoldás a kényszerházasság gyerekeket érintő formájának felszámolására. Fontos, hogy a lányok életkoruknak megfelelő oktatásban részesüljenek, továbbá elengedhetetlen, hogy az állami és vallási vezetők elkötelezettek legyenek a gyerekek jogai és ezzel párhuzamosan a felnőttek szabad akaratból származó házassági szándéka iránt.

Jóllehet az elrendezett házasságban a résztvevők úgy érezhetik, hogy a közösség nyomása alatt állnak, mégis van beleszólásuk az események alakulásába. Van lehetőségük meggyőzni szüleiket a választásukról, így végül a fiatalok beleegyezésével jöhet létre a házasság. Ezeket az eseteket nem tekintjük kényszerházasságnak, nem illeszkednek a modern kori rabszolgaság értelmezési keretébe. A fizikai erőszakkal, fenyegetéssel házasságba kényszerítés azonban már tartalmazza az egyén feletti tulajdonjog gyakorlásának elemét, hiszen ebben az esetben a szülők, hozzátartozók hozományért cserébe adják el a házasulandó lányokat, leggyakrabban gyerekeket, akiket férjeik tulajdonukként kezelnek. Afrikában gyakori, hogy a házasságba kényszerített gyerekek háztartási rabszolgává válnak, és férjük

---

York, 2015. [https://www.unicef.org/media/files/UNICEF-Child-Marriage-Brochure-low-Single\(1\).pdf](https://www.unicef.org/media/files/UNICEF-Child-Marriage-Brochure-low-Single(1).pdf) Letöltés ideje: 2018. február 12. p. 5.

⁹⁷ Id. p. 6.

⁹⁸ A. Odhiambo: „Scourge of Child Marriage in Africa Continues. 1 in 4 Girls Marry Before 18 Despite African Leaders' Efforts”. Human Rights Watch, 2017.01.31. <https://www.hrw.org/news/2017/01/31/scourge-child-marriage-africa-continues> Letöltés ideje: 2018. február 12.

rendszeresen megerőszakolja őket, tehát szexrabszolgaság áldozatainak is tekinthetjük őket. Erre példát találunk Nigerben és Nigériában a *wahaya*-rendszer továbbélése révén.⁹⁹ Történik mindez annak ellenére, hogy a Gyermek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta 1990-ben állapította meg 21. cikkében a házasságra jogosultság minimum életkorát 18 évben. Azóta az Afrikai Unió tájékoztató kampányt indított „Állítsuk meg a gyerekházasságot Afrikában” címmel, a gyerekházasság elleni kontinensszintű törekvések koordinálásáért és tényfeltáró országjárások lebonyolításáért felelős különleges megbízottat nevezett ki.¹⁰⁰ 2014-ben az Afrikai Unió az Addis Abeba nyilatkozattal¹⁰¹ erősítette meg a szervezet elköteleződését a gyerekházasság felszámolása mellett, viszont, ahogy a Human Rights Watch 2017. januári beszámolója, vagy a friss gyerekházasságról gyűjtött ILO adatok mutatják, Afrikában korántsem sikerült még érvényt szerezni az Afrikai Unióban elfogadott gyerekházasság felszámolását célzó instrumentumoknak. Jóllehet, nőtt a nemzetközi és a regionális tájékozottság a gyerekházasság és a kényszerházasság illegalitásáról és veszélyeiről, a probléma súlyossága akkora, hogy napjainkban joggal erősíti ez a gyakorlat is a modern kori rabszolgaság létezését.

Nawal Nour a gyerekházasság egészségügyi veszélyeiről szóló tanulmányában idézi az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 16. cikkét, mely kijelenti, hogy „mind a férfinak, mind a nőnek a házasságra érett kor elérésétől kezdve joga van fajon, nemzetiségen vagy valláson alapuló korlátozás nélkül házasságot kötni és családot alapítani. A házasság tekintetében a férfinak és a nőnek mind a házasság tartama alatt, mind a házasság felbontása tekintetében egyenlő jogai vannak”. [Továbbá] „házasságot csak a jövőendő házastársak szabad és teljes beleegyezésével lehet

---

⁹⁹ G. K. Abdelkader, M. Zangaou. „Domestic and sexual slavery in Niger”. 2017 http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/wahaya_report_eng.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12.

¹⁰⁰ „Africa’s Agenda for Children 2040”. African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child. http://www.acerwc.org/download/agenda_2040_for_children_rights_in_africa-2/?wpdmdl=9974 Letöltés ideje: 2018. február 6.

¹⁰¹ „The Addis Abeba Declaration on Ending Child Marriage in Africa”. 23rd Session of the African Committee of Experts on the Rights of the Child. 2014. 04.11. <http://srsg.violenceagainstchildren.org/sites/default/files/documents/docs/ACERWC-Declaration-on-Ending-Child-Marriage-in-Africa.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 6.

kötni”.¹⁰² Az ENSZ keretein belül 1979-ben a nők elleni diszkrimináció minden formájának felszámolását célzó egyezmény törvénytelennek bélyegezte a gyerekházasságot, majd 1989-ben a Gyerekek jogairól szóló egyezmény a gyerekkort 18 éves életkorral határolta be. Ennek ellenére Nour hangsúlyozza, hogy számos ország hozott a nemzetközi jogi egyezményekkel ellentétes belső jogi szabályokat, melyek megváltoztatták az országban a házassághoz szükséges törvény előtt érvényes életkort. Az áldozatok számára azonban pozitív körülmény, hogy ezeknek a törvényeknek a végrehajtása nehézkes, és a fejlődő országokban a házasságok anyakönyvezése is problémás. Maliban például, habár a házasság törvényi korhatára 18 év, a lányok 65 % - a él házasságban. Mozambikban ez az arány 57%, Indiában pedig 50 %. Etiópia egyes részein a törvényileg engedélyezett 15 éves kor ellenére, fiatalabb lányokat is házasságba kényszerítenek. Egyes elrendezett házasságok pedig már a gyerekek születése idejében megtörténnek.¹⁰³

A gyerekházasságok legfőbb kiváltó tényezői a szegénység, a merev társadalmi kapcsolatok, és a házasságba, mint a gyermeket védeni képes intézménybe vetett hit. A gyerekeiket házasságba küldő szülők a szegényebb régiókban két gazdasági ösztönzővel szembesülnek. Egyrészt szeretnék támogatni a lányuk pénzügyi biztonságát, másrészt csökkenteni azt a gazdasági terhet, melyet a lány ellátása jelent a család számára – véli Noor.¹⁰⁴ Így a kényszerházasság pénzügyi menekülést jelent a szülőknek, akik az anyagi haszonszerzés lehetőségét látják a lányuk kiházásáért ígért hozományban. Minél fiatalabb a lány, annál magasabb a kiszemelt vőlegény családja által adott hozomány, s így mihamarabb megszabadulhat a család a lány felnevelésével járó gazdasági nehézségektől.

A másik ösztönző a család társadalmi integrációját segítheti elő. Azáltal, ha a lányt sikerül a szülőknek egy jómódú férjhez adni, a szülők a

---

¹⁰² „„Emberi jogok egyetemes nyilatkozata”. Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én. *Alapvető Jogok Biztosának Hivatala*, <http://www.ajbh.hu/documents/10180/122652/Emberi+Jogok+Egyetemes+Nyilatkozata.pdf/fc99fb33-95a8-4195-8855-bf2fa6f550af;version=1.0>. Letöltés ideje: 2015. április 22.

¹⁰³ N. M. Nour: Child Marriage: 'A Silent Health and Human Rights Issue'. *Rev Obstet Gynecol.* 2009 Winter; 2 (1): 51–56.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2672998/> Letöltés ideje: 2018. február 12. p.51.

¹⁰⁴ Id. p. 53.

helyi közösségen, törzsön belül pozíciójukat erősíthetik meg. Továbbá a szülők a lányuk megélhetésének biztosításán kívül az esetleges fizikai bántalmazástól, nem várt terhességtől, szexuális úton terjedő betegségektől (HIV, AIDS) való védelmet is feltételezik az elrendezett házasságokon keresztül.¹⁰⁵ Ám a modern kori rabszolgaságnak megfelelő gyakorlatok pont ezeket a veszélyeket jelentik a gyerekek számára.

6.1.7 Az emberkereskedelem és a modern kori rabszolgaság viszonya

Az emberkereskedelem és a modern kori rabszolgaság viszonya vitatott. Azt is mondhatjuk, hogy a két fogalom jelentése körüli eltérő, s egymást fedő értelmezések okozzák azt a fogalmi zavart, mely miatt a nemzetközi jog eszközei képtelenek hatékony választ adni a modern kori rabszolgaság folyamatos terjedésére, s gátat szabni az áldozatok évről-évre növekvő számának. Egyes vélemények gyakorta az emberkereskedelmet és a modern kori rabszolgaságot szinonimaként használják. Habár a két jelenség között jelentős átfedés van, hiszen a modern kori rabszolgaságban élők nagy részét emberkereskedők juttatják el a kizsákmányolás végső helyszínére, ahol az áldozatok becsapott, megalázott szolgai élethelyzetbe kerülnek, az emberkereskedelmet az különbözteti meg a modern kori rabszolgaságtól, hogy utóbbinál az áldozatot a rabszolgatartó saját tulajdonának tekinti. Az emberkereskedelem ezzel szemben egy olyan folyamat, amelynek során „legalább egy ember egy másik embert toborzás, szállítás, eladás, elrejtés vagy átvétel útján, szóbeli, fizikai kényszer, bántalmazás, csalás alkalmazásával kiszolgáltatottá tesz és anyagi előnyök megszerzése érdekében kizsákmányol” – foglalja össze a definíciót Az emberiség tragédiája – Modern kori rabszolgaság c. kézikönyv.¹⁰⁶

A tulajdonjog gyakorlását elengedhetetlen elemnek tekinti kutatásunk is a modern kori rabszolgaság meghatározásánál. Azonban a modern kori rabszolgaságot holisztikus nézőpontból vizsgálva átértelmezzük a modern

---

¹⁰⁵ Id.p. 53.

¹⁰⁶ Mihalkó V., Szabó M., Nagy B., *Az emberiség tragédiája. Modern kori rabszolgaság.* Anthropolis, 2017, p. 48.

kori rabszolgaság és az emberkereskedelem viszonyát. Jóllehet az emberi méltósághoz való joggal összeegyeztethetetlen, hogy az ember bármilyen formában kereskedés tárgyává váljon, fontosnak tartjuk azon álláspontunkat hangsúlyozni, hogy az emberkereskedelem is egy azon illegális gyakorlatok közül, amelyeket modern kori rabszolgaságnak kell a nemzetközi jognak tekintenie. Viszont kizárólag abban az esetben azonosíthatjuk ezt a jogsértést rabszolgaságként, ha az áldozatokat már az emberkereskedő saját tulajdonaként kezeli, s az általa „begyűjtött” és a kizsákmányolás helyszínére saját maga által szállított embereket az emberkereskedő irányítása alatt kényszerítik munkára. Az áldozatok utaztatása az emberkereskedők által történhet az áldozat lakóhelye szerinti országon belül is, nem minden esetben kell érvényesülnie a határátlépés feltételének. Azonban ezekben az esetekben a cél nem elsősorban a rabszolga munkaerejének a kihasználása – az nem az út során, hanem annak végállomásán történik –, de az erőszaktól való félelem kiváltása, a kényszerítő erő alkalmazása, illetve a szabad akarat korlátozása miatt is a modern kori rabszolgaság egyik altípusának tekinthetők ezek a jogsértések. Richard Poulin szerint az esetek 80-92 %-ában az emberkereskedelem célja a prostitúciót.¹⁰⁷ A külföldi prostituáltak a prostitúciós hierarchia legalján helyezkednek el, s társadalmilag és nyelviileg elszigetelt helyzetben vannak, alávetve az erőszak különböző formáinak, mind a mindennapjaikban, mind, amikor egyik országból a másikba szállítják őket. Emellett az emberkereskedelem a kényszers munkát és a szervkereskedelmet is kiszolgálja, ám utóbbit a munkaerő kizsákmányolásának hiányában nem tekinti kutatásunk értelmezési kerete modern kori rabszolgaságnak.

Az emberkereskedelem világméretű hálózattá fejlődésére még képes volt az ENSZ higgadt és megfontolt választ adni a 2000-ben Palermóban kelt Szervezett Bűnözés elleni egyezményt kiegészítő „Az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről”-szóló jegyzőkönyvvvel, melynek tárgyi hatálya a szexuális kizsákmányolásra, a kényszers munkára, a rabszolgaságra

---

¹⁰⁷ R. Poulin, 'Abolitionnistes et Réglementaristes: La Bataille autour du protocole contre la traite des personnes de la Convention des Nations Unies contre la criminalité transnationale organisée', *Revue Tiers Monde*. No. 199. Juillet-Septembre. p. 663.

és a szervkereskedelemre terjed ki.¹⁰⁸ A Palermói Jegyzőkönyv 3. cikke szerint az emberkereskedelem „személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését, vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszerszolgálatot vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását;”.¹⁰⁹ Egyes vélemények szerint azonban idetartozik a határátlépés kikényszerítése is, mivel annak végrehajtása közben erőszakot alkalmaznak, s az emberkereskedők egyetlen célja a kizsákmányolás. A jegyzőkönyv aláírói elítélték az emberkereskedelmet, s ezzel hivatkozási alapot teremtettek az ellene folyó küzdelemhez, hiszen a benne szereplő definíció a kényszerítés fogalmát kiterjeszti az erőszakra, illetve az erőszakkal való fenyegetésre, s ahogy Ould hangsúlyozza, „ezekben az esetekben az egyén beleegyezésének az elérése szintén a kényszerítés egyik formája”.¹¹⁰

Az emberkereskedelemről szóló jegyzőkönyv definíciója a védelem és a felelősségre vonás szempontjából azért hasznos, mert megkülönbözteti az emberkereskedőt az embercsempésztől.¹¹¹ Míg az előbbi az erőszak és a

---

¹⁰⁸ „United Nations Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, Especially Women”, 2000.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>
Letöltés ideje: 2018. február 12.

¹⁰⁹ 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600102.tv> Letöltés ideje: 2019. november. 11. 3. cikk

¹¹⁰ D. Ould: 'Trafficking and International Law', *The Political Economy of New Slavery* (szerk. Christian Van den Anker). New York, Palgrave Macmillan, 2004. p. 65.

¹¹¹ „United Nations Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, Especially Women”, 2000.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>
Letöltés ideje: 2018. február 12.

kényszerítés eszközeivel éri el, hogy a kizsákmányolás céljával embereket utazzasson egyik pontból a másikba, addig az utóbbi a hazájukban üldözött, vagy a jobb életszínvonal reményében lakóhelyüket elhagyni szándékozó embereket csempészi külföldre, az egyén beleegyezése és pénzügyi ellenszolgáltatása mellett.

Nemzetközi jogi szempontból pedig a globális emberi jogi védelem kiépülésére ad példát a jegyzőkönyv. A Népszövetség keretein belül elfogadott, a kizárólag a fehér rabszolgák kereskedelmének részeként zajló prostitúciót tiltó egyezményekkel szemben a jegyzőkönyv alapján felállt ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnügyi Hivatalának (UNODC) rendszerében már egyenlő védelemben részesül a Kelet-Európából az Egyesült Királyságba kényszerített nő és a Beninből Gabonba hurcolt, és ott munkára kényszerített gyermek is. Az ENSZ szervezett bűnözést tárgyaló egyezményéhez csatolt jegyzőkönyv így a modern kori rabszolga-kereskedelemmel foglalkozik, és az erőszak alkalmazásának, a kétségbeesésbe kergetésnek és a kizsákmányolásnak a különböző formáira, illetve a kényszermunkára és a rabszolgaság más változataira koncentrál.

A szervezett bűnözésről született egyezmény ellenére sincs azonban konszenzus az érintett államok, nemzetközi és civil szervezetek között arról, hogy kik is tekinthetők az emberkereskedelem áldozatainak, s milyen védelmet köteles biztosítani az aláíró állam, a szabadságát visszanyert áldozat számára. A teendőket hosszan sorolja az emberkereskedelmet tárgyaló jegyzőkönyv 6. cikke, a lakhatási támogatás nyújtásától az orvosi ellátáson keresztül a munkaerőpiacra való visszajutás elősegítéséig, azonban ezek csak ajánlások az államok számára.¹¹² A Palermói Egyezmény jegyzőkönyvében szereplő megfogalmazás az emberkereskedelem meghatározásával egységes hivatkozási alapot ad az elkövetők felelősségre vonásához és az áldozatok védelméhez, azonban nem tér ki azokra a speciális esetekre, amikor az egyén részlegesen ugyan tudatában volt a körülményeinek, de nem volt szabadulási

---

¹¹² Az Anti-Slavery International nevű szervezet 2002-es felmérése szerint egy olyan megoldás jelenthetne kiutat az emberkereskedelem áldozatai számára, amely lehetővé tenné nekik, hogy egy úgynevezett *reflection delay* időszakában (legalább 3 hónap) a célországban legálisan éljenek, felépüljenek a velük történetekből, és közben megfelelő egészségügyi, jogi és pszichológiai segítséget kapjanak. Ez hozzásegítené őket ahhoz, hogy a letelepedési engedélyt minél hamarabb megkapják (Ould, 2004, p. 68.)

lehetősége az emberkereskedők elől. Így az emberkereskedelem különböző szektorokat kiszolgáló formáinak az elterjedése ellen csak a bűnelkövetők által alkalmazott gyakorlatok pontosítása révén lehet sikeresen felvenni a küzdelmet. E folyamatban pedig fontos szerepet kell játszaniuk az érintett államok hatóságainak.

Nem várható el nemzeti szinten az alapvető emberi jogok védelme akkor sem, amikor még az ENSZ is egybeolvasztja az emberkereskedelmet a rabszolgasággal, ahogy ez látszik az Emberkereskedelemről szóló jegyzőkönyv fent idézett 3. cikkében. Továbbá az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala 2009-es jelentésében az emberkereskedelemmel kapcsolatban a hangsúlyt a bűntény „transaction”, vagyis átadás-átvétel jellegére helyezi, amely így pontosabban leírható az „enslavement”, rabszolgaság szóval.¹¹³ Továbbá számos kormány hajlamos összemosni az embercsempészetet az emberkereskedelemmel, illetve egyenlőségjelet tenni az emberkereskedelem és rabszolgaság közé a hivatalos kommunikációban vagy a törvényalkotás során.¹¹⁴

Kivételt jelent az Egyesült Államokban 2000-ben elfogadott, az emberkereskedelem áldozatait védő Victims of Trafficking and Violence Protection Act (TVPA), amely egyértelműen kimondja, hogy „[...] az emberkereskedelem a modern kori rabszolgaság legelterjedtebb fajtája. Évente legalább 700 000 emberrel, elsősorban nőkkel és gyermekekkel kereskednek országhatárokon belül és nemzetközi határokon keresztül”.¹¹⁵ A felszámolást célzó tevékenységekhez felhasznált definíció szerint „az emberkereskedelem az egyén erőszak, csalás vagy kényszerítés általi toborzását, szállítását, illetve fogadását jelenti, illetve egy 18 év alatti egyén toborzását függetlenül az erőszak vagy a csalás meglététől”.¹¹⁶ A nemzetközi jog által az emberkereskedelmet a legmagasabb szinten elítélő, a Palermói Egyezményhez csatolt emberkereskedelemről szóló jegyzőkönyv szintén a

---

¹¹³ „UNODC Global Report on Trafficking in Persons 2009”. United Nations Office on Drugs and Crime, https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/glotip_2009.html p. 6. Letöltés ideje: 2018. február 12.

¹¹⁴ R. Weitzer, 'Human Trafficking and Contemporary Slavery', *Annual Review of Sociology*, vol. 41. 2015. p. 225.

¹¹⁵ „Victims of Trafficking and Violence Protection Act”, PUBLIC LAW 106–386—OCT. 28, 2000. <https://www.state.gov/documents/organization/10492.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12. SEC. 102/b/1

¹¹⁶ Id. SEC. 103/8.

csalás és a kényszerítés elemeire koncentrálnak az emberkereskedelem meghatározásánál. De kiegészíti még a meghatározást az áldozat sebezhetőségével és a hatalommal való visszaéléssel, illetve a kizsákmányolás céljából az egyén feletti ellenőrzés állapotának kikényszerítésével.¹¹⁷ Weitzer azonban figyelmeztet arra, hogy bár a Jegyzőkönyv úttörő jelentőségű a modern kori szisztematikus emberi jogi sérelmek elleni küzdelemben, hiányossága, hogy nem pontosítja sem a kizsákmányolást, sem a hatalommal való visszaélést, sem a sebezhetőséget, sem pedig az ellenőrzés jelentését.¹¹⁸ Éppen ebből a hiányos megfogalmazásból következik, hogy a Jegyzőkönyvet nehéz konkrét esetekben alkalmazni. Az olyan alternatív indikátorok, mint az erőszak, a csalás vagy a kényszerítés az emberkereskedelem konkrétabb mérésére adnának lehetőséget.¹¹⁹

Az emberkereskedelem és a modern kori rabszolgaság viszonyát illetően a tudományos társadalom továbbra sem ért egyet abban, vajon szükséges-e az áldozat egyik helyről a másik helyre való mozgatásának megléte a modern kori rabszolgaságnak, mint jogsértésnek az azonosításában. Amennyiben igen, úgy a modern kori rabszolgaság olyan helyi formái kerülnének ki a nemzetközi jog látószögéből, mint a házi rabszolgaság, az adósrabszolgaság, vagy a rituális rabszolgaság. Ezért mind a Jegyzőkönyv, mind az emberkereskedelem áldozatait védő amerikai törvény figyelmen kívül hagyja az áldozat földrajzi értelemben vett mozgatását, s kizárólag az egyén toborzására, fogadására, vagy rejtegetésére helyezi a hangsúlyt az emberkereskedelem meghatározásánál. Yasmina Rassam szerint a Jegyzőkönyv pótolta, de nem bírálta felül a már meglevő „fehér rabszolga-kereskedelmet” érintő nemzetközi jogi egyezményeket.¹²⁰ Az ENSZ szervezett bűnözés elleni egyezményét kiegészítő jegyzőkönyv az emberkereskedelem árnyaltabb megfogalmazását adta közre, amely magában

---

¹¹⁷ „United Nations Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, Especially Women”, 2000.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>
Letöltés ideje: 2018. február 12.

¹¹⁸ R. Weitzer, 'Human Trafficking and Contemporary Slavery', *Annual Review of Sociology*, vol. 41. 2015, p. 225.

¹¹⁹ Id. p. 226.

¹²⁰ Y. Rassam, 'International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach'. 2005, *Penn State International Law Review*. Vol. 23: p.812.

foglalta a kényszerített prostitúciót, a rabszolgaságot és kényszymunkát. Rassam azonban figyelmeztet, hogy ez még nem egy emberi jogi szerződés, viszont arra lehetősége volt a Jegyzőkönyvnek, hogy szakítson a korábbi egyezmények hagyományával, és javasolja a részes államoknak, hogy tegyenek erőfeszítéseket a kereskedett emberek jogainak védelmére. Ahogy az *Acta Humana* c. folyóiratban, 2016 májusában „Jogi és pedagógiai védelem a modern kori rabszolgaság ellen Magyarországon” c. írásunkban hangsúlyoztuk, „sem az Egyesült Államokban elfogadott, az emberkereskedelem áldozatait védő törvény, sem pedig az ENSZ keretein belül elfogadott Jegyzőkönyv nem kezeli önálló emberi jogi sérelemnek a rabszolgaság modern kori formáit. Mindkét dokumentum elsősorban azoknak az áldozatoknak a védelmét hangsúlyozza, akiket országhatárokon keresztül szállítottak, s nem térnek ki azokra az áldozatokra, akik anélkül kerülnek rabszolgasorba, hogy akár szülőfalujukat elhagynák.”¹²¹ Gondolhatunk itt például az Egy nő fogságban c. filmben bemutatott nőre, aki háztartási rabszolgaként szenved hazájában, vagy a Mauritániában születésüktől fogva rabszolgaként élő haratinokra. Az általuk elszenvedett jogsértéseket nem fedi egyik jogi instrumentum sem. Habár a rabszolgaság említésre kerül, nem találunk arra utaló szándékot, hogy a nemzetközi jog és a tudományos *communis opinio* a rabszolgaság új fajtáit önálló jogsértésként fogadná el, jóllehet ez is egy lehetséges megoldás lenne a modern kori rabszolgaság felszámolására. Az emberkereskedelem és a modernkori rabszolgaság jelentése körüli konszenzus lehetővé tenné hatékonyabb védelmi mechanizmusok kiépítésének megkövetelését az érintett államok jelzőrendszereitől.

---

¹²¹ Gyurácz V., Jogi és pedagógiai védelem a modern kori rabszolgaság ellen Magyarországon. *Acta Humana*. Új folyam III. 2016/2. szám. p.49-68. p. 53.

7. A modern kori rabszolgaság számszerűsítésének módszertani kockázatai

A nemzetközi jog és tudományos *communis opinio* képviselői között nemcsak a modern kori rabszolgaságot jelentő gyakorlatokat illetően nincs egyetértés. Megosztott az emberi jogok nemzetközi védelméért küzdők köre azzal kapcsolatban is, hány ember tekinthető a modern kori rabszolgaság áldozatának, mekkora a probléma mértéke.

Egy olyan gyakorlatgyűttes felszámolása a nemzetközi közösség aktuális feladata, mely számos nemzetközi emberi jogi egyezmény által már törvénytelennek minősül, ennek ellenére rejtett módon működik. Az illegalitásból következik, hogy nehézségeket okoz annak pontos ismerete, hány ember él ma rabszolgaságban. Így a rabszolgaság világméretű elterjedésének mérése együtt jár számos módszertani kockázattal, ezért kritikával kell kezelni az áldozatok számáról eddig megjelent adatokat. A következőkben a napjainkban elérhető modern kori rabszolgaság áldozatait tárgyaló becslések kerülnek említésre, hangsúlyozva a különböző módszertanok erősségeit és gyengeségeit annak függvényében, hogy azok mennyire felelnek meg az általunk javasolt modern kori rabszolgaság-értelmezés számszerűsítéséhez. A tapasztalatokból levont következtetések pedig arra adnak lehetőséget majd, hogy eldöntsük, a kutatás által javasolt modern kori rabszolgaság definíció számára mely becslés a legrelevánsabb.

A modern kori rabszolgaságról megbízható adatokat szolgáltató méréseket végezni kockázattal jár, hiszen, jóllehet a büntetőjogi ítéletek és az ezekhez kapcsolódó anyagok adnak bizonyos útmutatást az áldozatok számáról, csak az esetek egy része jut el a hatóságok és a nyilvánosság elé. Így nem meglepő az áldozatok számával kapcsolatban a kevés elérhető minta alapján túlzó becslésekkel találkozni. A tudományos *communis opinio* számára tovább nehezíti a probléma kezelését az, hogy fogalmi zavar van a nemzetközi jogban arról, hol kezdődik, és hol végződik a modern kori rabszolgaság. Jól érzékelhető ez a kockázat a prostitúció esetében, ahol nehéz meghúzni a határvonalat a súlyos zaklatás és a mindennapos kizsákmányolás különböző szintjei között. Joel Quirk figyelmeztet arra, hogy a modern kori

rabszolgaságról napjainkban elérhető információk összesítve tájékoztatnak azokról az emberekről, akik a rabszolgaság valamely fajtájától szenvednek, kevésbé fókuszálva a kizsákmányolás és a zaklatás szintjei közötti különbségek százalékos eloszlására.¹²²

A modern kori rabszolgaság kutatásában hivatkozási alapot jelentenek Kevin Bales adatai, aki 1999-ben publikálta száz országra kiterjedő felmérését, mely szerint az ezredfordulón nagyjából 27 millió rabszolga élt.¹²³ A *Disposable People: New Slavery in the Global Economy* c. könyvében Bales korlátozza a rabszolgaság értelmezésének kiterjesztett paramétereit, s például a gyermekmunkát nem tekinti rabszolgaságnak.¹²⁴ Bales mintavétele alapján a 27 millió áldozat főleg az Indiai szubkontinensen él. Indiában, Pakisztánban, Bangladesben és Nepálban 15-20 millió ember szenved a rabszolgaságtól.¹²⁵ Bales a becsléseit kétkedve fogadóknak azzal érvelt, hogy módszertana minden a témában elérhető adatot felhasználva jutott el a végeredményhez. Az áldozatok becsült számának alakulását a száz vizsgált országban egy a legalacsonyabb és legmagasabb becsléseket közlő táblázattal egészítette ki.¹²⁶ Quirk szerint kétségtelenül nem tökéletesek Bales becslései, de nem is valószínűtlenek.¹²⁷ Az országok többségében tízezrekre becsüli Bales a rabszolgaság áldozatait, míg Brazíliában 100 és 200 ezer, Mauritániában pedig 250 és 300 ezer fő közé teszi őket. A rabszolgaság és az emberkereskedelem nemzeti intenzitását úgy becsüli meg, hogy egy 1-től 5-ig terjedő numerikus skálát rendel a vizsgált országokhoz. Ezt az adatot regresszió analízisek segítségével további társadalmi és gazdasági tényezők mérésével egészíti ki, mutatva így az országokban a rabszolgaság gyakoriságát. Érvelése szerint a csecsemőhalandóság, a tizennégy évnél

---

¹²² J Quirk, *Unfinished Business Report: A Comparative Survey of Historical and Contemporary Slavery*, Wilberforce Institute for the Study of Slavery and Emancipation University of Hull, 2008. p. 45

¹²³ K. Bales, *Disposable People: New Slavery in the Global Economy*, 1999, Berkeley, University of California Press. p. 5

¹²⁴ Id. p. 5.

¹²⁵ K. Bales, *Disposable People: New Slavery in the Global Economy*, 1999, Berkeley: University of California Press. p. 9.

¹²⁶ K. Bales, *Understanding Global Slavery: A Reader*. University of California Press, 2005, p. 96.

¹²⁷ J. Quirk, *Unfinished Business Report: A Comparative Survey of Historical and Contemporary Slavery*, Wilberforce Institute for the Study of Slavery and Emancipation University of Hull, 2008. p. 46.

fiatalabb népesség aránya, a mezőgazdaságban dolgozók száma, a kormányzati korrupció mértéke mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a rabszolgaság rejtőzködő formái terjedjenek. Ezek a mutatók lehetővé teszik tehát, hogy az egyes nemzeti adatokat össze lehessen hasonlítani.¹²⁸ Nem árt Bales megállapításait azonban fenntartásokkal kezelni, hiszen a majdnem húsz éve publikált módszertan óta nőtt a modern kori rabszolgaságról elérhető információk mennyisége, s az alább részletezett Globális Rabszolgaság Index és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet beszámolóiból tudjuk, hogy a modern kori rabszolgaság jóval több millió embert érint, mint ahogy azt Bales becsülte. A Walk Free Foundation mérései alapján Mauritániában él az ország népességéhez viszonyított lista élén a legtöbb rabszolga, 155 600 fő 2014-ben.¹²⁹ Brazíliában ez a szám 155 300, s így a lista 143. helyén áll az ország. Baleshez hasonlóan a WFF is Indiát a modern kori rabszolgaság szempontjából előkelő ötödik helyen említi, mely pontosabban azt jelenti, hogy India népességének több mint egy százaléka élt rabszolgaságban 2014-ben.¹³⁰ A Globális Rabszolgaság Indexet Kevin Bales becsléseivel összevetve látható azonban, hogy az elmúlt húsz évben a modern kori rabszolgaság áldozatait már nem csak az Indiai-szubkontinensen találjuk meg nagy számban. Az illegális foglalkoztatás és kizsákmányolás modern formái nagymértékben elterjedtek a Szubszaharai Afrikában is. A 2014-ben publikált GRI szerint a 35, 8 millió áldozat 15, 7 % - a, 5, 6 millió ember élt rabszolgaként ebben a régióban. A 2018-ban közreadott adatok szerint 2016-ban Afrikában 9, 2 millió ember rabszolgaként kényszerházasságban vagy a kényszermunka valamely fajtájában. Így Afrikában volt a legmagasabb a rabszolgaság előfordulási adata, ezer emberből 7, 6 fő szenvedett a rabszolgaságtól. Az áldozatok magas száma tehát az Indiában, Kínában, Üzbegisztánban, Katarban, Pakisztán fellelhető kizsákmányolási formák kutatása mellett jogosan indokolja a modern kori rabszolgaság elemzését Afrikában is.

További odafigyelést igényel Bales megállapításaiban, hogy az utóbbi évtizedekben átalakultak a kizsákmányolás formái, az emberi jogi sérelmek

---

¹²⁸ Id. 46.

¹²⁹ Global Slavery Index 2014. p. 18.

¹³⁰ Id. p. 18.

új, változatos fajtái jelentek meg világszerte, melyek országokon átívelve, a hálózatosan terjeszkedő szervezett bűnözésen keresztül emberek millióinak okoznak szenvedést. Az emberkereskedelem, kiszolgálva főleg a szexrabszolgaság iparát, virágzó, egész régiók fejlettségét akadályozó iparággá nőtte ki magát, például Nyugat-, és Közép-Afrikában, az Európai Unió területét megcélozva. Továbbá a kizsákmányolás, a munkaerővel való visszaélés új formája is megjelent, például a szerződéses rabszolgaság formájában. A globális gazdasági kapcsolatok következtében a munkaerő megnövekedett mobilitása hívta életre a modern kori rabszolgaság egy új fajtáját, a szerződéses rabszolgaságot¹³¹, melynek olyan munkát kereső embereket esnek áldozatul, akik közvetítő ügynökségnek fizetnek azért, hogy az munkát találjon nekik.¹³²

A modern kori rabszolgaság kutatása során megkerülhetetlen a már említett ausztrál Walk Free Foundation Globális Rabszolgaság Indexe (GRI), melynek 2016-os kiadása 167 országot vizsgálva 45, 8 millió főre becsülte a rabszolgaságban élőket. Legutóbb, 2018-ban összegezte a WFF a modern kori rabszolgaságról gyűjtött információit, s ekkor főleg a 2016-ban már publikált eredményekre támaszkodott. Így a WFF szerint 40, 3 millió ember tekinthető a modern kori rabszolgaság áldozatainak, akik főleg a kényszermunkában és a kényszerházasságban szenvednek.¹³³ A GRI módszertanának vitatott elemeiről részletesen szoltunk az egységes definíció megteremtésének lehetőségeit és korlátait tárgyaló hatodik fejezetben. Itt megállapítottuk, hogy, bár a GRI éves publikálása révén megnőtt a modern

---

¹³¹ Az ügynökségek szerződés keretében ígérik állást. A közvetítő cég elhívti a munkakeresőket, hogy olyan kedvező lesz a bérezésük, hogy az említett költségeket is gyorsan vissza tudják fizetni. Amikor azonban megérkeznek a munkahelyre, egészen más munkafeltételekkel kell szembesülniük. A kísérőik elveszik tőlük a papírjaikat, és fenyegetéssel, illetve tényleges bántalmazással akadályozzák meg, hogy elmeneküljenek vagy segítséget kérjenek. A szerződéses rabszolgák alacsony bérért vagy csak az étkezés és szállás fejében dolgoznak, de jobb esetben is aránytalanul nagy összeget kell fizetniük a szegényes szállásukért és élelmükért. Valójában azonban nehézkes adatot gyűjteni a szerződéses rabszolgaság áldozatairól, hiszen a rabszolgaság állapotát magában rejtő szerződés, mellyel az áldozatot a munkára elcsalják a jelentkezőket legtöbbször más kizsákmányolási formákat foglal magában. Így szenvednek áldozatok az utazás után a háztartási rabszolgaságtól, a szexrabszolgaságtól vagy a kényszermunkától.

¹³² Mihalkó V., Szabó M., Nagy B., *Az emberiség tragédiája. Modern kori rabszolgaság.* Anthropolis, 2017, p. 56.

¹³³ Global Slavery Index 2018. https://downloads.globalslaveryindex.org/ephemeral/GRI-2018_FNL_190828_CO_DIGITAL_P-1568795875.pdf Letöltés ideje: 2019. szeptember 18. p. 2.

kori rabszolgasággal foglalkozó kutatások száma és nagyobb teret kapott a téma az emberi jogok védelme mellett a médiában is, az index közvéleményt és tudományos társadalmat is megdöbbentő adatait fenntartásokkal kell kezelni. Az országok sorrendje a rabszolgaság elterjedését illetően az országba be- és az országból kiáramló vándorlás és a gyerekházasság mértéke alapján állt össze, 2013-ban 162, 2014-ben és 2015-ben pedig 167 ország vizsgálatát követően. Azonban, ahogy Alexander Guth és szerzőtársai figyelmeztetnek, az index szerzői az esetek többségében nem a saját maguk által gyűjtött elsődleges adatokra alapozva osztályozták az országokat. A riportok nem tájékoztatnak arról sem, hogy miért pont a fenti változókat választották az index megalkotásához. A 2018-ban publikált számok nagyban támaszkodnak az ILO és az Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) méréseire, büszkén jelezve a modern kori rabszolgaságról elérhetővé vált megnövekedett adatmennyiséget. Így nagyobb transzparencia mutatkozik a probléma vizsgálatára, lehetőség adódik a modern kori rabszolgaság különböző formáinak elterjedése mögötti összefüggések feltárására. Viszont a modern kori rabszolgaságról elérhető adatok megnövekedett mennyisége ellenére továbbra is vannak hiányosságok a kutatásban, hiszen például a GRI 2018-as beszámolójában figyelmeztet arra, hogy az arab országokból nem rendelkeznek kellő mennyiségű megbízható információval, s hiányos a gyerekek katonai szolgálatra kényszerítéséről is a nemzetközi közösség tudása. Éppen ezért a 2018-ban publikált riport prediktív modellezést alkalmaz, mely elsősorban a nemzeti képviselők által rendelkezésre bocsátott adatokra támaszkodik, s ezek alapján születnek az egyes országokban a modern kori rabszolgaság elterjedését vizsgáló mérések.

A nemzeti becsléseket egyéni és országszintű kockázatelemzések alapján állították össze. A kényszerházasság és a kényszerszermunka bizonyított esetei alapján összeállt változók listájából állt össze a végző elemzés. Következésképpen, mivel nehézkes az adatok megbízhatóságának az ellenőrzése, Guth és szerzőtársai erős kritikával illetik többek között ezért is a GRI –t, mely szerintük így nem a társadalomtudományokat bővíti, hanem pusztán a modern kori rabszolgasággal kapcsolatos félelmek növelésére,

negatív hangulatkeltésre alkalmas.¹³⁴ Jelen kutatás kritikával bár nagyban támaszkodik a GRI által közreadott információkra, mindenképpen fontosnak tartja azt hangsúlyozni, hogy a modern kori rabszolgaság számszerűsítéshez nem lehet kizárólag a WFF által több forrásból összeollózott információkra hagyatkozni. Szükséges a modern kori rabszolgaság illegális, folyamatosan változó formáinak megismerése érdekében az áldozatokkal közvetlenül kapcsolatot tartó helyi civil szervezetek bevonása a kutatásba. Ezek a szervezetek meg tudják erősíteni, avagy cáfolni az országos szinten több változó alapján felállított becslések valóságát, továbbá tisztázni tudják a modern kori rabszolgaság jelentését is, az adott régióban elterjedt kizsákmányolási formák alapján. Erre példát adtak kutatásunk számára azok a nyugat-afrikai régió öt országában megkérdezett civil szervezetek, akiknek válaszait a tizenkettedik fejezetben adjuk közre.

Ahogy korábban említettük, a GRI módszertana 2018-ban nagyban támaszkodott a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) anyagára, mely szűkebb nézőpontot választ a modern kori rabszolgaság kutatásához, s kizárólag a kényszerszolgálatról és a kényszerházasságról publikált döbbenetes számokat 2017-ben a „Globális becslések a modern kori rabszolgaságról” című anyagában. A WFF az ILO-t idézve állította, hogy 2016-ban a kényszerszolgálat és a kényszerházasságot értve a modern kori rabszolgaság alatt, 40,3 millió áldozatról kell beszélni. Pontosabban 24,9 millióan a kényszerszolgálatból, 15,4 millióan pedig a kényszerházasságtól szenvednek. Az ILO az elmúlt öt évre kiterjesztve a vizsgálatot, azt állítja, hogy 89 millió ember tapasztalta meg a modern kori rabszolgaságnak valamely formáját a néhány nap és öt év közötti időtartamok skáláján.¹³⁵ Az ILO is felhívja arra a figyelmet, hogy továbbra sem elérhetőek megbízható adatok a modern kori rabszolgaság minden formájáról, így információikat több forrásból, kombinált módszertannal gyűjtötték össze. Legfontosabb forrásuk ötvennégy különösen erre a célra tervezett nemzeti valószínűségelméleti (probabilista)

---

¹³⁴ A. Guth, R. Anderson, K. Kinnard, H. Tran, 'Proper Methodology and Methods of Collecting and Analyzing Slavery Data: An Examination of the Global Slavery Index'. *Social Inclusion*. (ISSN: 2183-2803) Volume 2, Issue 4, 2014, p. 15.

¹³⁵ „ILO Global Estimates on Modern Slavery”. International Labour Organization and WFF, Geneva, 2017.

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf p. 9.

kérdőív volt, melyet negyvennyolc országban hetvenegyezer válaszadó töltött ki. Ezen felül az emberkereskedelem áldozatairól a Nemzetközi Menekültügyi Szervezet adatbázisát használták annak érdekében, hogy a szexrabszolgaságról és a gyerekeket érintő kényszerszermunkáról információkat kapjanak. A kényszerszermunkáról nemzeti hatóságok felméréseit is használták.¹³⁶ Mindenképpen nem megkerülendő az ILO által készített összesítés a modern kori rabszolgaság megértéséhez és kutatásához, ám fontos azt szem előtt tartani, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a modern kori rabszolgaságtól elkülönítve kezeli a gyerekmunkát, így ez az anyag még nem az általunk hangsúlyozott holisztikus nézőpontot képviseli.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a gyerekmunkát 2012 és 2016 között vizsgálta. Az *ILO Global Estimates on Child Labor. Results and Trends 2012-2016* utalt a modern kori rabszolgasággal foglalkozó ILO jelentésre, nyomtatékosítva, hogy a gyerekeket érintő kényszerszermunka kiemelt figyelmet igényel. A szexuális kizsákmányolásban, s a kényszerszermunkában dolgoztatott gyerekek nemcsak a kockázatos, veszélyes munkakörülmények miatt szenvednek, hanem a kényszerítés traumájától és a büntetéssel való fenyegetésektől. Kutatásunk nézőpontja szerint azonban a fenti tényezők, - ahogy a 6.1.4 fejezetben részletesen kifejtettük – már elegendőek ahhoz, hogy a veszélyes körülmények között dolgoztatott gyerekek helyzetét is rabszolgaságnak tekintsük, amennyiben az áldozatok szabad mozgását a munkáltató, a számára végzett munka végett korlátozza, a gyerekek munkájáért nem biztosít a munkával arányos fizetést, s az életkornak nem megfelelő körülmények között kell a gyerekeknek élnie és dolgoznia. Így az ILO gyerekmunkát vizsgáló becslései releváns források a modern kori rabszolgaság számszerűsítéséhez.

A gyerekmunka globális mértékét a 2012 és 2016 közötti időszakban 152 millióra becsüli az ILO, melynek hetvenegy százaléka mintegy százötmillió gyermek a mezőgazdaságban (halászat, erdőgazdálkodás, állattenyésztés) dolgozik. Ezen munkák többsége a gyerekek életkorára és fejlődésére nézve veszélyesek és kockázatosak. Márpedig a gyerekmunka megállítására 2015-ben a Millenniumi Fejlesztési Célok felülvizsgálatakor

---

¹³⁶ Id. p. 11.

ismét kötelezettséget vállalt a nemzetközi közösség. A 2030-ra realizálandó Fenntartható Fejlődési Célok 8.7. pontja kimondja, hogy az államok kötelességet vállalnak azonnali és hatékony intézkedés megtételére a kényszermunka, a modern kori rabszolgaság és az emberkereskedelem felszámolására és, hogy biztosítsák a gyerekmunka legrosszabb formáinak a megszüntetését, beleértve a gyerekek katonai toborozását, és hogy 2025-ig a gyerekmunkának minden formában véget vessenek.¹³⁷

Az ILO a gyerekmunka elterjedésének felméréséhez összesen százöt háztartásban készített felmérést, mellyel így a világ öt és tizenhét éves korú gyereknépességének a hetven százalékát fedte. Ezeket az adatokat az OECD-től kapott információkkal egészítették ki. A felmérés földrajzi lefedettségét erősítette, hogy a gyerekmunka kínai helyzetéről is tudtak adatokat közölni. Az ILO felméréseit számos nemzeti statisztikai hivatal, az UNICEF, az EUROSTAT, és az amerikai fejlesztési ügynökség, a USAID demográfiai és egészségügyi felmérései egészítették ki.¹³⁸

Kevin Balestől, a GRI-től és az ILO-tól eltérően, egyes kutatások a modern kori rabszolgaságot nem holisztikusan, hanem csak egyes jelenségeire koncentrálnak vizsgálják. Ezek közül a legjelentősebb, nemzetközi szinten hivatkozási alapul szolgáló anyag az Egyesült Államok Külügyminisztériumának éves emberkereskedelemről szóló beszámolója (Trafficking in Persons Report, TIP). Az emberkereskedelem terjedését, s az ellene megvalósult nemzeti törekvéseket átfogó módszertannal összegzi a kiadvány. Az emberkereskedelem tág értelmezése teszi azt lehetővé, hogy a modern kori rabszolgaság számos fajtája említésre kerülhessen. Az emberkereskedelem áldozatairól szóló 2000-ben elfogadott törvényre (TVPA)¹³⁹ hivatkozva a kutatás hangsúlyozza, hogy az áldozatot nem feltétlenül szükséges egyik helyről a másikba szállítani. A bűncselekmény nem kötődik ebben az értelmezésben szorosan a kényszerített utazáshoz.¹⁴⁰

---

¹³⁷ „ILO Global Estimates on Child Labour: Results and Trends 2012-2016”. International Labour Organization, Geneva, 2017, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12. p. 11.

¹³⁸ Id. p. 14.

¹³⁹ „Victims of Trafficking and Violence Protection Act”, PUBLIC LAW 106–386—OCT. 28, 2000 <https://www.state.gov/documents/organization/10492.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12.

¹⁴⁰ „Trafficking in Persons Report 2017”. Egyesült Államok Külügyminisztériuma, 2017.

Vagyis a TIP kutatásunkkal ellentétben fordított logikát használ, és emberkereskedelemnek tekinti a szexrabszolgaságot, a kényszermunkát, a háztartási rabszolgaságot, a gyerekmunkát, s a gyerekek fegyveres harcokba kényszerítését.¹⁴¹ Az emberkereskedelem válik tehát a modern kori rabszolgaság helyett a gyakorlatokat összefoglaló gyűjtőfogalommá. Ez a nézőpont eltér kutatásunk irányadó módszertanától, ugyanis jelen dolgozatban az emberkereskedelmet a modern kori rabszolgaság egyik fajtájaként értelmezzük, ennek ellenére meg tudtuk találni azokat a hozzáadott értékkel rendelkező információkat, melyek a TIP beszámolókat kutatásunk számára is hasznosnak mutatták.

Ezeknek az éves beszámolóknak a jelentősége nem is elsősorban a modern kori rabszolgaság áldozatainak számát illetően kivételes. A jogsértések felszámolására irányuló erőfeszítések hatékonyságát inkább az áldozatok védelmére irányuló kormányzati válaszok elemzése segítheti. Ugyanis az Egyesült Államok Külügyminisztériuma a vizsgált országokat kormányzati válaszaik sikeressége alapján állítja sorba, négy különböző kategória (Tier 1-4) szerint. A kategóriák nem a rabszolgaság áldozatainak száma alapján rendezik sorba az országokat, hanem az alapján, hogy az emberkereskedelem felszámolását elősegítő kormányzati törekvések mennyire felelnek meg a TVPA-ban előírtaknak, illetve a Palermói egyezményhez csatolt emberkereskedelemtől szóló jegyzőkönyv elvárásainak.¹⁴² A fordított módszertan szerint az első kategória nem azt jelenti, hogy az itt szereplő országoknak vagy nem kell az emberkereskedelem problémájával megküzdeni, vagy elégséges, amit tesznek a probléma megoldása érdekében. A kategória arra utal, hogy a kormány elismerte az emberkereskedelem létezését az országban, kezelte a problémát, s ennek módja megfelel a TVPA elvárásainak. Vagyis az első kategória inkább jelent felelősséget, mint átmeneti könnyebbiséget.¹⁴³ Egy ország soha nem teljesítheti tökéletesen és véglegesen az emberkereskedelem

---

<https://www.state.gov/documents/organization/271340.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12. p. 3.

¹⁴¹ Id. p. 17.

¹⁴² „Trafficking in Persons Report 2017”. Egyesült Államok Külügyminisztériuma, 2017. <https://www.state.gov/documents/organization/271340.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12. p. 38.

¹⁴³ Id. p. 25.

felszámolását, hiszen egy virágzó, olcsó munkaerőre koncentráló, illegális iparról van szó, mely folyamatosan igényli a határozott kormányzati válaszokat az áldozatok védelme és az elkövetők felelősségre vonása érdekében.

A kategóriák megalkotása érdekében a TIP évente vizsgálja az emberkereskedelem védelmét lehetővé tevő törvények megvalósítását, az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonását, legalább négy évre terjedő szabadságvesztés, vagy más súlyosabb büntetés kilátásba helyezésével.¹⁴⁴ Habár ezt a sorrendet gyakran politikai megfontolások is befolyásolják, kétségtelen, hogy megkerülhetetlen forrás a TIP a modern kori rabszolgaság kutatásához. Módszertana, a vizsgálatok során követett rabszolgaság-konceptió, s a rabszolgaság és az emberkereskedelem viszonyának sajátos értelmezése élénk tudományos vitára ad lehetőséget, közelebb segítve így a nemzetközi közösséget a modern kori rabszolgaságról születőben levő egységes megközelítéshez.

Bár számos nemzetközi szervezet összegzi évente a modern kori rabszolgaság aktuális helyzetét és a felszámolására irányuló kormányzati törekvéseket, eltérő a vizsgálat tárgya, különböző módszertannal történik az adatok begyűjtése. Jelen kutatás Kevin Bales, a Globális Rabszolgaság Index, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet és az Egyesült Államok évente az emberkereskedelemről publikált jelentésit tartotta érdemesnek arra, hogy a modern kori rabszolgaság megértéséhez közelebb kerüljünk, s a fentiek közül legkézenfekvőbbnek kutatásunkhoz, a szakirodalom kritikáit figyelembe véve, a Globális Rabszolgaság Index bizonyult a beszámolóknak közreadott regionális beszámolóknak és az országokat részletes indikátorok alapján felállított sorrendjének köszönhetően.

A tárgyalt becslésekkel kapcsolatban azonban fontos azt hangsúlyozni, hogy jóllehet mindegyik becslés döbbenetes számokat adott közre az áldozatokról, utalva a világméretű problémára, óvatosságra kell, hogy intse a felszámolásra koncentráló törekvéseket az, hogy a modern kori rabszolgaság esetében rejtőzködő jelenségről van szó. Továbbá az áldozatok számáról tisztább képet addig sem kaphatunk, amíg megoszlanak az érintett országok

---

¹⁴⁴ Id. p. 25.

emberi jogi védelemmel foglalkozó hatóságai abban, mely gyakorlatokat tartanak rabszolgaságnak. Így elengedhetetlen a fenti vizsgálati módszerek összehangolása, összevetése, hogy tisztább, átláthatóbb képet kapjunk az áldozatok helyzetéről. Ám ehhez egy újabb akadályt kell feloldani, egységes definíciót alkotni a nemzetközi jogban a modern kori rabszolgaságról, mely egyelőre szintén akadozik.

8. Modern kori rabszolgaság elleni normatív keretrendszer

A rabszolgaság ellen napjainkban fennálló normatív keretrendszer a bilaterális megállapodásokról a multilaterális, nemzetközi és regionális szervezetek által elfogadott nemzetközi egyezményekre váltó jogfejlődés eredménye.¹⁴⁵ Kutatásunk hipotézise szerint ez a jogfejlődés azonban ma még korántsem teljes, hiszen a nemzetközi közösség adós egy a rabszolgaság ma létező formáinak elítélését kimondó nemzetközi egyezmény megalkotásával.

Mindenesetre, pozitív eredmény az egységes nemzetközi fellépés felé vezető úton, hogy Jan Eliasson, korábbi ENSZ főtitkár-helyettes a Biztonsági Tanács ülésén elmondott beszédében 2015. december 16-án az emberkereskedelmet egyértelműen modern kori rabszolgaságnak nevezte. A Főtitkár-helyettes figyelmeztetett arra, hogy az emberkereskedelem globális iparágga nőtte ki magát, emberek millióit fosztva meg legfontosabb jogaiktól. Éppen ezért értékelendő - Eliasson szerint -, hogy az ENSZ tagállamok a fenntartható fejlődést 2030-ra elérendő stratégiába illesztették az emberkereskedelem elleni küzdelmet. A nemzetközi közösség a "nemek közötti egyenlőség (5), a tisztességes munka és gazdasági növekedés (8), illetve a béke, igazság és erős intézmények (16) megvalósításáért küzdve reméli, hogy képes lesz megakadályozni az emberkereskedelem iparának terjedését".¹⁴⁶ Legalábbis ez a törekvés tükröződik Eliasson optimista és lelkesedéssel teli nyilatkozatából.

A modern kori rabszolgaságról formálódó konszenzusosra utal az a felismerés is, hogy az emberkereskedelem előszobája más illegális, az egyént alapvető jogaiban korlátozó gyakorlatnak. Ahogy az emberkereskedelem és a modern kori rabszolgaság viszonyával kapcsolatban már utaltunk rá, közvetlen kapcsolat áll fenn az emberkereskedelem és a gyerekmunka, kényszermunka, a gyerekkatonák toborzása, illetve a szexrabszolgaság

---

¹⁴⁵ E. Decaux: *Les Formes Contemporaines de l'Esclavage Contemporaine*. 2009. Académie de Droit National de La Haye. p. 76.

¹⁴⁶ „Human Trafficking ‘Slavery in the Modern Age’, Says Deputy Secretary-General in Briefing to Security Council”. DSG/SM/926-SC/12166-HR/5284, 2015.12.15. <https://www.un.org/press/en/2015/dsgsm926.doc.htm> Letöltés ideje: 2018. február 12.

között. Erre találunk példát a Közép-Afrika országaiban működő Lord Resistance Army, a Boko Haram és az Iszlám Állam által különböző módon kizsákmányolt áldozatok között. Eliasson külön megemlíti Nadia Murad Basee Taha törekvéseit. A fiatal jezidi lány azóta küzd az emberkereskedelem és a szexrabszolgaság áldozatainak védelméért, amióta sikerült megszabadulnia Irakban az Iszlám Állam katonáinak fogságából, akik családjá nagy részét kivégezték.¹⁴⁷ További nemzetközi szintű eredménynek tekinthető, hogy egyre több állam csatlakozik az ENSZ Kábítószer ellenőrzési-, és Bűnmegelőzési Hivatalának a szervezett bűnözésről szóló egyezményéhez és annak az emberkereskedelmet tárgyaló jegyzőkönyvéhez. A modern kori rabszolgaság elleni küzdelem normatív keretrendszere viszont az ígéretes törekvések ellenére még nem kifarrott. Egy-egy nemzetállami, regionális, vagy nemzetközi szervezet keretein belül közreadott nyilatkozat, határozat, jegyzőkönyv révén szélesedik a modern kori rabszolgaság problémájának elismertsége. Az ENSZ Biztonsági Tanács 2014-ben a 2195. számú határozatában azzal járult hozzá a modern kori rabszolgaság normatív keretrendszerének alakulásához, hogy elismerte a szervezett bűnözés és az emberkereskedelem közötti kapcsolatot, hangsúlyozva, hogy a terroristák előnyre tesznek szert az államok között működő transznacionálisan szervezett bűnözésben, beleértve a fegyverek, emberek, drog, műkincsek, természeti erőforrások illegális kereskedelmét, s a váltságdíjért elkövetett emberrablást”.¹⁴⁸

Az eddigi törekvések azonban az áldozatok védelme és az elkövetők felelősségre vonása érdekében csak félmegoldásokat érnek mindaddig, amíg nem alakul ki egységes konszenzus a nemzetközi jogban arról, mit is jelent a modern kori rabszolgaság, s az ide tartozó jogsértések nem járnak egységes büntetőjogi jogi felelősségre vonással. Ennek érdekében elengedhetetlen, hogy tisztán lássuk azt a védelmi mechanizmust, melyet ma a nemzetközi jog szabályai alapján a nemzetközi közösség felépített. Habár az előzőekben központi állításunk az volt, hogy a tudományos *communis opinio* és a

---

¹⁴⁷ Id. 2015.

¹⁴⁸ „Security Council, Adopting Resolution 2195 (2014), Urges International Action to Break Links between Terrorists, Transnational Organized Crime”. Security Council 7351st Meeting (AM), SC/11717, 19 December 2014.
<https://www.un.org/press/en/2014/sc11717.doc.htm> Letöltés ideje: 2018. február 13. p. 1.

nemzetközi jog nem tekinti napjainkig egységes fogalomként, az emberi jogokat sértő összefoglaló jelenségként a modern kori rabszolgaságot, különböző fajtáinak nemzetközi jogi elítélésére számos példát találunk a nemzetközi jogban. A 19. század második felében elsősorban államok közötti bilaterális megállapodások tárgya volt például a gyerekmunkától való védelem, vagy a rabszolgaság és a kényszermunka tilalma. Később a 20. század elejétől először a Népszövetség, majd az ENSZ keretein belül fogadtak el az államok nemzetközi egyezményeket, melyekben elítélték az egyén feletti tulajdonjog gyakorlását és az erőszakkal munkára kényszerítést. Ezeket a védelmi garanciákat egészítették ki a regionális szervezetek, például az Amerikai Államok Szervezete, vagy az Afrikai Egységszervezet, később Afrikai Unió által elfogadott emberi jogi védelmi egyezmények, melyek az alapvető emberi jogok garantálása és a legfontosabb jogsértések elítélése révén járultak hozzá ahhoz, hogy a modern kori rabszolgaság formái jogellenesnek bizonyuljanak.

Jelen kutatás hangsúlyozza azokat a tényezőket, melyek felelősek voltak azért, hogy a Népszövetség keretein belül kialakított rendszer képtelen volt az áldozatok védelmének biztosítására. A hiányosságokat azonosítva fordul az elemzés az ENSZ és az ILO által a rabszolgaság témájában elfogadott egyezmények felé, tárgyalva az egyezmények által felállított védelmi mechanizmusok, az egyezmények végrehajtásáért felelős szervek tevékenységeinek sikerét és sikertelenségeit. Így többek között a modern kori rabszolgaságot érintő általános emberi jogi egyezmények végrehajtásáért felelős Gazdasági és Szociális Tanács (ECOSOC), az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa (UN HRC) és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) képezik elemzésünk tárgyát. A kritikai elemzés során ígéretes folyamatok is láthatóvá váltak az emberi jogok nemzetközi védelme terén. A kutatás számára releváns védelmi mechanizmusokat fedeztünk fel két ENSZ Emberi jogi szerződési bizottság munkájában. A Gyermek jogainak bizottsága (CRC) és a Migráns munkavállalók bizottsága (CMW) mutatott számunkra olyan munkafolyamatokat, melyek képesek bizonyultak hozzájárulni a modern kori rabszolgaság elleni nemzetközi törekvésekhez.

8.1 A rabszolgaság tilalma a Nemzetek Szövetségében és az ENSZ-ben

Az emberi jogok növekvő szerepének köszönhetően a 20. század második felétől a nemzetközi jog fejlődésében egyre nagyobb hangsúlyt kapott az egyén védelme az állammal szemben. Ennek egyik eleme az alapvető szabadságjogok kodifikációja mellett a rabszolgaság tilalmának nemzetközi elismerése volt. Habár már a napóleoni háborúkat lezáró 1815-ös bécsi kongresszus záróokmánya is említést tett a rabszolgaság tilalmáról (az európai nagyhatalmi érdekeket megerősítő területi rendelkezések mellett), a visszaszorítására irányuló küzdelem szükségességéről szóló átfogó egyezmény csak a Nemzetek Szövetsége keretein belül született meg. A rabszolgaság a nemzetközi jogba elsőként a létezésének és elterjedésének világszerte folytatott vizsgálatára 1924-ben létrehozott Rabszolgák helyzetével foglalkozó ideiglenes bizottság munkája nyomán került be, mint elítélendő gyakorlat. A bizottság munkájára hivatkozva az 1926-ban Genfben elfogadott Rabszolgaság egyezmény a rabszolgaságot az egyén olyan állapotának tekinti, „amelyben felette a tulajdonjognak ismérveit vagy egyes ismérveit gyakorolják”. [Továbbá] „a rabszolga-kereskedés magában foglal minden elfogási, megszerzési vagy átengedési cselekményt, amely az egyénnek rabszolgaságba vetésére irányul, minden cselekményt, amely rabszolgának eladás vagy csere céljára való megszerzésére irányul; minden eladás vagy csere útján való átengedését a rabszolgának, aki eladás vagy csere céljaira szereztetett, úgyszintén általában a rabszolgákkal való kereskedelemre vagy ezeknek szállítására vonatkozó minden cselekményt”.¹⁴⁹ Az egyezmény első cikke hangsúlyozza, hogy a rabszolgaság kulcseleme a tulajdonjog gyakorlása egy másik személy fölött, illetve a fogvatartás célja a haszonszerzés.

Az 1926. évi genfi egyezmény erősen tükrözi a 20. század elejének politikai erőviszonyait. Az egyezményhez csatolt lista, amely a rabszolgaságnak tekintett gyakorlatokat sorolja fel, a tárgyalásokon részt

---

¹⁴⁹ „Slavery Convention”. Signed at Geneva on 25 September 1926.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx> Letöltés ideje: 2015. szeptember 28. 1. cikk.

vevő gyarmattartó országok véleményének a visszatükröződése. Így a kor szellemiségével erősen áthatott megfogalmazás 2015-ben nem alkalmas a rabszolgaság modern kori formáinak az értelmezéséhez. Azt ugyanis elsősorban az angol és francia gyarmatokon az 1920-as években elhatalmasodott kényszermunka motiválta. Belga-Kongóban például számos iparágban jellemző volt, hogy a helyi lakosságot erőszakos körülmények között foglalkoztatták, személyes szabadságuk korlátozása mellett.¹⁵⁰

Az egyezmény további gyenge pontja, hogy nem hozott létre nemzetközileg elismert szankciórendszert, amely a rabszolgaság felszámolását, büntetését kikényszeríthetővé tette volna, és nem határozott meg a rabszolgaság létezésének bizonyítására vonatkozó konkrét lépéseket sem az aláíró államok számára.¹⁵¹ Pozitívként értékelendő azonban, hogy az aláírók vállalták, hogy a határaikon belül intézkedéseket hoznak a rabszolgaság felszámolása és megelőzése érdekében. Az egyezmény mérföldkő mindenestre abból a szempontból, hogy 22. és 23. cikkei kimondják a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedelem tilalmát, hangsúlyozva a részes államok számára a nők és férfiak által egyenlően elérhető, emberséges munka követelményét.¹⁵² Az egyezmény előírásainak gyakorlati megvalósulását mutatja, hogy Etiópiát csak azután vették fel a Nemzetek Szövetségébe, miután a Rabszolgaság egyezményben leírtaknak megfelelően átalakította az országban működő „háztartási rabszolgaság” rendszerét.¹⁵³

Az 1926. évi egyezményt 1953-ban egy jegyzőkönyvvel módosították, melyet 1953. december 7-én New Yorkban nyitottak meg aláírásra azzal a céllal, hogy a Nemzetek Szövetsége által meghatározott „bizonyos kötelezettségeket és funkciókat tovább finomítsák a hatékonyabb működés érdekében”.¹⁵⁴ Ám ezek a módosítások csupán az egyezményhez

---

¹⁵⁰ K. Bales, P. T. Robbins, 'No One Shall Be Held in Slavery or Servitude: A Critical Analysis of International Slavery Conventions', *Human Rights Review*, Vol. 2. No. 2. (2001). p.22.

¹⁵¹ Id. p. 22.

¹⁵² „Slavery Convention”. Signed at Geneva on 25 September 1926.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx> Letöltés ideje: 2015. szeptember 28. 22. és 23. cikk

¹⁵³ E. Decaux: *Les Formes Contemporaines de l'Esclavage Contemporaine*. 2009. Académie de Droit National de La Haye.p. 76.

¹⁵⁴ Id. p. 76.

csatlakozás lehetőségét és az egyezmény hatályba lépését pontosította, eljárásjogi rendelkezésekkel.¹⁵⁵

A rabszolgaságról szóló 1926. évi egyezmény a végrehajtás ellenőrzése terén kudarcot vallott, hiszen nem hozott létre az egyezményben leírtak nemzeti jogba történő átültetését szolgáló mechanizmust. A hiányosságok kiküszöbölésére csak akkor adódott lehetőség, amikor az egyén védelmét garantáló nemzetközi egyezményeket 1945-től már egy univerzális alapokra helyezett intézmény, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében alkották meg. A második világháborúban átélt borzalmak következtében a hatalmi érdek megvalósításának elérhető módjai átértékelődtek. Az ENSZ Közgyűlése által 1948-ban elfogadott Emberi jogok egyetemes nyilatkozatának 4. cikke kihangsúlyozta: „Senkit sem lehet [...] szolgaságban tartani; a rabszolgaság és a rabszolga-kereskedelem minden formája tilos”.¹⁵⁶ Bár az ENSZ-nek a rabszolgaság ügyében 1949-ben felállított *ad hoc* szakértői bizottsága nem tartotta szükségesnek az 1926. évi genfi egyezmény szövegének módosítását, felhívta a figyelmet az indiai szubkontinensen elterjedt adósrabszolgaságra, s jelezte annak a szükségességét, hogy a nemzetközi közösség szélesebb körű védelmet garantáljon a rabszolgasággal összefüggő egyezményekben.¹⁵⁷

A közgyűlés 1956-ban a „Kiegészítő egyezmény a rabszolgaság, a rabszolga-kereskedelem és a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatok felszámolásáról” című dokumentumot fűzte az 1926. évi genfi egyezményhez. Az egyezmény preambuluma az ENSZ Alapokmányára és az Emberi jogok egyetemes nyilatkozatára hivatkozik, amikor azt hangsúlyozza, hogy mindenkinek joga van a szabadsághoz.¹⁵⁸ A kiegészítő egyezmény értelmében a rabszolgaság olyan állapot, „amelyben az egyénnek törvény,

---

¹⁵⁵ „Protocol amending the Slavery Convention”, Geneva, 25 September 1926, Approved by General Assembly resolution 794 (VIII) of 23 October 1953.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolAmendingTheSlaveryConvention.aspx> Letöltés ideje: 2018. február 13.

¹⁵⁶ „Emberi jogok egyetemes nyilatkozata”. Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én. Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, <http://www.ajbh.hu/documents/10180/122652/Emberi+Jogok+Egyetemes+Nyilatkozata.pdf/fc99fb33-95a8-4195-8855-bf2fa6f550af;version=1.0>. Letöltés ideje: 2015. április 22. 4. cikk

¹⁵⁷ E. Decaux: *Les Formes Contemporaines de l'Esclavage Contemporaine*. 2009. Académie de Droit National de La Haye. p. 81.

¹⁵⁸ Id.

szokás, vagy megállapodás alapján egy másik személyhez tartozóként kell élnie és dolgoznia, illetve bizonyos szolgáltatásokat végeznie ellenszolgáltatás fejében vagy akár a nélkül, és nincs szabad akarata a helyzete megváltoztatására”.¹⁵⁹ Hajdú József hangsúlyozza, hogy a fogalom központi eleme a római jogból ismert *dominica potestas* (rabszolgatartói hatalom) volt, „amit a korabeli jogtudósok párhuzamba állítottak a dolgok feletti tulajdonlás jogintézményével és tartalmi elemeivel: birtoklás, használat, rendelkezés”.¹⁶⁰

Az egységes értelmezés felé tett egy lépést a jogfejlődés 1956-ban azáltal, hogy a rabszolgaságnak tekintett gyakorlatok az adósrabszolgaság (*debt bondage*) és a szolgaság (*serfdom*) fogalmát lefedő tevékenységekkel bővültek.¹⁶¹ Emellett a nemzetközi jogban a rabszolgaság modern formái már átfogóbb megközelítésbe kerültek: az egyezmény a gyermekmunka, a kényszerházasság és a nőket fenyegető szexuális kizsákmányolás megemlítésével utalt a jogsértések által leginkább fenyegetett rétegekre, a nőkre és a gyermekekre.¹⁶²

Kevin Bales és Peter T. Robbins arra hívja fel a figyelmet, hogy az 1956. évi kiegészítő egyezmény nem helyettesíti az 1926. évi egyezményben közreadott rabszolgaság-definíciót, hanem kiegészíti, kibővíti azt.¹⁶³ A szerzőpáros arra is felhívja a figyelmet, hogy, mivel a rabszolgaság elleni küzdelem bekerült az ENSZ tevékenységei közé, a rabszolgaság tilalma a nemzetközi jog *ius cogens* normájának tekintendő.¹⁶⁴ Következésképp a rabszolgaságmentes élethez való jog abszolút normaként van jelen a nemzetközi jogban, ezáltal a rabszolgaság emberiség elleni

---

¹⁵⁹ Hajdú J. 'Rabszolgaság és kényszermunka tilalma' Emberi Jogi Enciklopédia. Ed. Lamm Vanda. HVGORAC. Budapest, 2018. p.623.

¹⁶⁰ Hajdú J. 'Rabszolgaság és kényszermunka tilalma' Emberi Jogi Enciklopédia. Ed. Lamm Vanda. HVGORAC. Budapest, 2018. p.623-624.

¹⁶¹ „Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery”. Adopted by a Conference of Plenipotentiaries convened by Economic and Social Council resolution 608 (XXI) of 30 April 1956, Geneva, 7 September 1956, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>. Letöltés ideje: 2015. április 22. 1. cikk

¹⁶² Id. 1. cikk

¹⁶³ K. Bales, P. T. Robbins, 'No One Shall Be Held in Slavery or Servitude: A Critical Analysis of International Slavery Conventions', *Human Rights Review*, Vol. 2. No. 2. (2001). p. 23.

¹⁶⁴ Id. p. 19.

bűncselekménynek számít, és a Nemzetközi Büntetőbíróság kompetenciájába tartozik. Vagyis függetlenül attól, hogy egy állam ratifikálta-e a rabszolgaság tilalmáról szóló nemzetközi egyezményeket, a rabszolgaság és a kényszermunka nemzetközi bűncselekménynek minősül.

Az 1956-ban elért jogfejlődésben fontos hangsúlyozni Emmanuel Decaux szerint, hogy a kiegészítő egyezmény ahelyett, hogy egyértelműen szakított volna az 1926-ban elfogadott nézőponttal, kétféleképpen is újat hozott. Egyrészt módosította az egyezmény elfogadásának eljárását nemzetközi szervezetek utódlása esetén. Másrészt pedig az egyezmény kiegészítő jellege abból fakad, hogy egy új, kibővített fogalmi struktúrával egészíti ki az elérhető normatív keretrendszert. Ez ingadozást eredményez a célokban, mely abban nyilvánult meg, hogy az egyezmény alkalmazását azokra az analóg gyakorlatokra is kiterjesztették, melyek nem feleltek még meg a rabszolgaságról szóló 1926. évi egyezmény definíciójának. Ugyanis az 1956. évi kiegészítő egyezmény 7a cikke szerint „a „rabszolgaság” a rabszolgaságról szóló 1926. évi egyezmény meghatározása szerint olyan személynek az állapota vagy helyzete, aki felett a tulajdonjog egyes vagy összes ismérveit gyakorolják, és „rabszolga” az a személy, aki ilyen állapotban vagy helyzetben van.”¹⁶⁵

Ez a megfogalmazás további támogatást és megerősítést nyert az 1966-ban elfogadott Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya, illetve a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya által. Ezek ugyanis tartalmazzák a rabszolgaság tilalmát is. Az előbbi dokumentum 6. cikke hangsúlyozza a szabad munkavállaláshoz való jogot, a 7. és 8. cikke pedig előírja a részes államok számára az „egyenlő munkáért egyenlő bér” elvének az elősegítését és védelmét.¹⁶⁶ A szélesebb körben ratifikált Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya a 8. cikkben ugyanazokkal a szavakkal ítélte el a rabszolgaságot, mint az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata, annyi különbséggel, hogy a szolgaság tilalma

---

¹⁶⁵ E. Decaux: *Les Formes Contemporaines de l'Esclavage Contemporaine*. 2009. Académie de Droit National de La Haye. p. 82.

¹⁶⁶ „International Covenant on Civil and Political Rights”. Adopted and Opened for Signature, Ratification and Accession by General Assembly Resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>. Letöltés ideje: 2015. április 22.

külön fejezetben szerepel. Továbbá az egyezségokmányban is szerepel a kényszermunka tilalma, ami szintén a rabszolgaság tilalmának megkérdőjelezhetetlenségét erősíti.

A Népszövetség és az ENSZ keretein belül kialakult normatív keretrendszer vizsgálatának köszönhetően közelebb jutottunk az általunk javasolt modern kori rabszolgaság-definíció megalkotásához, s így 2. hipotézisünk elfogadásához, amikor azt hangsúlyoztuk, hogy az 1926. évi egyezmény első cikke a rabszolgaság kulcselemének az egyén feletti tulajdonjog gyakorlását és a haszonszerzés céljából elkövetett személyes szabadság korlátozását tartja. Nem tudtuk azonban kritika nélkül elfogadni a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem számára kiindulási alapként ezt az egyezményt, hiszen többek között nem hozott létre nemzetközileg elismert szankciórendszert, amely a rabszolgaság felszámolását, büntetését kikényszeríthetővé tette volna, és nem határozott meg a rabszolgaság létezésének bizonyítására vonatkozó konkrét lépéseket sem az aláíró államok számára. A rabszolgaság változatos formáinak továbbéléséről inkább az 1956. évi Rabszolgaságról szóló kiegészítő jegyzőkönyv szól, mely már rabszolgaságnak tekinti a történeti rabszolgaság mellett az adórszolgaságot, a kényszerházasságot és a gyerekmunkát. A 10. fejezetben kitérünk majd rá, hogy a nyugat-afrikai országok emberi jogi védelmi mechanizmusainak nehézségeit már előrevetíti az a tény, bár ezekben az országokban a mai napig tetten érhetők a rabszolgaságnak az 1956. évi egyezményben említett formái, a vizsgált öt ország közül csak Nigéria ültette át az egyezményben aláírtakat saját jogrendjébe.

8.1.1 ENSZ Emberi Jogi Tanács

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa (ECOSOC) kapta meg a mandátumot a közgyűléstől, hogy az 1926. évi Rabszolgaság egyezményben és az 1953-ban hozzátartozó jegyzőkönyvben foglaltak végrehajtását felügyelje. Az ECOSOC-on belül létrejött egy albizottság, amelynek feladata az 1956. évi Rabszolgaság-kiegészítő egyezmény szövegének az előkészítése volt. Az albizottság hangsúlyozta az ENSZ-en belül egy olyan önálló testület létrehozásának a szükségességét, amely a modern kori rabszolgaság elleni

küzdelmet koordinálná és irányítaná. Az ECOSOC részeként 1974-ben felállt modern kori rabszolgasággal foglalkozó munkacsoport keretein belül megszervezett tevékenységek azonban nem voltak képesek egységesíteni a véleményeket arról, milyen formában kéne a modern kori rabszolgaság ellen hatékonyan fellépni.¹⁶⁷ A kérdést 2006-ig bizottsági formában tárgyalta a modern kori rabszolgasággal foglalkozó munkacsoport, majd az Emberi Jogi Tanács 6/14. számú határozata alapján a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem egy különleges megbízott kezében összpontosult, aki 2008-ban az emberi jogi főbiztos hivatalában kezdte meg a munkáját.¹⁶⁸ A változásra azért volt szükség, mert a bizottság hatékonyságát jelentősen nehezítette, hogy a kormányok nem voltak kötelesek éves beszámolók formájában tájékoztatni a testületet. A bizottság sorozatos kérése ellenére az államok folyamatosan kudarcot vallottak abban, hogy a bizottságot tájékoztassák a modern kori rabszolgaság formáinak felszámolását előíró egyezmények és a bizottság javaslatainak a megvalósításáról. Továbbá a kormányok kötelező részvételének hiánya a bizottság munkájában eleve csökkentette az ajánlások erejét.¹⁶⁹

A különleges megbízott munkáját jelentősen befolyásolja a modern kori rabszolgaságot körülölelő illegalitás. Az ENSZ modern kori rabszolgaságért felelős különleges megbízottja, Urmila Bhoola, dél-afrikai nemzetközi jogász így fogalmaz: *„A rabszolgaság során alkalmazott tevékenységek illegálisak, jól álcázottak. Ez nehezíti, hogy tiszta képet kapjunk a jogsértő gyakorlatok elterjedéséről, s ezáltal felfedjük, szankcionáljuk és felszámoljuk azokat. Az áldozatok többsége a legsebezhetőbb és marginalizálódott társadalmi csoportokból kerül ki, tehát hatványozottan érintettek a nők és a gyermekek. [...] Annak érdekében, hogy a rabszolgaság minden formáját hatékonyan fel tudjuk számolni, az alapvető*

---

¹⁶⁷ „Overview of the Mandate”. United Nations Human Rights, Working Group on Contemporary Forms of Slavery.
<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/WGSlavery/Pages/WGSlaveryIndex.aspx> Letöltés ideje: 2015. április 30.

¹⁶⁸ J. Bell, „Contemporary Slavery and International Law”. *Topical Research Digest: Human Rights and Contemporary Slavery*,
<http://www.du.edu/korbel/hrhw/researchdigest/slavery/law.pdf>. Letöltés ideje: 2015. április 29.

¹⁶⁹ Y Rassam, *International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach*. 2005, Penn State International Law Review. Vol. 23:p. 834.

*okokat – úgy, mint a szegénység, a társadalmi kirekesztettség, a diszkrimináció különböző formái – kell megelőznünk”.*¹⁷⁰

Bhoola 2014 júliusában, az Emberi Jogok Bizottsága számára készített beszámolójában utalt az előző megbízottnak, Gulnara Shahiniannak a Ghánában, Kazahsztánban és Mauritániában tett megfigyelő látogatásaira. Shahinian ugyanis 2013-ban ghánai útja során ellátogatott néhány ottani halászközösséghez, rehabilitációs központba és Accra nagyobb piacaira. Elismerően szólt a rabszolgaság modern kori formáinak felszámolását célzó regionális és helyi lépésekről, köztük a gyermekmunka legrosszabb formáinak a felszámolását célzó 2009-es nemzeti akciótervről (*National Action Plan on the Elimination on the Worst Forms of Child Labour*), amely a bányászat és a halászat terén a gyermekmunka áldozatainak a védelmére koncentrált.¹⁷¹

2017. március 14-én Bhoola az alábbiakról tájékoztatta az ENSZ Biztonsági Tanácsát: „a rabszolgaság és hozzá kapcsolódó gyakorlatok továbbra is korábban nem ismert mértékben érintik nők, férfiak és gyerekek millióit. A konfliktushelyzetekben nem állami fegyveres csoportok, akik országokon belül szereznek területeket, a rabszolgotartás egyik legsúlyosabb formáját alkalmazzák, lányokat és fiatal nőket birtokolnak, kizsákmányolják őket és eladják őket piacokon vagy az interneten. A fiúkat arra kényszerítik, hogy fegyvert viseljenek és bűncselekményeket kövessenek el saját közösségeik ellen. Tovább látjuk a privát szektorban a kizsákmányoló cégeket, akik előnyt kovácsolnak a konfliktushelyzetekből, megszerezve a természeti erőforrásokat és munkára kényszerítve az embereket a nagyobb haszon érdekében.”¹⁷² Maud de Boer-Buquicchio, a gyerekek eladásának és szexuális kizsákmányolásának problémájával foglalkozó különleges

---

¹⁷⁰ „Special Rapporteur on Contemporary Forms of Slavery. Introduction”. UN Office of the High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org/en/issues/slavery/srslavery/pages/srslaveryindex.aspx> Letöltés ideje: 2015. április 2.

¹⁷¹ G Shaninian, „Report of the Special Rapporteur on Contemporary Forms of Slavery, Including Its Causes and Consequences”. Official Documents System of the United Nations, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/176/33/PDF/G1417633.pdf?OpenElement> 2013. november 22–29. p. 8.

¹⁷² U. Bhoola, Statement of Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences to Open Ministerial Security Council debate on trafficking in persons in conflict situations: forced labour, slavery and other similar practices 2017.03.14. p. 1.

megbízott a Shalinian által felvázolt illegális gyakorlatokra adott válaszokban sürgeti a fogalmi átláthatóságot, melynek tükröződnie kell a modern kori rabszolgaságot elítélő törvényekben is. Az Emberi Jogi Tanács álláspontja szerint fontos, hogy ezek a törvények az elkövetőket büntessék, s az általuk fogvatartott személyeket áldozati minőségükben kezeljék, tehát ne vonják őket felelősségre, még akkor sem, ha kisebb bűncselekményeket el is követtek.¹⁷³

Az Emberi Jogi Tanács által szervezett jogfejlődés tehát már eljutott odáig, hogy felismerje az emberek millióit érintő modern kori rabszolgaság problémájának komolyságát. Annak érdekében, hogy a modern kori rabszolgaság formáiról és az áldozatok számáról az Emberi Jogi Tanács naprakész információkkal rendelkezzen, a különleges megbízott munkáját a Modern kori Rabszolgaság Önkéntes Alapítvány (UN Voluntary Trust Fund on Slavery) segíti. Az alap olyan személyeket támogat, akiknek emberi jogai a modern kori rabszolgaság során komolyan sérültek. Közvetlen humanitárius, jogi és pénzügyi segítség nyújtására van lehetősége az alapítványnak a nem-kormányzati szervezeteken keresztül nyújtott támogatások által. Mióta az ENSZ Közgyűlés 1991-ben a 46/122. számú határozatával létrehozta az alapítványt, több mint négyszáz szervezet kilencvenöt országban kapott támogatást az áldozatok támogatására, rehabilitációra.¹⁷⁴ A kényszermunka, a gyermekmunka, a modern kori rabszolgaság és az emberkereskedelem felszámolását megvalósítandó fenntartható fejlődési cél eléréséhez az Alapítvány 2016-ban 580 000 \$ támogatást adott 42 szervezet áldozatvédő tevékenységét segítve. Ez a támogatás az áldozatok rehabilitációját és reintegrációját célzó programok fejlesztését érintette.¹⁷⁵

---

¹⁷³ „25 years of Fighting the Sale and Sexual Exploitation of Children: Addressing Challenges” 2014. UN Special Rapporteur on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography. p. 5.

<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Children/SR/25YearsMandate.pdf>

¹⁷⁴ „The United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery- What the Fund is”, n.d.

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/UNVTCFS/Pages/WhattheFundis.aspx> Letöltés ideje: 2017. augusztus 2.

¹⁷⁵ United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery: Summary of the Expert Panel on “Revealing the Child Faces of Modern Slavery”, 2016, Palais des Nations, Geneva, 2016. december 2.

<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Slavery/UNVTCFS/SummaryExpertPanelChildSl>

2016. december 2-án a Modern kori Rabszolgaság Önkéntes Alapítvány szakértői fórumán Zeid Ra'Ad Al Hussein, az ENSZ Emberi jogi főképviselője a modern kori rabszolgaságot az emberiség elleni globális támadásként értékelte, s ezért erősebb nemzetközi fellépést sürgetett. Ahogy a Főképviselő véleményéből kitűnik, az Emberi Jogi Tanács nézőpontja szerint tehát „ez nem csak az illegális gyakorlatok jog általi elítélését kell, hogy jelentje, hanem a rabszolgaságot kiváltó eredendő okokkal szembeni küzdelmet is, növelve az áldozatok hozzáférését az igazságszolgáltatás által nyújtott lehetőségekhez s hatékonyabb eszközöket a rehabilitációra.”¹⁷⁶ A modern kori rabszolgaság változatos formáiról számolt be Urmila Bhoola is a 2016-ban szervezett szakértői fórumon, utalva azokra a főleg gyerekeket érintő emberi jogsértésekre, melyeket 2014 óta országlátogatásain tapasztalt. Bhoola szerint „a rabszolgaságnak gyerekeket érintő formái országonként különböznek, de közös bennük, hogy az alapvető emberi jogait sértik a védelemre jogosultaknak az erőteljes kizsákmányolás révén, mely mély és hosszantartó hatással van az áldozatok méltóságára, biztonságára és arra a képességükre, hogy a jövőben hasznos tagjai lehessenek a társadalomnak”.¹⁷⁷ Bhoola az Emberi Jogi Tanács és személyesen a különleges megbízott felelősségét a gyerekek jogainak védelme érdekében abban látja, hogy kormányzati és vállalati szinten a rabszolgaság kiváltó okait kell megcélózni, s biztosítani kell az áldozatok hatékony rehabilitációját, reintegrációját, pszicho-szociális jólétüket és egyenlő partnerként be kell vonni őket egy fenntartható fejlődésen és társadalmi igazságosságon alapuló társadalom.¹⁷⁸ Zeid Ra'Ad Al Husseinnel egyetértésben, Bhoola sem kizárólag a rabszolgaság áldozatai számának csökkentését tartja a nemzetközi közösség feladatának. A modern kori rabszolgaság hosszú távú felszámolására csak akkor van lehetőség az ENSZ-ben elterjedt álláspont szerint, ha, miután

---

averyDec2016.pdf Letöltés ideje: 2018. február 14. p.2.

¹⁷⁶ Id. p. 2.

¹⁷⁷ Id. p. 4.

¹⁷⁸ Statement of UN Special Rapporteur on contemporary forms of slavery including its consequences and causes, Urmila Bhoola, Speech for 2 December 2016 to the expert panel convened by the UN Voluntary Trust Fund on Contemporary forms of slavery on the International Day for the Abolition of Slavery.

http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Slavery/UNVTCFS/PanelSlavery2016/State_UN_Special_Rapporteur_on_contemporary_slavery.pdf.pdf Letöltés ideje: 2018. február 14. p. 1.

egységesen sikerült beazonosítani a problémát, az azt kiváltó strukturális társadalmi és gazdasági nehézségeket, egyenlőtlenségeket kell az érintett országok kormányainak és piaci szereplőinek bevonásával csökkenteni.

Az intézményi változások értékelésekor mindenképp előrelépésnek kell tekinteni, hogy az ECOSOC – a rabszolgaság ma is élő formáinak terjedésére reagálva – átalakította a védelem struktúráját. Kérdéses azonban, hogy az országlátogatások és a helyi szervezetekkel folytatott konzultációk képesek-e érdemben hozzájárulni a rabszolgaságot kiváltó strukturális problémák megszüntetéséhez. A különleges megbízott kompetenciáinak a növelése, a rabszolgaság elleni kormányzati törekvések elmaradásának a szankcionálása az, ami más ENSZ-szervekkel való együttműködésben lehetőséget adhatna a rabszolgaság elleni küzdelem hatékonyabbá tételére.

8.1.2 ENSZ Emberi jogi szerződési bizottságok

A nemzetközi egyezmények intézkedéseinek végrehajtását ellenőrizni hivatott emberi jogi szerződési bizottságok (treaty bodies) közvetetten járulnak hozzá a nemzetközi jogban a modern kori rabszolgasággal kapcsolatos jogfejlődéshez. A független szakértőkből álló nemzetközi bizottságok rendszeresen jelentéseket fogadnak a részes államoktól, melyekben azok az egyezményekben vállalt kötelezettségeik teljesítéséről számolnak be. Az emberi jogi szerződési bizottságok iránymutatásukkal segíthetik a beszámolók elkészülését, általános kommentárokból értelmezik a szerződések szövegét, s megbeszéléseket szervezhetnek a szerződések tárgyában azok megvitatására.¹⁷⁹

A modern kori rabszolgaság nemzetközi jogi értelmezését kutatva két bizottság tevékenységét tartjuk relevánsnak. Mivel az áldozatok nagy számban gyerekek, meggyőződésünk, hogy az 1989-ben elfogadott Gyermek jogairól szóló egyezmény felügyeletét végző Gyermek jogainak bizottsága (Committee on the Rights of the Child - CRC) hozzájárulhat a modern kori

---

¹⁷⁹ The United Nations Human Rights Treaty System, [2012] p. 19). Fact Sheet No- 30. Rev. 1. New York and Geneva. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner.
<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet30Rev1.pdf> Letöltés ideje: 2019. november 15. p. 19.

rabszolgasággal kapcsolatos nemzetközi konszenzus alakulásához. Mint korábban már több helyen hangsúlyoztuk, a gyerekek a háztartási rabszolgaság, a kényszermunka, a kényszerházasság, a fegyveres konfliktusban való részvételre kényszerítés, s egyéb veszélyes körülmények közötti foglalkoztatási formák áldozatai lehetnek, annak ellenére, hogy ma már a nemzetközi jog elismeri a gyermekek speciális jogainak védelmét.

Szintén relevánsnak ítéljük a modern kori rabszolgaság formálódó nemzetközi emberi jogi értelmezésének vizsgálatához az ENSZ Migráns munkavállalók és családtagjaik jogait védő egyezményének ellenőrzésére 1990-ben létrejött Migráns munkavállalók bizottságát (Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families - CMW), mely a modern kori rabszolgaság által erősen sebezhető társadalmi csoport, a hazájuktól távol, egy másik országban dolgozó külföldi munkavállalók jogait védi. Ők gyakran kerülhetnek kilátástalan helyzetbe, amikor munkáltatójuk nem tesz eleget a szerződésben vállalt kötelezettségeinek, nem fizet rendesen az elvégzett munkáért, nem biztosít emberi körülmények között szállást az otthonától és családtagjaitól távol élni kényszerülő munkavállalónak. A vándorlás során felmerülő emberi problémák hatványozottan jelentkezhetnek az irreguláris migráció során, ezért a CMW kiemelten fontos feladatának tekinti, hogy törekedjen az emberkereskedő hálózatok felszámolására, párhuzamosan az érintett áldozatok emberi jogainak védelmével. Munkájukat nehezíti, hogy az irreguláris migráció során a munkavállalók munkavégzését nem dokumentálják, s ez a környezet ösztönzi a munkáltatókat arra, hogy gyakran a nemzetközi munkajogi előírások által meghatározott minimum körülményeket sem biztosítják dolgozóik számára. A fenti igazságtalan körülményeknek próbál a CMW gátat vetni a bizottság létét előíró egyezmény (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families) 10. cikkére hivatkozva, mely kimondja, hogy a külföldi munkavállalók nem lehetnek kínzás, kegyetlen vagy embertelen bánásmód, vagy büntetés áldozatai. A 11. cikk pedig

kimondja tételesen a rabszolgaság tilalmát, továbbá tiltja a kényszer-, vagy kötelező munkát.¹⁸⁰

A CMW munkáját tizennégy független szakértő végzi, akik az egyezmény 73. cikkének megfelelően rendszeresen, a ratifikálás utáni első évben, majd utána ötévenként beszámolót kérnek a részes államoktól az országukban dolgozó külföldi munkavállalók jogainak védelme érdekében hozott intézkedésekről.¹⁸¹ A CMW-nél a részes államoknak lehetőségük van arra is a 76. cikk szerint, hogy felhívják a bizottság figyelmét arra, ha úgy gondolják, egy másik részes államban sérülnek a külföldi munkavállalók jogai. Ebben az esetben az érintett államnak lehetősége van a panaszokra reagálni, hangsúlyozva a munkavállalók jogait védő vonatkozó nemzeti intézkedéseket. A CMW továbbá folyamatosan reagál a világban külföldi munkavállalókat veszélyeztető körülményekre. 2017. december 1-jén kiadott egy közleményében elítélte a Líbiában zajló emberkereskedelmet és felszólította az érintett kormányokat, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket a vendégmunkásokat fenyegető emberi jogi sérelmek felszámolása érdekében.¹⁸²

A modern kori rabszolgaság nyugat-afrikai elterjedésének kutatásához releváns adatokkal szolgált többek között a CMW-nek 2014-ben Ghána¹⁸³ által beadott beszámolója, melyben a ghánai kormány büszkén tájékoztatja a bizottságot a Nemzetközi Bevándorlási Szervezettel (IOM) a migrációval kapcsolatos problémák, például az emberkereskedelem terén folytatott együttműködésről.¹⁸⁴ A Ghánát tárgyaló esettanulmányunkban

---

¹⁸⁰ „International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families”. Adopted by General Assembly resolution 45/158 of 18 December 1990. <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cmw.pdf> Letöltés ideje: 2019. november 11. 10., 11. cikk

¹⁸¹ Id. 72. cikk

¹⁸² Report of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, Twenty-seventh session (4–13 September 2017), Twenty-eighth session, (9–20 April 2018). p. 4.

¹⁸³ Habár a CMW elismerően nyilatkozott arról, hogy Ghána aktív a külföldi munkavállalók védelmében, hiszen, ahogy a 2014-es beszámoló is mutatja, számos minisztérium és állami szerv törekszik olyan körülményeket a munkáltatóknak előírni, melyek emberi munkakörülményeket biztosítanak a külföldi munkavállalóknak, Ghána a mai napig nem ratifikálta például az ILO 97. munkavállalás céljából történő bevándorlásról szóló és a háztartási alkalmazottakról szóló 189. egyezményeket.

¹⁸⁴ Report of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, Twenty-seventh session (4–13 September 2017), Twenty-eighth session, (9–20 April 2018). p. 4.

részletesen szólunk arról, hogy az IOM több éve segíti a helyi civil szervezetek, többek között a *Challenging Heights* szervezet munkáját abban, hogy a Volta folyón a halászatban illegálisan dolgoztatott gyerekeket kimenekítsék és szüleikhez visszajutassák (lásd 10.4 fejezet).

A 18 független szakértőből álló Gyermekek jogainak bizottsága (Committee on the Rights of the Child - CRC) 1991 óta vizsgálja felül egyrészt az 1989-es egyezményt, másrészt a hozzá kapcsolt jegyzőkönyveket. 2011. december 19-én az ENSZ Közgyűlése elfogadta az 1989. évi egyezményhez csatolt harmadik opcionális jegyzőkönyvet egy olyan kommunikációs folyamatról, mely gyermekek számára is lehetővé teszi az egyéni panasz lehetőségét a bizottságnál, amennyiben a gyermek jogairól szóló egyezményben és az első két opcionális jegyzőkönyvben garantált jogok sérültek.¹⁸⁵ Egyéni panasz benyújtására 2014 óta van lehetőség, amikor a harmadik opcionális jegyzőkönyvet Costa Rica, a tizedik ország is ratifikálta.

Az egyezményekben vállalt kötelezettségekről a Gyermekek jogainak bizottsága az aláírástól számított két év után, majd utána ötévente vár el a részes államoktól beszámolót, az előzetesen elfogadott témák (*list of issues prior to reporting, LOIs*) közzétételét követően.¹⁸⁶ A nemzetközi emberi jogi mechanizmusokhoz az ENSZ tehát folyamatos monitoringrendszerrel csatol, mely alapján azt feltételezhetnénk, hogy naprakész információk állnak a treaty body-k rendelkezésére az államok emberi jogi védelmet célzó tevékenységeiről. Ám a végrehajtási mechanizmus hatékonyságát az mutatja meg igazán, vajon rövid időn belül fel tudnak-e mutatni tényleges eredményt az államok olyan komplex, társadalmi diszfunkciók javítását érintő területeken, mint a gyermekvédelem, a társadalmi egyenlőség, vagy a bűnmegelőzés, ahol általában hosszú távú, több kormányzati cikluson keresztül megvalósított reformok tudnak csak kézzelfogható eredményeket elérni. Azonban, mivel célunk a nemzetközi jogban a modern kori rabszolgaságról való gondolkodás egységesítése, így mindenképp pozitívan

---

¹⁸⁵ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure, New York, 19 December 2011.

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtldsg_no=IV-11-d&chapter=4&clang=en

¹⁸⁶ Id. p. 26.

értékelhető, hogy a jogok biztosítására való törekvésről rendszeresen kell számot adnia az államoknak az egyezmények megvalósításáért felelős bizottságnak. Továbbá a bizottságok felhívják az államok figyelmét rendszeresen arra, hogy a beszámolókkal nem pusztán nemzetközi kötelezettséget teljesítenek, hanem ez lehetőség is, hogy átfogó képet alkossanak arról, milyen intézkedéseket tettek eddig a belső jog és a nemzetközi emberi jogi szerződések harmonizációja érdekében, s azonosítsák azokat a problémákat, melyek akadályozzák a kötelezettségek teljesítését és a jogok biztosítását.¹⁸⁷

A szakértői bizottságokon azonban nagy a teher, hiszen egyes bizottságok az államok folyamatos beszámolási kötelezettsége miatt körülbelül két éves hátránnyal dolgoznak, mielőtt érdemben tudnának foglalkozni egy anyaggal. A riportok témájában is irányítanak a bizottságok, hiszen az államok már az előzetesen megkapott iránymutatások szerint részletezik a nemzeti eredményeket. A 2012. január 16 – február 3. között tartott 59. ülészen tárgyalta a CRC például a Togótól a gyerekkereskedelem, gyerekprostitúció és gyermekpornográfia témáival kapcsolatban beérkező LOI beszámolót, melyben Togo arról tájékoztatta a bizottságot, hogy 2008 és 2010 között 1264 gyerek hagyta el az országot az emberkereskedelem áldozataként. 2008 és 2010 között az áldozatok közül körülbelül 915 gyerek kapott állami segítséget az iskolai beilleszkedést vagy a szakmai továbbképzést segítő eszközök révén. Ezen felül a togói kormány büszkén közölte azt is, hogy a gyermekmunka felszámolását célzó nemzeti projektnek köszönhetően a Mô, Anié és Yoto településeken élő ötszáz az emberkereskedelem által veszélyeztetett család gyerekei vehettek részt szüleikkel a családi bevétel növelését célzó átképző programokon.¹⁸⁸ A gyerekkereskedelem elleni nemzeti normatív keretrendszer eredményeivel kapcsolatban a Gyerekek jogairól szóló törvénykönyv 267. és 268. cikkére

---

¹⁸⁷ Id. p. 24.

¹⁸⁸ Comité des droits de l'enfant, Cinquante-neuvième session, 16 janvier – 3 février 2012, Protocole facultatif à la Convention relative aux droits de l'enfant, concernant la vente d'enfants, la prostitution des enfants et la pornographie mettant en scène des enfants. Liste de points appelant des informations complémentaires et actualisées en vue de l'examen du rapport initial du Togo, (CRC/C/OPSC/TGO/1) http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fOPSC%2fTGO%2fQ%2f1%2fAdd.1&Lang=en Letöltés ideje: 2018.02.05. p. 2.

hivatkozik, mely kimondja a gyerekházasság tilalmát.¹⁸⁹ Amennyiben az áldozatok védelmét kell biztosítani, akkor a togói kormány 2012-ben öt átmeneti védett házban tudta a gyerekeket elhelyezni. Az áldozatok nagy száma miatt a beszámolóban továbbá megjelenik a kormány felhívása is a civil szervezetek felé, melyben ösztönzi őket újabb védelmi központok létrehozására.¹⁹⁰

Az egyezményekhez kapcsolódó szakértői bizottságok nemcsak a nemzeti beszámolókból tájékozódhatnak az emberi jogi egyezmények végrehajtásáról, fordulhatnak más ENSZ szervekhez, kormányközi szervezetekhez, civil szervezetekhez és nemzeti emberi jogi intézményekhez is az egyezményben leírtak megvalósulásának vizsgálat érdekében. Attól függően, hogy mikor lett az adott információ eljuttatva valamelyik bizottsághoz, döntés születhet arról, hogy ezek a témák is bekerülhetnek azon ügyek közé, melyekről majd az államoknak tájékoztatni kell a bizottságot. A gyermek jogairól szóló egyezmény például 45. cikkében külön megnevezi az ENSZ Gyermekjogi Alapját (UNICEF), mint a beszámolók véleményezésében részt vevő szervet.¹⁹¹

Az emberi jogi szerződési bizottságok megpróbálják záró észrevételeiket, javaslataikat a lehető leggyakorlatiasabban és a legkonkrétabban megfogalmazni, majd a javaslatok megvalósítását országlátogatásokkal és az országokért felelős kapcsolattartók általi megfigyelésekkel ellenőrzik. Azonban a beszámolók rendszeres beküldése komoly kihívásokat állít az aláíró államok elé, hiszen amennyiben egy állam mind a kilenc emberi jogi egyezményt aláírta, több mint húsz emberi jogi beszámolót kell előkészítenie egy tízéves periódus alatt, ez félévente egy riportot jelent. Ezen felül az államoknak a bizottságok által előírt témákkal kapcsolatban is reagálnia kell, nem elfelejtve a beszámolókra adott bizottsági válaszok kommentálását. Nem könnyű ennek a folyamatos beszámolási kötelezettségnek megfelelni, így nem meglepő, ha a gazdasági, társadalmi

---

¹⁸⁹ Id. p. 2.

¹⁹⁰ Id. p. 4.

¹⁹¹ Convention on the Rights of the Child, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49”, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> Letöltés ideje: 2018. február 12. 45. cikk

nehézségekkel küzdő államok nem tudnak elkészíteni minden anyagot időre a bizottságok számára. Ám ez még nem menti fel az államot az emberi jogi védelmi rendszer biztosításának kötelezettségétől. A modern kori rabszolgaság áldozatainak milliós számát csak egy olyan implementációs rendszer tudná csökkenteni, mely egyrészt rendszeres és részletes információkkal látná el a monitoringért felelős testületeket, viszont az államok számára teljesíthető feltételeket írna elő. A túl feszes beszámoltatási rendszer nem növeli az emberi jogi védelmi rendszer iránti felelősséget a kormányzati szervekben, s ez azt eredményezi, hogy nem jutnak el a hírek a jogsértésekről a nemzetközi közösség képviselőihez sem.

8.2 Nemzetközi Munkaügyi Szervezet

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) úttörőnek számít a rabszolgaság elleni küzdelemben, hiszen – mintegy az 1926. évi genfi egyezmény megerősítéseként – már 1930-ban elfogadta a kényszermunkáról szóló 29. számú egyezményt. Ebben megfogalmazódott az a nézőpont, mely szerint a rabszolgaság az egyénnel akarata ellenére, erőszak vagy büntetés kilátásba helyezésével végeztetett munka.¹⁹² Az ILO helyszíni megfigyelései a kényszermunka és a gyerekmunka elterjedésére koncentrálnak, illetve azokra a strukturális társadalmi nehézségekre, melyek emberek millióit kényszerítik illegális munka végzésére. Ezek alapján a szervezet szerint 2012-ben 21 millió ember szenvedett a kényszermunka valamilyen formájától, s ebből 5.5 millió, az áldozatok huszonhat százaléka tizenhét évesnél fiatalabb.¹⁹³

Az ILO 29. egyezménye annak kinyilatkoztatásával, hogy a kényszer-, vagy kötelező munka illegális kikényszerítése bűncselekmény, s az egyezményt ratifikáló államok kötelesek gondoskodni arról, hogy a törvény által kiszabott büntetések e jogsértések elkövetése esetén valóban a

---

¹⁹² „CO 29 – Forced Labour Convention, 1930 (No. 29.). Convention Concerning Forced or Compulsory Labour”. International Labour Organization, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174. Letöltés ideje: 2015. április 29.

¹⁹³ „21 Million People Are Now Victims of Forced Labour, ILO Says”. International Labour Organization, 2012. június 1. http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_181961/lang--en/index.htm, Letöltés ideje: 2018. február 13.

bűncselekmény mértékével egyenértékűek legyenek, s szigorúan alkalmazzák azokat.¹⁹⁴ Az egyezmény erejét azonban csökkenti, hogy számos olyan ország nem ratifikálta még, ahol magas a kényszermunka áldozatainak száma, így Kína, az Egyesült Államok, vagy Észak-Korea. Ez azonban nem retenti el az ILO-t attól, hogy rendszeresen kérje ezeket az államokat a kényszermunkával kapcsolatos álláspontjuk megfogalmazására, az áldozatok védelmével kapcsolatos nehézségek felvállalására. Decaux szerint ez a konzultációs viszony közelebb viheti a ratifikáláshoz az eddig még bizonytalan államokat.¹⁹⁵

Az ILO a 2014. május 28. és június 12. között Genfben rendezett 103. ülészeneken egészítette ki az 1930. évi 29. számú egyezmény szövegét a kényszermunkáról szóló jegyzőkönyvvel és az ehhez további intézkedéseket kapcsoló ajánlással, melyekkel szintén az emberi jogokat érő modern fenyegetésekre kívántak választ adni. Az újonnan elfogadott ILO normák a kikényszerítendő minimum munka-követelményekkel már a kényszermunka felszámolását az áldozatok számára biztosított megelőző, védelmi és kompenzáló intézkedések végrehajtásával írja elő.¹⁹⁶

Szükség is volt az 1930-ban elfogadott 29. egyezmény szövegét az emberi jogokat érő modern kori kihívások alapján felülvizsgálni, hiszen az a kényszermunka fogalmát nem határozta meg egyértelműen, s nem tartalmazott az egyezmény specifikus rendelkezéseket sem a felszámolásra vonatkozóan. Az egyezmény 2. cikke a kényszermunkát úgy határozza meg, „mint minden olyan munka vagy szolgálat, amit valamilyen büntetés terhe alatt valakitől követeltek, és amire a munkára kötelezett személy nem szabad akaratból vállalkozott”.¹⁹⁷ Az egyezmény, jóllehet a kizsákmányolás széles

---

¹⁹⁴ „CO 29 – Forced Labour Convention, 1930 (No. 29.). Convention Concerning Forced or Compulsory Labour”. International Labour Organization, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174. Letöltés ideje: 2015. április 29.

¹⁹⁵ E. Decaux: *Les Formes Contemporaines de l’Esclavage Contemporaine*. 2009. Académie de Droit National de La Haye. p. 84.

¹⁹⁶ „Beszámoló a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 103. ülészenekének főbb eredményeiről”. *NGM Szakmai területek*, <http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/akadalymentes/beszamolo-a-nemzetkozi-munkaugyi-konferencia-103-uleszenakanak-fobb-eredmenyeirol>, 2014. július 2.

¹⁹⁷ „CO 29 – Forced Labour Convention, 1930 (No. 29.). Convention Concerning Forced or Compulsory Labour”. International Labour Organization, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174. Letöltés ideje: 2015. április 29. 2. cikk

skáláját helyezte törvényen kívül, hiányoztak a konkrét intézkedések az ILO által lefektetett alapelvek gyakorlatba átültetéséhez. Frey és Fletcher szerint „az egyezmény által ajánlott széleskörű védelem ellenére hiányoznak további pontosabb rendelkezések a kényszermunka modern fajtáinak a felszámolását célzó törekvések megvalósításáról”.¹⁹⁸

Habár a 2014-ben a 29. egyezményhez csatolt jegyzőkönyv nem éri el sem egy új egyezmény, sem egy *soft law* ajánlás szintjét, relevanciája a modern kori rabszolgaság, s a kényszermunka felszámolásával kapcsolatban abból fakad, hogy elismerte az emberi jogsértések átalakulását, különösen a kényszermunka utánpótlásáról gondoskodó emberkereskedelem jelentőségét az áldozatok számának növekedésében. Éppen ezért a jegyzőkönyv külön felhívja a figyelmet arra, hogy az intézkedések a kényszermunka céljával szerveződő emberkereskedelem megállítására irányuló rendelkezéseket is tartalmazzon.¹⁹⁹ A 3. és 4. cikk tükrözi az ILO áldozatközpontú álláspontját, s felhívja az államok figyelmét arra, hogy tartózkodjanak az áldozatok büntetőjogi felelősségre vonásától, hiszen ezeket a törvénytelenégeket az áldozatok a kényszermunka hatása alatt követték el.²⁰⁰ Frey and Fletcher szerint a 2014-ben a 29. egyezményhez csatolt jegyzőkönyv képes volt a konkrétabb intézkedésekre vonatkozó hiányosságokat pótolni, azáltal, hogy hangsúlyt fektetett a megelőzés és a rabszolgaság kiváltó okainak megelőzésére és kezelésére. A kényszermunka nemzetközi elítélését erősítette meg 1957-ben a 105. ILO egyezmény, amely már a politikai nyomásgyakorlás, illetve nevelés eszközeként is tiltja a kényszer- vagy kötelező munka alkalmazását.²⁰¹ A modern kori rabszolgaságnak a nemzetközi ellátási láncban betöltött szerepét felismerve külön kitér az egyezmény a munkaerő mobilitásának a globális piacgazdaságban a 20.

---

¹⁹⁸ D. Frey, C. Fletcher, 'Protocol to ILO Convention No. 29: A step forward for international labour standards'. *Human rights brief* 2. <http://hrbrief.org/2015/05/protocol-to-ilo-convention-no-29-a-step-forward-for-international-labour-standards/> Letöltés ideje: 2016. szeptember 15. p. 3.

¹⁹⁹ Id. p. 4.

²⁰⁰ Id. p. 4.

²⁰¹ „CO 105 – Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105)”. *International Labour Organization*, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312250. Letöltés ideje: 2015. április 30.

század második fele óta tapasztalható növekedésére, amely szintén nem jelenthet alapot a kényszermunkára.

1930 óta az ILO a munkavégzésnek olyan formáira koncentrál, melyekben könnyen kizsákmányolás áldozatai lesznek a gyerekek. Mavunga Myerst idézi, aki szerint a 138. egyezményt nem pusztán a gyerekek érdekei védelmében fogadták el, hanem válaszként is azokra a félelmekre, melyek szerint a gyerekek jelenléte a munkában negatívan befolyásolná a felnőtt munkákat és fizetéseket.²⁰² A munkavállalók védelme érdekében az ILO 1919 és 1965 között tíz egyezményt fogadott el a munkavállalás minimum korhatárával kapcsolatban, melyek rendelkezéseit az 1973. évi 138. egyezmény egységesítette.

A 138. egyezmény nagy hiányossága azonban, hogy nem pontosítja, mely gyakorlatokat célozzanak meg a nemzeti intézkedések. Így mivel a nemzeti interpretálásra van bízva az egyezmény implementálása, a gyerekmunkáról alkotott eltérő regionális és nemzeti értelmezések gyengíthetik a kényszermunka elleni nemzetközi fellépést. Kizárólag a 3. cikk ad iránymutatást az államok számára a gyerekek általi munkavégzés minimum korhatárának, mely nem lehet alacsonyabb, mint a tankötelezettség felső korhatára, illetve ettől függetlenül nem lehet kevesebb, mint 15 év.²⁰³ Ahogy azonban a gyerekmunka és a kényszermunka változatos formáinak elterjedését látni fogjuk a nyugat-afrikai országokban, nyilvánvaló, hogy a regionális értelmezési különbségek nem a munkavégzés minimum életkoráról szóló egyezmény hatékonyabb végrehajtását segítik elő. Továbbá az egyezmény nem állít konkrét kötelezettségeket a részes államok felé, hogy nemzeti jogi aktus/jogforrás formájában ítélik el a gyerekmunka. Ezen hiányosságok alapján Mavunga joggal jut arra a megállapításra, hogy a 138. egyezmény nem biztosít kellő iránymutatást az államok számára arról, milyen formában valósuljon meg a gyerekmunka felszámolására irányuló nemzeti keretrendszere.²⁰⁴ Mavunga éppen ezért javasolja, hogy a tervezett átfogó

---

²⁰² R. Mavunga 'A critical assessment of the Minimum Age Convention 138 and the Worst Forms of Child Labour Convention 182 of 1999' (2013) 16, *Potchefstroom Electronic Law Journal* p. 126.

²⁰³ „ILO No 138 Minimum Age Convention” (1973), http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312283 Letöltés ideje: 2016. július 6. 1. cikk

²⁰⁴R. Mavunga 'A critical assessment of the Minimum Age Convention 138 and the Worst

gazdasági-társadalmi reformok a kényszermunka eredendő okait, így az iskolakerülést és a szegénységet célozzák meg. Hiszen mihelyst a szülők találnak megfelelő munkalehetőséget és a gyerekek emberséges, életkoruknak megfelelő környezetben tanulhatnak, a családoknak elkerülhetik a gazdasági csapdát és többé nem kell úgy érezniük, hogy csakis gyerekeiket munkába küldve tudnak egyik napról a másikra megélni. Ezekhez az egész társadalmat érintő változásokhoz elengedhetetlen azonban a felelősségteljes állami szerepvállalás, mely egyes fejlődő országokban még hiányzik.

Ahogy pedig azt az 1999-ben elfogadott 182. ILO egyezmény kimondja, a kényszermunka legsúlyosabb formája a 18 év alatti gyermekekkel végeztetett munka, mely napjainkban a modern kori rabszolgaság egyik legelterjedtebb formája.²⁰⁵ Az egyezmény érvelése szerint a gyerekek e munkák végzése során gazdasági és szexuális kizsákmányolás áldozatai lesznek, s a személyes szabadságuk, illetve a szabad mozgáshoz való joguk sérül. A 182. egyezmény a gyermekmunka legrosszabb fajtáiról így képes arra, hogy a modern kori rabszolgaság valóságát megidézze. A 3. cikk szerint a gyermekmunka legrosszabb fajtái mind a rabszolgaságnak, vagy ahhoz hasonló gyakorlatoknak tekintendők. Ebbe a kategóriába tartozik többek között a gyerekkereskedelem és a gyerekek eladása, az adósrabszolgaság, a szolgaság és a kényszer-, vagy kötelező munka, beleértve, a gyerekek kényszerített, vagy kötelező besorozását katonai hadműveletekre.²⁰⁶

Az egyezményt számos kritika érte, főleg a fejlődő országok, például Nigéria részéről. A kritika szerint az egyezmény túlságosan a „nyugatias” gyermekkép számára garantál védelmet, figyelmen kívül hagyva az afrikai társadalmakban a gyermekek által a családjuk és a közösség számára végzett munka fontosságát. Az kétségtelen, hogy az egyezmény – a gyermekek jogairól szóló 1989. évi ENSZ egyezménnyel együtt – a nemzetközi jog által

---

Forms of Child Labour Convention 182 of 1999' (2013) 16 *Potchefstroom Electronic Law Journal* p. 127.

²⁰⁵ „Convention Concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour”. International Labour Organization, <http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/com-chic.htm>. Letöltés ideje: 2015. április 29.

²⁰⁶ „ILO Convention 182 The Worst Forms of Child Labour” (1999), http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:NO:12100:P12100_IL_O_CODE:C182 Letöltés ideje: 2016. szeptember 16. 3. cikk

egyértelműen elítélendőnek minősítette a gyerekmunkát. ám igazat kell adni azoknak a véleményeknek is, amelyek szerint a két egyezmény kikényszeríthetősége további erőfeszítéseket igényel, főleg a fejlődő országokban.²⁰⁷ Nem lesz képes sem az ENSZ, sem az ILO olyan emberi jogi védelmi rendszert kialakítani, mely a modern kori rabszolgaságot megszüntetné, mindaddig, míg a gyerekeknek az afrikai társadalomban betöltött speciális szerepét, jogait és kötelezettségeit nem veszi figyelembe, hiszen a regionális társadalmi megközelítés sokszor kiindulópontja a jogsértések születésének.

Az elsősorban munkavédelemmel foglalkozó ILO-t a 182. egyezménnyel kapcsolatban olyan kritika is érte, hogy a szöveg főleg büntetőjogi kategóriákra koncentrál, annak ellenére, hogy a szervezet csekély kompetenciával rendelkezik ezen a területen. Azonban Mavunga megvédi az ILO törekvéseit, értékelve, hogy a szervezet a munkáltató-munkavállaló-kormányzat háromtagú viszonyt próbálja kezelni az egyezmény által, jelezve hogy ez a beavatkozás elsősorban a munkaerő-piacon érvényesülne.²⁰⁸ Hiszen a 182. egyezmény nemcsak azt írja elő az államoknak, hogy tegyenek meg minden szükséges intézkedést a gyerekmunka legrosszabb fajtáinak felszámolása érdekében. Vagyis biztosítsák a szükséges és megfelelő támogatást a gyerekmunka legrosszabb fajtáiból kimenekített gyerek számára a rehabilitációjuk és a társadalmi reintegrációjuk érdekében, biztosítsák a hozzáférést az ingyenes oktatáshoz, s ahol lehetséges, a szakmai képzést. Hanem azt is kéri, hogy illesszenek be a nemzeti rendelkezésekbe olyan szankciókat, melyek elősegítik majd a gyerekmunka további terjedését.²⁰⁹

A gyerekek érintettsége a modern kori rabszolgaság által a 138. és a 182. egyezmény elfogadása óta központi eleme az ILO kényszermunka elleni törekvéseinek. Mary Read az ILO képviselőjeként a Modern kori Rabszolgaság Önkéntes Alapítvány által szervezett szakértői fórumon 2016.

---

²⁰⁷ K. Manzo: 'Exploiting West Africa's Children: Trafficking, Slavery and Uneven Development'. *Area*, Vol. 37. No. 4. (2005). p. 95.

²⁰⁸ R. Mavunga 'A critical assessment of the Minimum Age Convention 138 and the Worst Forms of Child Labour Convention 182 of 1999' (2013) 16, *Potchefstroom Electronic Law Journal*, p. 158.

²⁰⁹ „ILO Convention 182 The Worst Forms of Child Labour” (1999), http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_IL O_CODE:C182 Letöltés ideje: 2016. szeptember 16. 7. cikk

december 2-án emlékeztetett arra, nagyjából 5, 5 millió gyerek él napjainkban a modern kori rabszolgaság valamelyik fajtájában. Ezt magyarázva Read összefüggést lát a rabszolgaság és a gyerekmunka között. Az ILO álláspontját közvetítve Read úgy véli: „a gyerekmunka olyan munkára vonatkozik, mely fizikálisan, morálisan, mentálisan, vagy társadalmilag veszélyes és káros a gyerekekre, s ezek több mint felét veszélyes és kockázatos munkáknak tekinthetjük. Ezek közé tartozik a rabszolgaságnak vagy a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatoknak minden fajtája; gyerekek mindennemű használata pornográf és prostitúciós célokra, gyerekek felhasználása illegális tevékenységekre; továbbá bármilyen olyan munka, mely természeténél fogva vélhetően veszéllyel jár a gyerekek egészségére, biztonságára, erkölcsére.”²¹⁰

Az említett úttörő jelentőségű egyezményeknek köszönhetően a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet képes volt egy olyan normatív keretrendszert kiépíteni, melyben lehetőség van a kényszmunkában szenvedők számának rendszeres követésére, az áldozatok magas számára adott kormányzati válaszok értékelésére, így a szervezet a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem kikerülhetetlen szereplője hosszú évtizedek óta.²¹¹

---

²¹⁰ „Summary of the Expert Panel on “Revealing the Child Faces of Modern Slavery”, United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery, Palais des Nations, Geneva, 2016, <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Slavery/UNVTCFS/SummaryExpertPanelChildSlaveryDec2016.pdf> Letöltés ideje: 2016.december 2. p.4.

²¹¹ A modern kori rabszolgaság elleni védelmet garantálta 2011-ben az ILO a háztartásbeli munkavállalók jogainak védelméről szóló 189. egyezményrel, mely felvázolja 5., 6., és 7. cikkeiben mindazokat a körülményeket, melyek sajnálatos módon például a háztartási rabszolgaság áldozatainak élethelyzetét nem jellemzik (ILO Convention 189 „Domestic Workers Convention” (2011), https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CO_DE:C189 Letöltés ideje: 2019. november 7.). (Erről bővebben lásd a 6.1. 2 fejezetet.)

9. Regionális védelem

Az ENSZ-ben kialakult nemzetközi jogi védelmi rendszert egészítik ki, illetve erősítik a regionális együttműködések keretein belül elfogadott egyezmények, melyek szintén hangsúlyozzák a rabszolgaság tilalmának *ius cogens* normáját. Mivel kutatásunk a klasszikus rabszolgaságnak a nyugat-afrikai országokban továbbélő és újonnan kialakult formáit helyezi az elemzés középpontjába, azokat a regionális szervezeteket tárgyaljuk, melyek a kényszerfoglalkoztatás célállomása szerinti országokat és régiókat lefedik. A gyerekmunkában, emberkereskedelemben, kényszerszolgálatban és más egyéb illegális foglalkoztatási formákban szenvedő nyugat-afrikai áldozatok számára regionális védelmet egyrészt az Afrikai Unió, másrészt a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS) által létrehozott jogi mechanizmusok biztosítanak. Az afrikai együttműködési formák mellett, mivel a nyugat-afrikai áldozatok nagy száma kerül Európába, akiknek alapvető emberi jogai vagy már az oda vezető úton, vagy a kizsákmányolás színhelyén, valamelyik európai országban sérülnek, ezért kutatásunk az Európa Tanács és az Európai Unió modern kori rabszolgasággal kapcsolatos állásfoglalásait is vizsgálja. Továbbá több példát is említünk, melyek bizonyítják, hogy az Európai Unió és az Afrikai Unió regionális együttműködésük keretén belül próbálják a csúcstalálkozók és közös nyilatkozatok szintjéről a megállapodások áldozatközpontú, következetes végrehajtásának irányába fordítani a rabszolgasággal foglalkozó jogi mechanizmusokat. Ez a törekvés tükröződik az Európai Bizottságnak az Európai Parlament 2010. február 10-én kelt, az emberkereskedelem megakadályozásáról szóló állásfoglalásában, mely az emberkereskedelem megelőzését és az ellene folytatott küzdelmet az Unió és a tagállamok elsődleges célkitűzései között tartja számon. A 2012-ben elfogadott az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016) pedig ebben a holisztikus szellemben a védelem, megelőzés és felelősségre vonás területén konkrét intézkedések megvalósítását irányozza

elő öt éven belül.²¹² A stratégia kivételes a modern kori rabszolgaságot tárgyaló nemzetközi emberi jogi mechanizmusok között, ugyanis tételesen kimondja, hogy „Az emberkereskedelem a rabszolgatartás mai formája”.²¹³

Az Európa Tanács az emberi jogsértések modern formáit az 1950-ben elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezményére (EJEE) különösen annak 4. cikkére hivatkozva ítéli el, mely az Emberi jogok egyetemes nyilatkozatával és a nemzetközi egyezségokmányokkal összhangban részletesen kifejti, hogy senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani, illetve senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munkára igénybe venni. Az 1963-ban elfogadott negyedik kiegészítő jegyzőkönyv pedig az adórszolgaság tilalmára utalva kimondja, hogy „senkit sem lehet szabadságától pusztán azért megfosztani, mert szerződéses kötelezettségének nem tud eleget tenni”.²¹⁴

Az Afrikai Unió jogelődje, az Afrikai Egységszervezet keretein belül 1981-ben fogadták el az Ember és a Népek Jogainak Afrikai Chartáját (Banjul Charta) a gambiai Banjulban, amely kimondta, hogy „az egyén kizsákmányolásának és megalázásának minden formája tilos, különösen a rabszolgaság, a rabszolga-kereskedelem, a kínzás, az embertelen vagy megalázó büntetés vagy bánásmód”.²¹⁵ Bár az Afrikai Unió elismeri a probléma létezését, s gyakran hangsúlyozza is a modern kori rabszolgaság törvényen kívüliségét, a lefektetett alapelveket legtöbbször a túlburjánzott intézményrendszerben nem valósítják meg. Ennek oka többek között az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bírósága és az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága közötti kompetenciák átfedése (ezekről részletesebben szólunk a 9.2 fejezetben).²¹⁶

---

²¹² Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0286&from=EN> Letöltés ideje: 2018. február 13. 2. cikk.

²¹³ Id. 1. cikk

²¹⁴ „Emberi Jogok Európai Egyezménye”, European Court of Human Rights, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf. Letöltés ideje: 2015. április 22. 4. cikk.

²¹⁵ „African (Banjul) Charter on Human and People’s Rights”, African Commission on Human and People’s Rights, http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf. Letöltés ideje: 2015. április 30. 5. cikk.

²¹⁶ Zimmermans A, Baumler J. ’Current Challenges Facing the African Court on Human and People’s Rights’. *KAS International Reports*. 2010/7.

Végül kutatásunk eredményeit a hazai tudományos kutatás és oktatás számára relevánsabbá azáltal tesszük, hogy a modern kori rabszolgaságnak Magyarországon élő formáiról és ellenük védelmet biztosító nemzeti normatív keretrendszer eredményeiről és hiányosságairól is szólnak ebben a fejezetben. Az európai, afrikai és hazai törekvéseket elemezve, látni fogjuk majd, hogy az implementációs nehézségek ellenére nem elvitatható, hogy a regionális jogi instrumentumok megerősítették a részes államok által már aláírt nemzetközi egyezményeket. Az európai és az afrikai országokat összefogó regionális együttműködések elkötelezettnek mutatkoznak az emberi jogok nemzetközi és regionális védelme, valamint a rabszolgaság elleni küzdelem mellett.

9.1 Európa Tanács

Az Európa Tanács az emberi jogok védelméhez legkézzelfoghatóbban az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) joggyakorlata révén járul hozzá. Az 1950. május 9-én elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezményében (EJEE) a részes felek arra vállaltak kötelezettséget, hogy „a joghatóságuk alatt álló minden személy számára „biztosítják az egyezményben „meghatározott jogokat és szabadságokat”.²¹⁷ Az egyezmény tehát egyértelmű kötelezettségvállalást tartalmaz a részes államokra nézve, ami magában foglalja egyrészt az egyezményben foglalt jogok megsértésétől való tartózkodást, másrészt a jogok gyakorlását lehetővé tevő pozitív lépéseket is. Az egyezmény hatálya túlmutat az Európa Tanács tagállamainak határán, hiszen személyi hatálya kiterjed nemcsak a részes felek állampolgáira, hanem az ott jogszerűen állandó, vagy ideiglenes jelleggel tartózkodókra, továbbá bárkire, aki a részes felek joghatósága alatt áll. Így külföldiek, menekültek, illegális bevándorlók is fordulhatnak panaszukkal az EJEB-hez. Ezáltal kutatásunk számára olyan releváns jogeseteket találunk az EJEB

---

https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=1933766c-dbe1-d244-ef61-47dcb64ce9bb&groupId=252038 Letöltés ideje: 2019. november 8. p. 50.

²¹⁷ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 1950. november 4.

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13. 1. cikk.

joggyakorlatában, melyek a modern kori rabszolgaság nemzetközi jogi értelmezésének fejlődéséhez Nyugat-, és Közép-Afrikából érkező, s a kizsákmányolást valamely európai országban elszenvedő áldozatok panaszainak értelmezése révén járultak hozzá.

Az Egyezmény végrehajtásának ellenőrzésére hivatott Emberi Jogok Európai Bírósága a modern kori rabszolgaság fogalmának tisztulásához az EJE 4. cikkét értelmezve járul hozzá, mely kimondja, hogy „senkit sem lehet rabszolgaságban vagy szolgaságban tartani [és] senkit sem lehet kényszer- vagy kötelező munkára igénybe”.²¹⁸ Az Egyezmény tehát egyrészt elítéli a rabszolgaságot, a szolgaságot és a kényszerszolgaságot, ám azt csak a joggyakorlat mutatja meg, hogyan értelmezi az EJE a rabszolgaságot, illetve, hogy utalnak-e a rabszolgasággal, kényszerfoglalkoztatással kapcsolatos jogesetek értelmezései a rabszolgaság modern kori formáira. A továbbiakban az EJE által tárgyalt olyan jogeseteket említünk, melyek hozzájárultak ahhoz, hogy a modern kori rabszolgaságról kialakulóban levő konszenzus formálódhasson. Ezek a jogesetek lehetőséget adtak az EJE bíráinak arra, hogy kifejtsek, mit jelent a rabszolgaság, az emberkereskedelem, hozzájárulva az Európa Tanács modern kori rabszolgaság elleni küzdelemben képviselt állásfoglalásához.²¹⁹

Az EJE jogeseteihez fordulhatunk annak érdekében is, hogy lássuk, hol húzódik a határ a modern kori rabszolgaság és az emberkereskedelem között. Az elhatárolás kérdése legelőször a *Van Droogenbroeck kontra Belgium* (1982. június 24.) ügyben merült fel, ahol a kényszerszolgaság és szolgaság kapcsán a Bíróság megállapította, hogy utóbbiról a szabadság megvonásának különösen súlyos formái esetén beszélhetünk, a többi eset a kényszerszolgaság fogalma alá tartozik, azonban ennél pontosabb meghatározást ekkor még nem adott.²²⁰ A modern kori rabszolgaság fogalmát tovább értelmezte az EJE a *Siliadin kontra Franciaország* (2005. július 26.)

---

²¹⁸ Id. 4. cikk.

²¹⁹ „Factsheet – Slavery, servitude and forced labour”, European Court of Human Rights, 2017.március, http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Forced_labour_ENG.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

²²⁰ Klemencsics Alexandra: Modern kori rabszolgaság, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára. 2018. március 8. <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/modern-kori-rabszolgasag-kulonos-tekitettel-az-emberi-jogok-europai-birosaganak-joggyakorlatara/> Letöltés ideje: 2019. október 19.

ügyben, melyben egy togói állampolgár fordult az EJEB-hez, aki 1994-ben érkezett Franciaországba azzal a szándékkal, hogy ott tanulhasson. Ennek ellenére egy párizsi háztartásban rabszolgaságba kényszerült. Története jól példázza a Nyugat-Afrikából Franciaországba érkező, majd ott szexuális kizsákmányolás és kényszermunka áldozatává vált fiatal lányok, gyerekek, a „petit bonnes” –ok („kicsiny jószágok”) helyzetét. Az áldozat alapvető emberi jogai sérültek, hiszen elvették tőle útlevelét, tizenöt órát dolgozott naponta fizetés nélkül jó pár évig. Így a bíróságnak azt kellett megvizsgálnia, vajon helytálló-e a panaszos azon állítása, hogy háztartási rabszolgaság áldozata volt. Az EJEB ebben a jogesetben a rabszolgaságot, mint a személyes szabadság megfosztása mellett az egyén más személy tulajdonaként való kezeléseket, tárgyasításaként értelmezte. Ezzel szembehelyezte a szolgáskodást, mely a személyes szabadság megtagadásának egy különösen súlyos formája, ahol már a tulajdonként kezelés mellett a munkára kényszerítését is jelen van.²²¹

Jóllehet, hogy a körülmények rabszolgaságra utaltak, az EJEB arra a döntésre jutott, hogy a panaszos nem élt rabszolgaságban, mert munkáltatói, habár ellenőrizték őt, nem gyakorolták a jogi tulajdon egyedi jogát az áldozat felett, „tárgyként” kezelve őt.²²² Ettől függetlenül az EJEB megállapította, hogy a büntetőtörvény, mely akkor hatályban volt Franciaországban, nem védte megfelelően az áldozat jogait, s még az alkalmazott jogszabályi változtatások sem voltak elegendőek a védelemhez. Az EJEB végül úgy döntött, hogy a panaszost szolgáskodásban tartották, s ez ellenkezik az EJEE 4. cikkével.²²³ Jóllehet, a bírósági döntés nem kezelte szó szerint rabszolgaságként a togói áldozat helyzetét, kutatásunk hipotézisének bizonyítására alkalmas a *Siliadin kontra Franciaország* eset, hiszen az általunk felállított modern kori rabszolgaság-definíciónak megfelelnek az

---

²²¹ *Siliadin v. France*. (Application no. 73316/01) JUDGMENT, STRASBOURG 26 July 2005, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/siliadin_v_france_en_4.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

²²² Id.

²²³ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 1950. november 4. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13. 4. cikk

elkövetett jogsértések, hiszen az egyén személyes szabadságában korlátozták, s munkára kényszerítették.

Azonban a modern kori rabszolgaságról hiányzó nemzetközi konszenzust tökéletesen illusztrálja az, hogy az EJEB, bár elismeri, hogy a 4. cikket sérti az áldozatra kényszerített szolgaság, nem tekinti az ügyet rabszolgaságnak. Továbbá a *Siliadin kontra Franciaország* eset jól példázza azt is, hogy a Nyugat-Afrikában elterjedt emberkereskedelem problémája kiterjed Európára is. S bár itt is erőfeszítéseket kéne tenni az áldozatok védelmére, az EJEB elégtelennek minősítette az ügyben tárgyalt hatályos francia jogszabályokat. Az emberkereskedelem, s a modern kori rabszolgaság felszámolását elősegítő áldozatvédelemnek tehát globális erőfeszítésekben kellene megvalósulnia.

A *C.N. és V. kontra Franciaország*²²⁴ (2012. október 11.) ügyben az áldozat Burundiból származott. Az ügyben a szolgaság és a kényszerszermunka vádja merült fel, hiszen a 16 és 10 éves árva lánytestvérpárnak nagynénje és nagybátyja háztartásában kellett dolgoznia fizetés nélkül. Az EJEB megállapította, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 4. cikke ismét sérült az első áldozat vonatkozásában, hiszen a Francia Állam nem biztosította a törvényi és közigazgatási keretrendszert, melyben lehetővé vált volna a szolgaság és a kényszerszermunka ellen küzdeni. Az első áldozatot kényszerszermunkára kényszerítették, ugyanis a Burundi való visszaküldésével megfenyegetve kötelezték munkavégzésre, mely már túlmutatott a családi együttélésen, illetve a családtagok kölcsönös megsegítésén. Emellett az áldozat helyzetét kilátástalannak és megváltoztathatatatlannak érezte. Ez a reménytelenség gyakran okozza azt a modern kori rabszolgaság áldozatainál, hogy meg sem próbálnak menekülni a kizsákmányolásból, jobbnak látják elfogadni aktuális élethelyzetüket, s már-már

Sauron és Chartier az EJEB joggyakorlatát kiemelkedőnek tartja abból a szempontból, hogy a bíróság pontosította, hogy az emberkereskedelem vétsége is az egyezmény 4. cikkének megsértését

---

²²⁴ *C. N. Et V. c. France*, requete no. 67724/09 du 11 octobre 2012 para 88, Rantsev c. Chypre et Russie, requete no. 25965/04 du janvier 2010. http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/chamber_judgment_c.n. and v. v. france 11.10.2012_1.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13. para 282.

jelentő”.²²⁵ Ezt a *Rantsev kontra Ciprus*²²⁶ ügyben mondta ki a Bíróság, ahol a panaszos Nikolay Mikhaylovich Rantsev, egy fiatal orosz lány édesapja volt, aki Cipruson halt meg, ahová 2001 márciusában ment dolgozni. Azzal érvelt, hogy a ciprusi rendőrség nem tett meg minden lehetségest azért, hogy a lányát megvédje az emberkereskedelemtől, s nem büntette meg a lány haláláért felelősöket. A Bíróság pontosította az emberkereskedelem és a rabszolgaság viszonyát döntésével. Eszerint „a rabszolgasághoz hasonlóan az emberkereskedelem, természeténél és a kizsákmányolás céljánál fogva, a tulajdonjoghoz kapcsolt hatalomgyakorlás, mely során az embert használati tárgyként kezelik, akit el lehet adni és kényszermunkára lehet kényszeríteni. meg lehet venni. Annak érdekében, hogy az áldozatot használati tárgyként lehessen kezelni, szükséges az áldozat tetteinek szoros és szigorú felügyelete, mely az erőszak és a megfélemlítés által valósulhat meg.

A Bíróság szerint a 4. cikk szintén tiltja az emberkereskedelmet, a rabszolgaság és a kényszermunka mellett. Ennek értelmében Cipruson az Egyezmény 4. cikkéből fakadó pozitív köteleességek sérültek kétféle módon: egyrészt nem valósult meg a szükséges jogi és közigazgatási keretrendszer, mely lehetővé tette volna az emberkereskedelem elleni küzdelmet. Kritikával illette a Bíróság a hatályban levő vízumrendszert. Illetve a panaszos lányának az emberkereskedelemtől való védelmére irányuló rendőrségi munkában is hiányosságokat fedezett fel, annak ellenére, hogy nyilvánvaló jelei mutatkoztak annak, hogy a lány emberkereskedők áldozatává vált.²²⁷

Kutatásunk számára releváns jogesetet tárgyalta az EJEB 2016-ban is, nevezetesen az *L.E. kontra Görögország* ügyet, (2016. január 21.), mely a nigériai panaszos, L. E. jogainak vélt sérelmét vizsgálta, akit prostitúcióba kényszerítették Görögországban. Annak érdekében, hogy a panaszos a jogi védelmet garantáló szexuális kizsákmányolásra irányuló emberkereskedelem

---

²²⁵ J.-L. Sauron, A. Chartier: *Les Droits Protégés par la Convention Européenne des Droits de l'Homme*, 2014, Gualino Editeur, p. 45.

²²⁶ *C. N. Et V. c. France*, requete no. 67724/09 du 11 octobre 2012 para 88, *Rantsev c. Chypre et Russie*, requete no. 25965/04 du janvier 2010. [http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/chamber_judgment_c.n. and kontra kontra france 11_10.2012_1.pdf](http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/chamber_judgment_c.n._and_kontra_kontra_france_11_10.2012_1.pdf) Letöltés ideje: 2018. február 13. para 282.

²²⁷ *Rantsev v. Cyprus and Russia*. 7 January 2010. Application no. 25965/04), JUDGMENT STRASBOURG https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/rantsev_vs_russia_cyprus_en_4.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

hivatalosan elismert áldozati státuszát megkapja, több mint kilenc hó napot kellett várnia, miután tájékoztatta a hatóságokat helyzetéről.²²⁸ Mivel a nyomozás, s a közigazgatási és bírósági eljárások jelentős késéssel folytak, ezáltal az ügykezelés nem felelt meg az EJEE 6. cikk 1. paragrafusának, mely kimondja, hogy „Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja.”²²⁹ Ez a jogeset is mutatja, hogy az emberkereskedelemre és a modern kori rabszolgaság formáira nemcsak az afrikai, de az európai hatóságok sem képesek gyors, hatékony választ adni.

Az EJEB eredményesen járult hozzá a modern kori rabszolgaság jelentésének pontosításához ezután a *C.N. kontra Egyesült Királyság* (2012. november 19)²³⁰ esetben hozott ítéletével, mely döntés a 2015-ben elfogadott Modern Slavery Act megalkotására sarkallta az angol jogrendszert. A jogesetben az EJEB azt kifogásolta, hogy az angol rendőrség a hatályos jogszabályok alapján a kérelmezőt²³¹ nem a kényszerszermunka vagy az emberkereskedelem áldozataként kezelte, hanem kizárólag a személyes szabadság korlátozását azonosították. Végül az emberkereskedelem áldozatainak támogatására létrejött kormányprojekt, a POPPY állapította meg, hogy az ILO által kényszerszermunkát meghatározó hat indikátora²³² közül

---

²²⁸ *L. E. c. Grèce*, (Requête no 71545/12), ARRÊT STRASBOURG, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/judgment_l.e._kontra_greece_-_criminal_complaint_by_a_victim_of_human_trafficking.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

²²⁹ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 1950. november 4. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13 6. cikk. 1 paragrafus

²³⁰ https://ec.europa.eu/anti-trafficking/legislation-and-case-law-case-law/cn-v-united-kingdom_en

²³¹ A kérelmező Ugandából érkezett az Egyesült Királyságba rendkívül viszontagságos út során. Hamis útlevelel és vízum segítségével sikerült az országba bejutnia, azonban az embercsempészekből a megérkezést követően igen hamar emberkereskedők lettek. Útlevelelét és iratait elvették, előbb gondozóként és biztonsági őrként dolgoztatták pár estén keresztül, míg végül állandó éjjel-nappali ügyeletre egy idős iraki házaspár mellé küldték gondozóként. Munkájáért járó fizetséget fogvatartói számlájára utalták, így abból, soha nem részesült, munkájáért kizárólag lakhatást és ételt kapott. A megpróbáltatások 2006-ban értek véget, mikor fogvatartói lakásából sikerült megszöknie, amíg egy rövid időre magára hagyták.

²³² Az ILO az alábbi hat indikátor alapján határozza meg a kényszerszermunkát: „Sebezhetőséggel való visszaélés, Megtévesztés, Szabad mozgás korlátozása, Elszigetelés, Fizikai és szexuális erőszak, Megfélemlítés és fenyegetések, Személyazonosító okmányok megőrzése, Fizetés visszatartása, adórszolgáltatás, Kizsákmányoló munka-, és életkörülmények, túlzott túlórák” (ILO Indicators of Forced Labour

a kérelmező esete ötöt kimerített, így minden kétséget kizáróan megállapítható a 4. cikk, azaz a kényszermunka tilalmának sérelme.²³³

A kérelmező az EJEB-hez írt beadványát arra alapozta, hogy az Egyesült Királyság az EJEE-t megsértette, tekintettel arra, hogy pozitív kötelezettség terhelte a 4. cikkben foglalt kényszermunka és rabszolgaság bűncselekményének nemzeti szinten történő büntetéséért, azonban ennek jogi háttere 2009-ig hiányzott. Az EJEB kiemelte, hogy bár számos rabszolgasághoz, szolgálathoz és kényszermunkához köthető bűncselekményt a korábbi törvény is büntetni rendelt (emberkereskedelem, gyermekrablás, súlyos testi sértés, jogellenes fogva tartás stb.), ennek ellenére a hatályos büntetőjogi szabályok tényleges, gyakorlati védelmet nem nyújtottak, mivel nem magát az állapotot, hanem az annak során megvalósuló egyes bűncselekményeket rendelte csupán büntetni. A *C.N. kontra Egyesült Királyság* ügy jó példa arra tehát, hogy a modern kori rabszolgaságot önálló jogsértésként, holisztikusan kell kezelni. Csak ez garantálhatja az áldozatok hatékony védelmét, hiszen így a hatóságok²³⁴ nem eshetnek abba a hibába, hogy tévesen azonosítják a sértett állapotát és az őt ért sérelmeket. Ebben a jogesetben nyilvánvalóvá vált, hogy a házi szolgaság is a modern kori rabszolgaság egy fajtája, mely magában foglalja a kényszer nyíltabb és rejtettebb formáit is, ezáltal kikényszerítve az engedelmisséget.

Az EJEB az *L. E. kontra Görögország*, a *C.N. kontra Egyesült Királyság*, a *Siliaddin kontra Franciaország*, a *Rantsev kontra Ciprus* ügyekben közreadott állásfoglalásaival mind hozzájárult ahhoz, hogy a modern kori rabszolgaságot a nemzetközi közösség önálló jogsértésként kezelje, hiszen az EJEB a döntések indoklásában pontosította milyen kizsákmányoló gyakorlatokat ért emberkereskedelmen, szolgálton, rabszolgaságon. Az EJEB joggyakorlatát vizsgálva megerősítést nyert

---

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_203832.pdf Letöltés ideje: 2019. november. 07).

²³³ Klemencsics Alexandra: Modern kori rabszolgaság, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatára. 2018. március 8.

<https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/modern-kori-rabszolgasag-kulonos-tekintettel-az-emberi-jogok-europai-birosaganak-joggyakorlatara/> Letöltés ideje: 2019. október 19.

²³⁴ Az Egyesült Királyság kontra C.N. ügyben az EJEB, arra is rávilágít, hogy nem elegendő a modern kori rabszolgaság csak egy részét szabályozni, hanem a tagállamoknak régóta fennálló kötelezettségük, hogy az egyes megvalósulási formákat is külön büntessék, hisz a szabadság megvonás és kizsákmányolás különböző mértéke különböző súlyú bűncselekményeket valósít meg.

hipotézisünk, mely szerint a modern kori rabszolgaság olyan kizsákmányolási forma, ahol az egyén felett tulajdonjogot gyakorolnak és munkaerejét kizsákmányolják. Ezt a nézetet erősítette az Európa Tanács az Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezményével is, mely²³⁵ magyarázó jelentése is megállapítja, az áldozatok becsapásával megvalósuló emberkereskedelem a régi, világszerte ismert rabszolga-kereskedelem modern elkövetési formája.

9.2 Együttműködés az Európai Unió és az Afrikai Unió között

Az Európai Unió (EU) intézményrendszere az utóbbi években az unió területére érkező hatalmas migrációs néptömegek miatt komoly terhelésnek volt kitéve. Az uniós menekültpolitika, a humanitárius segítségnyújtás és az emberi jogok védelme komoly megpróbáltatásokkal szembesült, mely felvillantotta a rendszer hiányosságait. Nemcsak a menedékkérőket, bevándorlókat fogadó országok, hanem az uniós szervek is nehezen találták a határt munkaerő-piacuk és a menedékkérők jogainak védelme között. Komoly kihívást elsősorban az unió területére illegálisan bejutni próbáló személyek mentése, ellátása, védelme jelent a mai napig az EU-nak, s a menekülteket elsőként fogadó határ menti országoknak, elsősorban Olaszországnak, Franciaországnak és Görögországnak. Lassan csökken az Európai Unióba érkező menekültek száma, az érkezők új útvonalakon, a nyugat-balkáni irányt a fokozottabb határellenőrzés miatt elkerülve, inkább a spanyol és az olasz partok felől közelítik meg Európát.²³⁶ Az Európai Unió szerint 2015-ben 1, 26 millió ember folyamodott menekültstátuszért az Európai Unió tagállamaiban. S csak 2017 első felében 2257 ember vesztette életét a Földközi –tengeren, miközben Európa partjaihoz tartottak. 2016-ban

---

²³⁵ <https://rm.coe.int/1680648990>

²³⁶ „Europe’s migration crisis isn’t going away, but it is changing”, 2017. augusztus 29. <https://edition.cnn.com/2017/08/17/europe/mediterranean-migrant-crisis-2017/index.html>
Letöltés ideje: 2018. február 13.

5022 –en veszték a Földközi –tengerbe, 2015-ben 3771-en.²³⁷ Az EU határvédelmi ügynöksége, a Frontex 2015 – ben és 2016-ban több mint 2.3 millió illegális határátlépést regisztrált.²³⁸ Az IOM 2019-ben már a korábbi évekhez képest alacsonyabb számokról tájékoztat az Unió területét a Földközi-tengeren megközelítőket illetően, de még így is 2019 augusztusáig ez a szám meghaladta a 39 ezret. A halálozások száma a görög, spanyol, ciprusi és máltai partoknál 2019. augusztus elejéig 840 volt.²³⁹

Az illegális bevándorlók, illetve menedékkjogért folyamodók nagy száma magában hordozza annak a veszélyét, hogy az emberkereskedők a magasabb haszon érdekében embertelen körülmények között szállítanak az egészségesen megengedett számnál több embert Európába, akiknek szabad mozgását az út során korlátozzák, majd a célállomáson kizsákmányolás áldozatai lesznek. Különösen virágzó és aktív piaca van az Afrikából Európába irányuló emberkereskedelemnek, melynek következtében az afrikai áldozatok az Európai Unió területén válnak rabszolgává. Így az Európai Unió tagállamai is érintettek a modern kori rabszolgaságban. A lassú gazdasági növekedés, a munkaerőhiány a közép-, és nyugat-afrikai országokból Európa felé készíti a kilátástalan helyzetben élő és az Unió munkaerő-piacain munkalehetőséget remélő embereket.²⁴⁰ A modern kori rabszolgaság tehát megoldandó probléma az Európai Unióban is. Éppen ezért az Európai Unió és az Afrikai Unió, külön és együtt is számos alkalommal nyilatkoztatta ki, hogy elkötelezett a modern kori rabszolgaságot jelentő gyakorlatok felszámolása mellett. Mivel azonban az együttműködés nem mozdult el még a csúcstalálkozók és közös nyilatkozatok szintjéről, továbbra is szükséges a megállapodások áldozatközpontú, következetes végrehajtása. A két szervezet közötti együttműködés elsősorban az emberkereskedelem elleni törekvésekben érhető tetten. Ezt azonban jelenleg csak a határellenőrzéssel

---

²³⁷ Mediterranean Migrant Arrivals Reach 39,289 in 2019; Deaths Reach 840. <https://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-reach-39289-2019-deaths-reach-840>; <https://missingmigrants.iom.int/over-3770-migrants-have-died-trying-cross-mediterranean-europe-2015> Letöltés ideje: 2019. október 23.

²³⁸ „EU migrant crisis: facts and figures”, 2017. június 30. <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures> Letöltés ideje: 2018. február 13.

²³⁹ Id.

²⁴⁰ „Global Slavery Index 2016. Region Analysis – Sub-Saharan Africa”, WFF, <https://www.globalslaveryindex.org/region/sub-saharan-africa/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

kapcsolatos tömegtájékoztatásra koncentráló puha tevékenységek sora jellemez, figyelmen kívül hagyva az emberkereskedelmet kiváltó tényezőket. Az európai és afrikai rendőri erők szorosan ellenőrzik az két kontinens közötti, Nyugat-Afrikát is érintő, szexuális kizsákmányolást kiszolgáló emberkereskedelmet. Az együttműködés jeleként az Europol 2014-ben arról számolt be, hogy szervezett bűnözői csapatok aktívan tevékenykednek a két kontinens között, s a kizsákmányolók és az őket az úton segítők nőket csempésznek a kényszerprostitúció piacára.²⁴¹ A szexrabszolgaságot kiszolgáló emberkereskedelem virágzik Afrika és Európa között, annak ellenére, hogy az irreguláris migráció ellenőrzése az Európai Unió migrációs politikájának egyik célja, s az Afrikával fenntartott együttműködésnek is a tárgyát képezi.²⁴²

Az Európai Unióban jelenleg hatályos védelmi mechanizmusban meghatározó szerepe van az Európai Bizottságnak, mely a nemek és az emberi jogok sajátos védelmét előtérbe helyezve formálja a közösség válaszát az emberkereskedelemre, s ennek megfelelően koncentrál a megelőzésre, az elkövetők felelősségre vonására és az áldozatok védelmére. Ez a megközelítés tükröződik az Európai Bizottságnak az Európai Parlament 2010. február 10-én kelt, az emberkereskedelem megakadályozásáról szóló állásfoglalásának eleget tévő, az emberkereskedelemről szóló 2011/36/EU irányelvben, mely kimondja, hogy „az emberkereskedelem súlyos, gyakran a szervezett bűnözés keretei közt elkövetett bűncselekmény, amely súlyosan sérti az alapvető jogokat, és amelyet az Európai Unió Alapjogi Chartája kifejezetten tilt. Az emberkereskedelem megelőzése és az ellene folytatott küzdelem az Unió és a tagállamok elsődleges célkitűzései közé tartozik”.²⁴³ A tagállamok büntetőjogi rendelkezéseinek közelítésén felül az irányelv erőteljes rendelkezéseket fogalmaz meg az áldozatok védelme érdekében,

---

²⁴¹ „Joint Action to Tackle West African Human Trafficking Network”, 2014. június 12. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/joint-action-to-tackle-west-african-human-trafficking-networks-1> Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁴² „5th African Union - EU Summit, 29-30/11/2017”, <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2017/11/29-30/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁴³ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve. Az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról. 2011. április 5. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32011L0036> (1) Letöltés ideje: 2018. február 13.

támogatva azt, hogy az áldozatokat az emberkereskedelemben való közvetett érintettségük, és így kisebb bűncselekmények miatt ne büntessék.²⁴⁴ Fehér Lenke az Emberi Jogi Enciklopédiában hangsúlyozza az Irányelv által felállított minimumszabályokat, melyek „az emberkereskedelem terén, melyek bűncselekményi tényállásokat és szankciókat határoznak meg. Így a bűncselekmény minősített esetei körébe sorolja a 2011/36/EU Irányelv „a különösen kiszolgáltatott személy sérelmére, a szervezett bűnözés keretében, az áldozat életét veszélyeztetve, a súlyos erőszakot alkalmazva, vagy különösen súlyos sérelmet okozva történő elkövetést.”²⁴⁵ A teljes emberi jogi megközelítést figyelembe véve az irányelv „elismeri az emberkereskedelem nemektől függő jellegét, továbbá azt, hogy a férfiakkal és a nőkkel különböző célokból kereskednek. Ezért adott esetben a segítő és a támogató intézkedéseknek is figyelemmel kell lenniük a nemek közötti különbségekre. A „kényszerítő” és „ösztönző” tényezők az érintett ágazatok – így például a szexiparhoz kapcsolódó emberkereskedelem vagy a munkaerő kizsákmányolása céljából, például az építőipar, a mezőgazdaság vagy házi kényszerszolgálat terén folyó emberkereskedelem – szerint eltérhetnek”.²⁴⁶ A holisztikus nézőpont szerint így az irányelv a tagállamok számára elsősorban az emberkereskedelem veszélyeiről szóló tájékoztatást helyezi a középpontba a média és a civil társadalom fokozott részvételével. A tájékoztató tevékenységeknek továbbá az emberkereskedelem kiváltó okait kell megcéloznuk, illetve fokozott figyelmet fordítani a határellenőrzés hatékonyabbá tételére, együttműködésben a szomszédos régiók országaival.

A modern kori rabszolgaság egyik legelterjedtebb formájának tekintendő emberkereskedelem felszámolása elérhető közelségbe kerülhet az irányelv által felállított szankciórendszernek köszönhetően. A Stockholm-programmal összhangban a 2011/36/EK irányelv előírja a tagállamok számára, hogy az emberkereskedelem büntetési tételének felső határa legalább öt év szabadságvesztés legyen. Ez tíz évre módosul abban az esetben, ha a bűncselekményt különösen kiszolgáltatott személy sérelmére

---

²⁴⁴ Id. 8. cikk

²⁴⁵ Fehér L. Emberkereskedelem. Emberi Jogi Enciklopédia. ed. Lamm Vanda. HVGORAC, Budapest, 2018. p. 213.

²⁴⁶ Id. (3)

követtek el, ami ezen irányelvvel összefüggésben legalább a gyermek áldozatokat magában foglalja; vagy azt a szervezett bűnözés keretében követik el, továbbá, ha azt szándékosan vagy súlyos gondatlanságból az áldozat életét veszélyeztette; vagy súlyos erőszakot alkalmazva, vagy az áldozatnak különösen súlyos sérelmet okozva követték el.²⁴⁷

Az irányelvben megfogalmazott célok megvalósítása a tagállamok hajlandóságán múlik. Ezt elősegítendő született meg 2012-ben az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016), mely továbbra is hangsúlyozta az EU-nak a problémát megközelítő holisztikus nézőpontját. A stratégia a védelem, megelőzés és felelősségre vonás területén konkrét intézkedések megvalósítását irányozza elő öt éven belül.²⁴⁸ A stratégia kivételes a modern kori rabszolgaságot tárgyaló nemzetközi emberi jogi mechanizmusok között, ugyanis tételesen kimondja, hogy „az emberkereskedelem a rabszolgatartás mai formája. Az áldozatokat gyakran erőszakkal, kényszerrel vagy csalárd módon, kizsákmányoló feltételekkel toborozzák, szállítják vagy rejtegetik, ideértve a szexuális kizsákmányolást, a kényszermunkát vagy kényszerszolgáltatást, a koldulást, a bűncselekményeket vagy a szervek kivételét. Az emberkereskedelem az egyéni szabadság és emberi méltóság súlyos megsértése, egyúttal súlyos bűncselekmény, amelynek következményeit az egyes országok egyedül nem tudják hatékonyan kezelni”.²⁴⁹ A stratégia elismeri, hogy az emberkereskedelem kezelése elsősorban tagállami felelősség, így ennek megvalósításához kíván segítséget nyújtani az emberkereskedelem elleni küzdelem prioritásainak meghatározása által. Így a 2012-2016-os időszakban az Európai Unió számára az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítása, védelme és segítése, az emberkereskedelem megelőzésének erősítése; az emberkereskedők büntetőjogi felelősségre vonásának fokozása; a kulcsszereplők közötti koordináció és együttműködés fokozása, a szakpolitikák koherenciája; s az emberkereskedelem valamennyi formájával

---

²⁴⁷ Id. 4. cikk.

²⁴⁸ Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0286&from=EN> Letöltés ideje: 2018. február 13. 2. cikk.

²⁴⁹ Id. 1. cikk

kapcsolatban felmerülő problémákra vonatkozó ismeretek bővítése és e problémák hatékony kezelése” a legfontosabb.²⁵⁰ Az emberkereskedelem elleni multidiszcplináris, koherens politika megköveteli, hogy a szakpolitikai döntéshozatalban a korábbinál vegyesebb összetételű szereplői csoportok vegyenek részt. A stratégia így igényli a rendőrtisztek, határőrök, bevándorlási és menekültügyi tisztviselők, ügyészek, ügyvédek, a bírói kar tagjai és bírósági tisztviselők, lakás-, munka-, egészség-, szociális és biztonságügyi ellenőrök, civil társadalmi szervezetek, szociális munkások és ifjúságsegítők, fogyasztóvédelmi szervezetek, szakszervezetek, munkáltatói szervezetek, munkaerő-kölcsönző és -, közvetítő ügynökségek, a konzuli és diplomáciai személyzet tagjai, a nehezebben elérhető személyek, például gyámok és törvényes képviselők, valamint a gyermek- és áldozatsegítő szolgálatok együttműködését.²⁵¹

Azonban az ígéretes célok ellenére, napjainkban az emberkereskedelem, a modern kori rabszolgaság áldozatainak védelme elsősorban bilaterális keretek között, ad hoc jelleggel történik, mely gyakran időpazarló és nem hatékony. Így nehézkes az áldozatok számára a megfelelő hatóság vagy szervezet megtalálása, akik naprakész információkkal tudnának szolgálni arról, hogyan juthatnának megfelelő védelemhez, egészségügyi ellátáshoz, letelepedési engedélyhez, hogyan fordulhatnak ügyvédhez, s igényelhetnének kártérítést az emberi jogsértések elszenvedéséért. Ezért az áldozatközpontú nézőpontnak megfelelően az Európai Bizottság 2015-ben támogatta a Nemzetközi Migrációs Szervezetet a Transznacionális Irányítási Mechanizmus Modell (Transnational Referral Mechanism, TRM) elindításában, melynek legfontosabb feladata, hogy összekapcsolja a nemzeti tájékoztatási mechanizmusokat az emberkereskedelem kiváltó okainak hatékonyabb azonosítása érdekében, ezáltal teljesítve az emberkereskedelemtől szóló európai stratégia által előírtakat.²⁵²

A Transznacionális Irányítási Mechanizmus hozzájárul ahhoz, hogy az emberkereskedelem áldozatai élhessenek jogaikkal, miután a hatóságok

---

²⁵⁰ Id. 1. cikk

²⁵¹ Id. 2. cikk

²⁵² „Transnational Referral Mechanism Model – TRM”, http://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model-%E2%80%93-trm_en
Letöltés ideje: 2018. február 13.

látókörébe kerültek. Ezt az áldozat körülményei alapján érintett szakértők együttműködése teszi lehetővé. A Nemzeti Irányítási Mechanizmusokat (National Referral Mechanisms, NRM) összekapcsoló rendszer az emberkereskedelem elleni törekvések összehangolására tesz kísérletet, azáltal, hogy már a kiinduló országokban megfelelő jogi védelmet biztosít a potenciálisan veszélyeztetett áldozatoknak. A TRM elsősorban az áldozatazonosítási folyamatban hozott változást, összehangoltabbá téve az emberkereskedelemtől, s a modern kori rabszolgaság elleni nemzetközi erőfeszítéseket. Az áldozatazonosítás után az áldozatot a nemzeti beszámolási mechanizmus egy tagjához kell irányítani, hogy az itt kapott védelem keretében eldönthesse, hogy a célországban szeretne-e maradni, vagy hazatérni. Ezt követően kezdetét veheti a reintegrációs védelmi folyamat, mely egészségügyi ellátást, családtámogatást, jogi tanácsadást nyújt az áldozatoknak.²⁵³ Az emberkereskedelem elleni uniós stratégiát rövid, 2016-os végrehajtási határidővel fogadták el az Európai Bizottságban. A végrehajtást az Alapjogok Európai Ügynöksége egy 2014-ben elindított kézikönyvvel segítette, mely az emberkereskedelem felszámolására irányuló áldozatközpontú és nemi sajátosságokat figyelembevevő politikákat foglalta össze.

Mivel az emberkereskedők nagy számban szállítanak áldozatokat a kizsákmányolás céljával Afrikából Európába, elengedhetetlen a két kontinensen működő regionális szerveződések együttműködése a megelőzés, a védelem és a büntetőjogi felelősségre vonás területein. Az Afrikai Unió és az Európai Unió vezetői által 2007-ben Lisszabonban elfogadott Közös Afrika-Európa Stratégia és Akcióterv 2011-2013 foglalkozik a Migráció, Mobilitás, Foglalkoztatás témakörben a két szervezet területén elterjedt emberkereskedelem problémájával is. Az új alapokra helyezett együttműködés keretében az Európai Unió afrikai regionális szervezeteket támogat regionális akcióterveik kidolgozásában, melyek a modern kori rabszolgaság elleni „4P” tevékenységek (protection, prevention, prosecution, partnership) fejlesztését célozzák meg. Így az Európai Unió közbenjárásának köszönhetően a fenti törekvések eredménye az *Ouagadougou Akcióterv* és az

---

²⁵³ „Transnational referral mechanism Model”, International Organization of Migration, <http://www.iomfrance.org/tact/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

AU. COMMIT Kezdeményezés. Ezek, válaszolva az EU-AU együttműködés migrációval, mobilitással foglalkozó második akciótervére, hangsúlyozzák a munkaerő mobilitását érintő biztonsági veszélyeket, s hatékonyabb határellenőrzést szorgalmaznak. Az Európai Unió megállapodott az Afrikai Unióval, hogy a „4P” koncepció szerint az Európai Unió bel-, és igazságügyi együttműködéséhez hasonló intézményi struktúra kialakítását segíti elő az afrikai országok között, s törekszik arra, hogy növelje az emberkereskedelemtől és a modern kori rabszolgaságról a határellenőrzésben dolgozók tájékozottságát.²⁵⁴

Habár az európai és afrikai szervek megállapodtak az emberkereskedelem elleni küzdelem közös céljaiban, mindkét kontinensen nehézségekbe ütközik a közös stratégiák és akciótervek megvalósítása. Jóllehet, az Európai Unió szakértelmével az afrikai kezdeményezések mellett áll, az emberkereskedelem megállítását célzó *Ouagadougou Akcióterv* és az *AU.COMMIT kezdeményezés* is igényelné a támogatóbb politikai akaratot a részes államok vezetése részéről. A tagállamokban hiányzik a modern kori rabszolgaságot és az emberkereskedelmet kiváltó okok átfogó elemzése regionális és nemzeti szinten.

Az Afrikai Unió által működtetett emberi jogi védelmi rendszer elsősorban az államot vonja felelősségre, mint az emberi jogokat sértő felet. Ennek a védelmi rendszernek a kulturális relativizmus elméletének köszönhetően a jogok és kötelezettségek alanyai, valamint egyes, jogi kötelezettségként nehezen megragadható védendő jogok kölcsönöznek unikális jelleget. Kecskés Gábor az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének tudományos munkatársa úgy fogalmaz, hogy ” a kulturális relativizmus elmélete alapján a helyi, regionális sajátosságokat, szokásokat, és hagyományokat kell tükröznie a védelmi rendszernek, eszerint az afrikai védelmi rendszer nagy hangsúlyt fektet a csoportjogokra, gyakran az egyéni jogok rovására”.²⁵⁵ Ez a nézőpont azonban a modern kori rabszolgaság áldozatainak számára nem jelent közvetlen védelmet,

---

²⁵⁴ „The Africa-EU Partnership. Migration, Mobility, <http://www.africa-eu-partnership.org/en/areas-cooperation/migration-mobility-and-employment/migration-and-mobility> Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁵⁵ Kecskés G., Emberi jogok védelmének afrikai rendszere. Emberi Jogi Enciklopédia. Ed. Lamm Vanda. HVGORAC. Budapest, 2018. p. 191.

hiszen a gyerekmunka, vagy a háztartási szolgaság, esetleg a gyerekkatonák toborzása esetében az elkövető nem közvetlenül az állam, hanem civilek.²⁵⁶ Az államot legfeljebb abban a tekintetben lehet felelősségre vonni, hogy nem biztosította a jogok gyakorlásához szükséges normatív keretrendszert, vagy belső joga nem ad lehetőséget az elkövetők felkutatására és felelősségre vonására.

A modern kori rabszolgaság felszámolásához vezető úton azonban mindenképpen jó irány az, hogy az emberi jogok védelmének folyamatosan épül a regionális normatív keretrendszere Afrikában. Ennek bizonyítéka az 1998-ban jegyzőkönyvvel létrehozott Ember és Népek Jogainak Afrikai Bírósága (továbbiakban Afrikai Bíróság), mely a 2004-es hatálybalépést követően vált az Afrikai Unió elsődleges jogi szervévé.²⁵⁷ Az Afrikai Bíróság az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bizottságával (továbbiakban Afrikai Bizottság) egy összefüggő kontinentális emberi jogi felülvizsgálati mechanizmust működtet annak kivizsgálására, hogy vajon a szerződő felek eleget tesznek-e az egyezményekben foglalt kötelezettségeiknek, majd kivizsgálják azokat az ügyeket, melyekben vélhetően az állam sértette meg az egyén emberi jogait.

Az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága elsődlegesen a Banjul nyilatkozat értelmezéséért és az emberi jogok védelméért felel, azonban legszembetűnőbb gyengesége, hogy nem bírói, hanem inkább ellenőrző testületként működik. Ajánlásokat tehet, de nem rendelkezik erőteljesebb döntéshozatali mechanizmussal, így inkább „mediátorként” tud hozzájárulni a kontinensen az emberi jogi védelmi rendszer fejlesztéséhez. Az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bíróságát nem kötik a Bizottság döntései, s ez eredményezhet a Bizottsággal ellentétes döntést ugyanazon jogesetnél. Ez hierarchikus strukturát sugall, annak ellenére, hogy a Bíróságot azért hozták létre, hogy szorosan együttműködjön a Bizottsággal. Zimmermans és Baumler szerint a két regionális emberi jogi

---

²⁵⁶ Viszont elméletben a védelemet garantálja az Afrikai Unió által 1990-ben elfogadott Gyermek jogairól és jólétéről szóló egyezmény, mely tiltja az olyan ártalmas és súlyos sérüléseket okozó gyakorlatokat, mint a női nemiszervek megcsönkítése és a gyerekkatonák bevetése fegyveres erőszak alkalmazása során.

²⁵⁷ Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Establishment of the African Court on Human and Peoples' Rights, 1998, <http://www.achpr.org/instruments/court-establishment/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

védelmi szerv nem kommunikál hatékonyan egymással, mert a Bizottság tart egy esetlegesen megerősödött Bíróságtól, mely így a Bizottság kompetenciáinak csökkentését eredményezné, hiszen költséghatékonysági megfontolásból logikus lenne az intézményi struktúra egyszerűsítése. A Bíróság kompetenciáit gyengíti továbbá, hogy 2016 februárjáig mindössze a jegyzőkönyvet aláíró harminc ország közül hét ország – Burkina Faso, Elefántcsontpart, Ghána, Mali, Malawi, Ruanda és Tanzánia – ismerte el, hogy a testület civil szervezetektől és egyéntől érkező ügyeket kezelhet: ²⁵⁸

Habár korábban hangsúlyoztuk, hogy az Afrikai Unió emberi jogi védelmi rendszere elsősorban az államot vonja felelősségre, amennyiben nem biztosította megfelelően az unió alapokmányában garantált jogokat, az Afrikai Bíróság lehetőséget ad arra, hogy a peres eljárás keretében egyének vagy civil szervezetek (NGO-k) adhassák elő panaszaikat, amennyiben a Szabályzat 45. cikke alapján kezdeményezték az eljárást az Afrikai Bizottságnál. Ilyen esetekben a Bíróság jogosult a Bizottság véleményét kérni az ügyek befogadására vonatkozóan.²⁵⁹ Az egyének bírósághoz fordulása civil szervezeteken keresztül így lehetővé teheti a modern kori rabszolgaságban szenvedő áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását, azzal a feltétellel, hogy az állam elismerte az egyéni panasszal élés lehetőségének jogát vele szemben. A Bíróság első döntésében, a *Michelot Yogogombaye v Szenegál* (2009. december 15.) ügyben joghatóságát gyakorolva előírta Szenegálnak, hogy nyilatkozatban fogadja el az egyéni panasz benyújtásának lehetőségét, hivatkozva a Jegyzőkönyv 34. és a

---

²⁵⁸ Csak az alábbi harminc ország ratifikálta a jegyzőkönyvet: Algéria, Benin, Burkina Faso, Burundi, Kamerun, Csád, Elefántcsontpart, Kongó, Gabon, Gambia, Ghána, Kenya, Líbia, Lesotho, Mali, Malawi, Mozambik, Mauritánia, Mauricius, Nigéria, Niger, Ruanda, Sahrawi Arab Demokratikus Köztársaság (Nyugat-Szahara), Dél-Afrikai Köztársaság, Szenegál, Tanzánia, Togo, Tunézia és Uganda”. (<http://en.african-court.org/index.php/12-homepage/1-welcome-to-the-african-court>). Az Afrikai Bíróság jövője a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem terén azon bizonytalan ateintetben, hogy az Afrikai Unió Közgyűlése 2008 júliusában arról döntött, hogy az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bíróságát beolvasztja az Afrikai Unió Bíróságába, noha az erről szóló jegyzőkönyv hatálybalépéséhez az AU legalább tizenöt tagállamának ratifikációja szükséges, s ez nagyon lassan halad. A 2008. évi jegyzőkönyv hatálybalépése esetén az így felálló Afrikai Bíróság és Emberi Jogi Bíróság (African Court of Justice and Human Rights) nevet viselő testület integrált bíróságként fog működni az Afrikai Unió legfőbb bírói fórumaként, 16 bíróval (Kecskés G., 'Emberi jogok védelmének afrikai rendszere'. Emberi Jogi Enciklopédia. Ed. Lamm Vanda. HVGORAC. Budapest, 2018. p. 193.)

²⁵⁹ Kecskés G., 'Emberi jogok védelmének afrikai rendszere'. Emberi Jogi Enciklopédia. Ed. Lamm Vanda. HVGORAC. Budapest, 2018. p. 193.

Szabályzat 33. cikkére.²⁶⁰ Azonban, mivel Szenegál nem adta meg ezt a hozzájárulást, a Bíróság csak joghatóságának hiányát tudta megállapítani.²⁶¹ Az egyéni panasz benyújtásának lehetősége azonban korlátozott marad mindaddig, amíg az ötvennégy tagországból mindössze hét járult hozzá, hogy egyének és civil szervezetek közvetlenül fordulhassanak a bírósághoz.²⁶² Szintén a modern kori rabszolgaság elleni védelemhez és az erről alkotott egységes nemzetközi jogi gondolkodás kialakulásához járul hozzá annak a lehetősége, hogy az Afrikai Bíróság a Jegyzőkönyv 27. cikke értelmében ideiglenes, átmeneti rendelkezéseket hozhat a panaszos védeleméről „a személyeket esetlegesen ért helyrehozhatatlan kár elkerülése érdekében”.²⁶³

Az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának mintájára segíti az afrikai országok kormányait az országukban működő illegális, emberi jogokat sértő hálózatok elleni küzdelemben. A Banjul Charta rendelkezései alapján az Afrikai Unió által választott tizenegy biztos rendszeresen tájékozik a tagállamok beszámolóin keresztül az emberi jogok védelmének helyzetéről, ám a szervezet stratégiájának kidolgozása a tagállamok rendszertelen, s hanyag hozzáállása miatt gyakran akadályokba ütközik. Magnus Kilander említi Ghánát, mely például 1998 óta nem küldött beszámolót az Afrikai Bizottságnak.²⁶⁴

A modern kori rabszolgaság egyik regionális fajtájával, a kényszerházassággal kapcsolatban hozott döntést az Afrikai Bizottság az *Equality Now és az Etiópiai Női Ügyvédek Szervezet kontra Etiópia* ügyben 2015 novemberében. Az ügyben egy megerőszkolt, fogvatartott és

---

²⁶⁰ *African Court on Human and People's Rights in the Matter of Michel Yogogombaye v Senegal*,. Application No. 001/2008., <http://www.african-court.org/en/images/Cases/Judgment/Judgment%20Appl.001-2008%20Michelot%20Yogogombaye%20v%20Senegal-%20English.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 13. 40. cikk

²⁶¹ G. J. Naldi, 'Observations on the Rules of Procedure of the African Court on Human and People's Rights'. *African Human Rights Law Journal* (2014) 14 AHRLJ. p. 376.

²⁶² O. Windridge: '2014 at The African Court on Human and Peoples Rights—a Year in Review', <http://opiniojuris.org/2015/01/10/guest-post-2014-african-court-human-peoples-rights-year-review/>. Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁶³ „Rules of Procedure of the African Court on Human and Peoples' Rights of 2010”, http://en.african-court.org/images/Protocol-Host%20Agtrmt/Final Rules of Court for Publication after Harmonization - Final_English_7_sept_1_.pdf. Letöltés ideje: 2018. február 13. 27.cikk

²⁶⁴ M. Killander, 'Human rights developments in the African Union during 2014' (2015) 15 *African Human Rights Law Journal*, <http://www.ahrlj.up.ac.za/killander-magnus>. Letöltés ideje: 2018. február 13. p. 541.

házasságba kényszerített 13 lány körülményeit tárgyalta a Bizottság, elmarasztalva az etióp hatóságokat az áldozatok védelmére tett törekvéseket hiányolva.²⁶⁵ Jóllehet az elkövetőt elítélte egy nemzeti bíróság, a Bizottság azzal indokolta az ítéletet, hogy „a nemzeti hatóságoknak megfelelő gondossággal kell a hasonló esetekben az elkövetőket felelősségre vonni.”²⁶⁶ A Bizottság ennél tovább azonban nem ment, s meghagyta a nemzeti hatóságoknak azt a jogot, hogy maguk alkossák meg a jogsértéseket megelőző intézkedéseket, lévén, hogy a nemzeti hatóságok és civil szervezetek jobban ismerik a helyi körülményeket.

Ezen felül az afrikai emberi jogi védelmi rendszerben gyermekek jogainak védelmére koncentrál a Gyermek Jogainak és Jólétének Afrikai Bizottsága (ACERW), garantálva, hogy a modern kori rabszolgaság számos formája által fenyegetett gyermekek regionális szinten is védelmet élvezzenek. Értékelendő, hogy az Afrikai Unió által kiépített emberi jogi védelmi mechanizmusok lehetővé tették egy olyan szakértői, jogi fórum megszületését, ahol tesznek a modern kori rabszolgaság gyermekeket érintő formáinak felszámolásáért. Az ACERWC Bizottság 11 szakértőjének célja az Afrikai Unió Alapokmánya 42. cikkei értelmében, hogy népszerűsítse és védelmezze az alapokmányban említett jogokat, gyűjtsön információkat és interdiszciplináris bizottság formájában tanulmányozza azokat az Afrikában felmerülő problémákat, melyet a gyermekek jogait és jólétét veszélyeztetik. Továbbá ösztönözze törekvéseiben a gyermekek jogaival és jólétével foglalkozó nemzeti és helyi intézményeket, s ahol szükséges, foglaljon állást, s adjon javaslatokat az érintett kormánynak. Az alapokmányban foglalt jogok értelmezése mellett a bizottságnak köteles alapelveket és szabályokat alkotni az afrikai gyermekek jogainak és jólétének védelme érdekében.

---

²⁶⁵ *Equality Now and Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) v Federal Republic of Ethiopia*. Communication 341/2007, African Commission on Human and Peoples' Rights, 19th Extra-Ordinary Session, from 16 to 25 February 2016.

https://www.equalitynow.org/sites/default/files/Equality_Now_Ethiopian_Women_Lawyers_Association_Decision_2007.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁶⁶ M. Killander, 'Human rights developments in the African Union during 2014' (2015) 15 *African Human Rights Law Journal*, <http://www.ahrlj.up.ac.za/killander-magnus> Letöltés ideje: 2018. február 13. p. 541.

9.3 Modern kori rabszolgaság Magyarországon

Habár kutatásunk egy az emberi jogokat globálisan veszélyeztető problémaegyüttest vizsgál, melynek áldozatai a világ szinte minden országában megtalálhatóak, elsősorban az emberkereskedelem szövevényes hálózatai miatt, a hazai tudományos élet fejlődése szempontjából fontosnak tartjuk, hogy releváns eredményeket közöljünk a modern kori rabszolgaság magyarországi körülményeiről is. Ehhez forrásul szolgáltak a kutatás során a nemzetközi szervezetek, külföldi civil szervezetek modern kori rabszolgaságot, emberkereskedelmet, gyerekmunkát, kényszermunkát vizsgáló anyagai, melyek a rabszolgaság magyar áldozatairól is említést tettek, továbbá utaltak a magyar nemzeti normatív keretrendszer rabszolgaságot érintő eredményeire és hiányosságaira.

A Globális Rabszolgaság Index szerint Magyarországon a modern kori rabszolgaságnak 2018-ban 36 000 áldozata volt, s ezzel Magyarország a vizsgált 167 ország közül a 93. helyen áll.²⁶⁷ Ahogy az *Acta Humana* 2016/2. számában megjelent „Jogi és pedagógiai védelem a modern kori rabszolgaság ellen Magyarországon” c. cikkben összefoglaltuk, hazánkban az áldozatok személyes szabadságának korlátozása és munkaerejük kizsákmányolása a szexrabszolgaság, a szerződéses rabszolgaság és az adórszolgaság formáiban van jelen.²⁶⁸ Az idézett tanulmányban hivatkozunk Sebhelyi Viktória 2012-ben a mélyszegénység témájában végzett kutatására, mely szerint a modern kori rabszolgaság áldozatait Magyarországon az aluliskolázott, zavaros családi környezetben élő felnőttek között kell elsősorban keresni, akik általában nincsenek tisztában azzal, hogy rabszolgaságban élnek. Ezek az áldozatok a lakhatásért és az élelemért háztáji munkát végeznek, mely, amennyiben megfelelő fizetéssel jár, még nem tekintendő rabszolgaságnak, ám hazánkban arra is van példa, hogy a „munkaadó” visszaél az áldozat személyazonosító okmányaival, s azokat az áldozat nevében szociális támogatás átvételére használja fel. Ezek a

---

²⁶⁷ „Globális Rabszolgaság Index 2016 – Magyarország”, WFF, <https://www.globalslaveryindex.org/country/hungary/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁶⁸ Gyurácz V., 'Jogi és pedagógiai védelem a modern kori rabszolgaság ellen Magyarországon', *Acta Humana*, 2016/2. p. 56.

körülmények, ha megalázó bánásmóddal és a személyes szabadság korlátozásával párosulnak, már kimerítenék a háztartási rabszolgaság büntetőjogi tényállását, hiszen a „munkaadó” saját tulajdonaként tekint az áldozatra. Ám ennek kidolgozása még a hazai jogfejlődés jövőbeni feladatai, ahogy erről a későbbiekben szólnunk.

A háztartási rabszolgaság mellett az adósrabszolgaság vagy más néven uzsorázás, szintén leginkább a mélyszegénységben, kilátástalan anyagi körülmények között, elsősorban a vidéken élőket sújtja Magyarországon.²⁶⁹ A kölcsönt biztosító uzsorások legtöbbször hatalmas kamatokat számolnak fel. Következésképpen az áldozatok törleszthetetlen adósságcsapdába kerülnek, amelyből az uzsorás számára végzett folyamatos munka révén próbálnak kikerülni. A rendőrségi statisztikák figyelmeztetnek arra, hogy a bűnüldözésnek elsősorban az ország keleti felében ad munkát az uzsorázás. 2014-ben Borsodban száznál is több eljárást zártak le, vádemelésre 86 esetben került sor. Szabolcsban és Jász-Nagykun-Szolnok megyében nyolcvan körül mozgott a befejezett vizsgálatok száma, az ügyészséghez itt hatvan aktát továbbítottak.²⁷⁰ Ezzel szemben azonban az Országos Rendőr-főkapitányság megerősíti, hogy 2013-ban kevesebb uzsoraügy került a rendőrség elé, mint az azt megelőző évben, emellett a káros társadalmi-bűnügyi jelenség visszaszorulására lehet következtetni a 2014. évi adatokból is.²⁷¹ A nyomozások alapjául szolgáló büntető törvénykönyv 381. paragrafusa szerint az uzsora-bűncselekmény három évig terjedő szabadságvesztéssel sújtható, amennyiben bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el.²⁷²

A modern kori rabszolgaság felszámolását célzó büntetőjogi instrumentumok nem hagyhatják figyelmen kívül az adósrabszolgaság és a háztartási rabszolgaság keverékéből hazánkban elterjedt kizsákmányolási formát, a „csicskáztatást”, amelynek áldozatai főleg családjuktól elszakadt

---

²⁶⁹ Mihalkó V., Haidegger M., Szabó M., *Modern kori rabszolgaság. Képzési kézikönyv*, Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest, 2015, http://www.eltereader.hu/media/2015/03/rabszolgasag_konyv.pdf Letöltés ideje: 2016. március 11. p. 70.

²⁷⁰ Jakubász T., 'Visszaszorulóban az uzsorázás'. *Magyar Nemzet*, 2014. október 4. http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/visszaszoruloban-az-uzsorazas-1251356 Letöltés ideje: 2016. február 25.

²⁷¹ Id.

²⁷² Btk. 381. § Uzsora-bűncselekmény: <http://buntetojog.info/kulonos-resz/btk-381-%C2%A7-uzsora-buncselekmény/> Letöltés ideje: 2016. február 25.

fiatalok, rokkantnyugdíjasok, egyedülálló emberek, alkoholisták. A szóbeli vagy gyakran fizikai bántalmazás révén tulajdonként kezelt emberek legtöbb esetben csak a létfenntartáshoz szükséges étkezést és lakhatást kapják meg fogvatartóiktól.²⁷³ Ahogy a Tuza-Ritter Bernadett által rendezett *Egy nő fogságban* és a Till Atilla rendezte *Csicska* című rövidfilmekben látható, a fogvatartó – általában egy vagy két személy vagy egy család –felhasználja a „csicskáztatott” személyt és személyazonosító okmányait arra, hogy a nevében szociális segélyhez jusson, kölcsönt vegyen fel, közüzemi szerződést kössön, elvegye a nyugdíját és egyéb vagyontárgyait.²⁷⁴ Mindeközben az áldozatot fizikai és lelki erőszak révén tartják fogva, hogy tanyákon vagy a fogvatartó vállalkozásaiban, a társadalomtól elszigetelten dolgozzon. Itt jogosan merül fel a társadalom, a legszűkebb közösség felelősségének kérdése, ugyanis legtöbb esetben a falu lakói tudnak arról, hogy egy adott családnál dolgozik a „csicskáztatott” személy, akiről általában csak annyi információjuk van, hogy egy távoli rokon. Azonban a társadalom előtt rejtve marad az, hogy a fogvatartott jogfosztottan, erőszaktól megfélemlítve dolgozik a családnál.

Az áldozatok több tízezres száma és a jogsértő gyakorlatok változatos formái alapján feltételezhetnénk, hogy Magyarország már felismerte a modern kori rabszolgaság problémájának létezését az országban, s erre adott válaszként kiépült az áldozatok védelmét garantáló normatív keretrendszer, s a jelzőrendszer tagjai is felkészülten állnak az áldozatok rendelkezésére. Ennek ellenére rögtön a rabszolgaság elleni küzdelem origójának tekintett 1926. évi genfi egyezmény becikkelyezésénél elmaradást tapasztalunk, ugyanis az csak 1998-ban lett végrehajtva, a becikkelyezés után hatvanöt évvel, s akkor is csak részlegesen. Dr. Czine Ágnes, alkotmánybíró ezt súlyos jogalkotási mulasztásnak tekinti, hivatkozva a rabszolgaság kriminalizálásának elmaradására.²⁷⁵ Ezt a mulasztást azonban a Btk. 175. B.

---

²⁷³ Mihalkó V., Haidegger M., Szabó M., *Modern kori rabszolgaság. Képzési kézikönykontra* Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest, 2015, http://www.eltereader.hu/media/2015/03/rabszolgasag_konyv.pdf Letöltés ideje: 2016. március 11. p. 70.

²⁷⁴ Till A., Csicska, M&M Film – Laokoon Film – TV2, 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=9GvXbC2mh6w> Letöltés ideje: 2015. június 29.

²⁷⁵ Czine Á., *Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája*. PhD értekezés, A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, 2011 <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czine-agnes/czine-agnes->

paragrafusa csak részben pótolja, hiszen a Rabszolgaság Egyezmény szövegéhez képest tartalmi és formai eltérések is találhatók benne.²⁷⁶ A nemzetközi joghoz hasonlóan a magyar büntetőjog számára is nehézséget jelent a rabszolgaság és az emberkereskedelem közötti viszony definiálása. A magyar példa megerősíti azon álláspontunkat, amely szerint a modern kori rabszolgaság felszámolását nem segíti elő, hogy utalás és pontosítás nélkül a rabszolgaság egyezményt az emberkereskedelem törvényi tényállására, vagyis a rabszolgák kereskedelmének a tilalmára alkalmazzuk.²⁷⁷ Ugyanis így a magyar jogvédelem számos olyan gyakorlatot nem tekint rabszolgáságnak, amelynél szintén létezik a személyes szabadság korlátozása, az egyén feletti tulajdonjog gyakorlása erőszak által és a munkaerő kizsákmányolása. Elég csak az előbb említett uzsorázást és a „csicskáztatást” lefedő háztartási rabszolgaságot említeni. A törvényi tényállás megalkotásának hiánya azonban egyelőre akadályozza mind az áldozatok azonosítását, mind az elkövetők felelősségre vonását.

A jogalkotás hiányosságai ellenére az 1998 óta a rabszolgaság felszámolását célzó kormányzati törekvésekről elismerően szólt az Egyesült Államok Külügyminisztériuma az emberkereskedelemtől 2013-ban kiadott jelentésben. Dicsérte, hogy Magyarország 2012-ben tovább növelte „az áldozatok azonosítására és védelmére szolgáló kapacitását” a 2012 decemberében kiadott 354/2012. (XII. 13.) az emberkereskedelem áldozatainak azonosításának rendjéről szóló kormányrendelet elfogadásával, valamint a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvénynek 2012 szeptemberében törvénybe iktatott módosításával. Ennek értelmében a kormány köteles „shelterben”, védett házban elhelyezni az emberkereskedelem áldozatait, akár Magyarországon, akár külföldön került sor a „kizsákmányolásra”.²⁷⁸ Az amerikai jelentés azt is elégedetten jegyezte meg, hogy az országgyűlés által 2012 júliusában elfogadott, 2013. július 1-jével hatályba lépett új büntető-törvénykönyv

---

[vedes-ertekezes.pdf](#) pdf Letöltés ideje: 2016. május 2. p. 23.

²⁷⁶ Id. p.24.

²⁷⁷ Id. p. 24.

²⁷⁸ „Trafficking in Persons Report”. USA Department of State, Office to Monitor and to Combat Trafficking in Persons, June 2013. <http://www.state.gov/documents/organization/210739.pdf> Letöltés ideje: 2015. július 6. p. 192.

módosította az emberkereskedelem leküzdésére irányuló rendelkezéseket. Az új szabályozás bevezette a kényszermunka, mint bűncselekmény kifejezett törvényi tényállását, és felemelte az emberkereskedelem minősített eseteiben kiszabható maximális büntetési tételeket.²⁷⁹ Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma azonban kritikaként megemlítette, hogy „az új törvény nem egyezik az emberkereskedelem fogalmának az Európai Parlament és a Tanács által a 2011/36/EU irányelvben közreadott meghatározásával, mivel nem igényli az erőszak alkalmazásának vagy az erőszak fenyegetésének meglétét az emberkereskedelem törvényi tényállásának bizonyításához. Továbbá a kizsákmányolás céljainak (gyerekprostitúció, szexrabszolgaság, kényszerített kéregetés) szükséges meglétét írja elő ahhoz, hogy a fennálló körülményeket emberkereskedelemnek lehessen tekinteni”.²⁸⁰ Bár jogosnak tekintjük a TIP 2013 kritikai észrevételeit a magyar jogvédelemmel kapcsolatban, a modern kori rabszolgaságot figyelembe véve inkább azon az állásponton vagyunk, hogy a nemzetközi jogban elismert Palermói Jegyzőkönyvben közreadott megfogalmazást²⁸¹ irányadónak tekintve az emberkereskedelem ellen felállított jogi védelmi háló jelenleg hazánkban még nem elégíti ki a modern kori rabszolgaság elleni nemzeti küzdelem feladatának teljesítését, hiszen a modern kori rabszolgaság nem csak az emberkereskedelmet jelenti. Olyan gyakorlatok elítélése is szükséges a hazai jogalkotás által, mint a háztartási rabszolgaság, a gyermekmunka és az adósrabszolgaság, ahol az áldozat emberi jogait a mozgás elemének megléte nélküli állapotban is sértik.

---

²⁷⁹ Id. p. 192.

²⁸⁰ Id. p. 192.

²⁸¹ Az UNODC az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelmének megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve értelmében az emberkereskedelem: „személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, rablás, csalás, megfélemlítés, hatalommal vagy a védekezésre képtelen állapottal való visszaélés, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával vagy elfogadásával annak érdekében, hogy kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott felhasználását.” („United Nations Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, Especially Women”, 2000.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx>
Letöltés ideje: 2018. február 12. 3. cikk)

Ahogy később a nyugat-afrikai országokban is látunk erre példát, a regionális emberi jogi egyezmények és a nemzeti instrumentumok által garantált védelemmel párhuzamosan a civil szervezetek sokszor hatékonyabbnak bizonyulnak az áldozatokkal való közvetlen kapcsolattartásban, mint a nemzeti hatóságok. Az áldozatok felkutatására, számukra jogi, orvosi, pszichológiai segítségnyújtásra összpontosító szervezetek a magyar emberi jogi védelemben is úttörő munkát végeznek. Kiemelkedő szerepe van például az áldozatvédelemben a Baptista Szeretetszolgálatnak, amely a Belügyminisztérium által irányított nemzeti koordinációs mechanizmus tagjaként az emberkereskedelem visszaszorítására irányuló projektekben vesz részt. Az osztrák LEFÖ–IBF partnerszervezettel 2013-ban közösen elindított „LUCIA” projektjük legfontosabb célja egyrészt a megelőzés és a társadalmi szemléletformálás, másrészt a kényszerszermunka és a munka-kizsákmányolás áldozatainak a védelme, elhelyezésük védett házakban.²⁸² Amit a Baptista Szeretetszolgálat végez a nyugati megyékben, az osztrák hatóságokkal közösen, azt teszi a Segítő Kéz 2003 Szociális Egyesület Szatmárnémetiben, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, illetve Beregszászon 2010 óta, egy határon átívelő együttműködés keretében. Az emberkereskedelem felszámolását célzó tevékenységük figyelemfelkeltő kampányokra, az áldozatok mentális, pszichés védelmére és társadalmi, illetve munkaerő-piaci támogatására koncentrálnak.

Magyarországon azonban a civil szervezetek munkáját nehezíti, hogy nincs lehetőség az áldozat anonimitását megőrizni a modern kori rabszolgaság gyanúját bizonyítani szándékozó nyomozásban.²⁸³ Sőt, mivel a hatóságok elől rejtett gyakorlatokról van szó, a modern kori rabszolgaság mértékében és elterjedésében a 0%-os látencia elérése lehetetlen. Ezeket a hiányosságokat az Egyesült Államok Külügyminisztériuma által 2015-ben kiadott friss TIP riport is hangsúlyozza, kitérve a 2013-as büntető

---

²⁸² Baptista Szeretetszolgálat: „Lucia Projekt. Az emberkereskedelem áldozatainak megsegítése és kapacitásbővítés a határ menti régióban”, <http://luciaprojekt.baptistaoktatas.hu>. Letöltés ideje: 2015. október 4.

²⁸³ Mihalkó V., Haidegger M., Szabó M., *Modern kori rabszolgaság. Képzési kézikönyv*. Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest, 2015, http://www.eltereader.hu/media/2015/03/rabszolgasag_konyv.pdf Letöltés ideje: 2016. március 11. p. 70.

törvénykönyv túlságosan tág emberkereskedelem-értelmezésére, amely nem követeli meg az erőszak alkalmazásának meglétét az emberkereskedelem azonosításához.²⁸⁴

Habár a 2013. január 1-jén hatályba lépett 354/2012 (XII. 13.) kormányhatározat rendelkezik az emberkereskedelem, és így a modern kori rabszolgaság elleni küzdelemben részt vevő jelzőrendszer tagjairól, a résztvevők munkájának hiányos az anyagi fedezete. Hiányzik a nagyobb állami elköteleződés – hangsúlyozta Mihalkó Viktória, az Anthropolis Egyesület ügyvezetője és Nagy Balázs, projektmenedzser, tréner a 2015. május 30-án a modern kori rabszolgaságról szervezett tréningen.²⁸⁵ Megoldásnak és a jövőbeni erőfeszítések céljának a jogalkalmazás erősítését és az áldozatok hatékonyabb érdekképviselését tartották.²⁸⁶ Azonban a több mint harmincezer áldozat nem azt sugallja, hogy a magyar kormányzati és a civil szféra érintettként tényleges lépéseket tenne a modern kori rabszolgaság felszámolásáért. Ezt a hiátust tölti be az Anthropolis Egyesület által 2015-ben kiadott *Modern kori rabszolgaság* című képzési kézikönyv, mely a megelőzést a téma iskolai keretek közé integrálásával képzelel el. A kiadvány rácsatlakoztat féltelmeinkre, s számos, a kizsákmányolás különböző formáinak áldozatait védő hazai civil kezdeményezést említ. A *Modern kori rabszolgaság* képzési kézikönyvben szereplő civil szervezetek tevékenysége elsősorban a családon belüli erőszak elleni küzdelemre koncentrálódik. Ez feltételezi annak lehetőségét, hogy a modern kori rabszolgaságot táján, a családon belüli erőszakot is beleértve értelmezhetnénk. Álláspontunk szerint azonban a modern kori rabszolgaság felszámolását célzó törekvések megvalósítása nagyobb eséllyel lenne sikeres, ha szűkebben értelmeznénk a problémát a tulajdonjog gyakorlására és a munkaerő feletti önkényes rendelkezésre koncentrálva.

A modern kori rabszolgaságot övező jogi bizonytalanság az eltérő értelmezések miatt a Magyar Országgyűlésben is tetten lehetett élni. Ezt

---

²⁸⁴ „Trafficking in Persons Report”. USA Department of State, Office to Monitor and to Combat Trafficking in Persons, July 2015. <http://www.state.gov/documents/organization/243559.pdf> Letöltés ideje: 2015. szeptember 8. p. 182.

²⁸⁵ Modern kori rabszolgaság tréning. Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület: Budapest, OKISZ Székház, 2015. május 31.

²⁸⁶Id.

mutatta a Magyar Országgyűlés Igazságügyi bizottságának 2016. május 18-án megtartott ülésén Dr. Szél Bernadettnek (LMP) a modern kori rabszolgaság elleni stratégia megalkotására vonatkozó javaslatával kapcsolatban kialakult vita. A képviselő változásokat sürgetett a felderítés, a felelősségre vonás, az áldozatazonosítás és védelmi rendszer terén. Az Anthropolis Egyesület és a WFF által közreadott információkra hivatkozva a képviselő úgy vélte, a Magyarországon élő több tízezer áldozat helyzetén úgy lehetne elsőként javítani, ha a plenáris ülés tárgyalná a témát.²⁸⁷ Vas Imre (FIDESZ) azonban arra figyelmeztetett, hogy „jelenleg e tárgykörben a hatályos büntető törvénykönyvünk rendelkezik a következőkről: emberkereskedelem, kerítés, prostitúció elősegítése, kitartottság, gyermekprostitúció kihasználása, gyermekpornográfia; a gyermekkereskedelemnek vannak minősített esetei, de az alaptényállás is idetartozik; a gyermekprostitúció, a gyermekprostitúció elősegítésének esetei, kényszermunka és rabszolgamunka; itt is az emberkereskedelem és kényszermunka tilalmáról vagy büntethetőségéről rendelkezik a jelenleg hatályos büntető törvénykönyvünk. [...] Emellé még egy külön tényállást beiktatni nem szükséges, [. . .]. Ezeket a cselekményeket az imént felsorolt büntetőjogi tényállások kellő alappal rendelik büntetni”.²⁸⁸

Répássy Róbert (FIDESZ) is arra hivatkozott, hogy a magyar jogalkotás, s az Országgyűlés munkája során többször foglalkozott a modern kori rabszolgasággal. Sőt, az Alaptörvény III. cikkének (1) bekezdését hozta felé példaként, mely a korábbi alkotmányhoz képest már tartalmazza kifejezetten a szolgaságnak alávetés tilalmát; kimondva, hogy „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani”.²⁸⁹ Répássy szerint „az Alaptörvény megalkotásakor kifejezetten azért került bele az Alaptörvénybe az ’úgymond’ modern kori szolgaságnak a tilalma vagy az arra utaló szakasz, mert az

---

²⁸⁷ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Igazságügyi bizottságának 2016. május 18-án, szerdán, 10 óra 04 perckor az Országház Nagy Imre tanácstermében (főemelet 61.) megtartott üléséről p. 82.

²⁸⁸ Id. p. 83.

²⁸⁹ Magyarország Alaptörvénye, 2011. április 25.

https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV Letöltés ideje: 2018. február 14. III. bekezdés. (1).

Országgyűlés felismerte, hogy ezt a legmagasabb szinten, az alapvető jogok között kell szabályozni”.²⁹⁰

A hatályos büntető törvénykönyvnek és az Alaptörvénynek köszönhetően tehát találunk példát arra, hogy a Magyarországon elérhető normatív szabályok foglalkoznak a modern kori rabszolgasággal. A probléma azonban Szél szerint az, hogy nem látunk arra utaló jeleket, hogy ezek a jogi eszközök végrehajtásuk után valóban eredményt érnének el a prevenció vagy az áldozatvédelem terén, hiszen az áldozatok magas száma alapján pont az ellenkezőjére következtethetünk.²⁹¹ Éppen ezért merülhet fel az önálló jogi tényállás bevezetésének lehetősége, melynek megvizsgálását azonban az Igazságügyi Bizottság, a javaslat elutasításával, nem tartotta szükségesnek. A Magyar Országgyűlésben lezajlott vita jól példázza a nemzetközi jognak és a tudományos *communis opinio*nak a modern kori rabszolgasággal szemben mutatott bizonytalanságát, következtetlenségét, a probléma figyelmen kívül hagyását. Bár a hazai jogorvoslat ismeri a jelenséget, tételesen nem szól róla. Ha érintőlegesen, külön-külön a modern kori rabszolgaság formái meg is jelennek például a büntető törvénykönyvben, ez még a végrehajtáshoz szükséges források hiánya miatt hatékony jelzőrendszert nem eredményez, csupán a nemzeti törekvések szétaprózódásához vezet.

---

²⁹⁰ Id. p. 83.

²⁹¹ p. 85.

10. Nyugat-Afrika, a modern kori rabszolgaság regionális központja

2017 november végén a *United Nations University Centre for Policy Research* az emberkereskedelem konfliktusban betöltött szerepéről az ENSZ Biztonsági Tanácsának ülésére készített beszámolójában hívta fel a figyelmet arra, hogy Líbiában az Európába jutásra várakozó bevándorlókat rabszolgaként kezelve adják-veszik egymás között az emberkereskedők.²⁹² A riport Líbia példáján keresztül érzékelteti, hogy az emberkereskedelem és járulékos jelenségei, vagyis azok a munkaerőt kizsákmányoló, erőszakos gyakorlatok, melyekhez az áldozatokat szállítják, kiterjedt rendszert képeznek az afrikai országok gazdaságában. A problémára adott nemzetközi jogi válasz azonban elköveti azt a hibát, hogy az emberkereskedelemre és kapcsolt jelenségeire egyszerűen a kereslet-kínálat dimenziójában próbál válaszokat adni. Az emberkereskedők és az embercsempészek biztosítják a keresletet, az irreguláris migránsok - jövőbeni alkalmazói és kizsákmányolói Európában – létrehozzák a kínálatot.²⁹³ Ez a hagyományos megközelítés elsősorban az érintett országok büntetőjogi intézményeinek fejlesztését, az elkövetők felelősségre vonásának s az áldozatvédelemnek a javítását célzó nemzetközi együttműködések létrejöttét helyezik a középpontba. Jóllehet, ezek az intézkedések pozitívan hatnak az érintett országokra, Líbia esete mutatja, hogy az emberkereskedelem, s kutatásunk hipotézise szerint a modern kori rabszolgaság felszámolása is összetettebb látásmódot kíván. A konfliktushelyzetben megjelent emberkereskedelem Líbiában például az ország politikai-gazdasági kontextusába mélyen beágyazott jelenség, mely hatással van az ide Közép-, és Nyugat-Afrika országaiból jövők életére, s így közvetetten az érintett országok társadalmára, gazdaságára. A modern kori rabszolgaság formáival kapcsolatban a probléma felismerésén túl a nemzetközi jogban nézőpont-váltásra van szükség, annak érdekében, hogy az új megközelítés a helyi és hosszú távú nemzeti

---

²⁹² J. Cockayne, J. Oppermann, „Can we sustain peace by fighting human trafficking in conflict? Lessons from Libya”, 2017. <https://cpr.unu.edu/can-we-sustain-peace-by-fighting-human-trafficking-in-conflict-lessons-from-libya.html> Letöltés ideje: 2018. február 13.

²⁹³ Id.

erőfeszítéseket erősítse. Ehhez nemzetközi felhatalmazást egy a modern kori rabszolgaság formáit egységesen elítélő nemzetközi egyezmény adna. A szemléletváltás szükségességét öt olyan nyugat-afrikai ország elemzésével indokoljuk, ahol a modern kori rabszolgaság a régióra jellemző emberi jogokat szisztematikusan korlátozó gyakorlatok formájában van jelen, s így nehezíti az országok és a régió társadalmi és gazdasági fejlődését. Az esettanulmányokat egységes struktúra szerint építjük fel, így miután utalunk arra, hogy az adott ország emberi jogok védelme iránti elköteleződése mely nemzetközi emberi jogi szerződés ratifikálásában fejeződik ki elméleti síkon, figyelmünk a jogalkalmazás felé fordul, és a nemzeti normatív keretrendszer gyengeségeit hangsúlyozva a modern kori rabszolgaság helyi formát keressük. Végül kiemeljük az ország jogrendszereinek azokat az elemeit, melyek elősegíthetik a rabszolgaság felszámolását, és felvillantunk pár az áldozatok védelméért küzdő sikeres nemzeti kezdeményezést.

A Benin, Ghána, Elefántcsontpart, Nigéria és Togo területein napjainkban elkövetett szisztematikus emberi jogi sérelmek feltárása révén láthatóvá válik, hogy a modern kori rabszolgaság egy egész régió lakóinak alapvető emberi jogait veszélyezteti, az áldozatok jogait pedig korlátozza. Ennek oka egyrészt, hogy a hatályos nemzetközi jogban a modern kori rabszolgaságról jelenleg tapasztalható vélemények polarizáltak, másrészt az érintett államok valós szándéka, illetve felkészületlenségének hiánya miatt akadozó Nyugat-Afrikában az áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását célzó rendszerek kiépítése, működtetése.

A modern kori rabszolgaság Nyugat-Afrika országaiban változatos formákban van jelen. Egyrészt a régió országait behálózó emberkereskedők tevékenységének köszönhetően folyamatos a gyerekek munkára kényszerítése a bányászatban, a mezőgazdaság különböző ágazataiban, így például a kakaótermesztésben Elefántcsontparton, vagy a halászatban, Ghánában. Másrészt jellemző az is, hogy az országok sajátos társadalmi kontextusában megmaradtak a háztartási és a rituális rabszolgaság lokális formái. Erre példát ad a *vudusi* továbbélése Togóban, vagy a *vidomegon* rendszerének virágzása Beninben. Nigériában pedig a *wahaya-rendszer* keretein belül fiatal lányok válnak a szexuális kizsákmányolás és háztartási rabszolgaság áldozataivá. Továbbá az iparban, a mezőgazdaságban és a

kereskedelemben munkára kényszerített gyerekek és felnőttek, mivel gyakran munkájukkal saját vagy szüleik adósságát törlesztik, elkerülhetetlenül válnak az adósrabszolgaság áldozataivá is. Következésképp a nyugat-afrikai régióban a modern kori rabszolgaság különböző formái által szenvedők többszörös emberi jogsértésektől szenvednek.

A rabszolgaság ma is élő formái tehát megoldandó problémát jelentenek az érintett nyugat-afrikai országok kormányai, emberi jogi védelmi rendszerei számára. Ám, ahogy az hatályos regionális és nemzeti védelmi mechanizmusokat szemügyre vesszük, látható, hogy a társadalmi, gazdasági és politikai nehézségek miatt a kormányzatokkal szemben az áldozatok számára kiutat, megoldást, védelmet elsősorban a civil szervezetek képesek nyújtani. Annak érdekében, hogy a modern kori rabszolgaság regionális helyzetéről és a felszámolására irányuló nemzeti törekvésekről naprakész információkkal rendelkezünk, kapcsolatba lépünk az érintett öt országban működő, az emberi jogok védelmével foglalkozó civil szervezettel és nemzeti emberi jogi bizottságokkal. Az alábbi öt kérdésre kerestük a választ:

- Melyek a szervezet főbb tevékenységei?
- Mely gyakorlatokat tekint a szervezet modern kori rabszolgaságnak?
- Milyen a szervezet együttműködése a nemzeti hatóságokkal?
- Mit gondol, mi a legnagyobb akadálya a modern kori rabszolgaság felszámolásának az Ön országában?
- Milyen javaslatokat tenne az alábbi érdekelt feleknek (érintett államok, helyi és regionális civil szervezetek, Ember és Népek Jogainak Afrikai Bizottsága, Ember és Népek Jogainak Afrikai Bírósága, és/vagy az Afrikai Unió egyéb fórumai) annak érdekében, hogy a modern kori rabszolgaság megszűnjön Nyugat-Afrikában?

A kérdésekre Beninből a Katolikus Karitás, Elefántcsontpartról az Emberi Jogok Nemzeti Bizottsága (CNDHCI), Nigériából a Nőket érintő Emberkereskedelem és Gyerekmunka Felszámolásáért küzdő Alapítvány (WOTCLEF), s Togóból az Emberi Jogok Nemzeti Bizottsága (CNDHTG) egy-egy képviselője válaszolt. A hozzánk érkező információkból kitűnik, hogy a helyi szervezetek, emberi jogi bizottságok között is eltérés van abban

a tekintetben, mely jogsértéseket tekintik rabszolgaságnak. Viszont a megkérdezett szervezetek képviselői egyetértettek abban, hogy a modern kori rabszolgaság létező probléma a régióban, mellyel, különböző mélységben, de mindannyian foglalkoznak. Az Elefántcsontpartból és Togóból válaszoló személyek egyöntetűen a modern kori rabszolgaság felszámolásának legnagyobb akadályai között említették a szegénységet, a jogi tudatlanságot, az állam által a káros tradicionális gyakorlatok figyelmen kívül hagyását, s a felszámolásra irányuló törekvések hiányos pénzügyi támogatását. Ami a regionális és nemzeti hatóságok modern kori rabszolgaságra adott válaszait illeti, a rabszolgaság létezéséről, formáiról szóló tájékoztatást a modern kori rabszolgaságért felelős különleges megbízott tevékenységével összhangban a Caritas Benin, a CNDHCI, a CNDHTG és a WOTCLEF is elsődlegesnek tartotta. Nigériából azonban az emberi jogok védelmére irányuló pénzügyi támogatási rendszer javítását célzó javaslat mellett arra is érkezett észrevétel, hogy az afrikai országok közötti együttműködés napjaikban a rabszolgaság áldozatainak védelmére még nem elégséges, szorosabb együttműködés lenne szükséges az országokon keresztül kizsákmányolásra szállított áldozatok védelmében.²⁹⁴

A modern kori rabszolgaság elterjedéséről Nyugat-Afrikában a WFF is kiemelten szólt a 2013-ban publikált Globális Rabszolgaság Index összefoglalójában. A kutatás módszertanának finomodásával és az elérhető információk mennyiségének növekedésével magyarázható, hogy a Globális Rabszolgaság Index listáján 2013-ban még az első húsz ország között tizenhat afrikai, köztük kilenc nyugat-afrikai ország szerepelt, s egy évvel később 2014-ben a listán szereplő húsz ország között már „csak” öt volt afrikai. A nyugat-afrikai országok pedig mind „pozitívabb megítélést” kaptak, mint 2013-ban. Az országokban élő rabszolgák becsült száma alapján az általunk vizsgált öt ország közül Benin a hetedik helyről a harminchetedikre, Elefántcsontpart a nyolcadikról a tizenkilencedikre került. Nigéria megítélése változott azonban negatívabb irányba, 875 500 rabszolgaságban élő emberrel a WFF a 2013-ban becsült negyvennyolcadik helyről a huszonharmadik

---

²⁹⁴ A kérdéseinkre Beninből, Elefántcsontpartról, Nigériából, s Togóból érkezett válaszokat a 11. fejezetben közöljük.

pozícióba rangsorolta az országot, főleg a Boko Haram terrrorszervezet által az utóbbi években elkövetett emberi jogsértések miatt.

Modern kori rabszolgaság a kutatás által tárgyalt öt nyugat-afrikai országban a Globális Rabszolgaság Index szerint ²⁹⁵			
Ország	GRI 2013	GRI 2016	Rabszolgaságban élők becsült száma 2016-ban
Benin	7.	37.	32 100
Elefántcsontpart	8.	19.	144 900
Ghána	18.	21.	193 100
Nigéria	48.	23.	875 500
Togo	14.	19.	466 600

2016-ban a Globális Rabszolgaság Index a vizsgált 167 országot már nemcsak a rabszolgaságban élők száma vagy a rabszolgaság elterjedése alapján vizsgálta. A módszertan kiegészült a rabszolgaság elterjedésére adott kormányzati válaszok elemzésével. Ez alapján a szubszaharai térségben a vizsgált negyvenöt ország közül mindössze harminchárom bonyolított le kampányokat a modern kori rabszolgaság kockázatairól 2010 óta, s csak néhány ország tett arra kísérletet, hogy azonosítsa az áldozatokat. Az egyetlen ország, mely évenként ismétlődő gyakorlattá tette a modern kori rabszolgaság formáiról a közvélemény tájékoztatását, Burundi volt. Itt a *Gyerekek és az Etika Brigádja* (Children and Ethics Brigade) az emberkereskedelemtől szervezett tájékoztató kampányokat 2011 és 2014 között.²⁹⁶ Míg huszonhat ország jogszabályban mondta ki az emberkereskedelem törvényenkívüliségét, mindössze a régió huszonöt országa tette ugyanezt a kényszermunkával, s ennél még kevesebb ítélte el büntetőjogilag a modern kori rabszolgaság egyéb fajtáit. Csak tizennégy ország teremtette meg a szolgáltatást nyújtó és azt igénybe vevő jogi felelősségre vonását a gyerekek szexuális kizsákmányolása esetén, s mindössze hat ország rendelkezett törvényi szinten a kényszerházasság elítéléséről. Burkina Faso kiemelkedik a

²⁹⁵ „Globális Rabszolgaság Index 2016”, WFF, <https://downloads.globalslaveryindex.org/GRI-2016-Full-Report-1517953221.pdf> Letöltés ideje: 2018.02.06.

²⁹⁶ „Globális Rabszolgaság Index 2016”, WFF, <https://downloads.globalslaveryindex.org/GRI-2016-Full-Report-1517953221.pdf> Letöltés ideje: 2018.02.06. p. 83

modern kori rabszolgaság elleni normatív keretrendszerével, hiszen a Globális Rabszolgaság Index 2015 során azt tapasztalta, hogy az általuk tárgyalt illegális foglalkoztatási formák mindegyike büntetendőnek számít az országban. Ám a törvények elfogadása még nem jár együtt közvetlenül az elkövetők felelősségre vonásával. A Globális Rabszolgaság Index gyakran tapasztalta azt a régióban, hogy a meghozott ítéletek nem voltak arányosak az elkövetett bűncselekményekkel. Beninben például gyerekekkel kereskedőket engedtek szabadon az ítélet eltörlését követően. Hasonlóképpen, Tanzániában pénzbüntetés fejében engedtek szabadon egy kényszermunkára embereket szállító elkövetőt.”²⁹⁷

Az emberek munkaerejének kizsákmányolásához kedvező társadalmi keretet találnak az áldozatokat saját tulajdonuknak, „munkaeszköznek” tekintő elkövetők, hiszen ahogy Soussou és Yagtiba mondja: például „a gyerekek helyzete Nyugat-Afrikában nem felel meg a nemzetközi emberi jogi egyezményekben elvártaknak. Ike és Twumasi-Ankrah szerint a gyerekkor Nyugat-Afrikában ’szegénységgel, alultápláltsággal, gyermekmunkával, a vidék és város közötti migrációval, a gyerek számára szükséges figyelem és oktatás, illetve a szülői támogatás hiányával jellemezhető.”²⁹⁸ 2007-ben hasonlóan negatív képet festett a nyugat-afrikai állapotokról a *Global Fund of Children*: „a gyerekeket Nyugat-Afrikában jóval valószínűbben erőszakolják meg, rabolják el, verik meg, zaklatják és jóval kevésbé valószínű, hogy iskolába járnak, megkapják a megfelelő egészségügyi ellátást, mint tizenöt évvel ezelőtt, a gyerekkort és a gyerekek jogait védő számos hatályban levő egyezmény és rendelkezés ellenére.”²⁹⁹

A modern kori rabszolgaság elterjedése Nyugat-Afrikában továbbá magyarázható azzal, hogy a régió kiemelt fontosságú migrációs útvonalakat foglal magában. Ndiaye és Robin hangsúlyozza, hogy „ma Nyugat-Afrika egyszerre a munkaerő forrása, és az elsősorban Ázsiából Európába irányuló szexkereskedelem útvonalainak átmenő forgalma is itt halad át. Következésképp a régió területét lefedő „Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági

---

²⁹⁷ Id. p. 79.

²⁹⁸ M. Soussou, J. Yagtiba, ‘Abuse of Children in West Africa: Implications for Social Work, Education and Practice’ (2009) 39. *The British Journal of Social Work* p. 1219.

²⁹⁹ Id. p. 1219.

Közösségének országaiban zajló migráció egy radikális bomlás folyamatának leképeződése: megfordított regionális migrációs útvonalak, tegnap még a tengerparti gazdasági övezetek által kiélezve, ma újrafogalmazva a Száhel-övezetbeli határ hátországa felé és a nemzetközi rendszerekbe integrált egyedülálló egységek által”.³⁰⁰

A közép-, nyugat-, és észak-afrikai ország közötti aktív migráció mellett a rabszolgaság továbbélésében a nyugat-afrikai országok társadalmi berendezkedése, munkáról való gondolkodása is szerepet játszik. Botte szerint a rabszolgaság a gyarmati társadalmak kora után továbbélt más munkarendszerekkel, megőrizve domináns, általános, mindenhol jelenlevő szerepét a társadalomban, más szóval megszűnt egy munkarendszer lenni a sok között és a társadalmi rend alapjává vált a szolgáló népesség demográfiai és gazdasági súlya miatt.³⁰¹ Ezekben a társadalmakban nem volt alternatív és konkurens modell, szemben az Egyesült Államokkal vagy a premodern Déllel és az iparosodott Északkal. Ez magyarázza, miért állnak szemben Afrikában napjainkig a társadalomból örökölt alárendelések és állampolgári kötelezettségek – véli Botte.³⁰²

Botte szerint az is látható, hogy „az illegális kereskedelem Afrika nagy részén egyre inkább a többszörös kereskedelem logikája szerint jelentkezik. Ez a helyi és nemzetközi rendszerek között stratégiák és szövetségek változatos formáit foglalja magában. Ezáltal a profit maximalizálása lehetővé válik, kombinálva az értékesített termékeket az elérendő célpontokkal, a továbbított szolgáltatásnak megfelelően. Így az alábbi termékcsoporthatár-párokat azonosíthatjuk: lopott fegyverek és autók (Dél-Afrika országai) mobiltelefonok (Zimbabwe), embercsempészet, emberkereskedelem (Nyugat-, és Közép-Afrika), szexipar, szénhidrogén, gáz és fertőtlenítők (Nigéria), a transzplantációt ellátó szervkereskedelem (Dél-Afrikai Köztársaság), élelmiszerszállítás (Gambia, Benin, Togo, Közép-Afrikai Köztársaság).³⁰³

---

³⁰⁰ M. Ndiaye, N. Robin, 'Les Migrations Internationales en Afrique de l'Ouest. Une Dynamique de Régionalisation Renouvelée. *Hommes et Migrations*, p. 48.

³⁰¹ R. Botte, 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail', 2005, *Cahiers d'études africaines*. 2005/3 No. 179-180. p. 653.

³⁰² Id. p. 653.

³⁰³ R. Botte, 'Economies trafiquantes et mondialisation. La voie africaine vers le „développement”?', 2002, *Politique africaine*, 2002/4. No. 88. (131-150.) p. 135.

Botte is megerősíti azt a tényt, hogy a gyerekek toborzása, szállítása és eladása munkaerejük kizsákmányolása céljából virágzik Nyugat-Afrikában, elsősorban a szegénységgel szembeni lehetséges alternatívaként.³⁰⁴ A gyerekeket munkára fizikai vagy pszichológiai kényszerrel, illetve csellel veszik rá, hogy aztán a munkaerejüket számos formában kizsákmányolhassák. Botte a ház körüli szolgaságról ír, melyben a dolgozó gyerekeket csak „kis kezeknek” (petites mains) hívják. A gyerekek besegítenek a ház körüli teendőkben, dolgoznak a mezőn (kakaó-, és kávéültetvényeken), vagy a bányákban, esetleg kéregetésre kényszerítik őket, hogy aztán a „minimális bevételt” elvegyék tőlük fogvatartóik. Következésképpen a nyugat-afrikai gyerekek egyszerre áldozatai a nemzeti, a nemzetek közötti és a nemzetközi illegális kereskedelemnek.³⁰⁵

A szegénység és a társadalomban továbbélő helyi gyakorlatok mellett szintén a kényszerfoglalkoztatások továbbélését teszi lehetővé, hogy Nyugat-Afrikában a nemzetközi migráció többszintű dinamikus regionális rendszereket hoz létre, melyek helyi kötődésük elvesztése nélkül kapcsolódnak napjaink migrációs útvonalainak világméretűvé válásához. A regionális rendszerek kapcsolata más kontinensek migrációs rendszereihez teszi azt lehetővé, hogy a modern kori rabszolgaság régióin belül terjedjen, majd később a régióin kívülre juttatva ekképpen az áldozatokat. Ebben az Afrikából kifelé irányuló folyamatban fontos szerepe van Nyugat-Afrikának, hiszen a kontinens középső és déli részéből érkezők elsőként Nyugat-Afrikában próbálnak szerencsét. Az afrikai országok lakosai elsősorban a kontinensen belül vándorolnak, s 2010-ben a szerzők még azt állították, hogy az afrikai menekültek mindössze 1 %-a menekült Európába, levonva ebből azt a következtetést, hogy a legszegényebb népcsoportok a legkevésbé mobilak.³⁰⁶

A gyerekek vándorlása régóta általános jelenség Afrikában, ezért fontos megjegyezni, hogy nem feltétlenül jelenti minden formája az emberi jogok megsértését. Az afrikai társadalmak felfogásában a gyermekeknek

---

³⁰⁴ Id. p. 143.

³⁰⁵ Id. p. 143.

³⁰⁶ M. Ndiaye, N. Robin, 'Les Migrations Internationales en Afrique de l'Ouest. Une Dynamique de Régionalisation Renouvelée. *Hommes et Migrations*, p.49.

ugyanis nemcsak jogaik, hanem kötelességeik is vannak a közösség, szűkebb értelemben a társadalom felé. Így a Gyermek jogainak és jólétének afrikai chartája a gyermekről nem pusztán védendő személyről szól, hanem a társadalom teljes jogú tagjának tekinti, aki felelősséggel tartozik azért, hogy ő is hozzájáruljon a család bevételehez.³⁰⁷ A gyerekek munkája tehát szorosan kapcsolódik a nyugat-afrikai kultúrákhoz, s elengedhetetlen eleme azon városok fejlődésének, melyek a gyerekeket és fiatalokat vonzzák, gazdasági lehetőségeket nyújtva nekik. Ez félreértéseket eredményez a nemzetközi közösség gyermekvédelemmel foglalkozó szakértői és a média képviselői között, ugyanis a figyelem elsősorban a gyermekek vándorlásával és munkavállalásával kapcsolatban kizárólag a negatív jelenségekre – emberkereskedelem, gyermekmunka vagy az erőszak más formái – koncentrál. Ezzel szemben a *Terre des Hommes* civil szervezet felhívja a figyelmet a gyerekek vándorlásának pozitív következményeire. A jobb hozzáférés a tanúláshoz, egészségügyhöz, vagy a személyes fejlődés, kevesebb figyelmet kaptak eddig, így érthető a nemzetközi gyermekvédelem szkepticizmusa a nyugat-afrikai part menti országokban elterjedt gyermekkori munkavállalással kapcsolatban.³⁰⁸ Ez az érvelés azonban kockázatos, ugyanis ezt használják a halászhalk, kereskedők, s az általuk megbízott emberkereskedők, illetve azok a szülők is, akik meg akarják győzni gyermekeiket arról, hogy az otthonról távol munkát vállalni jó döntés. Ezzel szemben kutatásunk Sloth-Nielsen és Mezmur véleményét osztja. Hangsúlyozzuk, hogy a közösséghez tartozás fontossága és a család iránt mutatott tisztelet soha nem lehet a kizsákmányolás igazolása egy olyan környezetben, ahol a nemzetközi és regionális emberi jogi védelmi mechanizmusok elítélik ezeket a gyakorlatokat. Sloth-Nielsen és Mezmur szerint „a kultúrára soha nem szabad annak érdekében támaszkodni, hogy általa védett jogokat korlátozzunk. Ahol a kultúra pozitív jelenség, ott megerősítést érdemel a gyerekek jogainak elősegítése érdekében. De ahol úgy

---

³⁰⁷ African Charter on the Rights and Welfare of the Child (1990).

[http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter En African Charter on the Rights and Wlefare of the Child AddisAbaba July1990.pdf](http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter%20En%20African%20Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child%20AddisAbaba%20July1990.pdf) Letöltés ideje: 2015.március 25. 31. cikk

³⁰⁸ „A good start for the improvement of child migrant protection along the Abidjan-Lagos Corridor (CORAL)”. 2017. május 4. <http://destination-unknown.org/a-good-start-for-the-improvement-of-child-migrant-protection-along-the-abidjan-lagos-corridor-coral/> Letöltés ideje: 2018.02.06.

tűnik, hogy a gyerekek hátrányos vagy aránytalanul akadályozott helyzetbe kerülnek egy kulturális jelenség által, a kulturális gyakorlat előnyeit és az emberi jogsértés által okozott kárt kell egymáshoz viszonyítani.³⁰⁹

A Gyermek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta 15. cikke azonban mindössze annyiban védi a munkavállalás felelősségét, hogy hangsúlyozza, minden gyereket védeni kell a gazdasági kizsákmányolás minden formájától és attól, hogy olyan munkát végezzen, mely veszélyes lehet vagy beavatkozhat a gyerek fizikai, mentális, spirituális, morális vagy szociális fejlődésébe. A Gyermek jogairól szóló egyezmény afrikai „kistestvére” a nemzetközi egyezményeket bár regionális kontextusba helyezte, nem tárgyalta konkrétan a kizsákmányolásnak milyen formái veszélyeztethetik a gyerekeket Afrikában, s így azt sem, ezekkel szemben van-e lehetőség jogi védelemre az Afrikai Unió keretein belül.³¹⁰ Ezt a hiányosságot pótolhatja az *Afrikai Gyerekek Programja 2040* (African Children's Agenda 2040), mely tíz teljesítendő célt fogalmaz meg a kontinensen élő gyerekek életének javítására, reagálva az 1990 óta a kontinens országait ért gazdasági, társadalmi, politikai, egészségügyi kihívásokra. A Gyerek Jogainak és Jólétének Afrikai Szakértő Bizottsága által készített programtervet 2017 augusztusában fogadta el az Afrikai Unió Közgyűlése. A tagállamok számára teljesítendő feladatok többek között a gyerekek egyetemes és kötelező születési anyakönyvezését, a gyerekek életkörülményeinek javítását, a számukra elérhető oktatás, egészségügyi ellátás javítását célozzák meg. A modern kori rabszolgaság elleni regionális elköteleződés fejeződik ki a hetedik célban, mely kimondja, hogy minden gyereknek joga van védelemre az erőszakkal, a kizsákmányolással és a zaklatással szemben.³¹¹ Itt az Afrikai Unió konkrétabb jogfelfogást tükröz, mint az 1990-es Gyermek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta, hiszen hangsúlyozza a gyerekek védelmét olyan veszélyes gyakorlatokkal szemben, mint a kényszermunka, a

---

³⁰⁹ J. Sloth-Nielsen, B. Mezmur 'Surveying the research landscape to promote children's legal rights in an African context', 2007, 7 *African Human Rights Law Journal* p. 350.

³¹⁰ African Charter on the Rights and Welfare of the Child, 1990,
<http://www.achpr.org/instruments/child/> Letöltés ideje: 2018. február 6. 15. cikk

³¹¹ „Africa's Agenda for Children 2040”, African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child,
http://www.acerwc.org/download/agenda_2040_for_children_rights_in_africa-2/?wpdmdl=9974 Letöltés ideje: 2018.02.06.7. cél

gyerekkereskedelem, a szexuális kizsákmányolás, a gyerekpornográfia vagy a női nemi szerv megcsonkítása és a gyerekházasság. A tagállamok számára elérendő cél, hogy 2040-re a gyerekek ne legyenek kitéve erőszakos gyakorlatok veszélyeinek. Ezt a gyermekmunka, a gyerekházasság, a szexrabszolgaság és a gyerekkereskedelem felszámolásával látja az Afrikai Unió megvalósíthatónak. A tagállamok számára azonban pillanatnyilag hiányozhatnak a célok elérése érdekében adott konkrét javaslatok, melyek garantálhatnák a program tényleges teljesítését.³¹² Mindenesetre az *Afrikai Gyerekek Programja 2040* egyértelműen mutatja, hogy a kontinenst és alrégióit érintő probléma a kényszerfoglalkoztatások változatos formáinak elterjedése. Az Afrikai Unió annak ellenére veszi tudomásul, hogy változásra van szükség az áldozatok számának csökkentése érdekében, hogy ezzel párhuzamosan tiszteletben tartja az afrikai gyerekek munkavégzési kötelességét szüleik és családjuk segítése érdekében.

Az *African Journal of Human Rights* folyóiratban 2017 júniusában megjelent „Domestic Servitude and Ritual Slavery in West Africa from a Human Rights Perspective” c. tanulmányban már hivatkoztunk a Gyerek Jogainak és Jólétének Afrikai Szakértő Bizottsága 2014-ben hozott döntésére. Ebben kifejeződésre került, hogy, bár a gyerekeknek van lehetőségük Afrikában a munkavégzésre, az Afrikai Unió elmarasztalja azokat az országokat, ahol a gyerekeknek olyan munkát kell végezni, mely számos ponton sérti a jogaikat.³¹³ Az Emberi Jogokért Központ, Pretoriai Egyetem és Afrikai Találkozás az Emberi Jogok Védelméért kontra Szenegál ügyben (*Centre for Human Rights, University of Pretoria and La Rencontre Africaine pour la Défense des Droits de l’Homme v Senegal*) megfogalmazott végkövetkeztetésében a Bizottság megvédte a *talibéket* (négy és tizenkét év közötti fiúk), akiket a beadvány szerint tanítók (marabuk) koldulásra kényszerítettek. A gyerekeknek napi célokat kellett teljesíteni, s amennyiben ez nem sikerült nekik, tanítók fizikai bántalmazás formájában megbüntették őket.³¹⁴ A tanítók által tulajdonként kezelt gyerekek rabszolgaság áldozatai

---

³¹² Id.

³¹³ Gyurác V. ‘Domestic servitude and ritual slavery in West Africa from a human rights perspective’ (2017) 17 *African Human Rights Law Journal* <http://dx.doi.org/10.17159/1996-2096/2017/v17n1a5> p. 110.

³¹⁴ *Centre for Human Rights, University of Pretoria and La Rencontre Africaine pour la*

voltak. Erőszakkal munkára kényszerítették őket, zsúfolt szobákban vagy a szabad ég alatt aludtak, korlátozott tisztálkodási lehetőségekkel, különböző fertőzések által veszélyeztetve. A fenti körülmények alapján a Bizottság az alábbi következtetésre jutott: „habár a szenegáli kormány nem volt közvetlenül felelős a *talibék* bántalmazásában, s tett is jogi lépéseket a kéregetés és a gyerekkereskedelem ellen, az intézkedések önmagukban nem voltak elegendők a talibék jogainak védelmére.”³¹⁵ A *talibék* kizsákmányolása a Gyermek jogairól és jólétéről szóló charta számos cikkét megsértette: a gyerek legfőbb érdekeit (4), a túléléshez és fejlődéshez való jogot (5), a tanuláshoz való jogot (11), az egészséghez és az egészségügyi ellátáshoz való jogot (14), a gyerekmunkáról (15), a gyerekbántalmazás és kínzás elleni védelemről (16), valamint a gyerekek eladását, kereskedelmét, elrablását (29), illetve a veszélyes társadalmi gyakorlatok elleni védelemről (21) szóló cikkeket.³¹⁶

A gyerekek vándorlása régóta általános jelenség Afrikában. Tehát nem feltétlenül jelenti minden formája az emberi jogok megsértését. Az afrikai országok társadalmainak felfogásában a gyerekeknek ugyanis nemcsak jogaik, hanem kötelességeik vannak a közösség, szűkebb értelemben a társadalom felé. Így, ahogy a 10. fejezetben részletesen kitérünk rá, a Gyermek jogainak afrikai chartája a gyermekről nem pusztán védendő személyről szól, hanem a társadalom teljes jogú tagjának tekinti, aki felelősséggel tartozik azért, hogy ő is hozzájáruljon a család bevételeéhez.³¹⁷ Felismerve a nyugat-afrikai országok között kialakult emberkereskedő-hálózatok veszélyeit, a svájci *Terre des Hommes* (TDH) civil szervezet a gyerekmunka felszámolását tűzte ki célul egyik fő tevékenységként.³¹⁸ A

Défense des Droits de l'Homme v Senegal, 2014, African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child. <https://www.crin.org/en/library/legal-database/centre-human-rights-university-pretoria-and-la-rencontreafricaine-pour-la>
Letöltés ideje: 2017.április 29.

³¹⁵ Id.

³¹⁶ Id.

³¹⁷ African Charter on the Rights and Welfare of the Child, 1990, [http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter En African Charter on the Rights and Welfare of the Child AddisAbaba July1990.pdf](http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child%20AddisAbaba%20July1990.pdf) Letöltés ideje: 2015.március 25. 31. cikk

³¹⁸ „La protection des enfants migrants en Afrique de l'Ouest”, *Terre des Hommes*, <https://www.tdh.ch/fr/projets/enfants-migrants-ouest-afrique> Letöltés ideje: 2018. február 11.

TDH az Európai Unió támogatásával a 2017-2020-as időszakra indította el a CORAL (Corridor Abidjan- Lagos) - projektet, mely az Elefántcsontparttól Nigériáig terjedő, Guineai-öböl part menti fővárosait összekapcsoló területen az emberkereskeletől és a gyermekmunkától szenvedő áldozatok védelmét célozza meg.³¹⁹ A *Fiatal Dolgozók Afrikai Mozgalmával* (Mouvement Africain des Jeunes Travailleurs, MAJT) együttműködésben támogatja a szervezet az útra indulni kényszerülő gyermekeket. A szervezet tagjai tájékoztatják a családokat a migráció kockázatairól és veszélyeiről, s próbálják őket meggyőzni arról, hogy válasszanak olyan megoldást a család boldogulása érdekében, hogy a gyermekeknek ne kelljen az otthonukat elhagyni és ezáltal kemény fizikai munkát végezni, embertelen körülmények között. Ennek érdekében a családok megélhetését növelik jövedelemnövelő tevékenységeket javasolva, annak érdekében, hogy a szülők ne a munkába küldést lássák egyetlen megoldásnak a boldoguláshoz. A TDH célja ebben a koncepcióban a gyerekek vándorlásának pozitív következményeire irányítani a nemzetközi gyermekvédelem és a média figyelmét.³²⁰ Ez az érvelés azonban kockázatos abból a szempontból, hogy ezt használják a halászok, kereskedők, s az általuk megbízott emberkereskedők is, illetve azok a szülők is, akik meg akarják győzni gyerekeiket arról, hogy az otthontól távol munkát vállalni jó döntés.

A fentieket összefoglalva, kutatásunk tehát a Globális Rabszolgaság Indexnek a modern kori rabszolgaság nyugat-afrikai elterjedését részletező adatait, a gyermekmunkának az afrikai társadalmakban elterjedt sajátos olvasatát, továbbá az Afrikai Uniónak a modern kori rabszolgaság különböző formáitól szenvedő áldozatok védelmére már felállított normatív eszközeit vizsgálva jutott arra a következtetésre, hogy a modern kori rabszolgaságot érdemes a nyugat-afrikai régió öt part menti, szomszédos országában elemezni. Annak érdekében tesszük ezt, hogy bizonyítsuk 3. hipotézisünket, mely szerint a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem nemzetközi és

---

³¹⁹ Id.

³²⁰ „A good start for the improvement of child migrant protection along the Abidjan-Lagos Corridor (CORAL)”. 2017. május 4. <http://destination-unknown.org/a-good-start-for-the-improvement-of-child-migrant-protection-along-the-abidjan-lagos-corridor-coral/> Letöltés ideje: 2018. február 11.

regionális szintű működésképtelenségét a Nyugat-Afrika országai között kialakult emberkereskedő-hálózatok tevékenysége igazolja.

Az esettanulmányokat egységes struktúra szerint építettük fel, így miután utaltunk arra, hogy az adott ország emberi jogok védelme iránti elköteleződése mely nemzetközi emberi jogi szerződés ratifikálásában fejeződik ki elméleti síkon, figyelmünk a jogalkalmazás felé fordul, és a nemzeti normatív keretrendszer gyengeségeit hangsúlyozva a modern kori rabszolgaság helyi formát keressük. Végül kiemeljük az ország jogrendszereinek azokat az elemeit, melyek elősegíthetik a rabszolgaság felszámolását, és felvillantunk pár az áldozatok védelméért küzdő sikeres nemzeti kezdeményezést.

A Benin, Ghána, Elefántcsontpart, Nigéria és Togo területein napjainkban elkövetett szisztematikus emberi jogi sérelmek feltárása révén láthatóvá válik, hogy a modern kori rabszolgaság egy egész régió lakóinak alapvető emberi jogait veszélyezteti, az áldozatok jogait pedig korlátozza. Ennek oka egyrészt, hogy a hatályos nemzetközi jogban a modern kori rabszolgaságról jelenleg tapasztalható vélemények polarizáltak, másrészt az érintett államok valós szándéka, illetve felkészületlenségének hiánya miatt akadozó Nyugat-Afrikában az áldozatok védelmét és az elkövetők felelősségre vonását célzó rendszerek kiépítése, működtetése.

10.1 Az emberi jogok védelmének normatív keretrendszere a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségében

Mivel kutatásunk középpontjában öt nyugat-afrikai ország, nevezetesen Benin, Ghána, Elefántcsontpart, Nigéria és Togo közötti modern kori rabszolga-kereskedelem vizsgálata áll, a nemzetközi jogfelfogást nem kifogásolhatjuk anélkül, hogy az áldozatok számára elsőként elérhető regionális emberi jogi védelmi rendszert ne vizsgálánánk. Célunk ezzel az, hogy lássuk, a nyugat-afrikai országok együttműködésének tárgyát képezi-e bármilyen szinten a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem. Egyáltalán a térség államainak jogrendszere, emberi jogi mechanizmusai elismerik-e a

probléma létezését? Arra a kérdésre is kerestük a választ, vajon történt-e a régióban precedens értékű jogi felelősségre vonás a modern kori rabszolgaság valamely formájának tárgyában.

Fenti kérdéseinkre a vizsgált öt ország által lefedett területek alapján a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségének (ECOWAS) intézményrendszerét elemezve találtunk. Kutatásunk számára releváns intézmény az ECOWAS Közösségi Bíróság (továbbiakban EKB), mely, habár nem emberi jogi bíróság, tanácsadó véleményei és peres eljárása révén vizsgálja a tagállamok közösségi jogharmonizációját, továbbá tárgyal minden olyan tagállamban történő esetet, ahol az emberi jogok megsértésének gyanúja felmerül.³²¹

Az ECOWAS, bár elsősorban a gazdasági integrációban, a közös piac kiépítése érdekében kapcsolja össze a tagállamokat, hamar kifejezte elköteleződését az emberi jogok védelme iránt. Egyrészt az 1975-ben elfogadott alapító szerződés, másrészt annak 1993-ban átdolgozott szövege is hangsúlyozza az emberi jogok tiszteletben tartását, mint az integráció egyik alapvető értékét. Ez azonban még nem jelentette azt, hogy az emberi jogok védelme az integráció egyik céljává nőtte volna ki magát. Az 1993-as átdolgozott szerződés nem oldotta fel azt a kérdést, hogy vajon egy gazdasági szervezet képes-e a gazdasági integráción keresztül az életszínvonal növelését célzó intézkedések mellett az emberi jogok védelméért is sikeresen tevékenykedni. A szándék mindenesetre megnyilvánult abban, hogy az ECOWAS Közösségi Bírósága vált az emberi jogokkal kapcsolatos ügyek színterévé, anélkül, hogy emberi jogi bíróság vált volna belőle. A kiterjesztett mandátumot 2005-ben egy kiegészítő jegyzőkönyvben (Supplementary Court Protocol) kapta meg az 1991-ben létrehozott Közösségi Bíróság, melyhez 2005 óta egyéni panaszt is be lehet nyújtani. Azonban a kiterjesztett joghatóságnak a hatékonysága a mai napig kétséges. Egyrészt vitatott, hogy az ECOWAS milyen hivatkozási alappal ruházta fel emberi jogok védelmével kapcsolatos ügyek tárgyalására az EKB-t. A Bíróság emberi jogok védelmére alkalmas kompetenciáját vonhatjuk kétségbe az alapján is, hogy a mai napig nem készült el azoknak az emberi jogoknak a katalógusa, melyek megsértése

---

³²¹ S T. Elobrah, 'Critical Issues in the Human Rights Mandate of the ECOWAS Court of Justice', *Journal of African Law*, 2001, 54, 1 1-25. p. 2.

esetén a Bíróságnak joghatósága van. Ez azt eredményezte, hogy a panaszosok számos különböző témában fordultak az EKB-hez. Kutatásunk szempontjából említésre méltó *Hajidatou Mani Kouraou kontra Niger* (2008) eset, melyben a bírák az EKB-ra jellemző módon számos más emberi jogi mechanizmusra hivatkozva erősítették meg a rabszolgaság ellentmondást nem tűrő tilalmát, s támogatták a Jugoszláviával foglalkozó Nemzetközi Büntető Törvényszéknek a rabszolgaság modern formáival kapcsolatos meghatározását.³²²

A Bíróság ebben az esetben a modern kori rabszolgaság számos formáját helyezte törvényen kívül, így a háztartási rabszolgaságot és szexrabszolgaságot. A panaszt a nigeri Hajidatou Mani Koraou nyújtotta be. A Bouzou törzsből származó Hajidatou Mani-t 12 éves korában, 1996-ban adták 240 ezer CFA frankért az akkor 46 éves El Hadj Souleymane Narouának, aki a Haoussa törzshöz tartozott. A tranzakció a Nigerben és Nigériában elterjedt *wahaya- rendszer* keretein belül zajlott le. Így a lány szolgaként, rabszolgaként, élettársként, s nem hivatalos feleséggént vált Naroua tulajdonává.³²³ A kilenc év alatt, amíg Hadijatou Mani Koraou El Hadj Souleymane Naroua rabszolgájaként dolgozott, négy gyereke született fogvatartójától, s közülük kettő maradt életben. 2005-ben Naroua felszabadította a rabszolgaság alól Hajidatou Mani-t egy igazolás formájában, melyet követően az áldozat szerette volna elhagyni fogvatartása helyszínét, ám ezt Naroua nem engedte, arra hivatkozva, hogy még mindig a felesége a nő. Végül az édesanyja látogatására hivatkozva Hajidatou Mani-nak sikerült elmenekülnie. 2006 februárjában fordult az áldozat Konni szokásjogi tanácsához azzal a céllal, hogy szeretne teljesen szabad életet. Az EKB-hoz azután került az ügy, miután a Tartományi Elsőfokú Bíróság 2007. május 2-án Hajidatou Manit és, mivel férjhez ment újból, férjét és a nő testvérét 6 hónap börtönre és pénzbüntetésre ítélték bigámia miatt. Hajidatou Mani 2007. december 14-én fordult egyéni panasszal az EKB-hoz, melyben kérte, hogy

---

³²² K. J. Alter, L. R. Hefler, J. R. McAllister, 'A New International Human Rights Court for West Africa: The ECOWAS Community Court of Justice'. *The American Journal of International Law*, 2003, Vol 107, No. 4 (October 2013) pp. 755

³²³ *Hadijatou Mani Koraou v The Republic of Niger*, ECOWAS Community Court, ECW/CCJ/APP/08/08. Judgment No. ECW/CCJ/JUD/06/08 of 27 October 2008. <http://www.refworld.org/pdfid/496b41fa2.pdf>. Letöltés ideje: 2018. február 13.

vonják felelősségre Nigert az Ember és Népek Jogainak Afrikai Chartája 1, 2, 3, 5, 6 and 18 (3) cikkeinek³²⁴ megsértéséért. Továbbá kérte a nigeri hatóságokat, fogadjanak el olyan jogszabályokat, melyek védik a nőket a házassághoz és a váláshoz kapcsolódó diszkriminatív szokásoktól, s szervezzék át a bíróságok és tanácsok rendjét annak érdekében, hogy azok képesek legyenek jogi védelmet biztosítani a rabszolgaság áldozatainak.³²⁵

A Bíróság a *Hajidatou Mani Korau kontra Niger* jogesettel hozzájárult a modern kori rabszolgaságról kialakulóban levő regionális és nemzetközi konszenzus formálódásához azáltal, hogy részletesen tárgyalta az áldozat rabszolga-státuszát. A rabszolgaság indoklása érdekében az EKB hivatkozott az 1926. évi Rabszolgaság egyezményre, hangsúlyozva a tulajdonjog gyakorlását a rabszolgaságnál. Továbbá hivatkozott a Jugoszláviával foglalkozó Nemzetközi Büntető Törvényszék Fellebviteli Tanácsának *Főügyész kontra Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac és Vukovic Zoran* ügyére, melynek ítélete (2000.06.12.) a tulajdonjog gyakorlása mellett a szabad mozgás korlátozását, a fizikai kontrollt, a fenyegetést, az erőszakot, s a szexualitás és a munkaerő kizsákmányolását is a rabszolgaság legfontosabb jellemzőiként nevezte meg.³²⁶

Az EKB, jóllehet nem kifejezetten emberi jogi bíróság, s szűkebb is a területi joghatósága, mint az Afrikai Unió bírói szerveinek, aktivitása hasonló az Ember és Népek Jogainak Afrikai Bíróságához. Gyorsan adja ki törvényileg kötelező ítéleteit akár egyéni panaszokra adott válaszként is, még a nemzeti szinten rendelkezésre álló valamennyi jogorvoslati lehetőség kimerítése ellenére is. Az integráció elmélyülésének jele, hogy a gazdasági együttműködés *spill-over* hatásként képes volt az emberi jogok védelmére is kiterjedni. Ennek legkézzelfoghatóbb eredménye, hogy az EKB emberi jogsértéseket is tárgyal, s az államokra nézve kötelező erejű ítéleteket hoz. Noha tételen nem nevezte meg a modern kori rabszolgaságot eddig még az

---

³²⁴ African Charter on the Rights and Welfare of the Child, 1990, http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

³²⁵ *Prostitution Nigériane: Entre Rêves de Migration et Réalités de la Traite*, Szerk: Bénédicte Lavaud-Legendre, Karthala, 2013, p. 199.

³²⁶ *Hadijatou Mani Koraou v The Republic of Niger*, ECOWAS Community Court, ECW/CCJ/APP/08/08. Judgment No. ECW/CCJ/JUD/06/08 of 27 October 2008. <http://www.refworld.org/pdfid/496b41fa2.pdf>. Letöltés ideje: 2018. február 13.

EKB egy jogesetben sem, tehát hiányzik a probléma létezésének jogi elismerése s az azt megközelítő holisztikus nézőpont, a tulajdonjog gyakorlásával, a személyek szabad mozgásának korlátozásával, a munkaerő kizsákmányolásával és az erőszakkal járó gyakorlatokat törvényen kívül helyezte a nyugat-afrikai integráció normatív keretrendszere is, például a fent említett *Hajidatou Mani Koraou kontra Niger* jogesethez fűzött indoklásában. Az EKB joggyakorlatát vizsgálva, láttuk azt, hogy a kialakulóban levő nemzetközi jogi felfogás a modern kori rabszolgaságról jó eséllyel támaszkodhat a regionális értelmezésekre, hiszen amennyiben a nemzeti védelmi mechanizmusok az áldozatok számára nem biztosítják jogaik megfelelő védelmét, fellebbviteli fórumként a regionális szervezetek próbálják pótolni a hiányosságokat. Az egységes nemzetközi jogi gondolkodás támaszkodhat a regionális szervezetek modern kori rabszolgaság elleni törekvéseire, elsősorban a helyi illegális gyakorlatok felderítése és értelmezése terén. Amennyiben az EKB-ben formálódó felfogás szélesebb körben elfogadottá válik a nyugat-afrikai régióban, úgy a modern kori rabszolgaságról kialakuló holisztikus nézőpont lehetővé tenné azt, hogy a nemzetközi szervezetek a regionális védelemhez és jogi felelősségre vonáshoz szükséges intézményi és materiális kereteket elérhetővé tegyék az érintett államok számára. Nyugat-Afrikában ennek az együttműködésnek a kedvezményezettje a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösség lehet.

10.2 Benin

Ha azt nézzük, hogy Benin ratifikálta 2018-ban az ENSZ Migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezményét, 1990-ben a Gyermekek jogairól szóló egyezményt, majd 2005-ben az utóbbihoz kapcsolt, egyrészt a katonai konfliktusban szenvedő gyerekekről, másrészt a gyerekek eladásáról, gyerekprostitúcióról és gyerekpornográfiáról szóló jegyzőkönyveket, joggal feltételezzük az

országnak az emberi jogok nemzetközi védelme iránti elköteleződését.³²⁷ Ennek ellenére a Globális Rabszolgaság Index első publikálása alkalmával a WFF a hetedik helyre tette Benin, hivatkozva közel 70-80 ezer rabszolgakörülmények között élő áldozatra.³²⁸ Ez a szám az időközben fellelt információknak és a témát övező növekvő nemzetközi érdeklődésnek köszönhetően a harminchetedik helyre módosult a szervezet 2016-ban közreadott összeállításában.³²⁹

Beninben is aktívan tevékenykednek a régiót gyermekmunkával ellátó emberkereskedők. A munkára meggyőzhető gyerekeket könnyen megtalálják, hiszen a munkavállalást segíti elő Beninben a gyermekek foglalkoztatásáról szóló hatályos jogszabály is, mely szerint tizennégy éves kor a munkavégzés alsó határa, de a gyermekek csak tizenegy éves korukig iskolakötelezettek. Tehát tizenkettő és tizennégy éves koruk között a gyerekek törvényesen végezhetnek „könnyebb munkát” addig, amíg az nem gátolja őket az iskolába járásban – tájékoztat a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek (ILO) 2008-ban a gyermekmunka legrosszabb fajtáiról publikált beszámolója.³³⁰

Az emberkereskedelem olcsó munkaerőt szállít Beninben a háztartási rabszolgaság egy helyi formájába, a *vidomegonba*, mely elsősorban Parakouban, az ország északi részén található nagyvárosban, illetve Cotonouban, a fővárosban és Porto-Novoban, az adminisztratív fővárosban jellemző.³³¹ Az ország déli részén, a falvakban számos gyereket keresnek meg a szüleiken keresztül a munka lehetőségével. Denis Landira Ndembi hivatkozik a Szociális Védelem Minisztériumának felmérésére, mely több mint százezerre tette a nem helyi, dolgozó gyerekek számát Cotonouban és

---

³²⁷ Ratification status of UN treaty body treaties - Benin. OHCHR. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=19&Lang=EN Letöltés ideje: 2019. október 30.

³²⁸ „Globális Rabszolgaság Index 2013”, WFF, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7905/pdf/1688_globalslaveryindex_2013_download_web1_original.pdf Letöltés ideje: 2018.02.04. p.59.

³²⁹ „Globális Rabszolgaság Index”. WFF. <https://www.globalslaveryindex.org/findings/> Letöltés ideje: 2018. február 7

³³⁰ „Findings on the Worst Forms of Child Labour – Benin”. United Nations High Commission for Refugees. 2008. <http://www.refworld.org/docid/4aba3ecb28.html> Letöltés ideje: 2018. február 7.

³³¹ Boni Teiga, M. „, Vidomegon, les enfants-esclaves du Benin”, 2011, <http://www.slateafrique.com/731/vidomegon-enfants-esclaves-benin> Letöltés ideje: 2015. február 27.

Porto-Novoban. Sokan közülük (62 %) több mint hatgyerekes családból származtak, ahol az apának több felesége volt, földművelésből élt vagy halászatból. [. . .] Ndembi hangsúlyozza, hogy a fenti körülmények kedveznek a Nyugat-, és Közép-Afrika országaiba irányuló emberkereskedelemnek. A nehéz anyagi körülmények között élő szülők 100 000 és 500 000 CFA frank (6550 - 32 800 EUR) közötti összegeket fizetnek a kereskedőknek, akik ezután vagy Beninen belül viszik el a munkáltatóhoz a gyerekeket vagy valamelyik szomszédos nyugat-, vagy közép-, afrikai országban értékesítik őket.”³³²

Mivel a gyerekek munkakörülményei a munkavégzés helyén messze vannak az életkörülmények szerint elvártaktól, azonosíthatjuk a vidomegont Beninben a modern kori rabszolgasággal. A gyerekek ugyanis minimális pihenőidővel kora reggeltől késő estig dolgoznak, nem kapnak elegendő ételt és italt, s mindeközben a munkáltató, vagy az ő beosztottjai teljes felügyelete alá tartoznak. Ez azt jelenti, hogy erőszak, megfélemlítés és személyes szabadságuk korlátozása jellemzi életüket, mindamelllett, hogy munkaerejüket kizsákmányolják. A munkáltató saját tulajdonaként rendelkezik a nála dolgozó gyerekekkel. Ebben az állapotban semmilyen szociális juttatás nem ér el az áldozatokhoz, így nincsenek orvosi felügyelet alatt sem.³³³

Ndembi szerint jellemző az is, hogy adósrabszolgaságba kerülnek a dolgoztatott gyerekek, akik szüleik adósságát próbálják törleszteni a rájuk szabott munka elvégzésével. Az adósságról és a törlesztés módjáról szóló megegyezés további veszélyeket rejthet. Vannak olyan adósságok, melyeket sosem lesz képes az adós törleszteni, függetlenül attól, hány évet töltött már el rabszolgaként. A munkáltató kénye-kedve szerint manipulálhatja az adósság mértékét, ugyanis az adósság lehetővé teszi, hogy hosszú távra magához láncolja az ingyen munkaerőt.³³⁴ A Nyugat-Afrikában jellemző gyermekmunka tehát mutatja azt, hogy a modern kori rabszolgaság fajtáit nehéz elkülöníteni egymástól, hiszen az áldozatokat többféle formában is

---

³³² D. L. Ndembi. *Le Travail des Enfants en Afrique Subsaharienne. Le cas du Bénin, du Gabon et du Togo*. Paris: L'Harmattan. 2009. p. 41.

³³³ Id. p. 41.

³³⁴ Id. p. 41.

kizsákmányolhatják fogvatartásuk alatt. Ez eredményezi a nemzetközi jogban azt a téves felfogást, hogy a rabszolgaság csak egy a kizsákmányolás formái közül. Azonban álláspontunk szerint a személyes szabadság korlátozása, a munkaerő kizsákmányolása, az embertelen körülmények és a megfélemlítés, mivel mind megtalálhatóak például a gyermekmunka, az adósrabszolgaság, a szexrabszolgaság, a háztartási rabszolgaság és az emberkereskedelem esetében, ezek egyértelműen a modern kori rabszolgaság állapotát mutatják.

Beninben Ndembi az extrém szegénységet, az oktatási rendszer gyengeségét, a tradicionális társadalmi normák hatását, s az engedelmesség iránti beidegződést tartja a kizsákmányoló gyakorlatok kiváltó okainak.³³⁵ A tradicionális kizsákmányoló társadalmi normákra ad példát az általunk megkérdezett Philippe Sanhouekoua atya, a Karitás Benin igazgatója, aki a talibék benini létezését erősítette meg. A Szenegálban is élő gyakorlat (lásd a 10. fejezetet) során a gyerekek „hajnalban, általában öt óra körül kelnek, hogy tanulják a Koránt. Utána, nyolc óra körül előzőnlik az utcákat és egyedül vagy kisebb csoportokban kéregetve gyűjtik össze az ételre valót. Dél körül térnek vissza a daara-ba és elosztják azt a kevés ételt, amit a pap ad nekik. Ez után tanulják a Koránt, majd ismét visszatérnek az utcára és ott kéregetnek késő estig. A nap végén a gyűjtött pénzt leadják a papnak. Ezzel ellentétben a gyermekkereskedelem, vagyis a gyerekek eladása határozott vagy határozatlan időre egy harmadik félnek pénzbeli juttatásért Beninben elsősorban az ország középső részén és a Nigériával határos északi területeken jellemző.” – jellemzi a rituális rabszolgaság körülményeit Beninben a Karitás Benin igazgatója. Válaszaiból az is kitűnik, hogy az olyan továbbélő kizsákmányoló gyakorlatok, mint a talibé-rendszer, felszámolását az is súlyosbítja, hogy a háztartási rabszolgaságra, a gyermekmunkára, az emberkereskedelemre adott hatósági válaszok nem elegendőek Beninben, mindaddig, míg 32 ezer ember szenved napjainkban is a modern kori rabszolgaságtól az országban.³³⁶

Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának 2012-ben kiadott Emberi Jogi Beszámolója említi a Gyerekek Védelméért Felelős Központi Irodát (*Office Central de Protection des Mineurs, de la Famille et de la*

---

³³⁵ Id. p. 42.

³³⁶ A Karitás Benintől érkezett válaszokat a dolgozat 167-169. oldalain adjuk közre.

Répression de la Traite des Êtres Humains), mely százhusz gyermek befogadására alkalmas állomást működtetett az UNICEF-el és a régióban aktívan a gyerekek jogainak védelméért küzdő svájci *Terre des Hommes* civil szervezettel.³³⁷ Ezen kívül azonban nincs kormány által kezdeményezett hosszú távú terv az áldozatok védelmére. Pozitív eredményként értékelhetjük mindenesetre, hogy az UNICEF támogatását élvezve a kormány elkészítette a gyerekek védelmét és a gyermekmunka, illetve a gyerekkereskedelem felszámolását célzó nemzeti akcióterveket.³³⁸

Az ország kereskedelmi központjait jelentő nagyobb városokban a *vidomegon* elsősorban az öt és tizennégy év közötti gyerekek életét veszélyezteti.³³⁹ Az UNICEF 2008-ban publikált adatai szerint körülbelül 500 000 gyerek, főleg lányok dolgoznak a nagyobb piacok kereskedőinek rabszolgájaként.³⁴⁰ Ennek ellenére Benin 2013-ban az ENSZ Nők elleni diszkriminációval foglalkozó Bizottságában már betiltott gyakorlatként beszélt a *vidomegonról*.³⁴¹ A bizottság aggodalmaira adott válaszában Benin arra hivatkozott, hogy „ez egy kulturális hagyomány volt, amikor a szülők nem tudják megengedni maguknak, hogy iskolába küldjék gyerekeiket, így elküldték őket egy gazdagabb családhoz, hogy ott tanuljanak, s majd ez a család viselje a gondjukat”.³⁴² Benin továbbá büszkén jelentette be azt is, hogy „jelentős erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy csökkentség a háztartási rabszolgaság áldozatainak számát. A problémával foglalkozott a média, és az embereket, akik megpróbálták gyermekeiket eladni a piacokon, letartóztatták, a gyerekek pedig visszatértek az iskolába”.³⁴³

---

³³⁷ „Benin 2012 Human Rights Report.” US Department of State.
<https://www.state.gov/documents/organization/204301.pdf>

³³⁸ „La protection des enfants contre la violence, l'exploitation et la maltraitance”, UNICEF,
<https://www.unicef.org/benin/protection.html> Letöltés ideje: 2018. február 13.

³³⁹ „UNICEF ‘Benin factsheet 2008. Note de briefing sur le programme protection”, 2008,
http://www.unicef.org/wcaro/WCARO_Benin_Factsheet_Protection-fr-Nov07.pdf
Letöltés ideje: 2015. február 27.

³⁴⁰ Id.

³⁴¹ Benin 1992-ben ratifikálta a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról szóló nemzetközi egyezményt.

³⁴² „Committee on the Elimination of Discrimination against Women considers report of Benin”. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2013. október 3.
<http://newsarchive.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13825&LangID=E> Letöltés ideje: 2016. január 20.

³⁴³ Id.

Habár a benini hatóságok felszámolt gyakorlatként tekintenek a vidomegonra, a helyi civil szervezetek továbbra is beszámolnak arról, hogy Nyugat-, és Közép-Afrika országai között aktív emberkereskedő-hálózatok működnek, melyek a modern kori rabszolgaság különböző fajtáiba, az adórszolgaságba, a háztartási rabszolgaságba, illetve a gazdaság más szektoraiba munkaerejük kizsákmányolás végett szállítják a gyerekeket, fiatalokat.³⁴⁴ Morganti hangsúlyozza, hogy a vidomegon először az ország függetlenné válása utáni polgárháborús időkben (1972-1989) vált elterjedté a társadalomban. Így jellemzi a háztartási rabszolgaságnak Beninben élő fajtáját: „a vidéki emberek elkezdtek gyerekeiket városi háztartásokban elhelyezni azért, hogy pénzt kapjanak a gyerekek munkájáért cserébe. Eredetileg a vidomegon egy pozitív gyakorlat volt, melynek célja a fiatal lányok házi munkára tanítása volt. De mihamarabb a „felügyelő” elkezdett rosszul bánni a gyerekekkel, az elvégzendő munkára vonatkozó utasításokat a szállásért és az ellátásért cserébe adta, ekkor született meg a háztartási rabszolgaságnak az a mai napig ismert fajtása”, mely többszörösen sérti az áldozat emberi jogait, rabszolgaként dolgoztatva őt a háztartásban. A gyerek többé már nem azért van a háznál, hogy tanuljon, hanem hogy szolgáljon”.³⁴⁵

Beninben az olcsó munkaerő iránti igényt a Nyugat-, és Közép-Afrika országaiból jövő gyerekek nagy száma elégíti ki, ahová pedig Beninből érkeznek gyerekek dolgozni. A gyerekek Egyenlítői Guineából, Kamerunból, Gabonból, a Kongói Demokratikus Köztársaságból, és Elefántcsontpartból mind potenciális bevételi forrást jelentenek a házkörüli munkák piacát ellátó regionális emberkereskedő hálózatok számára. A nemzetközi média először akkor kezdte el foglalkozni az Afrikában elterjedt gyerekmunkával, amikor 2001. április 17-én Cotonou partjaihoz csapódott az Etinero hajó. A baleset körüli nyomozás során kiderült, hogy a hajón tartózkodó gyerekek ahhoz a körülbélül a kettőszáz-ezer gyerekhez csatlakoztak volna, akiket évente adnak el az afrikai modern rabszolga-kereskedelemben.³⁴⁶ A gyerekeknek

---

³⁴⁴ S. Morganti ‘À l’écoute des victimes: Les défis de la protection des vidomègon au Bénin’, 2014, 4 *Autrepart* p. 78.

³⁴⁵ Id. p. 81.

³⁴⁶ „The slave children”. 2001.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/correspondent/1519144.stm> Letöltés ideje: 2015. március 10.

szobalányként, háztartási kisegítőként kellett volna dolgoznia Gabonban.³⁴⁷ Az Etinero esete jól szemlélteti a háztartási rabszolgaság kegyetlenségét Nyugat-Afrikában. A gyerekeket eladják, és újra eladják, addig, amíg teljesen el nem érik a felnőtt kort. Megfosztják őket a családban élés jogától, attól, hogy gyerekként tölthessék mindennapjaikat, hogy iskolába járhassanak. Az áldozatok nincsenek tudatában jogaiknak és azoknak a lehetőségeknek, melyek segítenének rajtuk, hogy ne kerüljenek a háztartási rabszolgaság csapdájába. A munkával töltött évek során, amennyiben nagyon fiatalon válnak a modern kori rabszolgaság áldozataivá, elfelejtik szüleiket, s egyes szélsőséges esetekben akár anyanyelvüket is.

Az UNICEF 2014-ben is figyelmeztetett a probléma súlyosságára, hangsúlyozva a háztartási rabszolgaság, az adósrabszolgaság, a mezőgazdasági kényszerszermunka és a kényszerített kéregetés elterjedését a nyugat-afrikai országokban.³⁴⁸ Az áldozatok pontos számáról elérhető adatok ellentmondásosak. A kormányok rendre alacsonyabb számokat közölnek, hogy a hatósági felelősséget csökkentsék. Ezzel szemben a civil szervezetek és a média rendszerint több áldozatról számolnak be. Ezért kutatásunk elsősorban az UNICEF becsléseire támaszkodhat, mely 150 millióra becsüli azoknak a gyerekeknek a számát, akiket 2001 és 2014 között rendszeresen dolgoztattak fizetésért vagy fizetés nélkül világszerte. Huszonöt százalékuk a szubszaharai térségben dolgozott, mely a legmagasabb arány a régiók között.³⁴⁹ Ez azt jelenti, hogy az elmúlt tizenöt évben körülbelül 38 millió gyerek volt kitéve a kényszerszermunkának, vagyis a fizikai és lelki kizsákmányolásnak a szubszaharai térségben.³⁵⁰ Wilfried Relwende Sawadogo azon a véleményen van, hogy ezt a magas számot elsősorban a nyugat-afrikai gazdaságok strukturális nehézségei eredményezik. A Nyugat-Afrikában kiterjedt gyerekmunka-hálózatot vizsgálva azt állítja, hogy, „a nyugat-afrikai országok népességének gyors növekedése, a vidék ellenőrizetlen urbanizációja, az alacsony közbiztonság, és a gazdasági

---

³⁴⁷ Id.

³⁴⁸ „An estimated 150 million children worldwide are engaged in child labour”. UNICEF. 2014. november. <http://data.unicef.org/child-protection/child-labour#sthash.k3HKz6pm.dpuf> Letöltés ideje: 2015. március 24.

³⁴⁹ Id.

³⁵⁰ Id.

nehézségek mind hozzájárulnak a jövedelmek előnytelen elosztása miatt kialakult gazdasági nehézségekhez. [Következésképpen] ez azt eredményezi, hogy az emberkereskedelem felé fordulás egyre több ember számára lesz a szegénységből való kitörés kézenfekvő lehetősége”.³⁵¹ A megélhetési nehézségekkel küzdő szülők gyakran érvelnek a gyerekek munkába küldése mellett azzal, hogy az állam nem képes megfelelő színvonalú oktatást biztosítani gyermekeik számára, így logikus döntésnek tűnik a munkavégzés, hiszen így a gyerekek pénzt keresnek a család számára (legalábbis ezt ígérik a kereskedők a szülőknek), ahelyett, hogy az iskolában „pazarolnák” az idejüket.

Sawadogohoz hasonlóan, Ndembé az extrém szegénységet, az oktatási rendszer gyengeségét, a tradicionális társadalmi normák hatását, s az engedelmesség iránti beidegződést tartja a kizsákmányoló gyakorlatok kiváltó okainak Beninben.³⁵² A problémát tovább súlyosbítja, hogy a háztartási rabszolgaságra, a gyermekmunkára, az emberkereskedelemre adott hatósági válaszok nem elegendőek Beninben, mindaddig, míg 32 ezer ember szenved napjainkban is a modern kori rabszolgaságtól az országban. Az Egyesült Államok Külügyminisztériumának 2012-ben kiadott Emberi Jogi Beszámolója említi a Gyerekek Védelméért Felelős Központi Irodát (*Office Central de Protection des Mineurs, de la Famille et de la Répression de la Traite des Êtres Humains*), mely százhusz gyermek befogadására alkalmas állomást működtetett az UNICEF-el és a régióban aktívan a gyerekek jogainak védelméért küzdő *Terre des Hommes* civil szervezettel.³⁵³ Ezen kívül azonban nincs kormány által kezdeményezett hosszú távú terv az áldozatok védelmére. Pozitív eredményként értékelhetjük mindenesetre, hogy az UNICEF támogatását élvezve a kormány elkészítette a gyerekek védelmét és a gyermekmunka, illetve a gyerekkereskedelem felszámolását célzó nemzeti akcióterveket.³⁵⁴ Annak ellenére, hogy a háztartási rabszolgaság elterjedt Beninben, vannak említésre méltó nemzeti

---

³⁵¹ W. Sawadogo, 'The challenges of transnational human trafficking in West Africa'. 2012/13 *African Studies Quarterly* p. 96.

³⁵² Id. p. 42.

³⁵³ „Benin 2012 Human Rights Report.” US Department of State. <https://www.state.gov/documents/organization/204301.pdf>

³⁵⁴ „La protection des enfants contre la violence, l'exploitation et la maltraitance”, UNICEF, <https://www.unicef.org/benin/protection.html> Letöltés ideje: 2018. február 13.

eredmények a rendszerszintű emberi jogsértések törvényen kívül helyezése érdekében. Tehát nem mondhatjuk azt, hogy Benin nem szándékozott azon kötelességeit teljesíteni, melyeket a Gyermek jogairól szóló egyezmény és a Gyermek jogairól és jólétéről szóló afrikai charta aláírásával vállalt. Az UNICEF Beninnel kapcsolatban szintén elismerően szól a gyerekek kereskedelme elleni harcról szóló 2006/04-es törvényről. A 2006. április 10-én elfogadott a kiskorúak szállításáról és a gyerekkereskedelemről szóló törvény szerint: „egy gyermeket sem szabad kivinni a születése szerinti országból és elválasztani a biológiai szüleitől vagy attól a személytől, aki a gondozásáért felelős a gyermek lakóhelye szerinti kompetens közigazgatási hatóság különös engedélye nélkül, kivéve a bírói végzéseket vagy a szociális és egészségügyi jelzőrendszer erre vonatkozó rendkívüli javaslatait”.³⁵⁵ A törvény 4. cikke tisztázza, hogy Beninben a nemzeti jog mit ért kizsákmányoláson hangsúlyozva a háztartási rabszolgaság és más kényszerített foglalkoztatás törvényen kívüliségét. Ezek szerint kizsákmányolás „a rabszolgaságnak és az ahhoz hasonló gyakorlatoknak minden olyan fajtája, az adórszolgaság, a szolgaság a kényszer-, és kötelező munka, a gyerekek fegyverviselésre kényszerítése, vagy a szervkereskedelem, a gyerekprostitúció és a gyerekpornográfia.[...]. Ezek a munkák természetükből és a körülményekből kifolyólag károsítják a gyerekek egészségét, veszélyeztetik biztonságukat”³⁵⁶

A törvény pozitív hozadéka, hogy kilenc bírót neveztek ki a gyerekek számára az UNICEF közbenjárásának köszönhetően az Igazságügyi Minisztériumban.³⁵⁷ A 2006/04-es törvénynek köszönhetően Beninben van jogi hivatkozási alap a gyerekekkel folytatott munkavégzést célzó emberkereskedelem felszámolására. Az UNICEF 2009. évi bejegyzése arról is optimistán számol be, hogy a törvény végrehajtásának nyomon követésére is megteremtődött a lehetőség, méghozzá hat tartományi és hetvenkét megyei bizottság felállításával. Ezek a lokális egységek lehetőséget kapnak arra, hogy

---

³⁵⁵ „La loi 2006-04 du 10 avril 2006 portant conditions de déplacement des mineurs 2006-04” Parlement du Benin,
<http://legibenin.net/pdfs/Loi/2006/LOI%202006%2004%20du%2010b%20Avril%202006.pdf> Letöltés ideje: 2017. november 30.

³⁵⁶ Id.

³⁵⁷ „La protection des enfants contre la violence, l'exploitation et la maltraitance”, UNICEF,
<https://www.unicef.org/benin/protection.html> Letöltés ideje. 2017. november 28.

az áldozatok számára ne csak a civil szféra részéről biztosítsanak jogi és szociális védelmet, hanem a nemzeti emberi jogi védelmi rendszer is képes legyen érdemben tenni az áldozatok azonosítása és szociális reintegrációja végett. Továbbá a modern kori rabszolgaság áldozatainak regionális védelmét mutatja, hogy Benin Nigériával együttműködésben két határ menti ellenőrző egységet állított fel 2010 februárjában annak érdekében, hogy korlátozzák a két ország határán zajló emberkereskedelmet.³⁵⁸

Habár a benini törvényhozás a fenti törvénynek köszönhetően az emberi jogokat sértő számos gyakorlatot elítél, beleértve a még mindig az országban fellelhető vidomegont, a nemzeti emberi jogi védelmi rendszer további támogatáshoz jutna, ha a mindenkori benini kormány rendelkezne arról, hogy elismeri a modern kori rabszolgaság létezését az országban, hivatkozva például többek között az UNICEF által a vidomegon áldozatairól gyűjtött információkra. Ám ez mindaddig nem fog megtörténni, míg az ország távol marad az 1956-os Rabszolgaságról szóló kiegészítő egyezmény ratifikálásától, s nem fogadja el az itt közreadott szolgasággal is kibővített rabszolgaság-definíciót.

10.3 Elefántcsontpart

Az exportját elsősorban a kakaótermesztésre³⁵⁹ alapozó Elefántcsontpart az emberi jogok nemzetközi védelmének gyakorlati megvalósulásához hozzájárult azáltal, hogy a Gyermekek jogairól szóló egyezményt 1991-ben, a hozzá kapcsolt gyerekek eladásáról, illetve a katonai konfliktusba kényszerített gyerekekről szóló jegyzőkönyveket 2011-ben, majd 2012-ben ratifikálta, azonban témánk szempontjából súlyos elmaradása van az országnak, ugyanis az 1956. évi Rabszolgaságról szóló kiegészítő

---

³⁵⁸ Id.

³⁵⁹ .A 16 millió lakosú országban évi 1,2 millió tonna kakaóbabot termesztenek, ez a világ kakaótermelésének 41 % -a, mely a bruttó nemzeti össztermék 10 % -át adja, s körülbelül 6 millió embernek biztosít megélhetést. (Enjeux de l'économie cacaoyère ivoirienne" (n. d.). <http://www.cacao.gouv.ci/index.php?rubrique=1.1.6&langue=fr> Letöltés ideje: 2018. február 2.)

egyezményt az 1970-ben történt aláírás után a mai napig nem ültette át saját jogrendjébe.³⁶⁰

Jóllehet a kakaótermesztés az ország több mint egyharmadának ad munkalehetőséget, az ültetvényeken gyerekek, fiatalkorúak dolgoznak embertelen körülmények között, így ebben az iparágban rendszerszintű emberi jogi sérelmekkel szembesülünk. Elsősorban Nigériából, Ghánából és Kamerunból hozzák a gyerekeket, akiket Maliban gyűjtenek össze, majd többségük Elefántcsontpartra kerül. Tehát kettős emberi jogsértéssel áll a nemzetközi jog szemben, hiszen az érintett gyermekek jogai sérülnek egyrészt az emberkereskedelem során, másrészt a kakaófarmokon való embertelen munka által is.

2012 – ben a CNN hírtelevízió „Freedom Project” c. riportsorozata tudósított az elefántcsontparti kakaóültetvényekről, bemutatva, hogy a 2000-es években tető alá hozott nemzetközi megállapodások nem hoztak a kakaóiparban dolgozók számára kézzelfogható javulást, hiszen a gyerekmunka továbbélésére Elefántcsontpart ültetvényein továbbra is vannak bizonyítékok. A CNN beszámolójából kiderül, hogy a gyerekmunka annak ellenére is jelen van Elefántcsontparton, hogy az Egyesült Államok 2001-ben erős nyomást gyakorolt a kakaótermesztőkre, hogy hagyjanak fel a gyerekek foglalkoztatásával.³⁶¹ A politikai akarat eredményeként született a Harkin-Engel Jegyzőkönyv Tom Harkin, iowai szenátor és Eliot Engel, New York-i képviselő előterjesztését követően. Ők ebben a dokumentumban arra kérték a kakaótermesztőket, hogy állítsák meg a kakaótermesztésben a gyerekmunkát. Sajnos a szándékot nem sikerült hosszútávon pozitív eredményre váltani, ugyanis a kakaóipar lobbi tevékenysége erősebbnek bizonyult.

A kakaóültetvényeken dolgoztatott gyerekeken kívül, Elefántcsontparton a modern kori rabszolgaság áldozatai továbbá azok a fiatal lányokat, akiket innen Nyugat-, és Közép-Afrika országaiba szállítanak, ahol háztartási rabszolgaként dolgoztatják őket vagy szexuális kizsákmányolás

---

³⁶⁰ Ratification status of UN treaty body treaties – Ivory Coast. OHCHR. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=42&Lang=EN Letöltés ideje: 2019. november 1.

³⁶¹ D. McKenzie, B. Swails, „Child slavery and chocolate: All too easy to find”, 2012. január 12. <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2012/01/19/child-slavery-and-chocolate-all-too-easy-to-find/> Letöltés ideje: 2018. február 8.

áldozatai lesznek. A gyerekek és fiatalok alkalmazása továbbá nemcsak a kakaótermeléshez járul hozzá az országban. Ez tapasztalható a gabona-, kávé-, gyümölcs-, zöldség-, rizs-, és gumitermesztésben. Következésképp, jogosnak tűnik az a megállapítás, hogy az ország gazdasága a gyerekmunkára épül. A modern kori rabszolgaság szempontjából Elefántcsontpart forrás-, tranzit, és célország. Az országot átszelő emberkereskedő-hálózatok az ország gazdasági fővárosában, Abidjanban összpontosulnak, melyek az utóbbi évtizedekben a központi kormányzat alacsony figyelmének köszönhetően, kihasználva a politikai instabilitást³⁶², sikeresen szolgálták ki az illegális munkaerőre mutató nyugat-, és közép-afrikai igényeket. Thierry Oberlé például 2001-ben írt a *Le Figaro* hasábjain „az elefántcsontparti Eldorádóról”, Siakabougou-ról, mely harminchektáros

---

³⁶² A belpolitikai instabilitás nem kedvezett az utóbbi években az áldozatok védelmének garantálására képes nemzeti keretrendszer megerősödéséhez. 2011-ben Laurent Gbagbo nem fogadta el a választások eredményét, melyek az ő vereségét mutatták. Franciaország ENSZ mandátuma hozzájárult ahhoz, hogy Alassane Ouattara, Laurent Gbagbo örökös ellenfele meg tudta erősíteni az országot. Laurent Gbagbot négyhónapnyi bujkálás után 2011 áprilisában fogták el Abidjanban a 2010 óta hatalmon levő Alassane Ouattara elnök támogatói és francia katonák. Laurent Gbagbo 2000-ben került hatalomra, miután Robert Guei-hez, egy katonai junta vezetőjéhez hasonlóan, magát kiáltotta ki győztesként, elutasítva ezzel Guei jogát a hatalomhoz. A 2010 végén nemzetközi megfigyelők felügyelete mellett megszervezett választások eredménye azonban rácăfolt Gbagbo önbizalmára, hiszen 54 – 46 százalékos arányban alul maradt Ouattarával szemben. Az eredményeket azonban nem volt hajlandó elfogadni. Az Afrikai Unió, az ENSZ és a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közössége, melynek Elefántcsontpart is a tagja, erős nyomást gyakorolt Gbagbora, hogy tartsa tiszteletben a választók akaratát. Az elnök viszont fegyveres erővel a támogatói között harcra szólította a népet, így elindult a harc a Gbagbot támogató fegyveres csapatok és a korábbi lázadó hadseregből Új Erőkké (Forces Nouvelles) alakuló Ouattara-t követő egységek között.³⁶² Ouattara csapatainak aligha lett volna esélye megállítani Gbagbo katonai erejét a francia helikopterek nélkül, habár az Új Erők elsősorban a saját erőforrásaikat hangsúlyozzák. Az országot az elmúlt tíz évben pártérdek és etnikai harcok, politikai instabilitás jellemezte. Ouattara a visszaélések kivizsgálását kérte, s ragaszkodott ahhoz, hogy Laurent Gbagbo-t egy elefántcsontparti bíróság hallgassa ki először. Végül a Nemzetközi Büntetőbíróság 2011 decemberében, pont a legfrissebb országgyűlési választások előestéjén Laurent Gbagbot emberiség elleni bűntettek vádjával állította bíróság elé Hágában. 2014-ben a Nemzetközi Büntetőbíróság négyrendben - gyilkosság, nemi erőszak, más embertelen cselekmények, gyilkossági kísérelt és zaklatás bűntettekben - bűnösnek találta Gbagbot. A *Főügyész kontra Laurent Gbagbo és Charles Blé Goudé* ügy 2016. január 28-án indult meg a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt (T. Hofnung, *La Crise ivoirienne*, 2011, Paris, La Découverte, p. 9.). 2019. július 16-án azonban a Nemzetközi Büntetőbíróság a vádlottak felmentéséről döntött, ugyanis nem volt elegendő bizonyítékuk a emberiség ellenes bűnök bizonyítására (Reasons for oral decision of 15 January 2019 on the Requête de la Défense de Laurent Gbagbo afin qu'un jugement d'acquiescement portant sur toutes les charges soit prononcé en faveur de Laurent Gbagbo et que sa mise en liberté immédiate soit ordonnée, ICC-02/11-01/15-1263 16 July 2019. https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2019_03853.PDF Letöltés ideje: 2019. november 18.).

gyapotültetvény, ahol gyermekek dolgoznak fizetés nélkül napi egyszeri étkezéssel.³⁶³

Elefántcsontparton a modern kori rabszolgaságban szenvedő 144 900 áldozat a kakaóültetvényeken elterjedt gyermekmunkán kívül a háztartási rabszolgaságban található.³⁶⁴ Ezt a jogsértést vizsgálva ismét megerősítést nyer az a megállapítás, hogy a modern kori rabszolgaság Nyugat-Afrika országait régiós szinten érinti, sőt, túlmutat a kontinens határain, hiszen számos elefántcsontparti gyermek, fiatal lány kerül más nyugat-afrikai országból származó áldozattal együtt háztartási rabszolgaként például Franciaországba. Deshusses kutatásai során az áldozatokkal folytatott meghallgatásokból kiderült, hogy többségük az anyaországban élő családjuk és a jövőbeni „alkalmazó” között történt megállapodást követően érkeztek Franciaországba. Általában a tágabb családhoz, rokonokhoz érkeztek vagy ismeretlenekhez, esetleg olyanokhoz, akiket otthon javasoltak nekik ismerősök. Közülük egyikük sem kapott fizetést, s nem tettek úgy, mintha azért jöttek volna, hogy dolgozzanak. Éppen ezért mindegyikük úgy érezte, a munkáltatójuk elárulta őket.³⁶⁵

A háztartási rabszolgaság intézményének továbbélése Elefántcsontparton kapcsolatban áll a jelenleg hatályos gyermek-elhelyezési gyakorlatokkal.³⁶⁶ A franciául „confiage”, angolul „fosterage”³⁶⁷ szóval illetett „dajkaság” intézményét vizsgálva Deshusses tanulmánya arra a kérdésre keresi a választ, hogy a fiatal elefántcsontparti lányok háztartási rabszolgasága Franciaországban az elefántcsontparti „dajkaság” gyakorlatának, gyakorlatainak eltérített formája francia területen vagy „csak” az Elefántcsontparton már létező „borzalmaknak” az átrendeződése.³⁶⁸ Kutatásunk álláspontja az, hogy a modern kori rabszolgaság számos formájához hasonlóan a „dajkaság” esetében sincs szó identitásváltozásról és

---

³⁶³ Th. Oberlé, 'Les Enfants Esclaves de l'Eldorado Ivoirien'. *Le Figaro*. 2001. július 4.

³⁶⁴ „Globális Rabszolgaság Index 2016”, WFF, <https://www.globallslaveryindex.org/findings/> Letöltés ideje: 2018.02. 04.

³⁶⁵ M. Deshusses, 'Du Confiage à l'Esclavage „Petit Bonnes” Ivoiriennes en France', 2005, *Cahiers d'Études Africaines*, CAIRN. p. 731.

³⁶⁶ Id. p. 732.

³⁶⁷ A dajkaságot az különbözteti meg az örökbefogadástól, hogy előbbiben a gyermeknek továbbra is a vérszerinti szülei maradnak a szülei, de gondozásba egy másik családhoz kerül. Magyarországon a nevelőszülői feladatokhoz áll legközelebb.

³⁶⁸ M. Deshusses, 'Du Confiage à l'Esclavage „Petit Bonnes” Ivoiriennes en France', 2005, *Cahiers d'Études Africaines*, CAIRN, p. 731.

gyakran a földrajzi hely sem változik, szemben az örökbefogadásnál. Az afrikai „fosterage” különlegessége, hogy az érdekelt felek nem mindig tudják, hogy a gyermek kölcsönadása végül ténylegesen azt eredményezi, hogy a gyermek szolgáltatásként kerül a kiválasztott családhoz. A dajkaságba adott gyermek nem közvetlen leszármazottja a családfőnek vagy házastársának. Deshusses figyelmeztet arra is, hogy a dajkaság a közösségek gazdasági és társadalmi helyzetével van összefüggésben. Mihelyst a falu lakói kilátástalannak látják a jövőjüket, tudatában vannak a kedvezőtlen gazdasági és társadalmi helyzetüknek, könnyebben rászánják magukat arra, hogy gyerekeiket dajkaságba adják.³⁶⁹ Abidjanban a legmódosabb családok szállásolják el a legfiatalabb dajkaságba adott gyerekeket. A szülők törekvése az, hogy a gyereket egy kedvezőbb helyzetben levő, tapasztaltabb személy nevelje fel.

A „dajkaság” intézménye egyes nyugat-afrikai társadalmakban a rokoni kapcsolatok megerősítését is jelenti. Ekkor újraosztódnak a gyermekek a családon belül, s az is gyakori, hogy a gyermeket nem a biológiai szülei nevelik fel, hanem a család távolabbi tagjai, akár az anya, akár az apa oldaláról, ezáltal megosztva a családok között a jogokat és kötelességeket és megerősítve a szülői kapcsolatokat.[. . .] A gyermekek családok közötti mozgása nem szűnt meg az utóbbi két évtizedben, praktikus a gyakorlat továbbra is a fogadó család háztartásában, megkönnyebbülés a küldő család számára, s válasz a gyerek oktatási igényeire. Azonban ma „dajkaság”-ban megnyilvánuló kölcsönös szolidaritás lehetővé teszi a gyermekek kizsákmányolásának eltitkolását, amennyiben a gyermekek nem a szülőknek és a gyermekeknek beígért körülményekkel találkoznak. Deshusses figyelmeztet, hogy ez gazdasági és társadalmi változásokból fakad, ugyanis a dajkaság lehetőséget ad a vidéki családoknak, hogy gyerekeiket elküldve egy városban élő családhoz, iskolába járassák őt, amire nekik nem lenne lehetőségük, így a lehetőség megtartása érdekében az otthon maradt szülők inkább szemet hunynak a nehéz körülmények felett.³⁷⁰ Az 1991 és 1995 között végzett demográfiai és egészségügyi felmérések szerint az elefántcsontparti háztartások 26, 1 %-ban volt legalább egy 15 évnél

---

³⁶⁹ Id. p. 733.

³⁷⁰ Id. p. 736.

fiatalabb gyermek „dajkaságban”. Ez az arány a nyugat-afrikai régióban csak Szenegálban volt magasabb.³⁷¹ Deshusses az ország déli partján fekvő Jacquerville-t és Sassandra-t említi, mint a legfontosabb befogadóállomásokat, ugyanis ebbe a két városba kerül más nyugat-afrikai, vagy elefántcsontparti területekről a háztartás vezetésére küldött gyerekek 31 % - a.³⁷²

Egy áldozat így mesél a háztartási rabszolgaságban töltött időről:

*„Baoulé vagyok. A faluban anyámmal, nagyanyámmal, a kishúgommal, és a féltestvéreimmel éltem..... A szüleim nem laktak együtt, talán mert nem voltak házasságok. Nem jártam iskolába, mert kellett a pénz. Az anyámnak nem volt semmije és az apám nem foglalkozott velem. Ő is szegény volt. .... Mihelyt tudtam beszélni, elmentem F-hez, apám egyik nagynénjéhez Abidjanba. F. azt mondta az apámnak, hogy nincs pénze engem taníttatni és nincs kedve engem a faluban hagyni azért, hogy olyan legyek, mint ő. Magával akart vinni Abidjanba azért, hogy iskolába járjak és, hogy később gondoskodhassak a családról. Ez az amit, mindenesetre én hallottam. Anyám nem akarta ezt, de F. visszajött és erősködött. .... F.-nél Abidjanban, ha játszani akartam, megütött és azt mondta, hogy dolgoznom kell. ....A családnál ahová kerültem, soha nem szólítottak a keresztnevemen. A „gazdák” nagyon erőszakosak voltak velem. Az egyik családnál, ahol dolgoztam, reggel 5-kor kellett felkelnem és gyakran másnap hajnalig dolgoztam. Én csináltam a kenyeret, amit eladott. Aztán kitakarítottam, kivasaltam és foglalkoztam a gyerekekkel. Halálisan fáradt voltam és nagyon vékony. . . . Néha nem ettem, mert nem volt időm, vagy, mert nem maradt semmi már nekem. Éppen ezért barátkoztam a hozzám hasonló gyerekekkel: segítettük egymást, amikor valamelyikünknek nem volt mit ennie, vagy ha valamelyikünknek hiányzott valami. . . . A fizetés, amit a „gazdáim” adtak F.-nek az 20 000 CFA (kb. 30 EUR) volt havonta. Ott ez soknak számít. Nekem semmit nem adott. Afrikában, mint később Franciaországban, még alsónadrágom sem volt. . . . Még az utat sem ismertem a pályaudvarra. És aztán attól féltem, hogy megölnék, mert a kisgyerekeket Elefántcsontparton gyakran megerőszakolják és megölik. Engem is megerőszakoltak. . . .Állatként kezelnek minket, nem vagyunk semmik. Ha az édesanyád vagy az édesapád nincs veled Elefántcsontparton, az maga a pokol. Abidjanban nagyon sok lány van, aki így dolgozik. ... Sok olyan lány van, akik nem elefántcsontpartiak, akik nem is beszélik azt a nyelvet, amit én. Voltak olyan lányok, akik Togóból jöttek vagy Nigerből. . . . Nem léphettem kapcsolatba a családommal. Én üresfejű voltam, csak franciául tudtam magam kifejezni. Nem ismertem fel a számokat. Mivel a lányának, A.-nak, aki Franciaországban élt, szüksége volt egy lányra, F. úgy döntött, hogy elmegyek hozzá. Amikor A. eljött Abidjanba, nagyon kedves volt velem. . . .Azt mondta nekem, hogy fel kell vennem az egyik gyermeke nevét, hogy elmehessek, de utána meg fogja csináltatni az én francia papírjaimat. Azt is mondta, hogy minden hónapban adni fog nekem pénzt és iskolába is járhatok. Amikor elindultam Franciaországba, sem édesanyám, sem édesapám nem tudott erről. ....F. és A. elárultak engem”.*³⁷³

³⁷¹ D. Jonckers, 'Les enfants confiés', In: Pilon, M., Locoh, T., Vignikin, E. and Vimard, P., Eds., *Ménages et familles en Afrique. Approches des dynamiques contemporaines*, 2007, Les études du CEPED, No. 15, CEPED, Paris, p. 194.

³⁷² M. Deshusses, 'Du Confiage à l'Esclavage „Petit Bonnes” Ivoiriennes en France', 2005, *Cahiers d'Études Africaines*, CAIRN, p. 731.

³⁷³ Id. p. 739-741.

A Deshusses által idézett beszámoló mutatja, hogy habár a fiatal lányokat elsősorban a tanulás érdekében küldik Abidjanba falujukból, mielőtt még Franciaországba indulnának, a szülők és a „távoli rokon”/”ismerős” közötti megállapodás a gyerek Abidjanba érkezésekor semmissé válik. A gyerekeket nem járatják iskolába és nem kapnak fizetést a munkájukért. Továbbá megszakad a kommunikáció a faluban maradt családdal. A tehetetlen helyzet, amelyben vannak, megkönnyíti a beleegyezésüket abba, hogy elinduljanak Franciaország felé, ugyanis a jövőbeni munkáltató illúziókkal hitegeti az áldozatot.

Az áldozatok százezres száma ellenére arra is vannak utaló jelek, hogy az egész iparágakat átszövő modern kori rabszolgaság, s különösen a gyerekmunka elleni küzdelem Elefántcsontparton nemzeti prioritássá vált, melyet az ország elnökének felesége, Dominique Ouattara saját feladatának tart. 2016. október 6-én Clare Fages írt az *Radio Francais International* oldalán arról, hogy Ouattara asszony Burkina Faso-val és Ghánával írt alá megállapodást a kakaóiparban alkalmazott gyerekmunka ellen.³⁷⁴ Az elnök felesége szerint körülbelül négyezer gyermek áldozata még mindig a határokon átnyúló emberkereskedelemnek, éppen ezért a regionális együttműködés a probléma megoldása érdekében elengedhetetlen. Dramani Nana Lordina, a ghánai elnök feleségét idézte az ENSZ beszámolóját, mely szerint több mint harminckét millió dollár bevételt generál az emberkereskedelem Afrikában, s több mint harminc millió ember esik ennek áldozatul.³⁷⁵

A kormányzat növekvő elköteleződése ellenére azonban még mindig főleg a csokoládéipar finanszírozza a gyerekmunka felszámolására irányuló törekvéseket a Nemzetközi Kakaókezdemenyezésen (International Cocoa Initiative - ICI) keresztül, mely nemzetközi kakaótermelő vállalatok (pl. Cadbury, Nestlé, Cargill, Barry Callebaut) együttműködése következtében jött létre 2001-ben. A regionális felelősségvállalás egy másik bizonyítéka,

---

³⁷⁴ C. Fages, „Côte d'Ivoire: lutte contre le travail des „enfants du cacao”. 2016.október 6. <http://www.rfi.fr/emission/20161006-cote-ivoire-ici-lutte-travail-enfants-cacao> Letöltés ideje: 2017. szeptember 6.

³⁷⁵ „Dominique Ouattara: 4000 enfants encore victimes de la traite transfrontalière”. 2016.szeptember 13. http://www.ivoirematin.com/news/Societe/dominique-ouattara-4000-enfants-encore-v_n_4622.html Letöltés ideje: 2018. február 8.

hogy 2000 szeptemberében Elefántcsontpart Malival is aláírt együttműködési megállapodást a nyugat-afrikai országok között kialakult gyerekkereskedelem megállításáról. Ennek ellenére, Thierry Oberlé hangsúlyozza, hogy az elefántcsontpartiak 2001-ben még vitatták, hogy a gyerekmunka egyenértékű lenne a rabszolgasággal.³⁷⁶

A Nemzetközi Kakaókezdeményezés ötmillió euro éves költségvetéssel rendelkezett 2015-ben, melyből egy millió eurót biztosított az Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériuma 2019-ig. Jelenleg a genfi székhelyű együttműködés Elefántcsontparton és Ghánában működik, de tervben van, hogy Nigériában és Kamerunban is megkezdik tevékenységüket. A cél az, hogy az érintett családok jövedelmét növeljék, hogy a gyermekek munkába küldése többé ne legyen szükséges. Ennek érdekében az ICI más mezőgazdasági termékek, például a rizs és a manióka termesztését támogatja a kakaóval szemben, mely csak egy évben hatszor hoz bevételt. Továbbá cél a gyerekek helyett a nők bevonása a termelésbe, hogy a gyerekek így visszatérhessenek az iskolába, mely hat és tizenhat év között kötelező Elefántcsontparton.³⁷⁷ Azonban az erőfeszítések egyelőre nem mutatnak nagy eredményeket, hiszen az ICI szerint csak a gyerekek egy százalékát tudják kimenteni a gyerekmunkából, a többiek az ültetvényesek gyerekei, náluk nehezebb a menekülés a nehéz fizikai munka alól, hiszen a szülők nem érdekeltek abban, hogy gyermekeiket az ingyen munkavégzés alól kivonják.³⁷⁸ Az állam alapvető feladatát nem tudja ellátni, amikor nem képes megfelelő számú iskolát építtetni, így a csokoládéipar nemzetközi szereplői közvetlenül vagy az ICI-on keresztül finanszírozzák az új létesítmények építését a falvakhoz közel. Az iskolák nehéz megközelíthetősége az egyik oka annak, hogy a gyerekek távol maradnak és inkább a szüleikkel dolgoznak az ültetvényeken – hangsúlyozza Claire Fages.³⁷⁹ Elefántcsontparton tehát nincs könnyű dolga sem a nemzeti törekvéseknek, sem pedig a nemzetközi együttműködéseknek, hiszen a társadalomba mélyen beépült gyakorlatról van

---

³⁷⁶ Th. Oberlé, 'Les Enfants Esclaves de l'Eldorado Ivoirien'. *Le Figaro*. 2001. július 4.

³⁷⁷ C. Fages, „Côte d'Ivoire: lutte contre le travail des „enfants du cacao”. 2016. október 6. <http://www.rfi.fr/emission/20161006-cote-ivoire-ici-lutte-travail-enfants-cacao> Letöltés ideje: 2017. szeptember 6.

³⁷⁸ Id.

³⁷⁹ Id.

szó a gyermekmunka esetében. A gyerekmunka Elefántcsontparton akadályozza a gyermekek fejlődését, olyan körülmények közé kényszerítik az áldozatokat, mely nem az életkoruknak megfelelő. Az ültetvénytulajdonosok erőszakkal, megfélemlítéssel és a gazdasági kilátástalanságot kihasználva a szülők manipulálása által tartják markukban a gyermekeket. Ennek ellenére Fages az ICI-t sikeresnek értékeli, ugyanis, „annak ellenére, hogy tíz gyermekből kettő még mindig veszélyes munkát végez, a jelenség huszonkét százalékkal csökkent az elmúlt tíz évben.”³⁸⁰ A gyerekmunka csökkentése érdekében az ICI hatvan ügynököt alkalmazott, akik az ország déli részén járják a kakaóültetvényeket. Marius Yessoh, az ICI Divo tartománybeli felelőse bejelentés nélküli, váratlan látogatásokat említ, melyek fő célja azt vizsgálni, hogy a termelő dolgoztat-e gyerekeket.³⁸¹

Az ültetvények bejárásán a nemzetközi megfigyelők számára feltűnt, hogy a gyerekek a munkáért cserébe ételt, alkalmanként egy kis pénzt, s esetleg egy-egy szakadt ruhát kapnak az ültetvényesektől.³⁸² Habár ezeknek a gyerekeknek az iskolában lenne a helyük, hogy írni és olvasni tanulhassanak, többségük egy napot nem töltött még az iskolában, s arról sincs elképzelésük, hogy hagyhatnák itt az ültetvényt”.³⁸³ Az emberkereskedelem kapcsolatrendszerébe került gyerekeket megfosztják az oktatáshoz való joguktól, továbbá attól, hogy nyugodt környezetben nőhessenek fel, és embertelen körülmények között kemény fizikai munkára kényszerítik őket, korlátozva őket a szabad mozgásban, hiszen az ültetvényeket engedély nélkül nem hagyhatják el. Az ültetvényeset tulajdonként, munkaeszközként bánnak velük. Az Elefántcsontparton elterjedt gyerekmunka klasszikus formája a modern kori rabszolgaságnak.

Az emberi jogok több ízben történő megsértéséről számolt be az Amerikai Fejlesztési Ügynökség (USAID) 2001-ben, amikor a Nemzetközi Trópusi Mezőgazdasági Intézet (IITA), a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet, a World Cocoa Foundation és Kamerun, Elefántcsontpart, Ghána és Nigéria

---

³⁸⁰ Id.

³⁸¹ Id.

³⁸² D. McKenzie, B. Swail, „Child slavery and chocolate: All too easy to find.” 2012. január 12. <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2012/01/19/child-slavery-and-chocolate-all-too-easy-to-find/> Letöltés ideje: 2018. február 8.

³⁸³ Id.

kormányainak és szakembereinek együttműködésével részletes felmérést készítettek a fent említett országok kakaóültetvényeit vizsgálva, feltárva az ott foglalkoztatott gyerekek élet-, és munkakörülményeit. A munkát az Egyesült Államok Kongresszusa rendelte meg, hogy az eredmények részét képezzék a Kongresszusban Harkin és Kohl szenátorok, illetve Engel képviselő által benyújtott „Jegyzőkönyv a kakaóbab termesztéséről és feldolgozásáról” című javaslatnak ³⁸⁴

A felmérés során a szakértők nemcsak kakaóültetvény-tulajdonosokkal, hanem a dolgozókkal is beszéltek, azzal a céllal, hogy a begyűjtött adatok alapot szolgáltatthassanak a gyermekmunka felszámolására indult programok megszervezéséhez. A begyűjtött adatok szerint Elefántcsontparton a családi munkavégzés a domináns. Az országban a kakaóültetvényeken a munkák 87% - át családi gazdaságokban végzik. Azonban a gyerekek többsége, akik a kakaóültetvényeken dolgoznak, semmilyen családi kötődéssel nem kapcsolódnak az ültetvényesekhez. ³⁸⁵

A USAID projekt eredményei részletes képet festenek az Elefántcsontpart kakaóültetvényein dolgozó gyerekek mindennapjairól. Számos tevékenységben foglalkoztatják őket, úgy, mint az ültetvények ápolása, gyomtalanítás, „macséta” használata, nehéz zsákok emelése, szállítása, fertőtlenítés, permetezőszerek kezelése. A dolgozó gyerekek nagyobb számban fiúk a kakaóültetvényeken, többségük 14 évesnél fiatalabb, s Elefántcsontparton, a kakaótermesztő háztartásokban dolgozó iskolaérett gyerekek egyharmada soha nem is járt iskolába. A megfigyelések arról is hírt adnak, hogy azok a gyerekek, akik kakaóültetvényeken dolgoznak, kevesebb százalékban kerülnek iskolába, szemben azokkal, akik nem dolgoznak. ³⁸⁶

A fenti adatokat felhasználva született meg az Egyesült Államok Kongresszusában elfogadott Harkin-Engel Jegyzőkönyv, mely a nemzetközi kakaóbab- termesztés átalakítását sürgette azzal a céllal, hogy a termelés

---

³⁸⁴ „Summary of Findings from the Child Labor Surveys In the Cocoa Sector of West Africa: Cameroon, Cote d'Ivoire, Ghana, and Nigeria”, 2001, http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADN772.pdf Letöltés ideje: 2018. február 8. p. 2.

³⁸⁵ Id. p. 3.

³⁸⁶ Id. p. 4.

körülményei megfeleljenek az ILO 138. és 182. egyezményének.³⁸⁷ A megállapodás hangsúlyozta a gyerekmunka felszámolásának mielőbbi szükségességét a kakaóiparban. Az aláírók megegyeztek abban, hogy 2002. július 1-ig egy nemzetközi, nonprofit alapítványt hoznak létre, mely egyesíteni fogja az ipar és a civil társadalom résztvevőit a gyerekmunka elleni harcban.³⁸⁸ Így a Harkin-Engel Jegyzőkönyvnek köszönhetően született meg a már korábban említett Nemzetközi Kakaókezdemenyezés (ICI).

Habár a Jegyzőkönyv értelmében megindult az együttműködés a gazdasági szereplők és a gyerekek jogainak védelméért dolgozó szervezetek között, még 2012-ben is arról tudósított az UNICEF, hogy félmillió gyerek dolgozik Elefántcsontpart kakaóültetvényein.³⁸⁹ Jóllehet a Nemzetközi Kakaókezdemenyezés regionális igazgatója, Rabola Kagohi szerint a helyzet látványosan javul, hiszen folyamatosan tájékoztatják a gyerekmunka illegalitásáról a termelőket, David McKenzie és Brant Swails, a CNN riporterei cáfolták ezt az optimizmust. Az általuk megkérdezett ültetvényesek közül egyiküket sem kereste fel korábban a Nemzetközi Kakaókezdemenyezés, sőt, sem a kormány, sem a csokoládégyártó cégek sem jelentkeztek náluk a gyerekmunka megállításával kapcsolatban.³⁹⁰

Ennek ellenére a szakszervezeteket, csokoládégyárakat és a civil társadalmat összefogó ICI jelen van Elefántcsontpart kakaótermesztő mikroközösségeiben, ahol új technológiák megismertetésével próbálja megváltoztatni az ültetvényesek gyerekmunkával kapcsolatos hozzáállását. Ezt a közösségekkel való személyes találkozások formájában végzik, együttműködve a helyi hatóságokkal. Azonban nehéz elérni azt, hogy a kakaóültetvényeken dolgozó gyerekek száma csökkenjen. Ennek oka a probléma komplexitása és az iparban résztvevők szövevényes érdekei. A donorszervezetek, emberi jogokat védő csoportok gyakran szembesülnek a helyi társadalom merevségével és nem találnak hajlandóságot a változtatásra

---

³⁸⁷ Harkin-Engel Jegyzőkönyvkontra 2012. április 9. Egyesült Államok Kongresszusa. <http://harkin.senate.gov/documents/pdf/HarkinEngelProtocol.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 8. p. 1.

³⁸⁸ Id. p 2.

³⁸⁹ D. McKenzie, B. Swails, „Child slavery and chocolate: All too easy to find.” 2012. január 12. <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2012/01/19/child-slavery-and-chocolate-all-too-easy-to-find/> Letöltés ideje: 2018. február 8.

³⁹⁰ Id.

az országban. A családi gazdaságok, így a gyerekek foglalkoztatása, a társadalom meghatározó része. A családok nemhogy más lehetőséget nem látnak, de fel sem ismerik a gyermekmunka probléma-jellegét. Az emberi jogok védelmét előtérbe helyező nemzetközi nyomásgyakorlás pedig a milliódolláros potenciális nyereséggel áll szemben. Az Elefántcsontparton tapasztalt körülmények a modern kori rabszolgaság felszámolását érintő nehézségek tehát jól példázzák egyrészt azt, hogy a témával foglalkozó szervezetek nem egységesen tekintenek a rabszolgaságot jelentő gyakorlatokra, hiszen az erőfeszítések főleg a kakaóültetvényeken folyó gyermekmunka megfékezésére irányulnak. Másrészt az elefántcsontparti gyerekeket nemcsak hazájukban érintő háztartási rabszolgaság arra is példát ad, hogy a jelzőrendszer tagjai számára mindaddig nem alakul ki konszenzus a modern kori rabszolgaságról, mint önálló jogsértésről, amíg az erőforrásokat arra kell koncentrálni, hogy az érintett közösségek (családok, nemzeti társadalmak) egyáltalán felismerjék, elfogadják a probléma létezését.

10.4 Ghána

Habár, mióta Ghána 1957-ben belépett az ENSZ-be, elkötelezett részese a nemzetközi emberi jogi védelemnek, továbbra sem ratifikálta sem az 1926. évi Rabszolgaság egyezményt, sem annak 1953-as jegyzőkönyvét. Az ország modern kori rabszolgaság elleni erőfeszítéseit mutatja azonban az, hogy Ghána aláírta az 1956-os Rabszolgaságról szóló kiegészítő egyezményt, ám azt a mai napig nem ratifikálta, hasonlóan például a Gyermek jogairól szóló egyezményhez csatolt, a gyerekek eladásáról szóló jegyzőkönyvhöz, melyet a 2003-ban történt csatlakozás óta nem sikerült a ghánai parlamentnek megerősítenie.³⁹¹ Ghánában az emberi jogok védelmének garantálása az ország által ratifikált nemzetközi jogi egyezményeknek megfelelően az Emberi Jogok és a Közigazgatási Igazság Bizottság feladata (Commission of Human Rights and Administrative Justice - CHRAJ). Széles mandátumának

---

³⁹¹ Ratification of International Human Rights Treaties – Ghana. University of Minnesota. Human Rights Library, (n. d). <http://www1.umn.edu/humanrts/research/ratification-ghana.html> Letöltés ideje: 2014. február 4.

köszönhetően a Bizottság a politikai, kulturális és társadalmi jogok védelmére jogosult, s főbb tevékenységei közé tartozik az emberi jogok védelmét célzó tájékoztató programok szervezése és az emberi jogok megsértésének veszélyeivel járó helyzetek felderítése. 2011-ben a Bizottság a 2005 és 2011 között végzett megfigyeléseit a gyerekmunka és a szexuális kizsákmányolás elterjedésére koncentrált, továbbá érintette a bányászatban elkövetett jogsértéseket is. A Bizottság tevékenysége jó példa arra, hogy van elérhető fóruma az emberi jogok védelmének Ghánában. A Bizottság széles mandátumát az ország 1992-es alkotmányának 5. cikke is megerősíti. Ez hangsúlyozza a személyes szabadság és az emberi méltóság fontosságát és elítéli a kínzást és más embertelen bánásmódot.³⁹² Más szóval, a hatályos ghánai alkotmány az országban érvényes emberi jogi mechanizmusok nemzetközi jogi elköteleződését közvetíti azáltal, hogy a Bizottságnak mandátumot ad az emberi jogsértések széleskörű vizsgálatára.

Ghána gazdasága elsősorban a bányászatra épül, mely az ország GDP-jének hat százalékát adja, s az export kilencven százaléka az aranytermelésre koncentrál.³⁹³ Az legfontosabb bányavidékek az ország középső részén, Prestea, Tarkwa és Obuasi városok körül találhatóak, ahol elsősorban gyémántot, bauxitot és mangánt termelnek ki. Az iparban elsősorban külföldi cégek tevékenykednek, melyek előszeretettel kerülnek ki a munkakörülményeket szabályozó törvények betartását, embertelen munkakörnyezetet eredményezve a bányászatban dolgozóknak. A Food First Information and Action Network (FIAN) nemzetközi civil szervezet több alkalommal számolt be a ghánai bányákban tapasztalt embertelen és veszélyes munkakörülményekről, a dolgozókkal való erőszakos bánásmódról az ország különböző pontjain. 2008-ban írt a FIAN arról, hogy a ghánai kormány nem volt képes felszámolni a bányászatban tapasztalt visszaéléseket, nem volt képes jogerős szankciókkal lezárni azokat az ügyeket, melyek a katonák és rendőrök bányászokkal szemben alkalmazott

---

³⁹² "The Constitution of the Republic of Ghana of 1992. Fundamental Human Rights and Freedoms" 1992. http://www.judicial.gov.gh/constitution/chapter/chap_5.htm Letöltés ideje: 2014. február 4. 5. cikk

³⁹³ S Bernardin, A D A Laryea. Managing Aid for Trade and Development Results – OECD Ghana Case Study. 2012. http://www.oecd.org/dac/aft/Ghana_Case_Study.pdf Letöltés ideje: 2014. július 23. p. 17.

erőszakos cselekményeit tárgyalták. Például a helyzet komolyságát jól illusztrálja a 2006-os „Kiöblítés hadművelet”, mely során bányászok százait üldözték el brutálisan földjeikről multinacionális cégek a hadsereg és a rendőrség együttműködésével. Ebben az esetben az áldozatok emberi jogai az állami és a privátszféra részvételével sérültek.³⁹⁴

A kisipari bányászat megkerülhetetlen szerepet tölt be a ghánai családok megélhetésében. Sok közösség számára helyettesítő tevékenységként szolgál a téli időszakban. A benini és elefántcsontparti példákhoz hasonlóan Ghánában is sok gyereket a szülők küldenek el a bányába dolgozni, mivel azt szeretnék, ha az afrikai társadalmakban megszokott módon fizetésükkel ők is hozzájárulnának a családi költségvetéshez. 2012-ben, a Free the Slave (FTS) nemzetközi civil szervezet gyűjtött információkat az ország délkeleti részén található Obuasi körüli bányavidéken a gyerekmunkáról. A helyszíni bejárás célja az volt, hogy egyrészt megértsék, mi motiválja a gyerekeket a munkára, másrészt, hogy tájékoztassák a bányászatban dolgozó helyi közösségeket a gyerekek számára nem megfelelő munkakörülmények veszélyeiről.³⁹⁵ A szervezet nemcsak a közvéleményt, hanem az állami szerveket is megcélozta a gyerekmunkáról szóló tájékoztató kampányával. A helyiekkel beszélgetve azt tapasztalták, hogy minél előbb kezd el egy gyerek a kisipari bányászatban³⁹⁶ dolgozni,

---

³⁹⁴ “Human Rights violations in the context of large-scale mining operations”, Universal Periodic Review – Ghana, 2008. május.
http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session2/GH/FIAN_GHA_UPR_S2_2008_FoodFirstInformationandActionNetwork_uprsubmission_JOINT.pdf Letöltés ideje: 2015. március 23.

³⁹⁵ “Free the Slaves in Ghana”, <https://www.freetheslaves.net/ghana/> Letöltés ideje: 2014. július 8.

³⁹⁶ 2009 óta dokumentálja Lisa Kristine, fényképész a ghánai bányákban dolgoztatott emberek munkakörülményeit. A képek tanúságot tesznek arról, hogy a rabszolgák az aranykitermelés folyamatának részeként mérgező higannyal dolgoznak, mindenféle védőfelszerelés és munkaruha nélkül. Többségük az ország északi részéről érkezik abban a reményben, hogy a bányákban dolgozva majd jobb megélhetést tud biztosítani családjának. Lisa Kristine a rabszolgák helyzetét megismerve arról tájékozódott, hogy amikor nem sikerül bejutniuk a bányászoknak a törvényesen működő bányákba, csoportokba szerveződnek, s illegálisan, elhagyatott területeken működő bányákban kezdenek el dolgozni, hogy a munkaadójuktól irreálisan magas kamattal felvett kölcsönöket vissza tudják fizetni. Ghánában így az illegális kisipari bányászatban is a kényszermunka mellett az adósrabszolgaság áldozataivá is válnak a bányászok. A többszörös kizsákmányolás elszenvéde miatt azonban még reménytelenebb lesz az áldozatok számára a menekülés a munkáltató tulajdonából. (H. Walters. „Powerful photos of modern slavery — and human survival”. 2014. június 26. https://ideas.ted.com/images_of_modern_slavery/ Letöltés ideje: 2018. február 6.).

annál nagyobb az esély rá, hogy kimarad az iskolából, ugyanis a bányászatban gyors pénzkeresési lehetőséget láttak nemcsak a szülők, hanem a gyerekek is. Az FTS által gyűjtött információk szerint Ghánában elsősorban a fiúkat dolgoztatják a kisipari bányászatban. A lányokat a bányák tulajdonosai vagy idősebb bányászok bántalmazzák. A jogi és fizikai értelemben vett védelem hiánya miatt a fiatal lányok könnyen válnak a szexrabszolgaság áldozataivá a túlélés érdekében. Továbbá, amennyiben próbálnak felelni, vagy ellentmondani, felettük gyakran dönthet úgy, hogy prostitúcióra kényszeríti őket, hogy így húzhasson még nagyobb hasznot a gyerekek „munkájából”. Az FTS szerint a modern kori rabszolgaságban szenvedő gyerekek helyzetét nehezíti egyrészt, hogy az áldozatok nincsenek tisztában a jogaikkal. Anélkül, hogy tudatában lennének helyzetükkel, az erőszakos magatartás következtében jogsértés áldozataivá válnak. Másrészt az állami gyermekvédelem rendszere nem biztosítja számukra a szükséges védelmet.³⁹⁷

Az emberi jogi védelmi rendszer javítása, fejlesztése azonban nehézkes Ghánában a modern kori rabszolgaság áldozatairól elérhető részletes és pontos információk hiánya miatt. Nehéz a bányák közelébe jutni, illetve az interjúalanyok nehezen mondják el az igazat a körülményeiről, hiszen félnek feletteseik erőszakos reakciójától. Ez gyakori kockázat a modern kori rabszolgaság kutatásánál. A bányászatban kényszerfoglalkoztatott áldozatokhoz a FTS a gyermekvédelmi csoportokon keresztül jutna közelebb, akik segítenék az áldozatokat az őket ért traumák feldolgozásában, habár kétséges, hogy a zárt, helyi közösségek mennyire engednék be maguk közé a segítők, mennyire éreznék jogosnak a külső beavatkozás szükségességét. A gyermekvédelmi segítők jelentősége nemcsak Ghánában, de a modern kori rabszolgaság által érintett teljes nyugat-afrikai régióban elsősorban az érintett közösségek tájékoztatásában mutatkozik meg. Hiszen minél több szülő hall arról, hogy a bányákba küldve gyermekük veszélynek van kitéve, annál hatékonyabban lehet meggyőzni a szülőket arról, hogy a gyerekmunka illegális és büntetendő. Ghánában is látszik, hogy a modern kori rabszolgaság csakis a nemzeti és helyi hatóságok, illetve az érintett helyi közösségek együttműködése esetén számolható fel.

---

³⁹⁷ Id.

Ghánában a modern kori rabszolgaság nemcsak a bányászatban, hanem az ország gazdaságának másik bástyáját jelentő halászatban is jelen van. A *Volta* folyón tizennégy évnél fiatalabb gyerekek dolgoznak rabszolgákként, miután a szüleik mindössze 20 \$-ért küldték el őket dolgozni. A *New York Times* tudósított a fenti állapotokról 2006-ban, részletezve a gyerekek mindennapjait megkeserítő embertelen munkakörülményeket. A nyugat-, és közép-afrikai emberkereskedelem aktív ellátója a ghánai halászatban alkalmazott gyerekmunkának”.³⁹⁸ Az ILO és az ENSZ becslései szerint a gyerekek munkára kényszerítése 10 milliárd dollárt generál a világon évente, melynek egy hatodát az Afrikában elcsábított gyerekek munkája teszi ki.³⁹⁹

A halászat is menekülési útvonal a ghánai gyerekek számára a reménytelen szegénységből, a megélhetés egyik elterjedt alternatívája a nyugat-afrikai családok számára. Egy távoli rokon, vagy ismeretlenek személyesen, vagy közvetítők, az emberkereskedők révén arról győzik meg a szülőket, hogy amennyiben a gyerekeket dolgozni küldök, ők lesznek azok, akik majd megmentik a megkeresett pénzzel a családot az éhezéstől. Azonban a pénzügyi kilátástalanság sem lehet indok a gyerekek kizsákmányolására, rabszolgasorba adására. Ám a modern kori rabszolgaságnak e formája mindaddig talál fellevevőpiacot magának Nyugat-Afrika országaiban, amíg a régió pénzügyi stabilitása és az emberi jogok védelmének kikényszeríthetősége nem javul.

A gyerekmunka felszámolását célzó, vegyes hatékonysággal bevált állami törekvéseket a halászatban a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) támogatja 2002 óta működő projektjén keresztül, az Egyesült Államok pénzügyi támogatásával. Azóta a szervezet több mint hétszáz gyereket mentett ki a gyerekmunkából a Volta folyó vidékén és helyezte el őket védett házakban, majd jutatta vissza őket a szüleikhez. Eric Peasah, a szervezet helyi képviselője elmagyarázza, hogy megállapodást kötnek a halászokkal: “ha van náluk tíz gyerek, azt mondjuk, ’engedj el négyet és nem kaphatsz többet, vagy

---

³⁹⁸ Sh. Lafraniere, „Africa’s World of Forced Labor, in a 6-Year-Old’s Eyes,” 2006. október 29. <http://www.nytimes.com/2006/10/29/world/africa/29ghana.html> Letöltés ideje: 2018. február 7.

³⁹⁹ Id.

le leszel tartóztatva’. Amint aláírják ezt, visszamegyünk hozzájuk, s azt mondjuk, szeretnénk, ha még több gyereket engedne el”.⁴⁰⁰ Az IOM stratégiája sugallja, hogy a halászok nem szívesen mondanak le a gyerekek alkalmazásáról, mivel hatalmas anyagi hasznot látnak az olcsó, ingyen munkaerőben. A munka elvégzettetése a gyerekekkel lehetőséget ad a „rabszolgatartóknak”, hogy pénzt spóroljanak és természetesen, hogy elkerüljék az alkalmazottak tartásával járó jogszabályi kötelezettségeket, ideértve a társadalombiztosítási és adózási terheket. Ezzel szemben a halászatban munkára kényszerített gyerekek a modern kori rabszolgaság klasszikus példájától szenvednek. A többségében tíz évnél fiatalabb gyerekek a tűző napon arra vannak kényszerítve, hogy a mély vízben halásszanak, vagy hálót bogozzanak. A munkaerejük kizsákmányolása végett megfosztják őket az oktatáshoz és a családban nevelkedés jogaitól, továbbá személyes szabadságukat korlátozzák, erőszak, megfélemlítés áldozatai.

A sikerek ellenére az IOM munkájának hatékonysága megkérdőjelezhető, mivel az emberkereskedelemtől és gyerekmunkától szenvedő gyerekek száma nem csökken. A szervezet megpróbálja a Volta folyó mentén élő közösségeket tájékoztatni a rehabilitációt, reintegrációt célzó rendezvényeivel.⁴⁰¹ Ezen felül felkeresik személyesen a gyerekmunkát alkalmazó halászokat, mely a legkézzelfoghatóbb példája a modern kori rabszolgaság elleni küzdelemnek, hiszen a kizsákmányolás helyszínén a vélt elkövetőkkel lép kapcsolatba a szervezet. Azonban ez még nem teszi lehetővé a rabszolgatartók büntetőjogi felelősségre vonását. A modern kori rabszolgaság elleni küzdelemnek szigorú szankciórendszerre is szüksége lenne a nemzetközi jogi felhatalmazáson keresztül. Ezt tenné lehetővé egy a modern kori rabszolgaságot, mint önálló jogsértést elítélő nemzetközi jogi egyezmény, melynek kiemelt szükségességét az emberi jogok nemzetközi védelme számára kutatásunk hangsúlyozza.

Az IOM a Ghánában végzett tevékenységet érintő kritikákat azzal hárítja, hogy a halászatban elterjedt gyerekmunka olyan jelenség, mely csakis az egész halász közösséggel együttműködve, őket felvilágosítva számolható

---

⁴⁰⁰ Id.

⁴⁰¹ „Support Trafficked Children in Ghana”, <https://www.iom.int/support-trafficked-children-ghana> Letöltés ideje: 2019.november 1.

fel. Mihelyst az érintett szülők tisztában lesznek az emberkereskedelem és a gyermekmunka veszélyeivel, az erőfeszítések máris hatékonyabban koncentrálhatnának a halászokkal folytatott tárgyalásokra.⁴⁰² A program sikere nagyban múlik azon, hogy a halászokat ne démonizáljuk, ne tekintsük egyértelműen bűnösnek őket, hiszen többségük szintén rabszolgaként dolgozott a Volta folyón gyerekként.⁴⁰³ Természetesen, ez nem menti fel őket az emberséges munkakörülmények megteremtésének kötelezettsége alól, s nem jogosítja fel őket arra, hogy ők is gyerekekkel végeztessék el a veszélyes munkákat. Nem hivatkozhatnak erre a büntetlenséget keresve. Éppen ezért a modern kori rabszolgaság áldozatainak száma Ghánában, hasonlóan a bányászatban tapasztaltakhoz, csakis komoly társadalmi szemléletváltás révén csökkenthető.

Mindehhez megteremtődött a ghánai jogrendszerben a szükséges hivatkozási alap, hiszen ahogy például az Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériuma is elismerte 2012-ben a gyermekmunka legrosszabb formáiról közreadott jelentésében, „a ghánai alkotmány tiltja a kényszermunkát, a rabszolgaságot, a szolgaságot, továbbá azt is állítja, hogy a gyereknek joguk van minden olyan munkával szemben a védelemre, mely az egészségükre, tanulásukra, és fejlődésükre veszélyt jelenthet”.⁴⁰⁴ A ghánai alkotmány védelmet garantál a modern kori rabszolgaság egyik legsebezhetőbb célcsoportja, a gyerekek számára azáltal, hogy törvényen kívül helyezi a munkaerő veszélyeztetését és kizsákmányolását. A kormány elköteleződését az illegális foglalkoztatási gyakorlatok felszámolása iránt 2005-ben elfogadott emberkereskedelemről szóló 694. törvény is kifejezi, mely garantálja az otthonukból elcsábított, majd Ghána esetében elsősorban a bányászatban és a halászatban munkára kényszerített áldozatok védelmét.⁴⁰⁵ A törvény visszatartó ereje azonban kétséges, hiszen nem ítélték el még senkit erre a törvényre hivatkozva, számol be erről az Egyesült Államok

---

⁴⁰² Id.

⁴⁰³ Id.

⁴⁰⁴ “2012 Findings on the Worst Forms of Child Labor”. Department of Labor of the United States. 2012. <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/ghana.htm> Letöltés ideje: 2014. június 6.

⁴⁰⁵ „Ghana Human Trafficking Act (No. 694), 2005. december 5. http://ecowasmigration.ug.edu.gh/ghana-human-trafficking-act-2005-act-694/?doing_wp_cron=1512134534.1261460781097412109375m Letöltés ideje: 2018. február 7.

Külügyminisztériumának 2016-ban kiadott emberkereskedelemről szóló beszámolója. Annak ellenére, hogy a ghánai rendőrség keretein belül működik egy emberkereskedelem elleni műveletekkel foglalkozó egység (Anti-Human Trafficking Unit of the Ghana Police Services), 2015-ben a 238 nyomozott ügyben 21 feltételezett elkövető ellen indult eljárás közül egy sem végződött elmarasztaló ítélettel.⁴⁰⁶

A felépített normatív keretrendszer képessé tétele a gyerekmunka áldozatainak védelmét elősegítő jelzőrendszer működtetésére körülményes mindaddig, amíg a „sérülékeny csoportokat nem tiszteli a társadalom”- vélte 2005-ben Marilyn Amponsah Annan, akkori gyerekvédelmért felelős miniszter.⁴⁰⁷ Így a Gyermekvédelem Minisztériuma meg van róla győződve, hogy az oktatás kulcsfontosságú a modern kori rabszolgaság elleni küzdelemben. Annan szerint a kormánynak és a civil szervezeteknek meg kell mutatnia a helyi közösségeknek, hogy a gyerekek eladása nem lehet a túlélés alternatívája”.⁴⁰⁸ Ezért a gyerekek jogairól, a modern kori rabszolgaság formáiról, az országban elérhető emberi jogi védelemről szóló tájékoztató kampányok és a jelzőrendszer tagjainak a képzése központi elemei a kormány által szervezett gyerekvédelmi erőfeszítéseknek. A kormány számára kellő motivációt jelent a modern kori rabszolgaság felszámolását célzó törekvések kiterjesztésére, hogy az Egyesült Államok Munkaügyi Minisztériuma 2012-ben elismerően szólt arról, hogy a ghánai kormány elindította a Ghána Gyerekmunka Monitoring Rendszert (Ghana Child Labour Monitoring System - GCLMS), mely a gyerekeket veszélyeztető illegális foglalkoztatási formák felderítését tűzte ki célul.⁴⁰⁹

A kormány erőfeszítéseit részben előkészítik, részben kiegészítik a Free the Slaves (FTS) civil szervezet kampányai. A szervezet meg van győződve arról, hogy a rabszolgaság gazdasági, oktatási lehetőségek, működő

---

⁴⁰⁶ 2016 Trafficking in Persons Report, USA Department of State, Office to Monitor and to Combat Trafficking in Persons, 2016.
<https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2016/258773.htm> Letöltés ideje: 2018. február 7.

⁴⁰⁷ “Ghana National Commission on Children” (July 28, 2015), <http://www.cyc-net.org/features/viewpoints/c-childmigration.html> Letöltés ideje: 2014. február 27.

⁴⁰⁸ Id.

⁴⁰⁹ “2012 Findings on the Worst Forms of Child Labor”, Department of Labor of the United States, 2012. <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/ghana.htm> Letöltés ideje: 2014. június 6.

egészségügyi rendszer és igazságos kormányzás hiányában terjed, továbbá, ha az emberek nem tudják előteremteni maguknak az alapvető szükségleteket. Éppen ezért holisztikus, a modern kori rabszolgaságot egységesen, globális nézőpontból megközelítő látásmódot tartanak szükségesnek a hatékony nemzetközi fellépéshez. Ennek értelmében az FTS összekapcsolja a legfontosabb témában érintett nemzeti civil szervezeteket a kormányokkal annak érdekében, hogy érvényt szerezzen a rabszolgaságot elítélő törvények végrehajtásának. Ghánában ez a szemlélet érvényesült mind a bányászatban, mind a halászatban szenvedő áldozatok megmentését célzó programjuknál. A washingtoni székhelyű szervezet együtt dolgozik az emberi jogok és a sérülékeny csoportok védelmével foglalkozó civil szervezetekkel a helyi közösségek megerősítéséért, hogy hatékonyabban tárhassák fel a rabszolgaság kiváltó okait. Ghánában például azért dolgoznak, hogy a kisipari bányászatban munkára kényszerített gyerekek és felnőttek élet-, és munkakörülményeik javuljanak, s így kevesebb áldozat váljon kényszersmunka áldozatává.⁴¹⁰

A gyermekmunka felszámolásáért dolgozik a James Kofi Annan által irányított *Challenging Heights* (CH) a Volta folyó mentén, Ghánában: a kakaótermesztésben és a halászatban dolgoztatott gyermekek mentésével foglalkoznak. A szervezet rendszeres egyeztetést folytat a halászközösségekkel, és iskolákat tart fenn a gyermekmunkától megszabadított gyerekek számára, mert meggyőződésük, hogy az oktatás – beleértve az emberi jogokat érintő képzéseket is – járulhat hozzá a leghatékonyabban a modern kori rabszolgaság felszámolásához és az áldozatok védelméhez.⁴¹¹ Az általuk végzett munka tökéletes példája annak, hogy, ahol az emberi jogokat védő nemzetközi egyezményeknek a nemzeti jogba történő átültetése és a nemzeti védelmi rendszer kiépülése nehézségeket okoz, ott a civil szervezetek képesek kitölteni a védelemben keletkezett űrt az áldozatok számára. Következésképp munkájuk komoly megerősítést kapna, ha a jövőben megszülető modern kori rabszolgaságot egységesen elítélő

---

⁴¹⁰“Free the Slaves in Ghana” <https://www.freetheslaves.net/ghana/> Letöltés ideje: 2014. július 8.

⁴¹¹ „Where We Work”, Challenging Heights, <http://challengingheights.org/about-us/where-we-work/>. Letöltés ideje: 2014. június 30.

ENSZ egyezmény kompetenciákkal ruházná fel az áldozatokhoz közel jutni képes civil szervezeteket, s munkájukhoz szükséges erőforrásaikat is támogatná.

10.5 Nigéria

Nem meglepő, hogy a modern kori rabszolgaság Nigériában változatos formákban van jelen, hiszen az országban az áldozatok védelmét garantáló emberi jogi védelmi rendszer nem hivatkozhat az elkövetők felelősségre vonása esetén például az 1926. évi Rabszolgaság egyezményre ratifikáció hiányában. De az 1956. évi Rabszolgaság kiegészítő jegyzőkönyvhöz már csatlakozott az ország függetlensége után.⁴¹² 1960-ban a nemzeti parlament megerősítette a Kényszermunkáról szóló 105., majd 2002-ben a Gyerekmunka legrosszabb fajtáiról szóló 182. ILO Egyezményeket, majd 2001-ben az Emberkereskedelemről szóló Palermói jegyzőkönyv is átkerült a nigériai belső jogba.

A ratifikált nemzetközi emberi jogi szerződések ellenére, 2014-ben a WFF a Globális Rabszolgaság Indexen 875 ezer főre becsülte a Nigériában élő rabszolgákat, akik közül sokan gyerekek, és utcai árusként, vagy kéregetőként töltik mindennapjaikat. Az emberkereskedők más nyugat-afrikai, vagy közép-afrikai országból származó nőket csálnak Nigériába nem létező munkák reményében, majd vagy házasságba kényszerítik vagy bordélyházakban dolgoztatják őket. A háztartásban dolgozóknak fizetett munkát ígérnek, de aztán fizetés nélküli munkára kényszerítik őket, és mindemellett az áldozatok illegálisan tartózkodnak az országban, mely tovább súlyosbítja kiszolgáltatott helyzetüket. De találunk példát Nigériában a háztartási rabszolgaságra is, és itt is dolgoztatnak gyerekeket például a bányákban, kőfejtőkben.⁴¹³

---

⁴¹² „Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery”. Adopted by a Conference of Plenipotentiaries convened by Economic and Social Council resolution 608 (XXI) of 30 April 1956, Geneva, 7 September 1956, <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx>. Letöltés ideje: 2015. április 22.

⁴¹³ „9 Facts of Modern Slavery in Nigeria”, 2015. február 19.

2014 tavaszától pedig a modern kori rabszolgaság elterjedéséért elsősorban a Boko Haram iszlamista terrrorszervezet a felelős, egyrészt mivel katonái közé gyerekeket kényszerít, másrészt mert 2014 áprilisában Abubakar Shekau csapatai 275 iskolás lányt raboltak el az észak-nigériai Chibok faluból. Az eset túlmutat az „egyszerű” emberrabláson azáltal, hogy az iszlamisták azzal fenyegették meg a diáklányokat, hogy eladják őket rabszolgának. A szabadságukban korlátozott és megfenyegetett fiatalok kiszabadítására komoly nemzetközi összefogás született. Végül a Nemzetközi Vöröskereszt, a svájci kormány és helyi civil szervezetek közbenjárására 2017 májusában 82 lány szabadult ki az iszlamista szervezet fogságából. A szervezet azonban 113 lányt még mindig fogva tart.⁴¹⁴

David Blair, a *Telegraph* újságírója felhívja a figyelmet arra, hogy a Boko Haram előre eltervezett stratégia alapján rabolta el a chiboki lányokat.⁴¹⁵ A Boko Haram szervezetre jellemző, hogy amikor megtámadnak egy falut, a férfiakat megölik, a lányokat és az asszonyokat hadizsákmányként elfogják és rabszolgaként tartják fogva, hogy aztán majd pénzért eladhassák őket. Az időközben kettészakadt szervezet nem is titkolta azt, hogy eladás céljából fogják el a nőket. Abubakir Shekau, a még egységes szervezet "emirje", vezetője az interneten közzétett videókból így nyilatkozott: "Allah utasította engem arra, hogy eladjam őket, ők az én tulajdonom. El fogom őket adni a piacon Allah által".⁴¹⁶ Shekau, Allah képviselőjeként saját tulajdonának tekinti a nőket, és úgy véli, az ő tanácsára kötelessége eladni őket rabszolgaként. A Boko Haram logikája szerint a chiboki lányok és asszonyok bűne egyrészt az, hogy keresztények, másrészt pedig az, hogy iskolába jártak. A Boko Haram mellett ezt az érvelést használta a jezidi nőkkel szemben az Iszlám Állam is, tökéletesen igazolva a szextrabszolgaság újjáéledését a Közel-Keleten és Nyugat-Afrikában.⁴¹⁷

<https://www.theglobalist.com/9-facts-on-modern-slavery-in-nigeria-2/> Letöltés ideje: 2017. november 17.

⁴¹⁴I. Akwei, „1200 days: 113 Chibok girls still in Boko Haram captivity”. 2017. július 27. <http://www.africanews.com/2017/07/27/1200-days-113-chibok-girls-still-in-boko-haram-captivity/> Letöltés ideje: 2017. november 17.

⁴¹⁵D. Blair, „Nigeria's Boko Haram isn't just kidnapping girls: it is enslaving them”, <http://www.telegraph.co.uk/women/womens-life/11342879/Nigerias-Boko-Haram-isnt-just-kidnapping-girls-its-enslaving-them.html> Letöltés ideje: 2017. október 27.

⁴¹⁶Id.

⁴¹⁷„Iraq: ISIS Escapees Describe Systematic Rape”, 2015. április 14. <https://www.hrw.org/news/2015/04/14/iraq-isis-escapees-describe-systematic-rape> Letöltés

A tény, hogy öt év fogság után még mindig több mint száz lány van a Boko Haram fogságában, mutatja azt, hogy egyrészt a lányok elfogása után hatalmas lendületet kapó digitális "#bringbackourgirls" kampány nem érte el a célját, másrészt, hogy a nigériai vezetés a kezdetek óta nem tekinti elsődlegesnek a lányok kiszabadítását. Az akkori elnök, Goodluck Jonathan csak majdnem egy hónappal később, május 4-én ítélte el nyilatkozatában a történeteket, lemaradva így William Hague, akkori brit külügyminiszter mögött, aki már 24 órával a történetek után a leggyengébbekkel szembeni legkegyetlenebb, gyáva cselekedetnek nevezte a chiboki iskola kollégiumának megtámadását és a lányok elrablását.⁴¹⁸

Blair a megkésett kormányzati reakciót azzal magyarázza, hogy Nigériában a politikai hatalom a pozíció, a presztízs és a gazdagság megszerzését jelenti.⁴¹⁹ Véleménye szerint a kormány képviselői „ahelyett, hogy minden erejükkel azon dolgoznának, hogyan tudnák kiszabadítani a még mindig az iszlamisták fogságában raboskodó lányokat, sokkal inkább zavaró tényezőnek tekintik ezt az ügyet, mely megakadályozza őket abban, hogy hatalmukat, gazdagságukat tovább növeljék.”⁴²⁰ Ezt a véleményt erősíti Patience Jonathannak, az elnök feleségének 2016 májusában, a helyi sajtóban megjelent nyilatkozta, melyet az eltűnt lányok édesanyjainak címzett: "Mi, nigériai nők azt mondjuk, hogy egy gyerek sem hiányzik Borno megyéből. Ha akármelyik gyerek hiányzik, engedjék, hogy a kormányzó odamenjen és megkeresse őket. Nem tudunk semmi mást tenni".⁴²¹ Habár később az elnök felesége elismerte, hogy a chiboki lányokat tényleg elrabolták, első reakciója alapján a nigériai adminisztráció egyértelműen kerülte a felelősségvállalást.

Az ország északi részén élő fiatal lányokra nemcsak a Boko Haram katonái, hanem napjainkban még létező *wahaya-rendszer* is veszélyt jelent. A Nigerben és Nigériában is működő kizsákmányolási forma a háztartási rabszolgaság és a szexrabszolgaság sajátos keveréke. Ebben az esetben a fiatal, fekete touareg lányokat annak érdekében vásárolják meg egymástól a

---

ideje: 2018. február 9.

⁴¹⁸ D. Blair, „Nigeria's Boko Haram isn't just kidnapping girls: it is enslaving them”, 2015. január 13. <http://www.telegraph.co.uk/women/womens-life/11342879/Nigerias-Boko-Haram-isnt-just-kidnapping-girls-its-enslaving-them.html> Letöltés ideje: 2017. Október 27.

⁴¹⁹ Id.

⁴²⁰ Id.

⁴²¹ Id.

férfiak, hogy az iszlám által megengedetten tartott feleségeik mellett ezek a lányok (a wahayák) végezzék a házi munkát.⁴²² A főleg Nigerben elterjedt jelenség Nigériát⁴²³ úgy érinti, hogy az áldozatok egy részét Nigerből hozzák át Nigériába az emberkereskedők, s miután eladták őket, szexuális kizsákmányolás vagy háztartási rabszolgaság áldozataivá válnak. Továbbá az áldozatokat házasságba is kényszerítik, habár a lányok nem lesznek törvényes házastársai fogvatartóiknak, hiszen erre nincs jogosultságuk, ugyanis nem teljes jogú tagjai a társadalomnak. Nigériában elsősorban a tehetősebb kereskedők vesznek fiatal touareg lányokat. Az adás-vétel a lányokat „áruba bocsájto” családdal - jellemzően valamely törzsfőnök családjával - megkezdett tárgyalással indul arról, vajon akad-e eladó lány a nigériai férj számára. A Nigerben az elmúlt húsz évben a modern kori rabszolgaság ellen küzdő *Timidra* civil szervezet szerint ezek után maga az adás-vétel, és a lány elszállítása teljes illegalitásban, titokban történik. A *Timidra* által megkérdezett áldozatok arról is beszámoltak, hogy gyakran több eladósorban levő lányt is bemutatnak a vásárlóknak, hogy választani tudjanak közülük. Ha az adott törzsfőnöknél nem talált az érdeklődő megfelelő lányt, akkor más törzseknél keresett tovább. Ez a konstrukció a történeti rabszolgaságra jellemző rabszolga-kereskedelmet idézi, ahol az áldozatokon élvezeti-, használati tárgyként adtak túl.⁴²⁴ A megvásárolt lányok, a *wahayu-k* a vásárló családjának tulajdonát képezik, a tulajdonosnak, vagy feleségének állandó rabszolgáivá válnak, s feladatuk elsősorban, de nem kizárólag a házi munka elvégzése.⁴²⁵

A *wahaya-rendszerben* is a modern kori rabszolgaságra jellemző többszörös kizsákmányolás érhető tetten, ugyanis az áldozatok a háztartási rabszolgaság mellett szexuális kizsákmányolás áldozataivá is válnak. A *Timidra* szerint azokban az esetekben, ahol a rabszolgatartó a mezőgazdaságban dolgozik, rendszerint a wahaya viszi neki az ültetvényre az

---

⁴²² G. K. Abdelkader, M. Zangaou, „Domestic and sexual slavery in Niger”, http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/wahaya_report_eng.pdf Letöltés ideje: 2018. február 8. p. 6.

⁴²³ Az Anti-Slavery és a *Timidra* szervezetek Nigériában Sokoto, Kano, Kaduna és Zaria államokban gyűjtöttek adatokat a wahaya elterjedéséről. p. 6.

⁴²⁴ G. K. Abdelkader, M. Zangaou, „Domestic and sexual slavery in Niger”, http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/wahaya_report_eng.pdf Letöltés ideje: 2018. február 8. p. 6.

⁴²⁵ Id. p. 7.

ételt, s ez jó alkalom arra, hogy a fiatal lányt megerőszakolja. Más esetekben a wahayát „tulajdonosa” rendszeresen szexuális kapcsolatra is kényszeríti, miután az hálósobájába vitte neki az ételt. A gyereket, akik a rabszolgatartó és a wahaya között létesített szexuális kapcsolat eredményeként születik, bár hivatalosan a rabszolgatartó elismeri saját gyerekeként, családon belül negatív diszkrimináció éri a rabszolgatartó és feleségei által, s édesanyjához hasonlóan embertelen életkörülmények között él.⁴²⁶

Nigéria északi nagyvárosaiba tizenkettő és tizenöt éves kor közötti gyerekeket elsősorban vidékről, például az Oyo állambeli Shakiból, vagy Akwa-Ibom, Benue és Kwara tartományokból viszik a kereskedők a nagyvárosokba. A legfontosabb célállomások, ahol a gyerekeket dolgoztatják: Lagos, Abeokuta, Ibadan, Kano, Calabar and Port -Harcourt. Ez történhet a szülőkkel történő egyeztetést követően, vagy egyszerűen emberrablás révén - számol be erről a Nők Nigériai Konzorciuma (Women's Consortium of Nigeria, WOCON) civil szervezet.⁴²⁷ Ezután zsúfolt teherautókban szállítják őket kettő-háromszobás lakásokba, ahol húszan-harmincan laknak, és aludni csak a földön van lehetőségük. Ilyen körülmények között várnak arra, hogy jövőbeni munkáltatójukhoz kerüljenek. Csak a túléléshez szükséges mennyiségű ételt kapnak, melynek költségét abból a kevés pénzből kell a gyerekeknek biztosítani, amit munkájukért kapnak.

A WOCON tájékoztat arról, hogy mióta a szervezet megkezdte 1995-ben a működését, Ogun államból 4-16 éves korú gyerekeket mentettek meg több alkalommal a gyerekmunkától. A gyerekek nyilvános táborokban dolgoztak, és saját kezükkel ásták a földet, hogy gránitot tartalmazó köveket találjanak az illegális bányászterületeken. Amellett, hogy életkoruk ellenére kemény fizikai munkát végeztek napi 16-18 órában, életkörülményeik sem voltak megfelelőek az elégtelen higiéniai körülmények és a hiányos öltözet miatt. Néhány gyerek pedig arról is beszámolt, hogy már három-négy éve ezen a bányászati területen dolgoztatják őket.⁴²⁸

---

⁴²⁶ Id. p. 9.

⁴²⁷ Women's Consortium of Nigeria. Children Trafficking. <http://www.womenconsortiumofnigeria.org/index.php?q=children> Letöltés ideje: 2017. november 16.

⁴²⁸ Id.

A háztartási rabszolgaság a benini helyzethez hasonlóan itt is magában foglalja a takarítást, a gyerekfelügyeletet, a főzést és más ház körüli teendők ellátását, akár napi 12-18 órán át. Mivel a nigériai családokban, bevételük növelése érdekében, mind a férfiak, mind a nők, a városokban, otthonuktól távol dolgoznak, szükség van a segítségre a ház körül. Következésképpen nagy az igény az olcsó, kisebb kockázattal beszerezhető munkaerő iránt. A WOCON óvatos becsléssel azt állítja, hogy a házi szolgák 80 %-a gyerek, akiknek többségét emberkereskedők juttatják el a munkáltatóhoz.⁴²⁹ A háztartási rabszolgaságban szenvedő gyerekek átlagos havi fizetése körülbelül ezer naira, ami kevesebb, mint tíz dollárnak felel meg. Ebből az összegből azonban gyakran az emberkereskedők visszakövetelik azokat a költségeket, melyeket a gyermekekre költöttek, amíg eljuttatták őket a házak tulajdonosaihoz, erőszakos nyomás alatt tartva így a fiatal áldozatokat és szüleiket.

Nigéria azonban nemcsak országhatárain belül ad teret a modern kori rabszolgaság formáinak a terjedéséhez. A nyugat-afrikai régióban kiterjedt emberkereskedő-hálózatoknak köszönhetően egyrészt áldozatokat „toboroznak” a kereskedők Nigériában. Másrészt a régió országai közötti szállítás miatt az emberkereskedelem átmenő forgalmának is színtere az ország, illetve számos közép-afrikai, más nyugat-afrikai országokból szállítanak Nigériába az emberkereskedők erőszakkal embereket munkaerejük kizsákmányolása érdekében. A Nigériából kifelé induló emberkereskedelem elsősorban a dél-keleti államokat, például Akwa Ibomot érinti. Innen viszik a gyerekeket tengeren Gabonba, Kamerunba, Guineába, hogy ott ültetvényeken dolgozzanak. Shaki városában, Oyo államban is toboroznak gyerekeket, akiket Guineába, Maliba, vagy Elefántcsontpartra visznek, hogy ott utcai árusként vagy házi szolgaként dolgozzanak.

Összességében látható, hogy a modern kori rabszolgaság Nigériában több formában van jelen. Az emberkereskedelem és elsősorban az északi megyékben a Boko Haram, iszlamista szervezet térnyerésének köszönhetően a gyermekek és a nők hatványozottan veszélyeztetettek, könnyen a rabszolgaság áldozataivá válhatnak. Ennek ellenére a chiboki lányok

---

⁴²⁹ Id.

elrablására adott kormányzati válaszok nem azt mutatják, hogy Nigériában az állami szervek tudatában lennének a probléma súlyosságával. Pozitív törekvésekről már a 2016. évi Globális Rabszolgaság Index is beszámolt, hiszen a modern kori rabszolgaság elleni normatív keretrendszer a vonatkozó egyezmények ratifikálásának köszönhetően létrejött. Nigériában arra vannak bizonyítékok, hogy szerveződtek tájékoztató programok a jelzőrendszer tagjai (egészségügyi dolgozók, szociális munkások, gyermekvédelemben dolgozók) részére a modern kori rabszolgaság áldozatainak azonosításáról annak érdekében, hogy a potenciális áldozatokról a hatóságok tudomást szerezzenek. Viszont a 2014. évi adatgyűjtés során csak elvétve találtak a felmérők arra utaló jeleket, hogy a társadalom fenyegetett csoportjaihoz is célzottan eljutott volna az információ a rabszolgaság modern formáiról.

A modern kori rabszolgaság elleni állami törekvéseket Nigériában legszembetűnőbben a Nemzeti Ügynökség az Emberkereskedelem Felszámolásáért (National Agency for the Prohibition of Trafficking in Persons, NAPTIP) fogja össze, mely az emberkereskedő-hálózatok tevékenységét figyelembe véve, határon átnyúló együttműködés formájában Niger szövetségi tartományi fővárosát, Minnát és az Edati Helyi Önkormányzat területét célozta meg az emberkereskedelemről szóló kampányával. A program célja az volt, hogy tájékoztassa a problémával foglalkozó döntéshozókat a tartományban és a vidéki közösségekben az emberkereskedelem társadalomra és nemzeti fejlődésre gyakorolt veszélyeiről.⁴³⁰ A 2003-ban elfogadott Emberkereskedelem betiltásáról szóló törvény (Trafficking in Persons (Prohibition) Enforcement and Administration Act) által felhatalmazva a NAPTIP kiemelkedően erős választ ad a modern kori rabszolgaság elterjedésére, nemcsak Nigériában. Az ügynökséget az ENSZ 2000-ben elfogadott Szervezett bűnözés elleni egyezményében előírtaknak megfelelően hozták létre.⁴³¹ Tevékenységével megerősíti azt a tényt, hogy a hatályos nemzetközi jognak reagálnia kell az emberi jogokat veszélyeztető új kihívásokra, hiszen a modern kori

---

⁴³⁰ „Globális Rabszolgaság Index - Kormányzati Válaszok Indikátorai Nigéria”. WFF. https://governmentresponse.globalslaveryindex.org/indicator.php?indicator=RagVAXc4pdQ_EQ_&country=MphPj6BwHLA_EQ_ Letöltés ideje: 2015. május 19.

⁴³¹ „About NAPTIP”. National Agency for the Prohibition of Trafficking in Persons. https://www.naptip.gov.ng/?page_id=112 Letöltés ideje: 2019. november 3.

rabszolgaság egy világszintű, ám országonként eltérő problémaegyüttes, mely a nemzetközi közösségtől holisztikus nézőpontot és egységes válaszokat igényel. Az ügynökség munkájában erre az egységes nézőpontra már látunk példát, hiszen tevékenysége nem korlátozódik kizárólag az emberkereskedelem felszámolására, hanem a modern kori rabszolgaság számos más gyakorlatának, így a kényszermunka, a gyermekmunka, és a szexrabszolgaság áldozatainak a felkutatása és védelme, illetve az elkövetők letartóztatása és bűnügyi felelősségre vonása is a feladata.⁴³²

A rabszolgaság súlyosbodó problémává vált az utóbbi évtizedben Nigériában. Ezt jelzi, hogy a nigériai törvényhozás az áldozatok növekvő számára reagálva bővítette a NAPTIP kompetenciáit egy 2014-ben elfogadott szenátusi döntés formájában.⁴³³ Így az ügynökség elnökségébe a jelzőrendszer legfontosabb intézményeinek képviselői kerülhetnek, nevezetesen az emberkereskedelem áldozatainak védelmét ellátó civil szervezetek két képviselője, a Szövetségi Igazságügyi Minisztérium, a Szövetségi Munka-, és Termelési Minisztérium, a nigériai rendőrség, a Nemzeti Tájékoztatási Ügynökség, és a Nigériai Bevándorlási Hivatal képviselői.⁴³⁴ A széles mandátumnak köszönhetően az ügynökség 2017 első felében a beérkezett 172 ügyből sikeresen felderített 36, az emberkereskedelemhez kapcsolódó ügyet.⁴³⁵ Ezekből a leggyakoribb esetek a gyerekek ház körüli dolgoztatásával kapcsolatos panaszok voltak, nevezetesen 38, az esetek 22 % - a. Ez alatt az időszak alatt 345 áldozatot mentett meg az Ügynökség, melyek közül 328-an nigériaiak voltak. A 14 nem nigériai áldozat között Burkina faso-i, ghánai, zambiai és nigeri személyek voltak.⁴³⁶

---

⁴³² Id.

⁴³³ A hatékony büntetőjogi válaszok irányába mutat a nigériai törvényhozás felső házának, a Szenátusnak 2014. március 11-én hozott döntése, mely értelmében öt év börtönbüntetés és minimum egy millió naira (kb. 2700 amerikai dollár) pénzbüntetés megfizetésére kötelezi a nigériai jog az emberkereskedelemben bűnösnek talált elkövetőket.

⁴³⁴ Senate of the Federal Republic of Nigeria, Votes and Proceedings, 2014. március 11. <http://nass.gov.ng/document/download/4634> Letöltés ideje: 2018. február 13.

⁴³⁵ „NAPTIP 2017 First Quarter Report”. <https://www.naptip.gov.ng/wp-content/uploads/2017/05/2017-First-Quarter-Report-Modified-1.pdf>, Letöltés ideje: 2018. február 13. p. 2.

⁴³⁶ „NAPTIP 2017 First Quarter Report”. <https://www.naptip.gov.ng/wp-content/uploads/2017/05/2017-First-Quarter-Report-Modified-1.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 13. p. 18.

A rabszolgaság elleni küzdelemben a WOCON, kihasználva az áldozatokkal fenntartott közvetlen kapcsolatot, fontosnak tartja, hogy tájékoztassa a vidéki lakosságot a gyerekmunka, a háztartási rabszolgaság és az emberkereskedelem veszélyeiről. A vidéki közösségeket a probléma iránt érzékenyebbé kell tenni - vallja a szervezet, hiszen a tájékozatlanság és érdektelenség az egyik legfőbb kiváltó oka annak a kilátástalan helyzetnek, melyben a szülők arra a döntésre jutnak, hogy emberkereskedőknek adják gyermekeiket. A Háztartási rabszolgaságban dolgozó gyerekek megmentése és reintegrációja nevű program célja ezért az ILO/IPEC nemzeti programmal együttműködésben a vidéki közösségek tájékoztatása 2002 óta az Oyo állambeli Shaki városban. Ez az északi határváros táptalaja az emberkereskedelemnek. Éppen ezért a WOCON konzultációt szervezett a helyieknek, hogy tájékoztassa őket a gyermekek jogairól és azokról a veszélyekről, melyek az emberkereskedők révén őket érinthetik. A közösség tagjai azzal érveltek, hogy megélhetési nehézségeik miatt küldik el gyermekeiket dolgozni.⁴³⁷ A civil szervezet ezért konkrét javaslattal állt elő, mely segíthetné a családok anyagi helyzetét. A mézzel való kereskedelmet javasolták, mivel ezt kevesen termesztették a városban. Ez lehetőséget adott volna a családoknak arra, hogy bevételüket növelhessék, és így elkerüljék azt, hogy gyermekeiket dolgozni kelljen küldeni az emberkereskedők közvetítésével. A WOCON ezek után a szövetségi állam kormányához fordult a Shaki Közösség nevében, hogy támogató kölcsönt kapjon a méztermelés beindítására. A program végén az érdekelt felek nemcsak arra mondtak igent, hogy megállítják a gyerekmunkát kiszolgáló emberkereskedelmet, hanem szigorú szankciókat vezettek be a megállapodás megszegése ellen.⁴³⁸ A program sikeres példája annak, hogy tud egy civil szervezet az áldozatok közvetlen környezetéhez fordulva, bizalmukat elnyerve, a jogérvényesítő szerveknél hatékonyan lobbizni a modern kori rabszolgaság áldozatainak védelméért. Nigériában az áldozatok felkutatásában és védelmében aktív civil szervezetek működése ismét

---

⁴³⁷ Women's Consortium of Nigeria. Children Trafficking. <http://www.womenconsortiumofnigeria.org/index.php?q=children> Letöltés ideje: 2017. november 16.

⁴³⁸ Id.

mutatja, hogy a modern kori rabszolgaságot elítélendő új nemzetközi emberi jogi egyezmény központi elemként köteles a hatékonyabb nemzetközi áldozatvédelem kiépítése végett a nem kormányzati szervek munkáját elismeri és támogatni.

10.6 Togo

Togo az ENSZ Kínzás elleni egyezményét 1987-ben ratifikálta, a Nők elleni erőszak minden formáját elítélő egyezményt 1983-ban ültette át a belső jogrendszerbe, a Gyermek jogairól szóló egyezményt pedig még az egyezmény megszületése évében aláírta, azonban a Migráns munkavállalók és családtagjaik jogainak védelméről szóló nemzetközi egyezményét a 2001. évi aláírás után nem követte napjainkig ratifikáció Togóban. Szintén hiányzik a nemzeti törvényhozás jóváhagyása az 1956. évi Rabszolgaságról szóló kiegészítő egyezmény esetében is, melyet 1980-ban írta alá Togo.⁴³⁹

Az emberi jogok védelmének normatív keretrendszere így gyenge lábakon áll nemcsak az ENSZ vonatkozó emberi jogi szerződésai tekintetében, de az áldozatokat fenyegető kizsákmányolási formák elterjedése az országban is ezt erősíti meg. A Human Rights Watch (HRW) 2003-ban a nyugat-afrikai országokat behálózó emberkereskedő-hálózatokon belül például négy útvonalon azonosította Togo érintettségét: togói lányok szállítása Gabon, Benin, Nigéria, és Niger háztartásaiba és munkaerőpiacaira; lányok elszállítása Togóból az ország más részeire, főleg a fővárosba, Loméba; lányok szállítása Beninből, Nigériából és Ghánából Loméba; illetve fiúk szállítása elsősorban mezőgazdasági kényszermunkára Nigériába, Beninbe, és Elefántcsontpartra.⁴⁴⁰

Togóban is a tárgyalt négy országban már említett narratíva szerint történik az áldozatok toborzása: rendszerint idegen emberkereskedők

---

⁴³⁹ „Ratification status of UN treaty body treaties – Togo”.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=175&Lang=EN Letöltés ideje: 2019. november 4.

⁴⁴⁰ „Borderline Slavery. Child Trafficking in Togo”, Human Rights Watch, March 2003, Vol. 15, No. 8 (A) <https://www.hrw.org/report/2003/04/01/borderline-slavery/child-trafficking-togo> Letöltés ideje: 2018. február 11. p. 1.

csábítják el őket, de nagy többségüknél mégis a szülők közbenjárásának köszönhetően indulnak el a rabszolgaság felé vezető úton a dolgozni vágyók. Egyes esetekben akár négy éves gyerekeket is munkára fognak az iskolába járás, az alapvető szükségletek ígéretével, ígérettel egy olyan életre, melyet a szülők nem tudtak eddig a gyereknek megadni. Felmerül a togói gyermekmunkával kapcsolatban a szülők felelőssége. Jóllehet a szülők egy része a család boldogulása érdekében, jó szándékkal küldi el gyermekét dolgozni, a HRW helyszíni adatgyűjtése során számos olyan szülővel is találkoztak, akik rossz szándékkal, kereskedelmi cikkek tekintették a gyerekeket.

A Togóban összegyűjtött gyerekeket tengeren viszik Gabonba, Port Harcourt-on, Oronon és Calabaron, Nigéria dél-keleti kikötővárosain keresztül. A 16-19. századokban Afrikából az Egyesült Államokba közlekedő rabszolgaszállító - hajókon jellemző állapotokhoz hasonló körülmények jellemzik a Togóból elhurcolt gyerekek életkörülményeit az emberkereskedők fogságában, így a jelenséget modern kori „Middle passage”⁴⁴¹ -ként is jellemezhetjük. Napjainkban is WC, tiszta víz és gyógyszerek hiányában tengődnek a modern kori rabszolgaság és ezen belül a Gabon és más nyugat-afrikai országok közötti emberkereskedelem áldozatai. A lányokat Gabonban Cocobeach, Cap Esterias, Pont Nomba, Owendo és Ouloumi városoknál szállítják ki.⁴⁴² Az ILO – nak a gyermekmunka felszámolását célzó programja (International Program for the Elimination of Child Labour - IPEC) szerint Kara, Bassar és Sokodé buszmegállói gyülekezőpontként szolgálnak a Togo központi részéből jövő gyerekek számára, Anié és Bagou pedig a Fennsík felől érkező gyerekek találkozási pontja.⁴⁴³ Az utazás végén a togói gyerekeket is, hasonlóan az elefántcsontparti, ghánai, benini és nigériai áldozatokhoz, munkára kényszerítik. Vagy a házkörüli teendőket kell ellátniuk, vagy a piacon töltik az egész napjukat, ahol kenyeret, gyümölcsöt, tejet, vagy húsnyársakat árulnak az út szélén, esetleg egy kis üzletben dolgoznak.⁴⁴⁴

---

⁴⁴¹ „Middle Passage”. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Middle-Passage-slave-trade> Letöltés ideje: 2019. november 3.

⁴⁴² Id. p. 20.

⁴⁴³ Id. p. 20.

⁴⁴⁴ Id. p. 21.

A modern kori rabszolgaság Togóban egyrészt megjelenik az emberkereskedelemben és a gyerekmunkában, továbbá a 2013-ban publikált Globális Rabszolgaság Index a rituális rabszolgaságra is talált bizonyítékot. Ennek helyi formája, a *vudusi* során, fiatal lányokat adnak oda vudu papoknak. A lányoknak nincs más választásuk, szüleik döntését tiszteletben tartva, ijedten várják, milyen feladataik lesznek a papoknál.⁴⁴⁵ Az *African Journal of Human Rights* folyóiratban 2017 júliusában megjelent „Domestic servitude and Ritual Slavery in West Africa from a human rights perspective” c. tanulmányban a vudusitól szenvedő lányokat a modern kori rabszolgaság áldozataiként azonosítottuk, hiszen az áldozatokat szabad mozgásukban korlátozzák, papjaik engedélye nélkül nem hagyhatják el a szentélyt, ahol a papok fogva tartják őket.⁴⁴⁶ S ezen felül gazdasági és szexuális kizsákmányolás áldozatai is. A vudusi kutatása során azonban azzal az akadállyal szembesültünk, hogy nem készült eddig átfogó felmérés arról, hány gyermek, fiatal felnőtt érintett a vudusi által Togóban. Így a rituális rabszolgaság jól mutatja, hogy a nemzetközi jognak egy olyan világméretű problémára kell átfogó választ adnia, mely napjainkig rejtőzködve szedi áldozatait, főleg a fejlődő országokban, az érintett régiók társadalmának fejlődését akadályozva.

A rituális rabszolgaságról így elsősorban az áldozatokhoz jutó civil szervezetek tájékoztatnak. A fent említett tanulmányban említettük az *Every Child Minuters* (ECM), keresztény, rabszolgaság felszámolására törekvő szervezetet, melynek tagjai 2005-ben tényfeltáró kutatást indítottak a vudusi áldozatairól. A felmérés tanulságait levonva az ECM továbbképző és tájékoztató programot szervezett a vudusiról 2007-ben tanároknak.⁴⁴⁷ Az ECM helyi adatgyűjtési nehézségei mutatják, hogy az információhiány a modern kori rabszolgaság törvényen kívül helyezését nehezíti a nemzeti és nemzetközi jogban, hiszen az információ hiánya azt sugallhatja a jelzőrendszer tagjainak, hogy a probléma spektruma csökkent.

---

⁴⁴⁵ Gyurác V., ‘Domestic servitude and ritual slavery in West Africa from a human rights perspective’, 2017, 17 *African Human Rights Law Journal*, p. 100.

⁴⁴⁶ Id. p. 100.

⁴⁴⁷ „Freeing vudusi – Children given to voodoo idol gods”, <http://www.ecmafrica.org/projects/find-project-by-topic/ritual-slavery--abuse/vudusi-slave-children-in-togo> Letöltés ideje: 2016. január 20.

Következésképpen, csökkenhet a jogsértésre irányuló nemzeti figyelem, mely, hasonlóan Ghánához és Beninhez, a kormányzati elköteleződés, a forrásallokáció csökkenését eredményezheti.

Togóban a modern kori rabszolgaságot kiváltó társadalmi problémák, az oktatás és az egészségügy gondjai nehezen javulnak, s 2017 nyara óta az ország belpolitikája komoly válságban van, ugyanis 2018 decemberéig rendszerezések voltak a 2010-ben elnökké választott Faure Gnassingbével szembeni elégedetlenségből fakadó kormányellenes tüntetések, melyeket a rendőrség erőszakos eszközökkel fékezett meg.⁴⁴⁸ 2017. augusztus vége óta ezrek vonultak a főváros, Lomé és az ország más városainak utcáira ellenséges rigmusokat kiabálva az elnökre és környezetére. A tizennégy pártot egyesítő ellenzék (C-14) intézményi reformokat, s az államfő távozását követelte még 2019 januárjában is, akinek családja ötven éve a hatalmat birtokolja.⁴⁴⁹ Az ellenzék a tüntetések fő céljaként az 1992. évi alkotmánynak az elnöki tisztség birtoklását két egymást követő mandátumban korlátozó rendelkezését nevezte meg. Továbbá követelték a politikai foglyok szabadon bocsátását és a szavazati jog megadását a diaszpórában élőknek. A régió stabilitásának védelme érdekében számos egyeztetési kísérlet indult civil szervezetektől, az ENSZ és az Afrikai Unió képviselőin keresztül, illetve a szomszédos országok vezetői is igyekeztek hatni Gnassingbére, hogy legyen partner az ellenzékkel folytatott tárgyalásokban.⁴⁵⁰

---

⁴⁴⁸ „Crise au Togo: la mobilisation tient bon, tractations pour un dialogue”, 2017. november 17. <http://www.slateafrique.com/797873/crise-au-togo-la-mobilisation-tient-bon-tractations-pour-un-dialogue> Letöltés ideje: 2018. február 11.

⁴⁴⁹ Id.

⁴⁵⁰ A régió stabilitásának védelme érdekében számos egyeztetési kísérlet indult civil szervezetektől, az ENSZ és az Afrikai Unió képviselőin keresztül, illetve a szomszédos országok vezetői is igyekeznek hatni Gnassingbére, hogy legyen partner az ellenzékkel folytatott tárgyalásokban. A guineai államfő és köztársasági elnök, s az Afrikai Unió akkori elnöke, Alpha Condé és Nana Akufo Addo, ghánai köztársasági elnök is tárgyalásokat kezdeményezett a togói elnökkel, felajánlván segítségüket a válság békés rendezése érdekében. 2017. november 20-án már Abidjanban, Elefántcsontparton fogadta Alassane Ouattara, az ország köztársasági elnöke Faure Gnassingbét, aki továbbra is az ellenzékét tartotta felelősnek a politikai patthelyzetért. A két vezető az Afrikai Unió és az Európai Unió közös csúcstalálkozójának előkészítése érdekében találkozott, hogy megtárgyalják a Száhel-régiót érintő biztonsági kihívásokat. Ouattara, egyetértésben a régió országainak vezetőivel, arra kérte Gnassingbét, hogy legyen nyitott az ellenzékkel folytatandó tárgyalásokra (M. Baudelaire, „Crise au Togo : « Pour dialoguer, il faut être deux », lance Faure Gnassingbé depuis Abidjan”. 2017. november 20. <http://www.jeuneafrique.com/494806/politique/crise-au-togo-pour-dialoguer-il-faut-etre-deux-lance-faure-gnassingbe-depuis-abidjan/> Letöltés ideje: 2019. november 3.). Ám a C-14 a 2018. december 20-án megtartott parlamenti választást is bojkottálta, s 2019

Ahogy kutatásunk során többször utaltunk rá, a belpolitikai instabilitás a gazdasági kilátástalansággal együtt kiváltó oka lehet a modern kori rabszolgaságnak, így Togóban számíthatunk arra, hogy a modern kori rabszolgaság áldozatainak száma nőni fog. Errre következtetünk a togói Nemzeti Emberi Jogi Bizottság által kutatási kérdéseinkre adott válaszokból. Az emberi jogok védelmével Togóban foglalkozó nemzeti bizottság tágan értelmezi a modern kori rabszolgaságot, hivatkozva néhány, a régióban specifikusan jelenlevő gyakorlatra, mint a gyerekházasság, a háztartási rabszolgaság, vagy a kényszerített koldulás. A tág megközelítés mögött a modern kori rabszolgaság ellen küzdő aktív együttműködés rejlik a nemzeti hatóságokkal a rabszolgaság áldozatainak azonosítása és védelme, illetve a megelőzés terén. A közel félmillió áldozat védelme érdekében a CNDHTG törvényjavaslati szövegeket küldött a Nemzetgyűlésnek, s a rendőrséggel együttműködésben a rabszolgaság áldozatainak kihallgatásáról tartott képzést a jelzőrendszer tagjainak. Végül kutatásunk számára ígéretes javaslatok érkeztek a togói emberi jogi védelmi rendszer képviselőjétől. A CNDHTG kutatásunkkal összhangban sürgette egyrészt az egyéni panaszok befogadásának lehetőségét a régió emberi jogi fórumain. Illetve, mindenekelőtt elengedhetetlennek tartotta a véleményalkotást és döntéshozatalt a rabszolgaság elítéléséről. Ebben a javaslatban fellelhetjük a hajlandóságot a jelen kutatás által is javasolt, a modern kori rabszolgaságot holisztikusan értelmező és azt elítélő egyezmény megalkotásához.

---

januárjában ismét országos tüntetésekkel fejezték ki, hogy csak abban az esetben hajlandóak tárgyalni, ha az alkotmányos reformok együtt járnak Gnassingbé hatalomból való távozásával („Togo: première manifestation de l’opposition”. 2019.január 26. <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2019/01/26/97001-20190126FILWWW00133-togo-premiere-manifestation-de-l-opposition-apres-les-legislatives.php> Letöltés ideje: 2019.november 4.)

11. Következők, összegzés

Kutatásunk középpontjába az emberi jogok védelmét garantálni hivatott nemzetközi jog számára egy a napjainkban új kihívást jelentő problémát, a modern kori rabszolgaság jelenségét helyeztük. Tettük ezt annak érdekében, hogy rávilágítsunk arra, hogy a nemzetközi jog és a tudományos társadalom annak ellenére nem tekinti egységesen feladatnak a modern kori rabszolgaságot jelentő gyakorlatok elleni küzdelmet, hogy a probléma a világ szinte minden országában összesen több tízmillió embert érint. Jóllehet a nemzetközi és helyi civil szervezetek közreműködése révén a legfontosabb nemzetközi szervezetek (ILO, UNODC, UNICEF, UN HRC) rendszeresen beszámolnak a kényszerfoglalkoztatások különböző formáiról, ezek az anyagok a modern kori rabszolgaságnak csak egy-egy kifejezett gyakorlatára fókuszálnak, vagy eltérően értelmezik a rabszolgaságnak napjainkban is élő formáit.

Kérdéses azonban, hogy a hatályos nemzetközi jog mennyire alkalmas az elkövetők felelősségre vonására és az áldozatok védelmére. A modern kori rabszolgaság esetében egy már felszámoltnak vélt, ám a globális gazdasági és társadalmi változásokkal a nemzetközi jogba visszatérő problémával állunk szemben. Bár az államok többsége már a 19. század második felétől a joggal ellentétes gyakorlatnak tekintette a rabszolgaságot, annak a nemzetközi egyezmények szintjén történt felszámolása a 20. századi jogfejlődés eredménye. A rabszolgaság jelenkori formái a hatályban levő nemzetközi egyezmények ellenére, elsősorban a fejlődő országokban vannak jelen. Ám hálózatos rendszerükből adódóan napjainkban a világ szinte minden államában új kihívást jelentenek az emberi jogok nemzetközi védelme számára.

A kutatás központi feladatként azt vizsgálta meg, milyen szerepe van a modern kori rabszolgaságnak az emberi jogok hatályos nemzetközi védelmében, illetve a nemzetközi jog hogyan értelmezi azokat a gyakorlatokat, melyeket modern kori rabszolgaságnak kell tekinteni. A kutatás kapcsolódik a rabszolgaságot korábban vizsgáló kutatásokhoz, hiszen egyetért azzal, hogy a történeti rabszolgaságot a nemzetközi közösség nem

volt képes az ENSZ és az ILO keretein belül ratifikált nemzetközi emberi jogi egyezményekkel végleg felszámolni. Ám a kutatás célja az volt, hogy túl is mutasson ezen a gondolaton azáltal, hogy hangsúlyozza azokat az új kihívásokat, melyek az emberi jogok védelmét a globális világban a dekolonizáció óta folyamatosan érik.

A modern kori rabszolgaság formálódó értelmezésének kutatása során három hipotézist állítottunk fel, melyek elfogadásáról, illetve elutasításáról az alábbiakban döntünk, összefoglalva a hipotézisek bizonyítására felhasznált kutatási eredményeket.

1. tézis

Az emberi jogok nemzetközi védelmének rabszolgaság-értelmezése nem egységes. Így a hatályos emberi jogi védelmi egyezmények nem garantálják megfelelően sem az áldozatok védelmét, sem a tettesek felelősségre vonását. Ezért álláspontunk szerint nézőpontváltás szükséges a modern kori rabszolgaság nemzetközi jogi megközelítésében. Ennek formája nemzetközi szinten egy új, egységes modern kori rabszolgaságot elítélő ENSZ egyezmény lenne.

Kutatásunk nem hagyta figyelmen kívül a Népszövetség, illetve az Egyesült Nemzetek Szervezete által a rabszolgaság ellen felépített hatályos nemzetközi jogi keret eredményeit. Ám a rendszer hiányosságait látta abban, hogy évről-évre nő az áldozatok milliós száma. Ennek oka, hogy egyrészt a hatályos nemzetközi jogban, másrészt a jelenleg elérhető nemzetközi és regionális védelmi mechanizmusokban az emberi jogok nemzetközi védelmének rabszolgaság-értelmezése nem alkalmas a modern kori rabszolgaság felszámolására.

Ezt a feltevést igazolja az áldozatok magas száma. Így a tudományos társadalom nem hivatkozhat többé arra, hogy a rabszolgaság idejétmúlt, a 21. században már legfeljebb történeti távlatokból vizsgálándó megoldott probléma, hiszen ma számos olyan gyakorlat él a világon, amelynek során az ember személyes szabadsága erőszak és megfélemlítés mellett sérül, tulajdonként bánnak vele, s kihasználják munkaerejét. A modern kori rabszolgaság kutatásában azonban a legnagyobb kihívást az okozza, hogy

nincs konszenzus sem a hatályos nemzetközi jogban, sem pedig a tudományos társadalomban arról, mely gyakorlatokat kell napjainkban rabszolgaságnak tekinteni.

A modern kori rabszolgaság fogalmi keretének megalkotása érdekében számunkra is kiindulási pontot jelentett a már létező megközelítések origójaként kezelt 1926. évi genfi egyezmény által képviselt nézőpont, mely azt az állapotot tekinti rabszolgaságnak, „amikor egy személy egy másik személy felett tulajdonjogot vagy annak valamely ismervét gyakorolja”.⁴⁵¹ Ez az értelmezés azonban napjaink kizsákmányoló gyakorlatainak értelmezéséhez még hiányos, hiszen „csupán” a tulajdonjog gyakorlását, és az így kialakult állapot során elszenvedett mentális és/vagy fizikai bántalmazást, kontrollt hangsúlyozza. Éppen ezért hangsúlyoztuk, hogy a modern kori rabszolgaság állapotát még ki kell egészíteni az egyén munkaereje feletti kényszerítő, önkényes rendelkezés motívumával. Erre láttunk példát a kényszmunka, a gyermekmunka, a háztartási rabszolgaság, a szexrabszolgaság, az adósrabszolgaság és a háborús rabszolgaság esetében is. S ezt az egységes, munkaerő-kizsákmányolásra koncentráló megközelítést hangsúlyoztuk 2. tézisünkben.

Az 1. tézist bizonyító kutatásunk során számos példát találtunk arra, hogy a diverzifikált formában továbbélő rabszolgaság elleni küzdelem jelszavával létrejött egyezményeket és regionális nyilatkozatokat nem követték valódi kötelezettségvállalások a jogi instrumentumokat ratifikáló államok részéről. Például az ENSZ Emberi Jogi Tanácsában működő Gyermekjogi Bizottság folyamatos lemaradással kapja meg a rabszolgasággal érintett országoktól a LOI beszámolókat. Éppen ezért a nemzetközi közösség jövőbeni törekvéseinek a meglévő jogforrások végrehajtására és az érintett országok fejlesztésére kell irányulnia. Az érintett országok gazdasági, társadalmi szolgáltató rendszerének a fejlesztése a kulcsa annak, hogy a rabszolgaság által érintett országok lakói ne keressék a foglalkoztatás illegális szektorait. A rabszolgaság kínálati és keresleti oldalát is megcélzó törekvések lehetnek a nemzetközi egyezményekben lefektetett célok és normák hatékony

---

⁴⁵¹ „Slavery Convention”, Geneva, 1926. szeptember 26.

<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>. Letöltés ideje: 2015. szeptember 28. 1. cikk.

megvalósítói. S ezzel párhuzamosan a gazdasági és a szociális szektort célzó reformoknak az oktatás színvonalának növelését, a civil szféra aktivitását és a demokratikus intézmények fejlesztését elősegítő törekvéseket kell előmozdítaniuk. Ugyanis autokratikus, erős kontrollt alkalmazó, a civil szervezetekkel együtt nem működő kormányok esetében még a nemzetközi, regionális egyezmények ratifikálására is kicsi az esély, nemhogy azoknak a nemzeti jogba való átültetésére.⁴⁵²

A modern kori rabszolgaság felszámolására a jövőben megalkotott nemzetközi jogi instrumentumoknak azonban nem szabad azt figyelmen kívül hagynia, hogy a rabszolgaságból való felszabadítás nem jelent szabadságot. Éppen ezért javasoljuk, hogy a jövőben megszülető, a modern kori rabszolgaságot egységesen elítélő ENSZ egyezmény rendelkezéseivel hívja fel az államok figyelmét az áldozatok rehabilitációját és, társadalmi reintegrációját segítő nemzeti jelzőrendszer fejlesztésének szükségességére. A jogi védelmi keretrendszer javítása mellett szükséges a gazdasági, társadalmi-egészségügyi ellátórendszer párhuzamos fejlesztése, annak érdekében, hogy az áldozatok számára kézzel fogható legyen a garantált védelem. Ez az egyezmények és munkacsoportok szintjén túlmutató nemzeti stratégiák kidolgozásával megvalósítható lenne, amennyiben a nemzeti törvényhozás partner ebben. Erre még hiányzik a szükséges jogalkotói támogatás például Magyarországon, ahol 2016. április 20-án, a Lehet Más a Politika parlamenti képviselő-csoportjának akkori vezetője, dr. Szél Bernadett a modern kori rabszolgaság elleni törekvéseket összefoglaló stratégia megalkotását indítványozta. Ám a kezdeményezés nem jutott túl a Magyar Országgyűlés Igazságügyi Bizottságán, mely a tárgyalássorozatba vételt elutasította, hivatkozva arra, hogy léteznek már érintőlegesen a modern kori rabszolgaságra utaló tényállások a büntetőtörvénykönyvben és az Alaptörvény is utal a rabszolgaság tilalmára. Azonban Magyarország súlyos rabszolgaság általi érintettsége is azt mutatta, hogy a jogalkotó nem képes hatékony jelzőrendszer kiépítését lehetővé tenni a meglevő normatív keret

---

⁴⁵² E. Neumayer: 'Do International Human Rights Treaties Improve Respect for Human Rights?', *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 49. No. 6. (2005). 929. o.

által, jóllehet az áldozatok magas száma ezt igényelné, hiszen az áldozatvédelmért felelős jelzőrendszer nem képes ellátni a feladatát.⁴⁵³

2. tézis

A hatékonyabb nemzetközi jogi fellépés érdekében egységes, holisztikus nemzetközi jogi rabszolgaság-értelmezésre van szükség a nemzetközi jogban és a tudományos *communis opinio*ban. Ez akkor valósulhat meg, ha a modern kori rabszolgaságot egységes, az egyén felett nemcsak tulajdonjogot gyakorló, hanem annak munkaerejével visszaélő jogsértésként kezeljük.

Annak érdekében, hogy az áldozatok védelmét eredményesebben tudják a nemzetállamok, a regionális együttműködések és a civil szervezetek biztosítani, holisztikus nézőpont felé orientálódó szemléletváltást sürgetünk, mely egységes problémaként tekintene a modern kori rabszolgaságra. Ennek érdekében egy az ENSZ keretein belül a modern kori rabszolgaságot törvényen kívül helyező nemzetközi egyezmény elfogadása lenne az első lépés, mely tételesen meghatározná a modern kori rabszolgaságot, korlátozva a kizsákmányolásnak azokat a fajtáit, melyet rabszolgaságnak kell tekinteni. Ehhez kutatásunk új tudományos eredményként a jelenleg hatályos modern kori rabszolgaság elleni normatív keretrendszert felülvizsgálva a tulajdonjog meglétén kívül a munkaerővel való visszaélést hangsúlyozta, mint a modern kori rabszolgaság beazonosításához szükséges körülményt. Az általunk javasolt rabszolgaság-értelmezés szerint a dolgozat modern kori rabszolgaságnak tekinti a Maliban jellemző tradicionális rabszolgaságot, a Nigerben és Nigériában a mai napig a háztartási rabszolgaságot jelentő *wahaya-rendszer*t, a ghánai Volta folyón történő gyerekmunkát, az Iszlám Állam által a jezidi nők jogait sértő szexrabszolgaságot, a Nagy-Britanniában élő indiai és pakisztáni családoknál jellemző kényszerházasságot, s az emberkereskedelmet abban az esetben, ha az egyén kényszerített szállítása

---

⁴⁵³ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Igazságügyi bizottságának 2016. május 18-án, szerdán, 10 óra 04 perckor az Országház Nagy Imre tanácstermében (főemelet 61.) megtartott üléséről.

során történik meg a munkaerő kizsákmányolása. Erre példát adtunk a nyugat-afrikai országokat tárgyaló esettanulmányokban, amikor a régió országai között kiterjedt emberkereskedő-hálózatok tevékenységét tárgyaltuk.

A modern kori rabszolgaságról a nemzetközi jogban és a tudományos *communis opinio*ban jelenleg fellelhető eltérő értelmezések késztetnek minket arra, hogy kutatásunk második tézisének elfogadjuk. Ennek bizonyítására idéztük például Kevin Balest, aki a modern kori rabszolgaság meghatározásánál az áldozat élete feletti ellenőrzés fontosságát hangsúlyozza.⁴⁵⁴ Vele szemben viszont Weitzer a rabszolgaság társadalmi és jogi definíciója közötti összhangot kritizálja.⁴⁵⁵ Rassam pedig továbbmegy, s elavultnak nevezi a hatályos nemzetközi jog rabszolgaság-értelmezését, mely így nem képes megfelelő válaszokat adni az áldozatok millióit érintő problémára.⁴⁵⁶ Ez nem azt jelenti, hogy vitatnánk a modern kori rabszolgaságról folyó tudományos vita hasznát. Kifejezetten fontosnak tartjuk az emberi jogok nemzetközi védelmét aktuálisan fenyegető problémáról a véleménycserét. Azonban kutatásunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy a holisztikus szemléletváltás eredményeképpen, egy új, átfogó, multilaterális egyezmény rendszerezhetné, egységesíthetné ezeket az eltérő koncepciókat, nagyobb hangsúlyt adva inkább a rabszolgaságban élők társadalmi-gazdasági jogaira, s így a modern kori rabszolgaságot kiváltó tényezők felszámolására.

Osztottuk továbbá Rassam azon álláspontját, hogy a modern kori rabszolgaságról a jövőben megalkotandó nemzetközi egyezmény csak abban az esetben hoz kézzelfogható eredményeket, többek között az áldozatok számának csökkentésében, ha azt nemzeti fejlesztési politikai döntések kísérik megcélózva azokat a szocio-gazdasági tényezőket, melyek kedveznek a rabszolgaság terjedésének.⁴⁵⁷ Elengedhetetlen a hangsúly elmozdulása az

---

⁴⁵⁴ J Allain, K Bales, Slavery and Its Definition (August 3, 2012). *Global Dialogue*, Volume 14, Number 2; Summer/Autumn 2012; Queen's University Belfast Law Research Paper No. 12-06. <https://ssrn.com/abstract=2123155> Letöltés ideje: 2018. február 5. p. 4.

⁴⁵⁵ R. Weitzer: Human Trafficking and Contemporary Slavery. *Annual Review of Sociology*, vol. 41. 2015.

⁴⁵⁶ Y. Rassam, International Law and Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach. 2005. *Penn State International Law Review*. Vol. 23: 4, p. 813.

⁴⁵⁷ Id. p. 842.

abolícióról a rabszolgaság által sebezhető csoportok gazdasági és társadalmi jogainak erősítése felé. Következésképpen, a modern kori rabszolgaságot holisztikusan kezelő megközelítésben, a munkaerő kizsákmányolásának elemét is figyelembe véve, szükséges a kényszers munkát végzett emberek érdekeit képviselő civil szervezetek és a globális gazdasági ellátóláncban szereplő vállalatok bevonása az új nemzetközi jogi alapokon megvalósuló szakpolitikai döntések megvalósításába.

3. tézis

A modern kori rabszolgaság elleni küzdelem nemzetközi és regionális szintű működésképtelenségét a Nyugat-Afrika országai között kialakult emberkereskedő-hálózatok tevékenysége igazolja, hiszen az országok által ratifikált nemzetközi és regionális emberi jogi egyezmények ellenére ebben a régióban az országokon belül és az országok között is kiterjedt rendszere van a modern kori rabszolgaság formáinak. Az olcsó és kizsákmányolható munkaerő utánpótlásáról a régióban az emberkereskedelem gondoskodik.

A modern kori rabszolgaság formáival szemben tehát a nemzetközi jogban nézőpont-váltásra van szükség, annak érdekében, hogy a nemzetközi szervezetek által megalkotott normatív keretrendszer képes legyen a hosszú távú regionális és nemzeti erőfeszítéseket erősíteni. Ehhez nemzetközi felhatalmazást egy a modern kori rabszolgaság formáit egységesen elítélő nemzetközi egyezmény adna. A szemléletváltás szükségességét öt olyan nyugat-afrikai ország elemzésével indokoltuk, ahol a modern kori rabszolgaság a társadalmat és a gazdaságot bénítja.

A Benin, Ghána, Elefántcsontpart, Nigéria és Togo területein napjainkban elkövetett szisztematikus emberi jogi sérelmek feltárása révén láthatóvá válik, hogy a modern kori rabszolgaságról a hatályos nemzetközi jogban létező szétaprózódott megközelítések a regionális szervezetek és a nemzeti hatóságok számára komoly nehézségeket okoznak. A modern kori rabszolgaság azonosítására lehetőséget adó egységes nemzetközi feltételrendszer hiánya szervezetlenné teszi a rabszolgaság áldozatainak

védelmét és az elkövetők felelősségre vonását célzó nemzeti rendszerek működtetését.

Kutatásunk azért koncentrált éppen erre az öt nyugat-afrikai országra, mert egyrészt a régió kiemelt fontosságú migrációs útvonalakat foglal magában, melyeken az országok között virágzó emberkereskedő-hálózatok működnek. Ezek gondoskodnak a modern kori rabszolgaság számára szükséges olcsó munkaerő folyamatos utánpótlásáról. Az emberkereskedők az emberek országokon belüli és országok közötti szállítása során maguk is kizsákmányolják az általuk fogvatartottakat, így ők is elkövetői a modern kori rabszolgaságnak. Másrészt ebben a régióban a modern kori rabszolgaság aktív jelenlétét találjuk az országok társadalma által életben tartott kényszerházasság, háztartási rabszolgaság, vagy adórszolgaság formájában.

A rabszolgaság továbbélését a nyugat-afrikai országok társadalmi berendezkedésének sajátos munkáról való gondolkodásával is indokoltuk. Botte-t idéztük, aki szerint a rabszolgaság a gyarmati társadalmak kora után továbbélt más munkarendszerekkel, megőrizve domináns, általános, mindenhol jelenlevő szerepét a társadalomban, más szóval megszűnt egy munkarendszer lenni a sok között és a társadalmi rend alapjává vált a szolgáló népesség demográfiai és gazdasági súlya miatt.⁴⁵⁸

A nyugat-afrikai régió relevanciáját a modern kori rabszolgaság kutatására megerősítették az Elefántcsontpartról, Nigériából és Togóból kérdéseinket megválaszoló emberi jogi védelmi szervezetek és nemzeti emberi jogi bizottságok képviselői is, akik egységesen a szegénységet, az emberi méltóság tiszteletének figyelmen kívül hagyását és az emberi jogi védelem elégtelen pénzügyi támogatását nevezték meg, mint a rabszolgaság terjedésének legfőbb okait.

Szintén a modern kori rabszolgasággal kapcsolatos nemzetközi szemléletváltást igazolta az Afrikai Unió gyermekvédelmi stratégiája. Említettük az *Afrikai Gyerekek Programja 2040*-et, melynek célkitűzései mutatták, hogy az Afrikai Unió annak ellenére veszi tudomásul, hogy változásra van szükség az áldozatok számának csökkentése érdekében, hogy

---

⁴⁵⁸ R. Botte, 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail'. *Cahiers d'études africaines*. 2005/3 No. 179-180. p. 653.

ezzel párhuzamosan tiszteletben tartja az afrikai gyerekek munkavégzési kötelességét szüleik és családjuk segítése érdekében.

A nyugat-afrikai országok elismerik a probléma létezését, erre utal a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Közösségének Közösségi Bírósága a *Hajidatou Mani Kouraou kontra Niger* (2008) jogesettel, melyben a bírák az EKB-ra jellemző módon számos más emberi jogi mechanizmusra hivatkozva erősítették meg a rabszolgaság ellentmondást nem tűrő tilalmát, s támogatták a Jugoszláviával foglalkozó Nemzetközi Büntető Törvényszéknek a rabszolgaság modern formáival kapcsolatos meghatározását. A Bíróság a *Hajidatou Mani Kouraou kontra Niger* jogesettel hozzájárult a modern kori rabszolgaságról kialakulóban levő regionális és nemzetközi konszenzus formálódásához azáltal, hogy részletesen tárgyalta az áldozat rabszolga-státuszát.⁴⁵⁹ Habár hiányzik a probléma létezésének jogi elismerése az EKB joggyakorlatából, a *Hajidatou Mani Kouraou kontra Niger* jogesetnek elvitathatatlan érdeme, hogy törvényen kívül helyezte a tulajdonjog gyakorlásával, a személyek szabad mozgásának korlátozásával, a munkaerő kizsákmányolásával és az erőszakkal járó gyakorlatokat.

A modern kori rabszolgaságnak a régió fejlődését akadályozó szerepét továbbá olyan helyi emberi jogsértések ismertetésével indokoltuk, mint a *vidomegon* Beninben, a kakaóültetvényeken elterjedt gyerekmunka Elefántcsontparton, a *wahaya-rendszer* Nigériában, a *trokosi* Ghánában, vagy a *vudusi* Togóban. Ezeknek a gyakorlatoknak a kutatása több szempontból hasznos volt arra, hogy hipotéziseinket alátámasszuk. Egyrészt az öt országból Beninben láttunk arra példát, hogy a modern kori rabszolgaság egy-egy formáját törvényen kívül helyező normatív eszközök ratifikálása, mint például az 1926. évi genfi egyezmény, sem jelentenek garanciát arra, hogy a nemzeti emberi jogi védelmi rendszer képes lesz a nemzetközi megállapodásoknak érvényt szerezni, s az áldozatok sikeres társadalmi reintegrációját megvalósítani. Ghánában az egészen fiatal gyerekeket a Volta folyón dolgoztató halászok tevékenysége igazolja azt az állításunkat, hogy a modern kori rabszolgaság olyan jogsértéseket jelent, ahol az áldozatok

---

⁴⁵⁹ *Hajidatou Mani Kouraou v The Republic of Niger*, ECOWAS Community Court, ECW/CCJ/APP/08/08. Judgment No. ECW/CCJ/JUD/06/08 of 27 October 2008. <http://www.refworld.org/pdfid/496b41fa2.pdf>. Letöltés ideje: 2018. február 13.

munkaerejével szabadon rendelkezik az elkövető. Nigériában pedig a Boko Haram terrorista szervezet által végzett rabszolgatartás (szexrabszolgaság, háztartási rabszolgaság) megerősítette azt az álláspontunkat, mely szerint a modern kori rabszolgaság elterjedése akadályozza a régió országai között folyó kereskedelmet, az oktatás fejlesztését, a nők társadalmi érvényesülését és a gyerekek jogainak védelmét.

12. Regionális adatgyűjtés⁴⁶⁰

Benin

Université Corvinus de Budapest
École doctorale multidisciplinaire des Relations
Internationales
Budapest, Fővám tér 8. 1093, HONGRIE
<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=29864>

Recherche doctorale

Questionnaire aux ONGs sur l'esclavage contemporain en Afrique de l'Ouest

Informations personnelles	
Nom (optionnel):	Père Philippe SANHOUEKOUA
Position:	Directeur National
Organisation:	Caritas Bénin
Date :	27 Août 2019

1. Quelles sont les activités les plus importantes de votre organisation ?

- Gestion des urgences et catastrophes ;
- Protection des enfants ;
- Autonomisation des couches vulnérables (notamment les femmes) ;
- Agroécologie et sauvegarde de l'environnement ;
- Accès à l'eau ;
- Plaidoyer et édification de la paix ;
- Education et formation professionnelle des enfants et adolescents (es).

(Vészhelyzetek kezelése, gyermekvédelem, kiszolgáltatott társadalmi csoportok (elsősorban a nők) támogatása, környezetvédelem, ivóvíz biztosítása, büntetőjogi védelem és békéltetés, gyerekek és tinédzserek oktatása)

2. Quelles pratiques sont considérées comme de l'esclavage contemporain selon votre organisation?

Deux pratiques récurrentes dans le pays sont considérées par Caritas Bénin comme de l'esclavage contemporain. Il s'agit du « phénomène des enfants talibés » et la traite des enfants.

En effet, un talibé est un élève de l'Islam. Dès son plus jeune âge (vers 5-6ans) l'élève étudie le Coran et termine son apprentissage à l'adolescence.

⁴⁶⁰ A helyi emberi jogi védelmi szervezetek képviselőinek válaszait saját fordításban közöljük magyarul is a kérdésekre angolul vagy franciául beérkezett vélemények alatt.

L'éducation traditionnelle des talibés est dispensée par un maître coranique ou marabout dans un daara; celui-ci se charge de l'enseignement religieux qui s'accompagne d'une vie disciplinaire initiatique (il est par exemple exigé que le jeune étudiant gagne sa nourriture en effectuant des travaux communautaires). Depuis plusieurs années, cet enseignement subit des dérives scandaleuses réduisant à néant les droits et l'avenir de ces enfants. Les talibés se lèvent à l'aube généralement vers 5h pour l'apprentissage du Coran. Puis, vers 8h ils envahissent les rues, seuls ou en petit groupe, pour recueillir l'aumône. Ils sont de retour vers midi dans leur daara et partagent le peu de nourriture qu'ils ont récoltée avec le marabout. Pendant une à deux heures, ils étudient à nouveau le Coran et retournent dans la rue vers 15h jusqu'au soir. A leur retour, ils reversent la totalité du montant de leur quête à leur marabout. Par contre la traite des enfants est la vente ou la remise définitives ou non de son enfant à tiers moyennant une contrepartie, généralement de l'argent. Au Bénin, ce phénomène sévit beaucoup plus au centre du pays dans les zones frontalières avec le Nigéria.

(A benini Katolikus Karitás két gyakorlatot tekint modern kori rabszolgaságnak, melyek az országban előfordulnak: a „talibé” gyerekek helyzetét és a gyermekkereskedelmet. Valójában a talibé egy iszlám vallást tanuló diák, aki öt-hat éves kora óta a Koránt tanulmányozza és kamaszkorban felezi be tanulmányait. A talibék hagyományos oktatását egy Koránt ismerő mester vagy marabout (muszlim pap) végzi a daara-ban, az iskolában. A vallás oktatása mellett a pap szigorú ellenőrzése alatt tartja a gyerekeket (Ez például abban nyilvánul meg, hogy a gyerekek közösségi munka elvégzése során gyűjtik össze azt a pénzt, amiből a pap az ellátásukról gondoskodik. Néhány éve botrányos romlás következett be ezekben az iskoákban, semmibe véve a gyerekek jogait és jövőjüket. A talibék hajnalban, általában öt óra körül kelnek, hogy tanulják a Koránt. Utána, nyolc óra körül előzőnlik az utcákat és egyedül vagy kisebb csoportokban kéregetve gyűjtik össze az ételrevalót. Dél körül térnek vissza a daara-ba és elosztják azt a kevés ételt, amit a pap ad nekik. Ez után tanulják a Koránt, majd ismét visszatérnek az utcára és ott kéregetnek késő estig. A nap végén a gyűjtött pénzt leadják a papnak. Ezzel ellentétben a gyermekkereskedelem, vagyis a gyerekek eladása határozott vagy határozatlan időre egy harmadik félnek pénzbeli juttatásért Beninben ez a gyakorlat elsősorban az ország középső részén és a Nigériával határos északi területeken jellemző.)

3. Comment décririez-vous la coopération de votre organisation avec les autorités nationales dans le domaine de la lutte contre l'esclavage contemporain ?

Dans le domaine de la lutte contre l'esclavage contemporain, la coopération de Caritas Bénin avec les autorités nationales se fait à travers des partenariats et des collaborations pour un plaidoyer en faveur de la protection de l'enfant. En effet, Caritas Bénin est membre de plusieurs plateformes aux niveaux national, départemental et communal. Elle est membre du Comité National de Protection de l'Enfant (CNPE). De même, pour toutes les actions de lutte contre les types d'esclavage contemporain, Caritas Bénin implique les ministères, institutions, structures et services déconcentrés et décentralisés de

l'Etat. Ceux-ci appuient et accordent parfois des facilités à Caritas Bénin dans la mise en œuvre de ses projets.

(A modern kori rabszolgaság elleni küzdelem keretein belül a Karitás Benin a nemzeti hatóságokkal együttműködve tevékenykedik a gyermek védelme érdekében. Valójában a Karitás Benin számos nemzeti, tartományi és közösségi platform tagja. Például tagja a Gyermek Jogainak Nemzeti Bizottságának.)

4. Quels sont les plus grands obstacles à l'abolition de l'esclavage contemporain dans votre pays ?

Les obstacles sont en fonction des types d'esclavage contemporain.

En ce qui concerne le « phénomène talibé ». On peut citer ;

- Les déviances religieuses ;
- La pauvreté.

Quant à la traite des enfants, on a :

- La pauvreté ;
- L'analphabétisme et l'ignorance des parents ;
- Les pesanteurs socio anthropologiques.

(A talibék életkörülményeinek javítását akadályozzák a vallási intézményekhez köthető visszaélések és a szegénység. A gyerekkereskedelem felszámolásának legfőbb akadályai a szegénység, az analfabétizmus és a szülők hanyagsága, szocio-antropológiai tényezők.)

5. Quelles recommandations pourriez-vous donner aux intervenants suivants (États, ONGs régionales et locales; la Commission Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples; la Cour Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples et/ou d'autres organes de l'Union africaine) afin de s'assurer que l'esclavage contemporain soit aboli en Afrique de l'Ouest ?

La principale recommandation est le respect des lois, règlements et conventions nationaux, régionaux et internationaux. En effet, en matière de protection de l'enfant, la République du Bénin a un arsenal juridique assez riche. Malheureusement, les types d'esclavage contemporain dans le pays ont pour cibles les enfants. Cet état de choses est dû au non-respect des textes en vigueur et la non répressions des délits, infractions et crimes. La seconde recommandation sera formulée à l'endroit des institutions régionales. Elle consiste à prendre des mesures coercitives à l'encontre des pays dans lesquels les droits de l'homme et des peuples sont bafoués.

(A legfontosabb javaslat a törvények, a nemzeti, regionális és nemzetközi egyezmények tiszteletben tartása. Valójában, a gyermekek védelme terén Benin széles jogi eszközökkel rendelkezik. De sajnos, a modern kori rabszolgaság Beninben jellemző típusainak elsősorban gyerekek az áldozatai. Ez a helyzet a hatályban levő intézkedések figyelmen kívül hagyásának eredménye és a bűncselekményeket elkövetők felelősségre vonásának hiánya. A második javaslat a regionális intézményeket érinti. Kikényszerítő intézkedések bevezetése szükséges azokban az országokban, ahol az emberi jogok érvényesülése sérül.)

Université Corvinus de Budapest
École doctorale multidisciplinaire des Relations
Internationales
Budapest, Fővám tér 8. 1093, HONGRIE
<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=29864>

Recherche doctorale

Questionnaire aux ONGs sur l'esclavage contemporain en Afrique de l'Ouest

Informations personnelles

Nom (optionel):	Ganiyou Latifou Abdellatif
Position:	Chef de département
Organisation:	Commission Nationale des Droits de l'Homme de Côte d'Ivoire (CNDHCI)
Date :	13 Novembre 2017

6. Quelles sont les activités les plus importantes de votre organisation?

Conformément à la Loi n° 2012-1132 du 13 décembre 2012 portant création, attributions, organisation et fonctionnement de la commission nationale des droits de l'homme de côte d'ivoire (cndhci) la CNDHCI a un mandat très large qui lui permet d'analyser toute question relative à la promotion et à la protection des Droits de l'Homme en Côte d'Ivoire. C'est dire que toutes les thématiques sont importantes pour la CNDHCI même s'ils y en a qui sont plus développées que d'autres du fait de leur persistance.

(A 2012-1132. számú 2012. december 13-án elfogadott törvény értelmében az elefántcsontparti Emberi Jogok Nemzeti Bizottsága (CNDHCI) széles mandátummal rendelkezik, mely lehetővé teszi, hogy értelmezzen minden olyan kérdést, mely az emberi jogok védelmével kapcsolatos Elefántcsontparton. Vagyis minden vonatkozó téma fontos a CNDHCI számára, még akkor is, ha adott kérdések esetleg túlmutatnak a bizottság kompetenciáján.)

7. Quelles pratiques sont considérées comme de l'esclavage contemporain selon votre organisation?

La notion d'esclavage contemporain est une notion difficile à définir au regard de son caractère mouvant. Elle peut être assimilable notamment au travail des enfants, au proxénétisme, à la servitude domestique et au mariage forcé. Mais il faut reconnaître que eu égard à son caractère de généraliste, la CNDHCI n'a pas spécifiquement et à long terme travaillé sur cette thématique.

(A modern kori rabszolgaság egy nehezen meghatározható fogalom gyorsan változó karaktere miatt. Beleolvadhat a gyerekmunkába, a prostitúcióba, a háztartási rabszolgaságba és a kényszerházasságba. De el kell ismerni, hogy a jelenség univerzális karaktere miatt, a CNDHCI nem dolgozott kifejezetten ezzel a témával hosszútávon.)

8. Comment décririez-vous la coopération de votre organisation avec les autorités nationales dans le domaine de la lutte contre l'esclavage contemporain?

Il y a une bonne interaction entre la CNDHCI et les autorités nationales. Le rôle de la CNDHCI est de faire la veille stratégique des droits de l'homme et naturellement de porter à la connaissance du Gouvernement et des institutions nationales les obstacles à la réalisation de ces droits. Elle le fait à travers des activités de plaidoyers, des rencontres, des interpellations et des déclarations. *(Jó kapcsolat van a CNDHCI és a nemzeti hatóságok között. A CNDHCI-nak az a szerepe, hogy megalkossa az emberi jogok védelmére irányuló stratégiát és természetesen tájékoztassa a kormányt és a nemzeti intézményeket a jogok gyakorlását akadályozó tényezőkről. Ezt petíciók, találkozók, felszólalások és nyilatkozatok formájában teszi.)*

9. Quels sont les plus grands obstacles à l'abolition de l'esclavage contemporain dans votre pays ?

La pauvreté, les mentalités rétrogrades, le non-respect de la dignité humaine et l'impunité dont bénéficient les auteurs.

(A szegénység, a lekezelő mentalitás, az emberi méltóság iránti tiszteletlenség, s az elkövetők büntetlensége.)

10. Quelles recommandations pourriez-vous donner aux intervenants suivants (États, ONGs régionales et locales; la Commission Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples; la Cour Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples et/ou d'autres organes de l'Union africaine) afin de s'assurer que l'esclavage contemporain soit aboli en Afrique de l'Ouest?

Campagnes de sensibilisation et mesures de répression.
(Érzékenységi kampányok és ellenőrző intézkedések.)

Corvinus University of Budapest
Multidisciplinary Doctoral School of
International Relations
Budapest, Fővám tér 8. 1093, Hungary,
<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=29864>

Questionnaire to NGOs for the Input into the Dissertation on Contemporary Slavery in West Africa

March, 2015

Personal information

Name (optional):	-
Position:	National Coordinator
Organization:	Women Trafficking and Child Labour Eradication Foundation (WOTCLEF)
Date:	March, 2015

1. What are the main activities of your organization?

Sensitization and awareness raising on human trafficking, child abuse and labour, advocacy, offering support services to victims of human trafficking,
(*Tájékoztató programok szervezése az emberkereskedelem, a gyerekbántalmazás, a gyermekmunka témáiban, az emberkereskedelem áldozatainak támogatása*)

2. What kind of practices does the organization consider contemporary slavery?

Human trafficking, domestic servitude, forced prostitution
(*Emberkereskedelem, háztartási rabszolgaság, kényszerített prostitúció*)

3. Please, describe the organization's cooperation with national authorities?

Referrals to relevant government agencies, Capacity – building programmes
(*Beszámolás a vonatkozó kormányzati szerveknek, képzési programok*)

4. What do you think the biggest obstacle to reduce contemporary slavery in your country is?

Traditional system of fostering, Inadequate funding
(*Az örökbefogadás hagyományos rendszere, elégtelen pénzügyi támogatás*)

5. What recommendations would you make to the following stakeholders (*states; local and regional ONGs; the African Commission on Human and Peoples' Rights; the African Court on Human and People's Rights; and / or the African Union*) to ensure the abolition of contemporary slavery in West Africa?

Governments at all levels should budget more money to combat contemporary forms of slavery in West Africa

There should be more collaboration between West African countries

Non-governmental organizations involved in combating contemporary forms of slavery should receive financial support from the governments

(A kormányzatnak minden szinten több pénzt kéne allokálnia a modern kori rabszolgaság formáinak felszámolására irányuló tevékenységekre Nyugat-Afrikában, több együttműködésre lenne szükség a nyugat-afrikai államok között, a modern kori rabszolgaság elleni küzdelemben részt vevő civil szervezetnek pénzügyi támogatást kéne kapnia a kormányoktól)

Université Corvinus de Budapest
 École doctorale multidisciplinaire des Relations
 Internationales
 Budapest, Fővám tér 8. 1093, HONGRIE
<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=29864>

Recherche doctorale

Questionnaire aux ONGs sur l'esclavage contemporaine en Afrique de l'Ouest

Informations personnelles

Nom (optionel):	Sonkiban Innocent POPOLE
Position:	Conseiller en Communication
Organisation:	Commission Nationale des Droits de l'Homme du Togo (CNDHTG)
Date :	Lomé, le 15 décembre 2017

1. Quelles sont les activités les plus importantes de votre organisation?

Les activités les plus importantes de la CNDHTG sont la promotion et la protection des droits de l'homme, la prévention de la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants.

(A CNDHTG legfontosabb feladatai az emberi jogok népszerűsítése és védelme, a kínzás és más kegyetlen, embertelen és megalázó bánásmód megakadályozása.)

2. Quelles pratiques sont considérées comme de l'esclavage contemporain selon votre organisation?

Pour nous, tout trafic d'êtres humains, exploitation commerciale ou économique des personnes, pires formes de travail des enfants, travail forcé, mariage d'enfants, servitude domestique, mendicité, pratique privative de liberté, etc, sont considérés comme de l'esclavage contemporain

(Számunkra az emberkereskedelem minden fajtája, a személyek kereskedelmi és gazdasági kizsákmányolása, a gyermekmunka legrosszabb fajtái, a kényszermunka, a gyerekházasság, a háztartási rabszolgaság, a kényszerkoldulás, a szabadság magánjellegű gyakorlatai, stb mind a modern kori rabszolgaságot jelentik.)

3. Comment décririez-vous la coopération de votre organisation avec les autorités nationales dans le domaine de la lutte contre l'esclavage contemporain?

Il existe une coopération très étroite entre la CNDHTG coopère les différentes autorités nationales dans la lutte contre l'esclavage. Cette coopération est empreinte de cordialité :

- CNDHTG – gouvernement : avis et recommandations sur la lutte contre l'esclavage,
- CNDHT G- Assemblée Nationale : proposition de textes ayant trait à la lutte contre le trafic d'êtres humains, mariage et travail d'enfants, servitude domestique, etc.
- CNDHTG – Officiers des Police Judiciaire : formation sur les techniques d'interrogatoire des mineurs auteurs ou victimes d'infraction.
- CNDHTG – leaders d'opinion (chefs traditionnels et religieux) : formation sur les droits de l'homme dans le but de lutter efficacement contre les coutumes et pratiques traditionnelles néfastes.

(Széles együttműködés van a CNDHTG és a különböző nemzeti hatóságok között a modern kori rabszolgaság elleni küzdelem terén, melyet őszinte jóindulat jellemez.

- CNDHTG – kormány: vélemények és javaslatok a rabszolgaság elleni fellépésről,
- CNDHG – Nemzetgyűlés: törvényjavaslati szövegek az emberkereskedelem, gyerekházasság és gyerekmunka, háztartási rabszolgaság elleni küzdelemről, stb.
- CNDHTG – Rendőrség: Képzés a gyerekek és a jogsértések áldozatainak kihallgatási technikáiról,
- CNDHTG – véleményformáló vezetők (törzsi és vallási): képzés az emberi jogokról annak érdekében, hogy a káros tradicionális gyakorlatok elleni fellépés hatékonyabb legyen.)

4. Quels sont les plus grands obstacles à l'abolition de l'esclavage contemporain dans votre pays ?

Les plus grands obstacles à l'abolition de l'esclavage contemporain dans notre pays sont, entre autres: La pauvreté, l'ignorance ou la méconnaissance des textes, la persistance des coutumes et pratiques traditionnelles néfastes, la difficulté d'appliquer les sanctions prévues par les textes compte tenu de la complexité du phénomène, l'analphabétisme, etc.

(A modern kori rabszolgaság felszámolásának legnagyobb akadályai országunkban, többek között: a szegénység, a jogforrások szövegének figyelmen kívül hagyása, a káros tradicionális gyakorlatok továbbélése, a tervezett szankciók alkalmazásának nehézsége, a jelenség összetettségét, írástudatlanság, stb.)

5. Quelles recommandations pourriez-vous donner aux intervenants suivants (États, ONGs régionales et locales; la Commission Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples; la Cour Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples et/ou d'autres organes de l'Union africaine) afin de s'assurer que l'esclavage contemporain soit aboli en Afrique de l'Ouest ?

- Rendre des avis et décisions condamnant l'esclavage ;
  - Elaborer des traités y relatifs ;
  - Exhorter les Etats à ratifier ces traités et à prendre des mesures en vue de l'éradication de l'esclavage contemporain ;
  - Recevoir des communications ou plaintes individuelles et condamner les Etats dans lesquels l'esclavage contemporain persiste ;
  - Nommer des rapporteurs spéciaux ou former des groupes de travail sur la problématique de l'esclavage des temps modernes .
-
- *(Véleményalkotás és döntéshozatal a rabszolgaság elítéléséről,*
  - *Vonatkozó szerződések megalkotása,*
  - *Ösztönözni az államokat, hogy ratifikálják a szerződéseket és hozzanak a modern kori rabszolgaság felszámolását célzó intézkedéseket,*
  - *Egyéni panaszok befogadásának lehetősége és azoknak az államoknak az elítélése, melyekben a rabszolgaság továbbél,*
  - *A modern kori rabszolgaság problematikájával foglalkozó különleges megbízottak kinevezése vagy munkacsoportok létrehozása.)*

Irodalomjegyzék

Könyv, könyvrészlet

Bales, K. (1999). Disposable People: New Slavery in the Global Economy, Berkeley, University of California Press.

Bales, K., Trodd, Z., Williamson, A. K. (2009). Modern Slavery, the Secret World of 27 Million People. Oneworld Publications.

Czine Á. (2011). Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája. PhD értekezés, A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Doktori Iskolája, Pécs, <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czine-agnes/czine-agnes-vedes-ertekezes.pdf> pdf Letöltés ideje: 2016. május 2.

Decaux, E. (2009): Les Formes Contemporaines de l'Esclavage Contemporaine. Académie de Droit National de La Haye.

Fehér L. Emberkereskedelem. Emberi Jogi Enciklopédia. ed. Lamm Vanda, HVGORAC, Budapest, 2018. p. 211-214.

Fraisse, G. (1998). Les femmes et leur histoire, Paris, Gallimard, Folio Histoire.

Hajdú J. 'Rabszolgaság és kényszermunka tilalma' Emberi Jogi Enciklopédia. Ed. Lamm Vanda. HVGORAC. Budapest, 2018. p.622-625.

Hofnung, T. La Crise ivoirienne, (2011). Paris, La Découverte.

Kecskés G., Emberi jogok védelmének afrikai rendszere. Emberi Jogi Enciklopédia. ed. Lamm Vand, HVGORAC, Budapest, 2018. p. 190-195.

Labarthe, G. Le Togo, de l'Esclavage au Libéralisme Mafieux, 2013, Marseille, Agone.

Mihalkó V., Haidegger M., Szabó M. (2015). Modern kori rabszolgaság. Képzési kézikönyv Anthropolis Antropológiai Közhasznú Egyesület, Budapest, 2015, http://www.eltereader.hu/media/2015/03/rabszolgasag_konyv.pdf Letöltés ideje: 2016 . március 11.

Mihalkó V. Szabó M., Nagy B. (2017). Az emberiség tragédiája. Modern kori rabszolgaság. Anthropolis.

Ndembé, D. L. (2009). Le Travail des Enfants en Afrique Subsaharienne. Le cas du Bénin, du Gabon et du Togo. Paris: L'Harmattan.

Sauron, J.-L. , Chartier, A. (2014). Les Droits Protégés par la Convention

Européenne des Droits de l'Homme, 2014, Gualino Editeur.

Folyóiratcikk

Alter, K. J. , Hefler, L. R. McAllister, J. R. (2013). 'A New International Human Rights Court for West Africa: The ECOWAS Community Court of Justice'. *The American Journal of International Law*, 2003, Vol 107, No. 4 (October 2013). pp. 737-779.

Bales, K., Robbins, P. T. (2001). 'No One Shall Be Held in Slavery or Servitude: A Critical Analysis of International Slavery Conventions', *Human Rights Review*, Vol. 2. No. 2. pp. 18-45.

Bell, J. (n. d.). "Contemporary Slavery and International Law". *Topical Research Digest: Human Rights and Contemporary Slavery*, <http://www.du.edu/korbel/hrhw/researchdigest/slavery/law.pdf>. Letöltés ideje: 2015. április 29.

Botte, R. (2002). 'Economies trafiquantes et mondialisation. La voie africaine vers le „développement”?', 2002, *Politique africaine*, 2002/4. No. 88. pp. 131-150.

Botte, R. (2002). 'Les Habits Neufs de l'Esclavage: Métamorphoses de l'Oppression au Travail'. *Cahiers d'études africaines*. 2005/3 No. 179-180. pp. 651-666.

Close, Paul. (2014). 'Child labour and slavery in modern society', *Sociological Studies of Children and Youth*, Volume 17, Emerald Group Publishing Limited, pp.13 – 55.

D. Ould: 'Trafficking and International Law', *The Political Economy of New Slavery* (szerk. Christian Van den Anker). New York, Palgrave Macmillan, 2004. pp. 55-74.

Deshusses, M.. (2005) 'Du Confiage à l'Esclavage „Petit Bonnes” Ivoiriennes en France', 2005, *Cahiers d'Études Africaines*, CAIRN. pp. 731-750.

Elobrah, S T. (2001). 'Critical Issues in the Human Rights Mandate of the ECOWAS Court of Justice', *Journal of African Law*, 2001. 54, 1. pp. 1-25.

Fehér L., (2009). 'Prostitúció, nemzetközi emberkereskedelem'. In: Nagy I, Pongrácz T (szerk.) *Szerepváltozások 2009. Jelentések a nők és a férfiak helyzetéről*. Budapest: TÁRKI, pp. 211-230.

Frey, D., Fletcher, C. 'Protocol to ILO Convention No 29: A step forward for international labour standards'. *Human rights brief* 2. <http://hrbrief.org/2015/05/protocol-to-ilo-convention-no-29-a-step-forward-for-international-labour-standards/> Letöltés ideje: 2016. szeptember 15. p.

Guth, A, Anderson, R., Kinnard, K., Tran, H. (2014). 'Proper Methodology and Methods of Collecting and Analyzing Slavery Data: An Examination of the Global Slavery Index'. *Social Inclusion*. (ISSN: 2183-2803) Volume 2, Issue 4, pp. 14-22.

Gyurác V. (2015) 'A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modern kori rabszolgaság elleni védelem terén', *Külügyi Szemle*, 2015/3.:(3.) pp. 33-52.

Gyurác V. (2017). 'Domestic servitude and ritual slavery in West Africa from a human rights perspective', 2017, 17 *African Human Rights Law Journal*. pp. 89-113.

Gyurác V. (2016) 'Jogi és pedagógiai védelem a modern kori rabszolgaság ellen Magyarországon', *Acta Humana*, 2016/2. p. 48-68.

Jean, A. Bales, K. (2012). 'Slavery and Its Definition' (August 3, 2012). *Global Dialogue*, Volume 14, Number 2; Summer/Autumn 2012; Queen's University Belfast Law Research Paper No. 12-06. <https://ssrn.com/abstract=2123155> Letöltés ideje: 2018. február 5. p.

Jonckers, D. (2007) 'Les enfants confiés, In: Pilon, M., Locoh, T., Vignikin, E. and Vimard, P., Eds., *Ménages et familles en Afrique. Approches des dynamiques contemporaines*, Les études du CEPED, No. 15, CEPED, Paris. pp. 193-208.

Killander, M. (2015). 'Human rights developments in the African Union during 2014' (2015) 15 *African Human Rights Law Journal*, <http://www.ahrlj.up.ac.za/killander-magnus>, Letöltés ideje: 2018. február 13. pp. 537-558.

M. Soussou. M., Yagtiba, J. (2009). 'Abuse of Children in West Africa: Implications for Social Work, Education and Practice'. 39. *The British Journal of Social Work*.

Manzo, K. (2005). 'Exploiting West Africa's Children: Trafficking, Slavery and Uneven Development'. *Area*, Vol. 37. No. 4. pp. 393-401.

Mavunga R. (2013). 'A critical assessment of the Minimum Age Convention 138 and the Worst Forms of Child Labour Convention 182 of 1999' (2013) 16, *Potchefstroom Electronic Law Journal*.

Morganti, S. (2014) 'À l'écoute des victimes: Les défis de la protection des vidomègon au Bénin', *Autrepart*. pp. 77-94.

Moujoud, N., Pourette, D. (2005). „Traite” de femmes migrantes, domesticité et prostitution. *Cahiers d'Études africaines*, XLV (3-4), 179-180, 2005, pp. 1093-1121.

N. M. Nour: Child Marriage: 'A Silent Health and Human Rights Issue'. *Rev Obstet Gynecol*. 2009 Winter; 2(1): 51–56.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2672998/> Letöltés ideje: 2018. február 12. pp. 51-56.

Naldi, G. J. (2014). 'Observations on the Rules of Procedure of the African Court on Human and People's Rights'. *African Human Rights Law Journal* (2014) 14 AHRLJ, pp. 366-392.

Ndiaye, M., Robin, N. (2010). 'Les Migrations Internationales en Afrique de l'Ouest. Une Dynamique de Régionalisation Renouvelée'. *Hommes et Migrations*. pp. 48-61.

Neumayer, E. (2005). „Do International Human Rights Treaties Improve Respect for Human Rights?”. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 49. No. 6. pp. 925-953.

Oberlé, Th.(2001) 'Les Enfants Esclaves de l'Eldorado Ivorien'. *Le Figaro*. 2001. július 4.

R. Poulin, 'Abolitionnistes et Réglementaristes: La Bataille autour du protocole contre la traite des personnes de la Convention des Nations Unies contre la criminalité transnationale organisée', *Revue Tiers Monde*. No. 199. Juillet-Septembre. pp. 663-678.

Rassam, Y. (2005). 'International Law an Contemporary Forms of Slavery: An Economic and Social Rights-Based Approach', *Penn State International Law Review*. Vol. 23: 4, pp. 810-855.

Sawadogo, W. (2012). 'The challenges of transnational human trafficking in West Africa'. 2012/13 *African Studies Quarterly*. pp. 95-114.

Sloth-Nielsen, J., Mezmur, B. (2007). 'Surveying the research landscape to promote children's legal rights in an African context', 2007/7 *African Human Rights Law Journal*. pp. 336-352.

Testart, A. (2000). 'Importance et signification de l'esclavage pour dettes'. *Revue française de sociologie*. 2000. 41-4. pp. 609-641.

Weitzer, R. (2015). 'Human Trafficking and Contemporary Slavery', *Annual Review of Sociology*, vol. 41. pp. 224-242.

Zimmermans, A., Baumler J. (2010). 'Current Challenges Facing the African Court on Human and People's Rights'. *KAS International Reports*. 2010/7. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=1933766c-dbe1-d244-ef61-47dcb64ce9bb&groupId=252038 Letöltés ideje: 2019. november 8. pp. 38-53.

Online elérhető források, újságcikkek

„5th African Union - EU Summit, 29-30/11/2017”,
<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international->

summit/2017/11/29-30/ Letöltés ideje: 2018. február 13.

„9 Facts of Modern Slavery in Nigeria”, 2015. február 19.
<https://www.theglobalist.com/9-facts-on-modern-slavery-in-nigeria-2/>
Letöltés ideje: 2017. november 17.

„21 Million People Are Now Victims of Forced Labour, ILO Says”.
International Labour Organization, 2012. június 1.
http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_181961/lang--en/index.htm, Letöltés ideje: 2018. február 13.

„About NAPTIP”. National Agency for the Prohibition of Trafficking in Persons. https://www.naptip.gov.ng/?page_id=112 Letöltés ideje: 2019. november 3.

„A good start for the improvement of child migrant protection along the Abidjan-Lagos Corridor (CORAL)”. 2017. május 4. <http://destination-unknown.org/a-good-start-for-the-improvement-of-child-migrant-protection-along-the-abidjan-lagos-corridor-coral/> Letöltés ideje: 2018. február 11.

„Africa’s Agenda for Children 2040”. African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child. http://www.acerwc.org/download/agenda_2040_for_children_rights_in_africa-2/?wpdmdl=9974 Letöltés ideje: 2018. február 6.

„An estimated 150 million children worldwide are engaged in child labour”. UNICEF. 2014. november. <http://data.unicef.org/child-protection/child-labour#sthash.k3HKz6pm.dpuf> Letöltés ideje: 2015. március 24.

Akwei, I. „1200 days: 113 Chibok girls still in Boko Haram captivity”. 2017. július 27. <http://www.africanews.com/2017/07/27/1200-days-113-chibok-girls-still-in-boko-haram-captivity/> Letöltés ideje: 2017. november 17.

Baptista Szeretetszolgálat: „Lucia Projekt. Az emberkereskedelem áldozatainak megsegítése és kapacitásbővítés a határ menti régióban”, <http://luciaprojekt.baptistaoktatas.hu>. Letöltés ideje: 2015. október 4.

Baudelaire, M. „Crise au Togo : « Pour dialoguer, il faut être deux », lance Faure Gnassingbé depuis Abidjan”. 2017. november 20. <http://www.jeuneafrique.com/494806/politique/crise-au-togo-pour-dialoguer-il-faut-etre-deux-lance-faure-gnassingbe-depuis-abidjan/> Letöltés ideje: 2018. február 11.

Bhoola, U. Statement of Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences to Open Ministerial Security Council debate on trafficking in persons in conflict situations: forced labour, slavery and other similar practices.

<https://www.ohchr.org/en/issues/slavery/srslavery/pages/srslaveryindex.aspx> Letöltés ideje: 2017.03.14.

Blair, D. „Nigeria's Boko Haram isn't just kidnapping girls: it is enslaving them”, 2015. január 13. <http://www.telegraph.co.uk/women/womens-life/11342879/Nigerias-Boko-Haram-isnt-just-kidnapping-girls-its-enslaving-them.html> Letöltés ideje: 2017. Október 27.

Boni Teiga, M. „Vidomegon, les enfants-esclaves du Benin”, 2011, <http://www.slateafrique.com/731/vidomegon-enfants-esclaves-benin> Letöltés ideje: 2015. február 27.

„Borderline Slavery. Child Trafficking in Togo”, Human Rights Watch, March 2003, Vol. 15, No. 8 (A) <https://www.hrw.org/report/2003/04/01/borderline-slavery/child-trafficking-togo> Letöltés ideje: 2018. február 11.

„Committee on the Elimination of Discrimination against Women considers report of Benin”. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2013. október 3. Letöltés ideje: 2016. január 20. <http://newsarchive.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13825&LangID=E>

Cockayne, J., Oppermann, J. „Can we sustain peace by fighting human trafficking in conflict? Lessons from Libya”, 2017. <https://cpr.unu.edu/can-we-sustain-peace-by-fighting-human-trafficking-in-conflict-lessons-from-libya.html> Letöltés ideje: 2018. február 13.

„Crise au Togo: la mobilisation tient bon, tractations pour un dialogue”. 2017. november 17. <http://www.slateafrique.com/797873/crise-au-togo-la-mobilisation-tient-bon-tractations-pour-un-dialogue> Letöltés ideje: 2018. február 11.

„Debt bondage remains the most prevalent form of forced labour worldwide” UN Special Rapporteur on Contemporary Forms of Slavery, 2016, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=20504&LangID=E> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Dominique Ouattara: 4000 enfants encore victimes de la traite transfrontalière”. 2016.szeptember 13. http://www.ivoirematin.com/news/Societe/dominique-ouattara-4000-enfants-encore-v_n_4622.html Letöltés ideje: 2018. február 8.

„Enjeux de l'économie cacaoyère ivoirienne” (n. d.). <http://www.cacao.gouv.ci/index.php?rubrique=1.1.6&langue=fr> Letöltés ideje: 2018. február 2.

„EU migrant crisis: facts and figures”, 2017.június 30.

„Europe's migration crisis isn't going away, but it is changing”, 2017.augusztus 29.

<https://edition.cnn.com/2017/08/17/europe/mediterranean-migrant-crisis-2017/index.html> Letöltés ideje: 2018. február 13.

Fages, C. (2016). „Côte d'Ivoire: lutte contre le travail des „enfants du cacao”. 2016.október 6. <http://www.rfi.fr/emission/20161006-cote-ivoire-ici-lutte-travail-enfants-cacao> Letöltés ideje: 2017. szeptember 6.

Freamon, B. „ISIS says Islam justifies slavery - what does Islamic law say?” 2014. november 5. <http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2014/11/05/isis-says-islam-justifies-slavery-what-does-islamic-law-say/> Letöltés ideje: 2016. december 13.

“Free the Slaves in Ghana” <https://www.freetheslaves.net/ghana/> Letöltés ideje: 2014. július 8.

„Free the Slaves Mission”, <https://www.freetheslaves.net/page.aspx?pid=285> Letöltés ideje: 2014. július 8.
<http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20170629STO78630/eu-migrant-crisis-facts-and-figures> Letöltés ideje: 2018. február 13.

„Findings on the Worst Forms of Child Labour – Benin”. United Nations High Commission for Refugees. 2008. <http://www.refworld.org/docid/4aba3ecb28.html> Letöltés ideje: 2018. február 7.

„Freeing vudusi – Children given to voodoo idol gods”, <http://www.ecmafrica.org/projects/find-project-by-topic/ritual-slavery--abuse/vudusi-slave-children-in-togo> Letöltés ideje: 2016. január 20.

“Ghana National Commission on Children” (July 28, 2015), <http://www.cyc-net.org/features/viewpoints/c-childmigration.html> Letöltés ideje: 2014. február 27.

“Ghana: A Nation and its Children. Checking Child Migration to the Cities - Some Suggestions” (July 28, 2005), <http://www.cyc-net.org/features/viewpoints/c-childmigration.html>, Letöltés ideje: 2014. március 14.

„Global Slavery Index 2016. Region Analysis – Sub-Saharan Africa”, WFF, <https://www.globalslaveryindex.org/region/sub-saharan-africa/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

„Globális Rabszolgaság Index - Kormányzati Válaszok Indikátorai Nigéria”. WFF. https://governmentresponse.globalslaveryindex.org/indicator.php?indicator=RagVAXc4pdQ_EQ_&country=MphPj6BwHLA_EQ Letöltés ideje: 2015. május 19.

„Globális Rabszolgaság Index – Mauritania Country Report”. WFF,

<http://www.globallslaveryindex.org/country/mauritania/> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Globális Rabszolgaság Index 2016 – Magyarország”, WFF, <https://www.globallslaveryindex.org/country/hungary/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

„Globális Rabszolgaság Index 2016 Nigéria országjelentés”. WFF. <https://www.globallslaveryindex.org/country/nigeria/> Letöltés ideje: 2018. február 9.

„Human Trafficking ‘Slavery in the Modern Age’, Says Deputy Secretary-General in Briefing to Security Council”. DSG/SM/926-SC/12166-HR/5284, 2015.12.15. <https://www.un.org/press/en/2015/dsgsm926.doc.htm> Letöltés ideje: 2018. február 12.

ILO Indicators of Forced Labour https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_203832.pdf Letöltés ideje: 2019. november. 07.

„Involuntary Domestic Servitude. U.S. Department of State Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons Fact Sheet”. June 14, 2010. <http://www.state.gov/j/tip/rls/fs/2010/143247.htm> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Iraq: ISIS Escapees Describe Systematic Rape”, 2015. április 14. <https://www.hrw.org/news/2015/04/14/iraq-isis-escapees-describe-systematic-rape> Letöltés ideje: 2018. február 9.

Jakubász T., 'Visszaszorulóban az uzsorázás'. *Magyar Nemzet*, 2014. október 4. http://mno.hu/magyar_nemzet_belfoldi_hirei/visszaszoruloban-az-uzsorazas-1251356 Letöltés ideje: 2016. február 25.

„Joint Action to Tackle West African Human Trafficking Network”, 2014. június 12. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/joint-action-to-tackle-west-african-human-trafficking-networks-1> Letöltés ideje: 2018. február 13.

Keresztes I. „Az Iszlám Állam és a szexrabszolgaság”. 2015. szeptember 5. http://hvg.hu/vilag/201536_az_iszlam_allam_es_a_szexrabszolgasag_leple Letöltés ideje: 2018. február 12.

Kristine, L. „Price of Gold”, <https://www.lisakristine.com/portfolio-items/price-gold-ghana/?portfolioCats=108> Letöltés ideje: 2018. február 7.

Lafraniere, Sh. „Africa’s World of Forced Labor, in a 6-Year-Old’s Eyes,” 2006. október 29. <http://www.nytimes.com/2006/10/29/world/africa/29ghana.html> Letöltés

ideje: 2018. február 7.

„La protection des enfants contre la violence, l'exploitation et la maltraitance”, UNICEF, <https://www.unicef.org/benin/protection.html>
Letöltés ideje: 2018. február 13.

„La protection des enfants migrants en Afrique de l'Ouest”, Terre des Hommes, <https://www.tdh.ch/fr/projets/enfants-migrants-ouest-afrique>
Letöltés ideje: 2018. február 11.

„Mauritania anti-slavery law welcomed by campaigners”, 2015, <http://www.bbc.com/news/world-africa-33936243> Letöltés ideje: 2018. február 12.

McKenzie, D., Swail, B. „Child slavery and chocolate: All too easy to find.” 2012. január 12.
<http://thecnnfreedomproject.blogs.cnn.com/2012/01/19/child-slavery-and-chocolate-all-too-easy-to-find/> Letöltés ideje: 2018. február 8.

„Mediterranean Migrant Arrivals Reach 39,289 in 2019; Deaths Reach 840”. <https://www.iom.int/news/mediterranean-migrant-arrivals-reach-39289-2019-deaths-reach-840> Letöltés ideje: 2019. október 23.

„Middle Passage”. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Middle-Passage-slave-trade> Letöltés ideje: 2019. november 3.

Moorhead, J. „Forced marriage: ‘I broke the chain. I’m proud of that’”. 2016. november 16.
<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2016/nov/26/forced-marriage-refused-marry-jasvinder-sanghera> Letöltés ideje: 2017. október 14.

„Nigeria launches anti-human trafficking campaign, as two Goodwill Ambassadors are named”, 2012. október 10.
<http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2012/October/nigeria-launches-anti-human-trafficking-campaign-appoints-goodwill-ambassadors.html>
Letöltés ideje: 2018. február 13.

„Overview of the Mandate”. United Nations Human Rights, Working Group on Contemporary Forms of Slavery. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/WGSlavery/Pages/WGSlaveryIndex.aspx> Letöltés ideje: 2015. április 30.

Ratification of International Human Rights Treaties – Ghana. University of Minnesota. Human Rights Library, (n. d). <http://www1.umn.edu/humanrts/research/ratification-ghana.html> Letöltés ideje: 2014. február 4.

Ratification status of UN treaty body treaties - Benin. OHCHR. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Co

[untryID=19&Lang=EN](#) Letöltés ideje: 2019. október 30.

Ratification status of UN treaty body treaties – Ivory Coast. OHCHR. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=42&Lang=EN Letöltés ideje: 2019. november 1.

Ratification status of UN treaty body treaties – Togo. OHCHR. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=175&Lang=EN Letöltés ideje: 2019. november 4.

Revealing the Child Faces of Modern Slavery. Expert Panel on the International Day for the Abolition of Slavery, 2016. United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery. http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Slavery/UNVTFCFS/2Dec2016_ConceptNote.pdf p. 2. Letöltés ideje: 2017. augusztus 2.

Roth, K. „Slavery: The ISIS rules. In: New York Review of Books”. September 5, 2015. <https://www.hrw.org/news/2015/09/05/slavery-isis-rules> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Scourge of Child Marriage in Africa Continues, 1 in 4 Girls Marry Before 18 Despite African Leaders’ Efforts”. Human Rights Watch, 2017.01.31. <https://www.hrw.org/news/2017/01/31/scourge-child-marriage-africa-continues> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Support Trafficked Children in Ghana”, <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/what-we-do/countertrafficking/support-trafficked-children-in-ghana.html> Letöltés ideje: 2014. március 26.

Szabó Á. „A szolgálólány meséje Tuza-Ritter Bernadett: Egy nő fogságban”. 2019. április 21. https://filmkultura.hu/?q=cikkek/filmek/egy_no_fogsagban Letöltés ideje: 2019. október 29.

Taylor, L. „The Silence over Islamic State’s abuse of women”. <https://www.hrw.org/news/2014/11/25/silence-over-islamic-states-abuse-women> Letöltés ideje: 2016. december 13.

„The Africa-EU Partnership. Migration, Mobility, <http://www.africa-eu-partnership.org/en/areas-cooperation/migration-mobility-and-employment/migration-and-mobility> Letöltés ideje: 2018. február 13.

„The slave children” (2001). <http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/correspondent/1519144.stm> Letöltés ideje: 2015. március 10.

„The United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery- What the Fund is”, <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/UNVTFCFS/Pages/WhattheFundis.aspx> Letöltés ideje: 2017. augusztus 2.

Till A. Csicska, M&M Film – Laokoon Film – TV2, 2011, <https://www.youtube.com/watch?v=9GvXbC2mh6w> Letöltés ideje: 2015. június 29.

„Transnational Referral Mechanism Model – TRM”, http://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/transnational-referral-mechanism-model-%E2%80%93-trm_en Letöltés ideje: 2018. február 13.

Tóth Sz. „#020 Tuza-Ritter Bernadett – Egy nő fogságban és a régi álom, amely valóra vált”. <https://azeletmegminden.hu/020-tuza-ritter-bernadett-podcast/> 2019. szeptember 18. Letöltés ideje: 2019. október 29.

Townsend. J. „Meet the woman freeing Mauritania’s slaves.” <http://www.aljazeera.com/programmes/women-make-change/2015/12/meet-woman-freeing-mauritania-slaves-151207120630260.html> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„UNICEF ‘Benin factsheet 2008. Note de briefing sur le programme protection”, 2008, http://www.unicef.org/wcaro/WCARO_Benin_Factsheet_Protection-fr-Nov07.pdf Letöltés ideje: 2015. február 27.

„United Nations Children’s Fund, A Profile of Child Marriage in Africa”, UNICEF, New York, 2015. [https://www.unicef.org/media/files/UNICEF-Child-Marriage-Brochure-low-Single\(1\).pdf](https://www.unicef.org/media/files/UNICEF-Child-Marriage-Brochure-low-Single(1).pdf) Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Where We Work”, Challenging Heights, <http://challengingheights.org/about-us/where-we-work/>. Letöltés ideje: 2014. június 30.

„Women’s Consortium of Nigeria. Children Trafficking”. 2017. november 16. <http://www.womenconsortiumofnigeria.org/index.php?q=children>

United Nations Voluntary Trust Fund on Contemporary Forms of Slavery: Summary of the Expert Panel on “Revealing the Child Faces of Modern Slavery”, 2016, Palais des Nations, Geneva, 2016.december 2. <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Slavery/UNVTCFS/SummaryExpertPanelChildSlaveryDec2016.pdf> Letöltés ideje: 2017. augusztus 2.

Walters.H. „Powerful photos of modern slavery — and human survival”. 2014. június 26. https://ideas.ted.com/images_of_modern_slavery/ Letöltés ideje: 2018. február 6.

Windridge, O. „2014 at The African Court on Human and Peoples Rights—a Year in Review”, <http://opiniojuris.org/2015/01/10/guest-post-2014-african-court-human-peoples-rights-year-review/>, Letöltés ideje: 2018. február 13.

Yoon, S. „Islamic State Circulates Sex Slave Price List”. 2015. augusztus 4. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-08-03/sex-slaves-sold-by->

islamic-state-the-younger-the-better Letöltés ideje: 2016. december 13.

Nemzetközi, regionális és civil szervezetek beszámolóí

„25 years of Fighting the Sale and Sexual Exploitation of Children: Addressing Challenges”2014. UN Special Rapporteur on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography.p. 5.
<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Children/SR/25YearsMandate.pdf>

2012 Findings on the Worst Forms of Child Labor, Department of Labor of the United States, 2012. <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/ghana.htm> Letöltés ideje: 2014. június 6.

2016 Trafficking in Persons Report, USA Department of State, Office to Monitor and to Combat Trafficking in Persons, 2016.
<https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2016/258773.htm> Letöltés ideje: 2018. február 7.

Abdelkader, G. K., Zangaou, M. (2017). „Domestic and sexual slavery in Niger”.
http://www.antislavery.org/wp-content/uploads/2017/01/wahaya_report_eng.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12.

„Benin 2012 Human Rights Report.” US Department of State.
<https://www.state.gov/documents/organization/204301.pdf>

Bernardin, S., Laryea, A. D. (2012). Managing Aid for Trade and Development Results – OECD Ghana Case Study.
http://www.oecd.org/dac/aft/Ghana_Case_Study.pdf Letöltés ideje: 2014. július 23. p. 17.

„Factsheet – Slavery, servitude and forced labour”, European Court of Human Rights, 2017.márus,
http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Forced_labour_ENG.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

Globális Rabszolgaság Index 2013”, WFF, 2013,
https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7905/pdf/1688_globalslaveryindex_2013_download_web1_original.pdf Letöltés ideje: 2018.02.04.

Globális Rabszolgaság Index 2016”, WFF, 2016,
<https://www.globalslaveryindex.org/findings/> Letöltés ideje: 2018.02.04.

Human Rights violations in the context of large-scale mining operations”, Universal Periodic Review – Ghana, 2008. május,
http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session2/GH/FIAN_GHA_UPR_S2_2008_FoodFirstInformationandActionNetwork_uprsubmission_J_OINT.pdf Letöltés ideje: 2015. március 23.

ILO Global Estimate of Forced Labour, ILO Special Action Programme to combat Forced Labour (SAP-FL), Programme for the Promotion of the Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work, Geneva, 2012.06.01. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_181953.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12.

ILO Global Estimates on Child Labour: Results and Trends 2012-2016. International Labour Organization, Geneva, 2017, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_575499.pdf Letöltés ideje: 2018. február 12.

ILO Global Estimates on Modern Slavery. International Labour Organization and WFF, Geneva, 2017. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_575479.pdf Letöltés ideje: 2019. november 10.

„NAPTIP 2017 First Quarter Report”. <https://www.naptip.gov.ng/wp-content/uploads/2017/05/2017-First-Quarter-Report-Modified-1.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 13.

Quirk, J. (2008). *Unfinished Business Report: A Comparative Survey of Historical and Contemporary Slavery*, Wilberforce Institute for the Study of Slavery and Emancipation University of Hull,.

Report of the Committee on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families, Twenty-seventh session (4–13 September 2017), Twenty-eighth session, (9–20 April 2018).

Shaninian, G. (2013). „Report of the Special Rapporteur on Contemporary Forms of Slavery, Including Its Causes and Consequences”. Official Documents System of the United Nations, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/176/33/PDF/G1417633.pdf?OpenElement> 2013. november 22–29.

„Togo: première manifestation de l’opposition”. 2019.január 26. <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/2019/01/26/97001-20190126FILWWW00133-togo-premiere-manifestation-de-l-opposition-apres-les-legislatives.php> Letöltés ideje: 2019. november 4.

„Trafficking in Persons Report 2013”. USA Department of State, Office to Monitor and to Combat Trafficking in Persons, June 2013. <http://www.state.gov/documents/organization/210739.pdf> Letöltés ideje: 2015. július 6. p. 192.

Trafficking in Persons Report 2017”. Egyesült Államok Külügyminisztériuma, 2017. <https://www.state.gov/documents/organization/271340.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12.

Weissbrodt, D. (2002). Abolishing Slavery and its Contemporary Forms, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, New York and Geneva, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/slaveryen.pdf> Letöltés ideje: 2018.02.05. p. 7

Elsődleges források

1958. évi 18. törvényerejű rendelet a rabszolgaságra vonatkozóan Genfben, 1926. évi szeptember hó 25. napján kelt Egyezmény módosítása tárgyában, New Yorkban, 1953. évi december hó 7. napján kelt Jegyzőkönyv és Melléklete, továbbá a rabszolgaság, a rabszolga kereskedelem, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok eltörlése tárgyában, Genfben, 1956. évi szeptember hó 7. napján kelt Kiegészítő Egyezmény kihirdetéséről.

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=95800018.TVR Letöltés ideje: 2018. február 12.

2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600102.tv> Letöltés ideje: 2019. november. 11.

„African (Banjul) Charter on Human and People’s Rights”, African Commission on Human and People’s Rights, http://www.achpr.org/files/instruments/achpr/banjul_charter.pdf. Letöltés ideje: 2015. április 30.

African Charter on the Rights and Welfare of the Child (1990) [http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter En African Charter on the Rights and Wlefare of the Child AddisAbaba July1990.pdf](http://www.au.int/en/sites/default/files/Charter%20En%20African%20Charter%20on%20the%20Rights%20and%20Welfare%20of%20the%20Child%20AddisAbaba%20July1990.pdf) Letöltés ideje: 2018. február 12.

African Committee of Experts on the Rights of the Child. 2014. 04.11. [http://srsg.violenceagainstchildren.org/sites/default/files/documents/docs/A CERWC-Declaration-on-Ending-Child-Marriage-in-Africa.pdf](http://srsg.violenceagainstchildren.org/sites/default/files/documents/docs/A%20CERWC-Declaration-on-Ending-Child-Marriage-in-Africa.pdf) Letöltés ideje: 2018. február 6.

African Court on Human and People’s Rights in the Matter of Michel Yogogombaye v Senegal,. Application No. 001/2008,. <http://www.african-court.org/en/images/Cases/Judgment/Judgment%20Appl.001-2008%20Michelot%20Yogogombaye%20v%20Senegal-%20English.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 13. 40. cikk

Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az

Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0286&from=EN> Letöltés ideje: 2018. február 13. 2. cikk.

Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az emberkereskedelem felszámolására irányuló európai uniós stratégia (2012–2016), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52012DC0286&from=EN> Letöltés ideje: 2018. február 13. 2. cikk

„Beszámoló a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 103. ülészakának főbb eredményeiről”. *NGM Szakmai területek*, <http://ngmszakmaiteruletek.kormany.hu/akadalymentes/beszamolo-a-nemzetkozi-munkaugyi-konferencia-103-ulesszakanak-fobb-eredmenyeirol>, 2014. július 2.

Btk. 381. § Uzsora-bűncselekmény: <http://buntetojog.info/kulonos-resz/btk-381-%C2%A7-uzsora-buncselekmeny/> Letöltés ideje: 2016. február 25.

Centre for Human Rights, University of Pretoria and La Rencontre Africaine pour la Défense des Droits de l'Homme. African Committee of Experts on the Rights and Welfare of the Child, <https://www.crin.org/en/library/legal-database/centre-human-rights-university-pretoria-and-la-rencontreafricaine-pour-la> Letöltés ideje: 2017.április 29

C. N. Et V. v. France, requete no. 67724/09 du 11 octobre 2012 para 88, *Rantsev c. Chypre et Russie*, requete no. 25965/04 du janvier 2010. http://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/chamber_judgment_c.n.and_v_v_france_11.10.2012_1.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

Comité des droits de l'enfant, Cinquante-neuvième session, 16 janvier – 3 février 2012, Protocole facultatif à la Convention relative aux droits de l'enfant, concernant la vente d'enfants, la prostitution des enfants et la pornographie mettant en scène des enfants. Liste de points appelant des informations complémentaires et actualisées en vue de l'examen du rapport initial du Togo, (CRC/C/OPSC/TGO/1) http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fOPSC%2fTGO%2fQ%2f1%2fAdd.1&Lang=en Letöltés ideje: 2018.02.05. p. 2.

„CO 105 – Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No. 105)”. *International Labour Organization*, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312250. Letöltés ideje: 2015. április 30.

„CO 29 – Forced Labour Convention, 1930 (No. 29.). Convention Concerning Forced or Compulsory Labour”. International Labour Organization,
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174. Letöltés ideje: 2015. április 29.

„Convention Concerning the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour”. International Labour Organization,
<http://www.ilo.org/public/english/standards/relm/ilc/ilc87/com-chic.htm>.
Letöltés ideje: 2015. április 29.

„Convention on the Rights of the Child, Adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989, entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49”,
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> Letöltés ideje: 2018. február 12.

Dr. Szél B. „H/10341 – határozati javaslat a modern kori rabszolgaság elleni stratégiáról”. Magyar Országgyűlés. 2016. április 20.
http://www.parlament.hu/web/igazsagugyi-bizottsag/a-bizottsag-altal-targyalt-iromanyok?p_auth=7dpZklFi&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&pairproxy_WAR_pairproxyportlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_irom.irom.adat%3Fp_ckl%3D40%26p_izon%3D10341 Letöltés ideje: 2018. február 10.

Emberi jogok egyetemes nyilatkozata”. Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének
217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én. *Alapvető Jogok Biztosának Hivatala*,
<http://www.ajbh.hu/documents/10180/122652/Emberi+Jogok+Egyetemes+Nyilatkozata.pdf/fc99fb33-95a8-4195-8855-bf2fa6f550af;version=1.0>.
Letöltés ideje: 2015. április 22.

„Emberi Jogok Európai Egyezménye”, European Court of Human Rights,
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf. Letöltés ideje: 2015. április 22.

Equality Now and Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) v Federal Republic of Ethiopia. Communication 341/2007, African Commission on Human and Peoples' Rights, 19th Extra-Ordinary Session, from 16 to 25 February 2016.
https://www.equalitynow.org/sites/default/files/Equality_Now_Ethiopian_W%20omen_Lawyers_Association_Decision_2007.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

„Ghana Human Trafficking Act (No. 694), 2005. december 5.
http://ecowasmigration.ug.edu.gh/ghana-human-trafficking-act-2005-act-694/?doing_wp_cron=1512134534.1261460781097412109375m Letöltés ideje: 2018. február 7.

Hadijatou Mani Koraou v The Republic of Niger, ECOWAS Community Court, ECW/CCJ/APP/08/08. Judgment No. ECW/CCJ/JUD/06/08 of 27 October 2008. <http://www.refworld.org/pdfid/496b41fa2.pdf>. Letöltés ideje: 2018. február 13.

Harkin-Engel Jegyzőkönyv 2012. árpilis 9. Egyesült Államok Kongresszusa. <http://harkin.senate.gov/documents/pdf/HarkinEngelProtocol.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 8.

„ILO No 138 Minimum Age Convention” (1973),
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312283 Letöltés ideje: 2016. július 6.

„ILO Convention 182 The Worst Forms of Child Labour” (1999),
http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::12100:P12100_ILO_CODE:C182 Letöltés ideje: 2016. szeptember 16.

ILO Convention 189 „Domestic Workers Convention” (2011),
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189 Letöltés ideje: 2019. november 7.

„International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families”. Adopted by General Assembly resolution 45/158 of 18 December 1990.
<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cmw.pdf> Letöltés ideje: 2019. november 11.

„International Covenant on Civil and Political Rights”. Adopted and Opened for Signature, Prosecutor kontra Kunarac (Feb. 22, 2001), International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, <http://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12

„La loi 2006-04 du 10 avril 2006 portant conditions de déplacement des mineurs 2006-04” Parlement du Benin,
<http://legibenin.net/pdfs/Loi/2006/LOI%202006%2004%20du%2010b%20Avril%202006.pdf> Letöltés ideje: 2017. november 30.

L. E. c. Grèce, (Requête no 71545/12), ARRÊT STRASBOURG,
https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/judgment_l.e._v._greece_-_criminal_complaint_by_a_victim_of_human_trafficking.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure,
New York, 19 December 2011.
https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11-d&chapter=4&clang=en Letöltés ideje: 2018. február 13.

Protocol amending the Slavery Convention”, Geneva, 25 September 1926, Approved by General Assembly resolution 794 (VIII) of 23 October 1953.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolAmendingTheSlaveryConvention.aspx> Letöltés ideje: 2018. február 13.

Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Establishment of the African Court on Human and Peoples' Rights, 1998,
<http://www.achpr.org/instruments/court-establishment/> Letöltés ideje: 2018. február 13.

Rantsev v. Cyprus and Russia. 7 January 2010. Application no. 25965/04), JUDGMENT STRASBOURG, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/rantsev_vs_russia_cyprus_en_4.pdf
Letöltés ideje: 2018. február 13.

Ratification and Accession by General Assembly Resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966,
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>. Letöltés ideje: 2015. április 22.

„Security Council, Adopting Resolution 2195 (2014), Urges International Action to Break Links between Terrorists, Transnational Organized Crime”. Security Council 7351st Meeting (AM), SC/11717, 2014. december 19.
<https://www.un.org/press/en/2014/sc11717.doc.htm> Letöltés ideje: 2018. február 13. p. 1.

Senate of the Federal Republic of Nigeria, Votes and Proceedings, 2014. március 11. <http://nass.v.ng/document/download/4634> Letöltés ideje: 2018. február 13.

Siliadin v. France. (Application no. 73316/01) JUDGMENT, STRASBOURG 26 July 2005, https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/siliadin_v_france_en_4.pdf Letöltés ideje: 2018. február 13.

Slavery Convention. Signed at Geneva on 25 September 1926.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SlaveryConvention.aspx>. Letöltés ideje: 2015. szeptember 28. 1. cikk.

„Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery”. Adopted by a Conference of Plenipotentiaries convened by Economic and Social Council resolution 608 (XXI) of 30 April 1956, Geneva, 7 September 1956,
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConven>

[tionAbolitionOfSlavery.aspx](#). Letöltés ideje: 2015. április 22.

„The Addis Abeba Declaration on Ending Child Marriage in Africa”. 23rd Session of the African Committee of Experts on the Rights of the Child. 2014. 04.11.

http://srg.violenceagainstchildren.org/sites/default/files/documents/docs/A_CERWC-Declaration-on-Ending-Child-Marriage-in-Africa.pdf Letöltés ideje: 2018. február 6.

“The Constitution of the Republic of Ghana of 1992. Fundamental Human Rights and Freedoms” 1992.
http://www.judicial.gov.gh/constitution/chapter/chap_5.htm Letöltés ideje: 2014. február 4.

The United Nations Human Rights Treaty System, [2012] p. 19). Fact Sheet No. 30. Rev. 1. New York and Geneva. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner.

Victims of Trafficking and Violence Protection Act”, PUBLIC LAW 106–386—OCT. 28, 2000
<https://www.state.gov/documents/organization/10492.pdf> Letöltés ideje: 2018. február 12.

„United Nations Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, Especially Women”, 2000.
<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolTraffickingInPersons.aspx> Letöltés ideje: 2018. február 12.

A szerzőnek a kutatás témájában megjelent publikációi

Magyar nyelvű szakkikk referált folyóiratban:

Gyurácz Veronika [2016]: Jogi és pedagógiai védelem a modern kori rabszolgaság ellen Magyarországon. *Acta Humana*. 2016/2. <https://ojs.unike.hu/index.php/achu/article/view/95/65> pp. 49-68.

Gyurácz Veronika [2015]: A hatályos nemzetközi jog hiányosságai a modern kori rabszolgaság elleni védelem terén. *Külügyi Szemle*. 2015/3:(3.) http://kki.hu/assets/upload/Gyurecz_Veronika.pdf pp. 35-52.

Idegen nyelvű szakkikk referált folyóiratban:

Gyurácz Veronika [2017]: Domestic servitude and ritual slavery in West Africa from a human rights perspective. *AFRICAN HUMAN RIGHTS LAW JOURNAL* 2017/1: http://www.ahrlj.up.ac.za/images/ahrlj/2017/Chapter%20Gyuracz%201_2017.pdf pp. 89-113.

Gyurácz Veronika [2016]: Investigative Journalism and Human Trafficking in West Africa. *AFRICA SPECTRUM* 51:(3) <https://journals.sub.uni-hamburg.de/giga/afsp/article/view/988/995> pp. 77-92.

Gyurácz Veronika [2014]: A modern kori és klasszikus rabszolgaság összehasonlító elemzése Nyugat-Afrikában. (Comparative Analysis of Contemporary and Traditional Slavery in West Africa). *International Conference on Social Sciences and Humanities Proceedings, Botswana, 4-7 June, 2014*. European Scientific Institute, Kocani, Macedonia. ISBN 978-608-4642-23-7. pp. 156-164.

Egyéb publikációk:

Gyurácz Veronika [2014]: Nemzetközi szerepvállalás a Közép-Afrikai Köztársaságban kirobbant válságban. *Biztonságpolitikai Szemle*. 2014. február. 7. évfolyam 1. szám. pp. 13-34. http://biztpol.corvinusembassy.com/jscripts/tiny_mce/spirit_docs/upload_31/bsz_vol_7.1.pdf

Gyurácz Veronika [2014]: Konfliktusok és érdekek – Fókuszban az Afrikai Unió. *Fókuszban a konfliktusok. Tanulmányok a nemzetközi kapcsolatok és a diplomáciatörténet témakörében*. DIREKT Kutatócsoport. Eötvös Loránd Tudományegyetem - Történeti Intézet. Budapest, 2014. pp. 123-148.

Konferenciaelőadások:

Gyurácz Veronika [2014]: Nem állami szereplők a modern kori rabszolgaság ellen Ghána iparaiban. (Non-state Actors against

Contemporary Slavery in Ghana's Industries). In: *International Conference on Slavery, Past Legacies, and Present*. 2014. október 27-29. Nairobi, Kenya.